

ANEKS III

„ANEKS VIII

Provedbenoj odluci Komisije o odobravanju reformskih agendi i višegodišnjeg programa
rada u okviru Instrumenta za reformu i rast za Zapadni Balkan

INSTRUMENT ZA REFORME I RAST ZA ZAPADNI BALKAN

REFORMSKA AGENDA BOSNE I HERCEGOVINE

Sadržaj

<u>DIO 1: CILJEVI I KOHERENTNOST REFORMSKE AGENDE</u>	7
<u>1. GLAVNI IZAZOVI (ANALIZA PROBLEMA)</u>	7
<u>2. CILJEVI REFORMSKE AGENDE</u>	11
POSEBNI CILJEVI	11
POSEBNI CILJ 3(2)A	12
POSEBNI CILJ 3(2)(J)	13
POSEBNI CILJ 3(2)(K)	14
POSEBNI CILJ 3(2)(M)	14
POSEBNI CILJ 3(2)(F)	15
POSEBNI CILJ 3(2)(G)	15
POSEBNI CILJ 3(2)(H)	16
POSEBNI CILJ 3(2)(I)	16
POSEBNI CILJ 3(2)(L)	16
<u>3. USKLAĐENOST S OPĆIM OKVIROM POLITIKE (UKLJUČUJUĆI PROGRAM EKONOMSKIH REFORMI, ZAJEDNIČKE SMJERNICE POLITIKE I OKVIR POLITIKE PROŠIRENJA)</u>	17
<u>4. KLJUČNI PRIORITETI POLITIKE</u>	21
KLJUČNI SEKTORI	22
ZELENA TRANZICIJA	22
DIGITALNA TRANSFORMACIJA I PITANJA DIGITALNE SIGURNOSTI	23
OBRAZOVANJE, OSPOSOBLJAVANJE, ZAPOŠLJAVANJE I SOCIJALNI CILJEVI	24
RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA I POSLOVNOG OKRUŽENJA	26
PRINCIP „NE NANOSI ZNAČAJNU ŠTETU“	26
<u>5. UKLJUČIVANJE RODNE PERSPEKTIVE</u>	27
<u>DIO 2: OPIS PODRUČJA POLITIKA I POVEZANIH REFORMI</u>	28
<u>1. PODRUČJE POLITIKE 1: ZELENA I DIGITALNA TRANZICIJA</u>	28
KOMPONENTA 1.1. SIGURNA I ODRŽIVA DIGITALNA INFRASTRUKTURA	28
<i>REFORMA 1.1.1. OMOGUĆITI SIGURAN ŠIROKOPOJASNI PRISTUP INTERNETU, UKLJUČUJUĆI UVOĐENJE 5G MREŽE</i>	28
KOMPONENTA 1.2. DIGITALIZACIJA JAVNIH USLUGA	32
<i>REFORMA 1.2.1. RAZVOJ OKVIRA ZA E-UPRAVU</i>	32
KOMPONENTA 1.3. CYBER SIGURNOST	38
<i>REFORMA 1.3.1. USPOSTAVITI SVEOBUHVAATAN OKVIR ZA CYBER OTPORNOST (UVOĐENJE ZAHTJEVA NIS2 DIREKTIVE I JAČANJE RELEVANTNIH INSTITUCIJA NA SVIM NIVOIMA VLASTI)</i>	38
KOMPONENTA 1.4. REFORME TRŽIŠTA	43
<i>REFORMA 1.4.1. – POTPUNA PROVEDBA 3. ENERGETSKOG PAKETA ZA PLIN I PAKETA ZA INTEGRACIJU TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE, UKLJUČUJUĆI IMENOVANJE NEMO-A, RAZDVAJANJE, POSTUPNO PRILAGODAVANJE TARIFA I SPAJANJE TRŽIŠTA</i>	43
KOMPONENTA 1.5. POLITIKA DEKARBONIZACIJE I USVAJANJE ETS-A	48
<i>REFORMA 1.5.1. – PROVEDBA NECP-A I DRUGIH SRODNIH STRATEŠKIH DOKUMENATA (MAPA PUTA ZA PRAVEDNU TRANZICIJU U RUDARSKIM REGIJAMA)</i>	49
<i>REFORMA 1.5.2. RAD NA ODREĐIVANJU CIJENA UGLJENIKA S CILJEM USPOSTAVLJANJA ETS-A DO 2030. GODINE, PROVEDBA KLIMATSKOG ZAKONODAVSTVA USKLAĐENOG S KLIMATSKIM PROPISOM EU-A, UKLJUČUJUĆI OBAVEZE KLIMATSKE NEUTRALNOSTI</i>	52
KOMPONENTA 1.6. KORIŠTENJE OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE	54
<i>REFORMA 1.6.1 PROVEDBA DIREKTIVE O OBNOVLJIVIM IZVORIMA ENERGIJE, UKLJUČUJUĆI KORIŠTENJE TRANSPARENTNIH I KONKURENTNIH POSTUPAKA ZA PRIMJENU OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE, IZDAVANJE DOZVOLA, GARANCIJE PORJEKLA I PRVU AUKCIJU ZA OBNOVLJIVE IZVORE ENERGIJE</i>	56
KOMPONENTA 1.7. ENERGETSKA EFIKASNOST	59
<i>REFORMA 1.7.1 CJELOVITA PROVEDBA ZAKONODAVSTVA O EED, EPBD, EKODIZAJNU I ENERGETSKOM OZNAČAVANJU</i>	59
<u>2. PODRUČJE POLITIKE 2. RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA I POSLOVNO OKRUŽENJE</u>	64

KOMPONENTA 2.1. POSLOVNO OKRUŽENJE	65
<i>REFORMA 2.1.1. JAČANJE UPRAVLJANJA I RUKOVOĐENJA TE POVEĆANJE EFIKASNOSTI I TRANSPARENTNOSTI JAVNIH PREDUZEĆA</i>	<i>66</i>
<i>REFORMA 2.1.2. – POJEDNOSTAVITI I USKLADITI ZAHTJEVE ZA REGISTRACIJU I POSLOVANJE NA NIVOU CIJELE DRŽAVE</i>	<i>72</i>
<i>REFORMA 2.1.3. OLAKŠATI SLOBODNO KRETANJE ROBA I USLUGA KROZ SMANJENJE FORMALNOSTI, USKLADIVANJE REGULATORNOG OKVIRA I MEĐUSOBNO PRIZNAVANJE PROFESIONALNIH KVALIFIKACIJA</i>	<i>75</i>
<i>REFORMA 2.1.4. POJEDNOSTAVITI PROCESSE RADI STVARANJA POVOLJNIJEG POSLOVNOG OKRUŽENJA</i>	<i>81</i>
<i>REFORMA 2.1.5. UVOĐENJE E-TERETNOG SISTEMA I INTELIGENTNIH TRANSPORTNIH SISTEMA</i>	<i>86</i>
KOMPONENTA – 2.2. PRISTUP FINANSIJAMA.....	89
<i>REFORMA 2.2.1. USPOSTAVITI SISTEM FINANSIJSKE PODRŠKE INOVATIVNIM STARTUP-OVIMA I MALIM I SREDNJIM PREDUZEĆIMA (MSP)</i>	<i>89</i>
<u>3. PODRUČJE POLITIKE 3: RAZVOJ I ZADRŽAVANJE LJUDSKOG KAPITALA.....</u>	<u>93</u>
KOMPONENTA 3.1. OBRAZOVANJE.....	93
<i>REFORMA 3.1.1 POVEĆATI UDIO DJECE OBUHVAĆENE PROGRAMIMA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA NA TERITORJI CIJELE ZEMLJE.....</i>	<i>93</i>
<i>REFORMA 3.1.2. POVEĆATI KVALITET OSNOVNOG, SREDNJEG I VISOKOG OBRAZOVANJA U CIJELOJ ZEMLJI TE USKLADITI OSNOVNE NASTAVNE PLANOVE I PROGRAME S POTREBAMA TRŽIŠTA RADA</i>	<i>101</i>
<i>REFORMA 3.1.3. UNAPRIJEDITI POVEZANOST STRUČNOG OBRAZOVANJA I OSPOSOBLJAVANJA (VET) S PRIVATNIM SEKTOROM TE SMANJITI NESKLAD IZMEĐU STEČENIH VJEŠTINA I POTREBA TRŽIŠTA RADA</i>	<i>108</i>
KOMPONENTA 3.2. TRŽIŠTE RADA.....	116
<i>REFORMA 3.2.1. POVEĆATI PRISTUP DOSTOJANSTVENOM RADU U CIJELOJ ZEMLJI, UKLJUČUJUĆI PILOT-PROJEKT I POTPUNU PROVEDBU GARANCIJE ZA MLADE</i>	<i>116</i>
KOMPONENTA 3.3 SISTEM SOCIJALNE ZAŠTITE.....	141
<i>REFORMA 3.3.1. USKLADIVANJE PRAVA NA RODITELJSKI DOPUST U CIJELOJ ZEMLJI I UVOĐENJE SOCIJALNE KARTE</i>	<i>141</i>
<u>4. PODRUČJE POLITIKE 4: TEMELJNA PITANJA</u>	<u>151</u>
KOMPONENTA 4.1. DEMOKRATIJA.....	151
<i>REFORMA 4.1.1. KOORDINACIJA U PITANJIMA EU I DEMOKRATSKE INSTITUCIJE</i>	<i>151</i>
KOMPONENTA 4.2. PRAVOSUĐE	154
<i>REFORMA 4.2.1. FUNKCIONISANJE PRAVOSUĐA.....</i>	<i>154</i>
KOMPONENTA 4.3. BORBA PROTIV KORUPCIJE.....	158
<i>REFORMA 4.3.1. BORBA PROTIV KORUPCIJE</i>	<i>158</i>
KOMPONENTA 4.4. BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA	165
<i>REFORMA 4.4.1. JAČANJE BORBE PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA UNAPREĐENJEM INSTITUCIONALNE SARADNJE IZMEĐU AGENCIJA ZA PROVOĐENJE ZAKONA TE SARADNJE S TUŽILAŠTVIMA I SUDOVIMA; OSNIVANJEM SPECIJALIZIRANIH VIŠEAGENCIJSKIH ISTRAŽNIH TIMOVA ZA SLOŽENE PREDMETE; TE PRIMJENOM STRATEŠKOG PRISTUPA U BORBI PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA ZASNOVANOG NA OBAVJEŠTAJNIM PODACIMA, ŠTO VODI POVEĆANJU BROJA OSUĐUJUĆIH PRESUDA</i>	<i>165</i>
KOMPONENTA 4.5: TEMELJNA PRAVA	168
<i>REFORMA 4.5.1. TEMELJNA PRAVA</i>	<i>168</i>
KOMPONENTA 4.6. VIZNA POLITIKA	172
<i>REFORMA 4.6.1. USKLADIVANJE VIZNE POLITIKE S LISTOM ZEMALJA ZA KOJE EU ZAHTIJEVA VIZU, POSEBNO U POGLEDU ZEMALJA KOJE PREDSTAVLJAJU RIZIK OD NEZAKONITIH MIGRACIJA ILI SIGURNOSNI RIZIK ZA EU</i>	<i>172</i>
<u>5. OPĆI USLOVI PLAĆANJA (ZA SVA PODRUČJA POLITIKE).....</u>	<u>173</u>
MAKROEKONOMSKA STABILNOST.....	173
UPRAVLJANJE JAVNIM FINANSIJAMA.....	175
TRANSPARENTNOST I NADZOR NAD BUDŽETOM.....	179
RASPORED PLAĆANJA.....	180
<u>DIO 3: KOMPLEMENTARNOST I PROVEDBA REFORMSKE AGENDE.....</u>	<u>181</u>
<u>1. KOMPLEMENTARNOST SA IPA III</u>	<u>181</u>
<u>2. INVESTICIJE U OKVIRU INVESTICIONOG OKVIRA ZA ZAPADNI BALKAN (WBIF).....</u>	<u>182</u>
<u>3. KONSULTACIJE.....</u>	<u>182</u>
<u>4. PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE, EVALUACIJA.....</u>	<u>183</u>

STRUKTURA PRAĆENJA I IZVJEŠTAVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI.....	184
OKVIR ZA IZVJEŠTAVANJE	185
KONZISTENTNOST I TAČNOST PODATAKA.....	185
EVALUACIJA.....	185
PRAVNI OKVIR I NAREDNI KORACI.....	185
<u>5. KONTROLA I REVIZIJA</u>	<u>185</u>
<u>6. KOMUNIKACIJA.....</u>	<u>194</u>
<u>7. ANEKSI.....</u>	<u>195</u>
ANEKS 1: KORACI I USLOVI PLAĆANJA PO OBLASTIMA POLITIKA	195
ANEKS 2: KOMENTARI PRIMLJENI TOKOM PROCESA KONSULTACIJA	195
ANEKS 3: BAZA PODATAKA ZA PRAĆENJE.....	195

SPISAK SKRAĆENICA

Skraćenica	Puni naziv
AIKT RS	Agencija za informaciono-komunikacione tehnologije Republike Srpske
BDBiH	Brčko distrikt BiH
BHAS	Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
CEFTA	Centralnoevropski sporazum o slobodnoj trgovini
CRM	Zajedničko regionalno tržište
DEP	Direkcija za ekonomsko planiranje
DERK	Državna regulatorna komisija za električnu energiju
DESI	Indeks digitalne ekonomije i društva
eIDAS	Usluge elektronske identifikacije i povjerenja
EK	Evropska komisija
ENQA	Evropsko udruženje za osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju
ETS	Sistem trgovanja emisijama
FBIH	Federacija Bosne i Hercegovine
FMERI	Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije
FMPU	Federalno ministarstvo prostornog uređenja
FMRPO	Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta
GS	Generalni sekretarijat
ITS	Inteligentni transportni sistemi
LFS	Anketa o radnoj snazi
MER	Ministarstvo energetike i rudarstva RS
MFRS	Ministarstvo finansija RS
MKT	Ministarstvo komunikacija i transporta BiH
MPP	Ministarstvo privrede i preduzetništva RS
MPUGE	Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju RS
MRVA	Praćenje, izvještavanje, verifikacija i akreditacija
MUPRS	Ministarstvo unutrašnjih poslova RS

MVTEO BiH	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH
NCTS	Novi kompjuterizirani tranzitni sistem
NECP	Nacionalni plan za energiju i klimu
NEMO	Nominirani operator tržišta električne energije
NIS2	Direktiva (EU) 2016/1148
NOSBiH/ISOBIH	Neovisni operator sistema u BiH
NSRS	Narodna skupština Republike Srpske
PFBiH	Parlament Federacije BiH
PSBiH	Parlamentarna skupština BiH
RAK	Regulatorna agencija za komunikacije BiH
RERS	Regulatorna komisija za energetiku RS
RS	Republika Srpska
SBD	Skupština Brčko distrikta BiH
TEN-T	Trans evropska saobraćajna mreža
VM BiH	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine

DIO 1: CILJEVI I KOHERENTNOST REFORMSKE AGENDE

1. Glavni izazovi (analiza problema)

Bosna i Hercegovina otvorila je pregovore o članstvu u EU 21. marta 2024. nakon što joj je status kandidata dodijeljen 15. decembra 2022.

Od potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju 2008. godine, BiH je uložila značajne napore u procesu pridruživanja. Međutim, s obzirom na njezinu složenu strukturu i političku situaciju, vrijeme potrebno za stupanje na snagu promjena je znatno produženo.

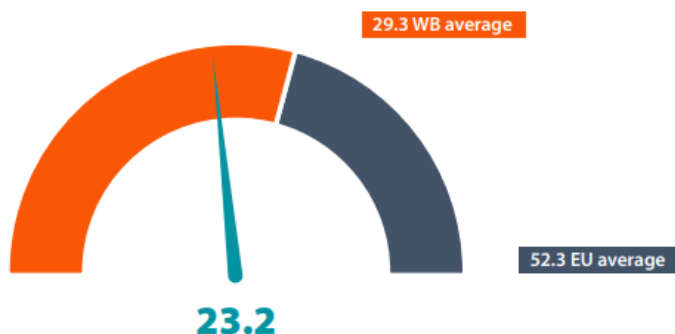
Kako je predložila Evropska komisija, glavni izazovi mogu se sažeti u četiri ključna područja:

1. Zelena i digitalna tranzicija
2. Poslovno okruženje
3. Ljudski kapital
4. Temeljna pitanja i vladavina prava

Usklađivanje općih područja politika i nivoa vlasti može biti izazovno zbog organizacijske podijeljenosti, komunikacijskog jaza, političke dinamike i ograničenja kapaciteta. Kako vlade postaju sve zavisnije od digitalne infrastrukture, ključno je da ti sistemi budu otporni na klimatske promjene kako bi se spriječili ekonomski poremećaji uzrokovani vremenskim prilikama. Industrija također mora unaprijediti svoju energetska efikasnost i koristiti više obnovljivih izvora energije za digitalno poslovanje.

Kada je riječ o digitalnoj tranziciji, EU je uspostavila sveobuhvatan okvir digitalnih direktiva s ciljem stvaranja usklađenog jedinstvenog digitalnog tržišta. Ove direktive obrađuju područja poput cyber sigurnosti, e-trgovine i zaštite podataka. Bosna i Hercegovina je napravila napredak u usklađivanju svog zakonodavstva s nekim od tih direktiva. Na primjer, Zakonom o elektronskoj trgovini (2010.) preuzeta je Direktiva EU o e-trgovini. Međutim, i dalje postoji jaz u ključnim područjima poput cyber sigurnosti i zaštite podataka, što ometa digitalnu integraciju BiH s EU.

Prema indeksu digitalne ekonomije i društva za Zapadni Balkan (DESI) za 2022, Bosna i Hercegovina ((DESI = 23,2) kontinuirano se nalazi ispod prosjeka za Zapadni Balkan (DESI = 29,3), a istovremeno i ispod prosjeka EU (DESI = 52,3). To ukazuje na ograničenja u infrastrukturi, digitalnoj pismenosti i korištenju digitalnih tehnologija u različitim sektorima.

SLIKA 1: DESI INDEKS ZA ZAPADNI BALKAN 2022. (IZVOR: INDEKS DIGITALNE EKONOMIJE I DRUŠTVA ZAPADNOG BALKANA • IZVJEŠTAJ DESI- ZA ZAPADNI BALKAN ZA 2022.)

U ukupnoj širokopojasnoj povezanosti, Bosna i Hercegovina postiže rezultate ispod prosjeka Zapadnog Balkana sa značajnim nedostacima u pokrivenosti mrežom vrlo velikog kapaciteta (VHCN) i FTTP-om budući da je uvođenje optičkih mreža sporo napredovalo. Povoljnija situacija je s pokrivenošću NGA-om kojom je obuhvaćen 61% kućanstava zbog veće pokrivenosti xDSL tehnologijama. Što se tiče korištenja širokopojasnih usluga, Bosna i Hercegovina postiže nešto bolje rezultate s ukupnom penetracijom fiksnih širokopojasnih usluga od 69% pri čemu je prosjek Zapadnog Balkana 77%.

Međutim, zastupljenost fiksnog širokopojasnog interneta brzine od najmanje 100 Mbps i dalje je niska (15% u odnosu na prosjek Zapadnog Balkana od 21%).

Stoga se Reformska agenda bavi ključnim pitanjima digitalne transformacije i sigurnosti digitalne infrastrukture, uključujući provedbu alata EU za cyber sigurnost za 5G mreže i okvira EU za elektronski identitet. Projicira se da će reformske mjere značajno doprinijeti digitalnoj transformaciji u BiH rješavanjem poteškoća koje proizlaze iz unutrašnje organizacije vlasti, a istovremeno osiguravati sigurnost, otpornost i integritet digitalne infrastrukture.

Transformacija/tranzicija energetskog sektora, uključujući elektroenergetski sektor u Bosni i Hercegovini, započela je potpisivanjem Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, ratificiranog 2006. godine. Ratifikacijom Ugovora, Bosna i Hercegovina se obavezala postepeno uskladiti s pravilima i praksama EU prenošenjem relevantne pravne stečevine EU u područjima sigurnosti opskrbe, konkurencije, zaštite okoliša, energetske infrastrukture, energetske efikasnosti i korištenja energije iz obnovljivih izvora. Na osnovu Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, Bosna i Hercegovina je započela proces s ciljem uključivanja u unutrašnje tržište Evropske unije. Reforme tržišta usmjerene su na provedbu mjera definiranih Trećim energetskim paketom EU u sektorima električne energije i plina, kao i na uspostavljenje funkcionalnog energetskog tržišta koje je dobro pripremljeno za integraciju u unutrašnje tržište električne energije EU.

Razvoj Sistema trgovine emisijama (ETS) od primarne je važnosti za dekarbonizaciju energetskog sektora. Očekuje se da će ETS u BiH uticati na korištenje uglja za proizvodnju električne energije, što će zahtijevati provedbu mjera za podršku tržištu rada kroz ulaganja u osposobljavanje, specijalizaciju i prekvalifikaciju zaposlenih, kao i razvoj poduzetništva u regijama u kojima se proizvodi uglj.

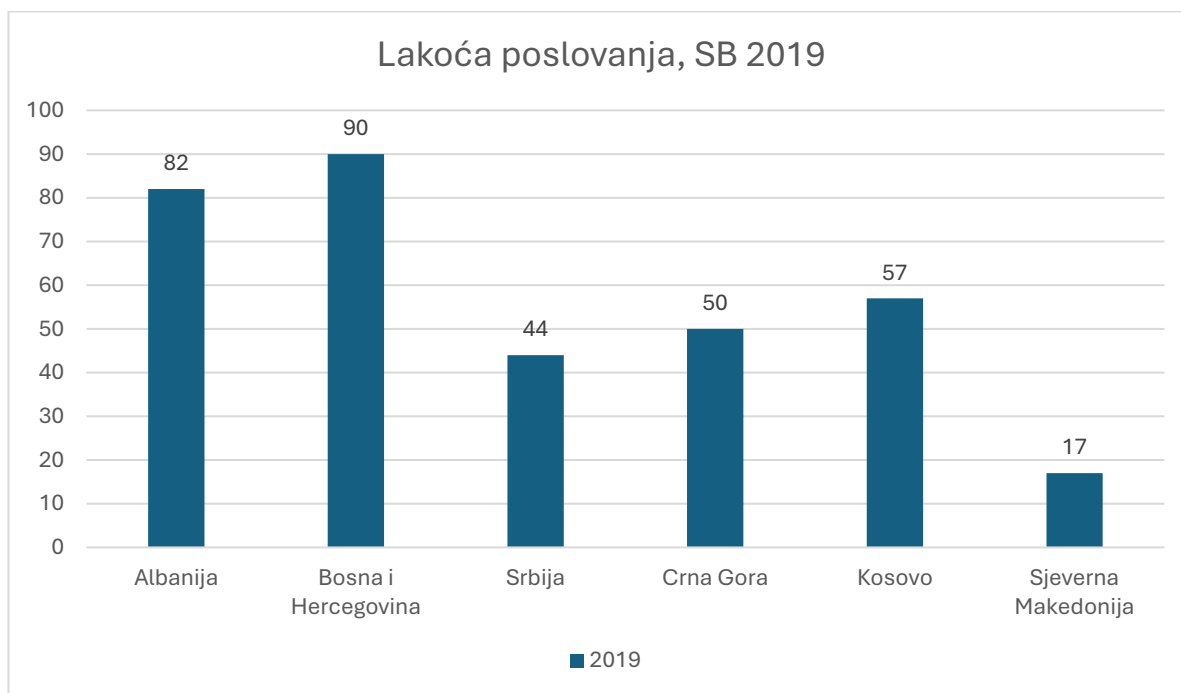
U BiH postoji značajan potencijal u obnovljivim izvorima energije. Iako su postojeće termoelektre na ugljen važne za energetsku nezavisnost, mnoge od njih su dosegle kraj svog proizvodnog vijeka, što dodatno otvara priliku za prijelaz na obnovljive izvore energije. Osim hidroelektrana, BiH ima i velike i konkurentne solarne i vjetroelektrane. BiH planira nastaviti s aktivnostima na povećanju i diverzifikaciji udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji energije.

Postizanje energetske efikasnosti jedan je od ključnih prioriteta presudnih za smanjenje potrošnje energije, snižavanje troškova i ublažavanje uticaja na okoliš. Poseban naglasak bit će stavljen na obnovu zgrada.

Prema rang listi Svjetske banke o lakoći poslovanja, BiH (90. mjesto u 2019.) kontinuirano ostvaruje slabije rezultate u odnosu na ostale zemlje Zapadnog Balkana (Albanija = 82. mjesto, 2019.; Kosovo* = 57. mjesto, 2019.; Srbija = 44. mjesto, 2019.; Crna Gora = 50. mjesto, 2019.; Sjeverna Makedonija = 17. mjesto, 2019.).

Višeslojna i rascjepkana administrativna struktura stvara neujednačenosti u propisima i politikama, što otežava funkcionalno poslovanje poduzeća širom zemlje.

* Ova oznaka ne prejudicira stavove o statusu i u skladu je s Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova

SLIKA 2: INDEKS POSLOVANJA, SVJETSKA BANKA, 2019.

Bosna i Hercegovina (BiH) se suočava s demografskim izazovima koji ugrožavaju njezinu dugoročnu socijalnu i ekonomsku dobrobit. Ti se problemi mogu primijetiti i u drugim zemljama i povezani su s problemima kao što su niska stopa nataliteta (2021. = 1,4, Izvor: SB), starenje stanovništva, neravnomjerna raspodjela stanovništva i urbanizacija, što je dovelo do stvaranja depopulacije ruralnih područja, uz izrazito negativne neto migracije koje posljednjih godina pokazuju znakove usporavanja.

Kada je riječ o obrazovnom sistemu, predškolski odgoj i obrazovanje nisu dostupni svoj djeci, posebno onoj iz ranjivih obitelji. Stopa upisa u predškolske ustanove u Bosni i Hercegovini za djecu u dobi od 3 do 6 godina najniža je u Evropi.¹ Postoje značajne razlike u pristupu, pri čemu djeca iz ruralnih područja čine oko 0,5%, a djeca iz porodica s nezaposlenim roditeljima predstavljaju samo 2% ukupnog broja djece koja pohađaju predškolsko obrazovanje. Iako je niska stopa upisa dugotrajan i veliki problem, primijećen je pozitivan pomak nakon provedbe Platforme za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH za period 2017–2022. Prema procjeni UNICEF-a za akademsku 2018/2019. godinu, upis djece uzrasta 3–5 godina iznosio je 25%. Noviji podaci Agencije za statistiku BiH za akademsku 2022/2023. godinu pokazuju stopu upisa od 42% za djecu uzrasta 3–5 godina i 46% za uzrast 5–6 godina, što jasno ilustruje rast nakon provedbe Platforme.

U Bosni i Hercegovini postoji jasan nesrazmjer između vještina i kompetencija stečenih obrazovanjem i zahtjeva tržišta rada. Tradicionalni obrazovni sistemi često daju prednost prenošenju teorijskog znanja nad praktičnim vještinama potrebnim u savremenom radnom okruženju. Kao rezultat toga, diplomanti ostaju nedovoljno pripremljeni za zahtjeve poslodavaca, što dovodi do nezaposlenosti ili nedovoljne zaposlenosti. Ovaj nesklad koči ekonomski razvoj i rast, jer se kompanije suočavaju s poteškoćama u pronalaženju kvalifikovanih radnika, što dovodi do smanjene produktivnosti i konkurentnosti. Takođe, to produbljuje društvene nejednakosti jer se ranjive grupe suočavaju s većim barijerama u pristupu kvalitetnom obrazovanju. Usklađivanjem osnovnih nastavnih planova i programa s potrebama tržišta rada, obrazovne institucije mogu osigurati da učenici steknu vještine i kompetencije koje traže poslodavci. Nadalje, uključivanje digitalne pismenosti i tehnoloških vještina u obrazovanje je ključno u današnjem digitalnom dobu, gdje poslodavci u raznim sektorima sve više cijene tehnološke vještine. Smanjenje jaza između obrazovanja i tržišta rada ključno je za poticanje gospodarskog razvoja, smanjenje nezaposlenosti i promociju društvene mobilnosti. Obrazovne reforme, kroz osnaživanje

¹ Situaciona analiza o stanju djece u Bosni i Hercegovini, mart 2020, UNICEF

učenika relevantnim vještinama i kompetencijama, mogu omogućiti pojedincima uspjeh na tržištu rada i pozitivan doprinos društvu.

Visoka nezaposlenost je trajni strukturni problem povezan s izazovima koji se odnose na nedostatak vještina potrebnih poslodavcima, spor tempo i kvalitetu otvaranja radnih mjesta. Nadalje, veliki postotak poslodavaca (43,5% u RS-u, 42,4% u Federaciji BiH) prijavio je poteškoće u pronalaženju i zapošljavanju potrebnih radnika u 2022. godini. Glavne prepreke su nedostatak potrebnih zanimanja i nedostatak stručnih znanja i vještina za radno mjesto.

Većina poslodavaca, njih 63,9%, navela je da je nedostatak osoblja s potrebnim zanimanjima razlog koji otežava pronalazak radnika, a 46,7% poslodavaca je kao razlog navelo nedostatak osoblja sa stručnim znanjima i vještinama potrebnim za radno mjesto.

Dok su neaktivnost i obeshrabrenost radno sposobnog stanovništva odraz nagomilanih strukturnih problema, sve su jasniji indikatori da je nesklad na tržištu rada posljedica i trenutnih politika. Umjesto da se ukinu, one i dalje postoje zbog neusklađenosti u ponudi obrazovnih profila i nedovoljne efikasnosti aktivnih mjera zapošljavanja. Samo trećina poslodavaca zapošljava radnike direktno iz obrazovnog sistema, nakon završetka srednje opće ili tehničke škole ili fakulteta.

Glavni problem u području zapošljavanja koji se želi riješiti jeste nedostatak pristupa mogućnostima dostojanstvenog rada u cijeloj zemlji, posebno za mlade. To uključuje potrebu za pilot-projektom i potpunom provedbom programa „Garancija za mlade“, koji nastoji mladim pojedincima pružiti mogućnosti za zapošljavanje, obrazovanje i osposobljavanje.

Kada je riječ o socijalnoj politici, usklađivanje prava na roditeljski dopust osigurava dosljedan i pravedan pristup naknadama za roditeljski dopust u cijeloj zemlji, rješavajući razlike koje mogu postojati između regija ili sektora. S druge strane, provedba socijalne karte pruža centraliziranu platformu ili mehanizam za pristup raznim socijalnim naknadama i uslugama, pojednostavljujući proces za pojedince i obitelji u potrebi. Zajedno, ove mjere imaju za cilj promicanje ravnoteže između poslovnog i privatnog života, podršku roditeljskim odgovornostima i poboljšanje socijalne skrbi, što u konačnici doprinosi pravednijem i inkluzivnijem društvu.

Prepoznajući činjenicu da reforme u području temeljnih pitanja predstavljaju osnovu ukupnih reformskih procesa Bosne i Hercegovine, strateški fokus svih nivoa vlasti bit će upravo na tim reformama.

Područje Temeljnih pitanja/Vladavine prava usredotočeno je na pet ključnih reformi: Koordinacija u pitanjima EU i demokratske institucije, Funkcioniranje pravosuđa, Borba protiv korupcije, Jačanje borbe protiv organiziranog kriminala i Temeljna prava.

Za proces evropskih integracija u Bosni i Hercegovini od ključne je važnosti imati efikasne kapacitete za evropske integracije na svim relevantnim nivoima vlasti, u skladu s njihovim odgovarajućim nadležnostima, kao i osigurati njihovu efikasnu suradnju i koordinaciju u skladu s odredbama Odluke o sistemu koordinacije u procesu evropskih integracija u Bosni i Hercegovini. Stoga će se uložiti napori kako bi se osigurao efikasan rad svih zajedničkih tijela u okviru SSP-a i poboljšala efikasnost mehanizma koordinacije.

Što se tiče reforme pravosuđa, u narednom periodu Bosna i Hercegovina će napore usmjeriti na provedbu odredbi Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV) koje se odnose na integritet, kako bi se osigurala efikasnost provjera integriteta u skladu s evropskim standardima, te na finaliziranje i usvajanje novog Zakona o VSTV-u i novog zakona o Sudu Bosne i Hercegovine, u skladu s mišljenjem Venecijanske komisije. Reforme povezane s borbom protiv korupcije ključne su u procesu pristupanja EU i potaknule bi veće učešće javnosti i bolju socijalnu koheziju. Jačanje pravnih i institucionalnih okvira trebalo bi biti prioritet, praćen efikasnom provedbom i unapređenjem kapaciteta. Bosna i Hercegovina će nastaviti svoje napore u borbi protiv organiziranog kriminala, s posebnim naglaskom na rješavanje sistemskih nedostataka u operativnoj suradnji između agencija za provođenje zakona koje se bore protiv organiziranog kriminala, slabe institucionalne koordinacije i vrlo ograničene razmjene obavještajnih podataka. Uložiti će se dodatni napori u jačanje proaktivnog pristupa finansijskim istragama i oduzimanju imovine, suzbijanju infiltracije kriminala u politički, pravni i ekonomski sistem, dok će se pojačati suradnja s Eurojustom i Uredom evropskog javnog tužitelja (EPPO).

2. CILJEVI REFORMSKE AGENDE

Član 3. Uredbe (EU) 2024/1449 Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. maja 2024. o uspostavljanju Instrumenta za reforme i rast za Zapadni Balkan (u daljnjem tekstu „Uredba“) postavlja četiri opća i 13 posebnih ciljeva instrumenta. Od 13 posebnih ciljeva navedenih u Uredbi, Reformska agenda za Bosnu i Hercegovinu uključuje njih osam.

Opći ciljevi Reformske agende su:

- *Podržati proces proširenja ubrzavanjem usklađivanja s vrijednostima, propisima, pravilima, standardima, politikama i praksama Unije (acquis) kroz usvajanje i provedbu reformi u cilju budućeg članstva u Uniji;*
- *Ubrzati regionalnu ekonomsku integraciju i postepenu integraciju u jedinstveno tržište Unije;*
- *Ubrzati socioekonomsku konvergenciju privreda zemalja korisnica s Unijom;*
- *Podsticati regionalnu saradnju, dobrosusjedske odnose, pomirenje i rješavanje sporova na Zapadnom Balkanu, kao i neposredne kontakte među ljudima.*

Postepeno i kontinuirano usklađivanje sa Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom - ZVSP Evropske unije ogleda se u ispunjavanju obaveza koje proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sadržanih u Naslovu II. (Politički dijalog), članu 10. stavu 2. b) i d), koji preciziraju da se „političkim dijalogom posebno unapređuje: (...) b) sve veće približavanje stavova stranaka o međunarodnim pitanjima, uključujući pitanja koja se tiču zajedničke vanjske i sigurnosne politike uz razmjenu informacija prema potrebi, posebno o pitanjima koja bi mogla imati bitan uticaj na stranke“ (...) d) zajednički pogledi na sigurnost i stabilnost u Evropi, uključujući saradnju u područjima obuhvaćenim ZVSP-om Evropske unije, te u članu 11. stavu 2. c) „Na zahtjev stranaka, politički dijalog može se odvijati i u sljedećim oblicima: (...) c) svim drugim sredstvima koja mogu doprinijeti jačanju, razvoju i učvršćivanju tog dijaloga, uključujući i ona utvrđena u Solunskoj agendi, usvojenoj u Zaključcima Evropskog vijeća u Solunu, 19. i 20. juna 2003.“

U Komunikaciji Evropske komisije o politici proširenja iz novembra 2023. navodi se da je usklađenost zemlje s vanjskom politikom EU značajno poboljšana, posebno u pogledu izjava EU i restriktivnih mjera, a na inicijativu Ministarstva vanjskih poslova, te da je potrebno nastaviti sa jačanjem kapaciteta za provedbu i primjenu uvedenih sankcija. Također se navodi da se Bosna i Hercegovina pridružila izjavama EU u Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda, OESS-u i Vijeću Evrope.

U Izvještaju EK za Bosnu i Hercegovinu iz marta 2024. navodi se da je Bosna i Hercegovina postigla i održala potpunu usklađenost sa Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU, što je znak jasne posvećenosti evropskom putu, te je ocijenjeno kao izuzetno važan znak zajedničkih vrijednosti i strateškog opredjeljenja u novom geopolitičkom kontekstu.

Kako bi se održala puna usklađenost sa Zajedničkom vanjskom i sigurnosnom politikom EU, potrebno je kontinuirano jačati kapacitete za primjenu restriktivnih mjera. U tom kontekstu, provedba predloženih reformi, posebno onih u području politike 4 – Temeljna pitanja/Vladavina prava pod tačkom 4.1.1. i 4.3.1. (Koordinacija u području pitanja EU i demokratskih institucija; te borba protiv korupcije), trebala bi omogućiti kvalitetno i djelotvorno uspostavljanje sveobuhvatnog mehanizma međuresorne koordinacije aktivnosti potrebnih za njihovu provedbu. To će značajno poboljšati usklađivanje zakonodavstva u BiH s pravnom stečevinom EU, posebno u pogledu Klastera 1. pregovora.

POSEBNI CILJEVI

Posebni ciljevi Reformske agende za Bosnu i Hercegovinu će biti postignuti kroz niz reformi, koraka i akcija opisanih u Dijelu II.

TABELA 1: SPISAK PRIORITETNIH PODRUČJA I POSEBNIH CILJEVA

Naziv područja politike	Član	Naziv
-------------------------	------	-------

Temeljna pitanja/ Vladavina prava	3(2)(a)	Dalje jačati temeljna pitanja procesa proširenja, uključujući vladavinu prava i temeljna prava, funkcioniranje demokratskih institucija na svim nivoima, uključujući entitetski/regionalni i lokalni nivo, uključujući depolarizaciju, javnu upravu i ispunjavanje ekonomskih kriterija; to uključuje unapređenje nezavisnog pravosuđa, jačanje sigurnosti i stabilnosti u regiji, jačanje borbe protiv prevara i svih oblika korupcije, uključujući korupciju na visokom nivou i nepotizam, organizirani kriminal, prekogranični kriminal i pranje novca, kao i finansiranje terorizma, utaju poreza i porezne prevare, izbjegavanje poreza; povećati usklađenost s međunarodnim pravom; jačati slobodu i nezavisnost medija i akademske slobode; borbu protiv govora mržnje; stvaranje podsticajnog okruženja za civilno društvo, podsticanje socijalnog dijaloga; unapređenje rodne ravnopravnosti, rodne osviještenosti i osnaživanja žena i djevojčica, nediskriminacije i tolerancije, kako bi se osiguralo i ojačalo poštivanje prava pripadnika manjina, uključujući nacionalne manjine i Rome, kao i prava lezbijki, gejeva, biseksualnih, transrodnih i interseksualnih osoba.
Zelena i digitalna tranzicija	3(2)(j)	Ubrzati uključivu i održivu zelenu tranziciju prema klimatskoj neutralnosti do 2050., u skladu s Pariškim sporazumom i Zelenim planom, u skladu sa Zelenom agendom za Zapadni Balkan iz 2020. pri čemu treba obuhvatiti sve sektore privrede, posebno energetiku, uključujući prijelaz na dekarboniziranu, klimatski neutralnu, klimatski otpornu i kružnu privredu, osiguravajući pritom da ulaganja poštuju načelo „ne nanosi značajnu štetu“.
	3(2)(k)	Promovirati digitalnu transformaciju i digitalne vještine kao pokretač održivog razvoja i uključivog rasta.
Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala	3(2)(m)	Podsticati kvalitetno obrazovanje, osposobljavanje, prekvalifikaciju i usavršavanje na svim nivoima, s posebnim naglaskom na mlade, uključujući rješavanje problema nezaposlenosti mladih, sprečavanje odljeva mozgova i podršku ranjivim zajednicama te podršku politikama zapošljavanja, uključujući i radnička prava, u skladu s evropskim stubom socijalnih prava i borbu protiv siromaštva.
Razvoj privatnog sektora i poslovnog okruženja	3(2)(f)	Ubrzati tranziciju korisnika prema održivoj, klimatski neutralnoj i uključivoj privredi koja su sposobna izdržati konkurentne tržišne pritiske jedinstvenog tržišta Unije te prema stabilnom investicijskom okruženju i smanjiti njihovu stratešku ovisnost.
	3(2)(g)	Podsticati regionalnu privrednu integraciju, posebno kroz napredak u uspostavljanju Zajedničkog regionalnog tržišta.
	3(2)(h)	Podsticati privrednu integraciju korisnika u jedinstveno tržište Unije, posebno kroz povećane trgovinske i investicijske tokove te otporne lance vrijednosti.
	3(2)(i)	Podsticati regionalnu privrednu integraciju i poboljšanu integraciju s jedinstvenim tržištem Unije kroz poboljšanu i održivu povezanost u regiji u skladu s transevropskim mrežama kako bi se ojačala regionalna saradnja, dobrosusjedski odnosi, pomirenje, kao i neposredni kontakte među ljudima.
	3(2)(l)	Unaprijediti inovacije, istraživanje i saradnju između akademskih institucija i industrije u podršci zelenoj i digitalnoj tranziciji, promovirajući lokalne industrije s posebnim naglaskom na lokalna mikro, mala i srednja poduzeća i novoosnovana poduzeća (startups).

POSEBNI CILJ 3(2)A

NAZIV POSEBNOG CILJA: DALJE JAČATI TEMELJNA PITANJA PROCESA PROŠIRENJA, UKLJUČUJUĆI VLADAVINU PRAVA I TEMELJNA PRAVA, FUNKCIONIRANJE DEMOKRATSKIH

INSTITUCIJA NA SVIM NIVOIMA, UKLJUČUJUĆI ENTITETSKI/REGIONALNI I LOKALNI NIVO, UKLJUČUJUĆI DEPOLARIZACIJU, JAVNU UPRAVU I ISPUNJAVANJE EKONOMSKIH KRITERIJA; TO UKLJUČUJE UNAPREĐENJE NEZAVISNOG PRAVOSUĐA, JAČANJE SIGURNOSTI I STABILNOSTI U REGIJI, JAČANJE BORBE PROTIV PREVARA I SVIH OBLIKA KORUPCIJE, UKLJUČUJUĆI KORUPCIJU NA VISOKOM NIVOU I NEPOTIZAM, ORGANIZIRANI KRIMINAL, PREKOGRANIČNI KRIMINAL I PRANJE NOVCA, KAO I FINANSIRANJE TERORIZMA, UTAJU POREZA I POREZNE PREVARE, IZBJEGAVANJE POREZA; POVEĆATI USKLAĐENOST S MEĐUNARODNIM PRAVOM; JAČATI SLOBODU I NEZAVISNOST MEDIJA I AKADEMSKE SLOBODE; BORBU PROTIV GOVORA MRŽNJE; STVARANJE PODSTICAJNOG OKRUŽENJA ZA CIVILNO DRUŠTVO, PODSTICANJE SOCIJALNOG DIJALOGA; UNAPREĐENJE RODNE RAVNOPRAVNOSTI, RODNE OSVIJEŠTENOSTI I OSNAŽIVANJA ŽENA I DJEVOJČICA, NEDISKRIMINACIJE I TOLERANCIJE, KAKO BI SE OSIGURALO I OJAČALO POŠTIVANJE PRAVA PRIPADNIKA MANJINA, UKLJUČUJUĆI NACIONALNE MANJINE I ROME, KAO I PRAVA LEZBIJKI, GEJEVA, BISEKSUALNIH, TRANSRODNIH I INTERSEKSUALNIH OSOBA.

Ovaj posebni cilj se obrađuje kroz **prioritetno područje 4 (Temeljna pitanja/vladavina prava)** Reformske agende.

Postoji pet prepoznatih komponenti s jednom reformom po komponenti koja se bavi posebnim ciljem.

TABELA 2: REFORME U OKVIRU POSEBNOG CILJA 3(2)(A)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
4.1.	4.1.1.	Koordinacija u pitanjima EU i demokratske institucije
4.2.	4.2.1.	Funkcioniranje pravosuđa
4.3.	4.3.1.	Borba protiv korupcije
4.4.	4.4.1.	Jačanje borbe protiv organiziranog kriminala unapređenjem institucionalne saradnje između agencija za provođenje zakona te saradnje s tužilaštvima i sudovima; osnivanjem specijaliziranih višeagencijskih istražnih timova za složene predmete; te primjenom strateškog pristupa u borbi protiv organiziranog kriminala zasnovanog na obavještajnim podacima, što vodi povećanju broja osuđujućih presuda.
4.5.	4.5.1.	Temeljna prava
4.6.	4.6.1.	Vizna politika

Ostali segmenti ovog posebnog cilja bit će obrađeni kao horizontalna pitanja. Stoga će se kroz sve reforme u potpunosti poštovati i promovirati podsticajno okruženje za civilno društvo, podsticanje socijalnog dijaloga, promicanje rodne ravnopravnosti i rodno osviještene politike, osnaživanje žena i djevojčica, nediskriminacija i tolerancija.

POSEBNI CILJ 3(2)(J)

NAZIV POSEBNOG CILJA: UBRZATI UKLJUČIVU I ODRŽIVU ZELENU TRANZICIJU PREMA KLIMATSKOJ NEUTRALNOSTI DO 2050., U SKLADU S PARIŠKIM SPORAZUMOM I ZELENIH PLANOM, U SKLADU SA ZELENIH AGENDOM ZA ZAPADNI BALKAN IZ 2020. PRI ČEMU TREBA OBUHVATITI SVE SEKTORE PRIVREDE, POSEBNO ENERGETIKU, UKLJUČUJUĆI PRIJELAZ NA DEKARBONIZIRANU, KLIMATSKI NEUTRALNU, KLIMATSKI OTPORNU I KRUŽNU PRIVREDU, OSIGURAVAJUĆI PRITOM DA ULAGANJA POŠTUJU NAČELO „NE NANOSI ZNAČAJNU ŠTETU“.

Ovaj posebni cilj se obrađuje kroz **prioritetno područje 1 „Zelena i digitalna tranzicija“** Reformske agende.

U okviru ovog posebnog cilja prepoznate su četiri komponente i pet reformi.

TABELA 3: REFORME U OKVIRU POSEBNOG CILJA 3(2)(J)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
1.4.	1.4.1.	Potpuna provedba 3. energetskog paketa za električnu energiju i plin te paketa integracije električne energije, uključujući imenovanje nominiranog operatora tržišta električne energije (NEMO), razdvajanje, postupno prilagođavanje tarifa i spajanje tržišta
1.5.	1.5.1.	Provedba nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NECP) i drugih povezanih strateških dokumenata (mapa puta za pravednu tranziciju u rudarskih regija)
	1.5.2.	Rad na određivanju cijena ugljenika s ciljem uspostavljanja sistema trgovanja emisijama do 2030., provedba zakonodavstva u području klime usklađenog sa zakonodavstvom EU-a u području klime, uključujući obaveze postizanja klimatske neutralnosti
1.6.	1.6.1.	Provedba Direktive o obnovljivim izvorima energije, uključujući korištenje transparentnih i konkurentnih postupaka za uvođenje obnovljivih izvora energije, izdavanje dozvola, garancije porijekla i prvu aukciju obnovljivih izvora energije
1.7.	1.7.1.	Potpuna provedba zakonodavstva o energetskej efikasnosti (EED), energetskim svojstvima zgrada (EPBD), eko dizajnu i energetskom označavanju

POSEBNI CILJ 3(2)(K)**NAZIV POSEBNOG CILJA: PROMOVIRATI DIGITALNU TRANSFORMACIJU I DIGITALNE VJEŠTINE KAO POKRETAČE ODRŽIVOG RAZVOJA I UKLJUČIVOG RASTA**

Ovaj posebni cilj se obrađuje kroz **Prioritetno područje 1 „Zelena i digitalna tranzicija“ Reformske agende.**

U okviru ovog posebnog cilja prepoznate su tri komponente i tri reforme.

TABELA 4: REFORME U OKVIRU POSEBNOG CILJA 3(2)(K)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
1.1.	1.1.1.	Omogućiti siguran širokopojasni pristup internetu, uključujući uvođenje 5G mreže
1.2.	1.2.1.	Razvoj okvira za e-upravu
1.3.	1.3.1.	Uspostaviti sveobuhvatan okvir za cyber otpornost (uvođenje zahtjeva NIS2 Direktive i jačanje relevantnih institucija na svim nivoima vlasti)

POSEBNI CILJ 3(2)(M)

PODSTICATI KVALITETNO OBRAZOVANJE, OSPOSOBLJAVANJE, PREKVALIFIKACIJU I USAVRŠAVANJE NA SVIM NIVOIMA, S POSEBNIM NAGLASKOM NA MLADE, UKLJUČUJUĆI RJEŠAVANJE PROBLEMA NEZAPOSLENOSTI MLADIH, SPREČAVANJE ODLJEVA MOZGOVA I PODRŠKU RANJIVIM ZAJEDNICAMA TE PODRŠKU POLITIKAMA ZAPOŠLJAVANJA, UKLJUČUJUĆI

I RADNIČKA PRAVA, U SKLADU S EVROPSKIM STUBOM SOCIJALNIH PRAVA I BORBU PROTIV SIROMAŠTVA

Ovaj posebni cilj se obrađuje kroz prioritetno područje 3 „Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala“ Reformske agende.

U okviru ovog posebnog cilja prepoznate su 3 komponente i 5 reformi.

TABELA 5: REFORME U OKVIRU POSEBNOG CILJA 3(2)(M)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
3.1.	3.1.1.	Povećati udio djece obuhvaćene programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na teritoriji cijele zemlje
	3.1.2.	Povećati kvalitet osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja u cijeloj zemlji, uključujući usklađivanje osnovnih nastavnih planova i programa s potrebama tržišta rada
	3.1.3.	Poboljšati vezu između strukovnog obrazovanja i osposobljavanja i privatnog sektora te smanjiti neusklađenost postojećih i traženih vještina
3.2.	3.2.1.	Povećati pristup dostojanstvenom radu u cijeloj zemlji, uključujući pilot-projekt i potpunu provedbu Garancije za mlade
3.3.	3.3.1.	Uskladiti prava na roditeljski dopust u cijeloj zemlji i uvesti socijalnu kartu

POSEBNI CILJ 3(2)(F)

NAZIV POSEBNOG CILJA: UBRZATI TRANZICIJU KORISNIKA PREMA ODRŽIVOJ, KLIMATSKI NEUTRALNOJ I UKLJUČIVOJ PRIVREDI KOJA SU SPOSOBNA IZDRŽATI KONKURENTSKE TRŽIŠNE PRITISKE JEDINSTVENOG TRŽIŠTA UNIJE TE PREMA STABILNOM INVESTICIJSKOM OKRUŽENJU I SMANJITI NJIHOVU STRATEŠKU OVISNOST.

Ovaj posebni cilj se obrađuje kroz **Prioritetno područje 2 „Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje“** Reformske agende.

U okviru ovog posebnog cilja prepoznata je 1 komponenta i 1 reforma.

TABELA 6: REFORME U OKVIRU POSEBNOG CILJA 3(2)(F)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
2.1.	2.1.1.	Jačanje upravljanja i rukovođenja te povećanje efikasnosti i transparentnosti javnih poduzeća, uključujući javna poduzeća

POSEBNI CILJ 3(2)(G)

NAZIV POSEBNOG CILJA: PODSTICATI REGIONALNU PRIVREDNU INTEGRACIJU, POSEBNO KROZ NAPREDAK U USPOSTAVLJANJU ZAJEDNIČKOG REGIONALNOG TRŽIŠTA

Ovaj posebni cilj rješava se kroz **Prioritetno područje 2 „Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje“** Reformske agende. U okviru ovog posebnog cilja postoji jedna priznata komponenta i jedna reforma.

TABELA 7: REFORME U OKVIRU POSEBNOG CILJA 3(2)(G)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
------------	---------------	---------------

2.1.	2.1.3.	Olakšati slobodno kretanje robe i usluga smanjenjem formalnosti, usklađivanjem regulatornog okvira i uzajamnim priznavanjem stručnih kvalifikacija
2.1.	2.1.4.	Pojednostaviti procese kako bi se stvorilo povoljno poslovno okruženje

POSEBNI CILJ 3(2)(H)

NAZIV POSEBNOG CILJA: PODSTICATI PRIVREDNU INTEGRACIJU KORISNIKA U JEDINSTVENO TRŽIŠTE UNIJE, POSEBNO KROZ POVEĆANE TRGOVINSKE I INVESTICIJSKE TOKOVE TE OTPORNE LANCE VRIJEDNOSTI

OVAJ POSEBNI CILJ JE OBRAĐEN KROZ PRIORITETNO PODRUČJE 2 „RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA I POSLOVNO OKRUŽENJE“ REFORMSKE AGENDE. U OKVIRU OVOG POSEBNOG CILJA POSTOJI 1 PRIZNATA KOMPONENTA I 1 REFORMA.

TABELA 8: REFORME U OKVIRU POSEBNOG CILJA 3(2)(H)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
2.1.	2.1.2.	Pojednostaviti i uskladiti zahtjeve za registraciju i poslovanje u cijeloj zemlji

POSEBNI CILJ 3(2)(I)

NAZIV POSEBNOG CILJA: PODSTICATI REGIONALNU PRIVREDNU INTEGRACIJU I POBOLJŠANU INTEGRACIJU S JEDINSTVENIM TRŽIŠTEM UNIJE KROZ POBOLJŠANU I ODRŽIVU POVEZANOST U REGIJI U SKLADU S TRANSEVROPSKIM MREŽAMA KAKO BI SE OJAČALA REGIONALNA SARADNJA, DOBROSUSJEDSKI ODNOSI, POMIRENJE, KAO I NEPOSREDNI KONTAKTI MEĐU LJUDIMA

Ovaj posebni cilj se obrađuje kroz **prioritetno područje 2 „Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje“** Reformske agende. U okviru ovog posebnog cilja postoji 1 prepoznata komponenta i 1 reforma.

TABELA 9: REFORME U OKVIRU POSEBNOG CILJA 3(2)(I)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
2.1.	2.1.2.	Pojednostaviti i uskladiti zahtjeve za registraciju i poslovanje u cijeloj zemlji

POSEBNI CILJ 3(2)(L)

NAZIV POSEBNOG CILJA: UNAPRIJEDITI INOVACIJE, ISTRAŽIVANJE I SARADNJU IZMEĐU AKADEMSKIH INSTITUCIJA I INDUSTRIJE U PODRŠCI ZELENOJ I DIGITALNOJ TRANZICIJI, PROMVIŠUĆI LOKALNE INDUSTRIJE S POSEBNIM NAGLASKOM NA LOKALNA MIKRO, MALA I SREDNJA PODUZEĆA I NOVOOSNOVANA PODUZEĆA (STARTUPS)

Ovaj posebni cilj se obrađuje kroz **Prioritetno područje 2 „Razvoj privatnog sektora i poslovno okruženje“** Reformske agende. U okviru ovog posebnog cilja prepoznata je jedna komponenta i jedna reforma.

TABELA 10: Reforme u okviru posebnog cilja 3(2)(L)

Komponenta	Šifra reforme	Naziv reforme
------------	---------------	---------------

2.2.	2.2.1.	Uspostaviti sistem za finansijsku podršku inovativnim startupima i mikro, malim i srednjim poduzećima
------	--------	---

3. Usklađenost s općim okvirom politike (uključujući program ekonomskih reformi, zajedničke smjernice politike i okvir politike proširenja)

Reformska agenda za Bosnu i Hercegovinu u skladu je s općim okvirom politike, a posebno je povezana i komplementarna s Programom ekonomskih reformi (2024. – 2026.) i prioritetima Evropske komisije (EK) za Bosnu i Hercegovinu. Nadalje, samom provedbom Reformske agende, Bosna i Hercegovina trebala bi doprinijeti postepenom poboljšanju Izvještaja EK, budući da se izvještaj oslanja na prioritete koje je EK postavila za Bosnu i Hercegovinu.

Reformska agenda bavi se sljedećim strukturnim reformama iz Programa ekonomskih reformi:

1. *Strukturna reforma br. 1: Poboljšanje konkurentnosti kroz tehnološki razvoj i poboljšanje poslovnog okruženja – kroz predložene reforme u okviru prioritetnog područja 2;*
2. *Strukturna reforma br. 2: Poboljšanje efikasnosti javnih poduzeća - kroz predložene reforme u okviru prioritetnog područja 2;*
3. *Strukturna reforma br. 3: Uslovi za zelenu tranziciju – kroz predložene reforme u okviru prioritetnog područja 1;*
4. *Strukturna reforma br. 4: Uslovi za ubrzanje digitalne tranzicije – kroz predložene reforme u okviru prioritetnog područja 1;*
5. *Strukturna reforma br. 5: Povećanje zaposlenosti usklađivanjem obrazovanja i razvojem praktičnih vještina i kompetencija za tržište rada – kroz predložene reforme u okviru prioritetnog područja 3.*

Kada je riječ o strukturnoj reformi br. 1 – glavni cilj je unapređenje konkurentnost privrede putem podrške tehnološkom razvoju i poboljšanje ključnih elemenata poslovnog okruženja kako bi se uklonile prepreke za veća ulaganja u tehnološku modernizaciju, te razvila privreda zasnovana na znanju i inovacijama, koja može postići viši nivo produktivnosti.

Posebno je važna druga mjera „Poboljšanje uslova poslovanja“ čiji je primarni cilj poboljšanje poslovnog okruženja smanjenjem administrativnih prepreka te podizanjem nivoa i kvaliteta javnih usluga. Ovi ciljevi su komplementarni sa reformama iz Agende:

- 2.1.2. *Pojednostaviti i uskladiti zahtjeve za registraciju i poslovanje u cijeloj zemlji*
- 2.1.3. *Olakšati slobodno kretanje robe i usluga smanjenjem formalnosti, usklađivanjem regulatornog okvira i uzajamnim priznavanjem stručnih kvalifikacija*
- 2.1.4. *Pojednostaviti procese kako bi se stvorilo povoljno poslovno okruženje.*

Strukturna reforma br. 2 „Povećana efikasnost javnih poduzeća“ biće provedena u okviru reforme 2.1.1. „Jačanje upravljanja i rukovođenja te povećanje efikasnosti i transparentnosti javnih poduzeća, uključujući državna poduzeća.“

Primarni cilj strukturne reforme je povećanje kvaliteta usluga javnih poduzeća i smanjenje pritiska koji ova poduzeća imaju na javne finansije. Ovom mjerom će se podržati veća transparentnost njihovog rada i poboljšati nadzor koji vrše njihovi vlasnici (RS i FBiH). Reforma br. 2.1.1. Reformske agende usmjerena je na upravljanje i transparentnost javnih poduzeća, klimatski pritisak, kao i na kontrolu i nadzor nad javnim poduzećima i smanjenje njihovih dugovanja. Nadalje, cilj Reformske agende je uspostavljanje najmanje jednog javno-privatnog partnerstva (JPP) za upravljanje aerodromom.

Kada je riječ o strukturnoj reformi br. 3, primarni cilj je zelena tranzicija i smanjenje ugljičnog otiska privrednih aktivnosti u skladu sa Sofijskom deklaracijom o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan.

Strukturna mjera 1 „Energetska tranzicija i osiguranje energetske sigurnosti, reforma energetske tržišta te povećana efikasnost i povećani udio obnovljivih izvora energije“ Reformska agenda doprinijet će postizanju tih mjera putem Prioritetnog područja 1, reforme:

1.4.1. Potpuna provedba 3. energetske paketa za električnu energiju i plin te paketa za integraciju tržišta električne energije, uključujući imenovanje NEMO-a, razdvajanje, postepeno prilagođavanje tarifa i spajanje tržišta

1.5.1. Provedba NECP-a i drugih povezanih strateških dokumenata (mapa puta za pravednu tranziciju u rudarskim regijama).

1.5.2. Potpuna provedba zakonodavstva o energetske efikasnosti (EED), energetske svojstvima zgrada (EPBD), eko dizajnu i energetske označavanju

1.6.1. Provedba Direktive o obnovljivim izvorima energije, uključujući korištenje transparentnih i konkurentnih postupaka za uvođenje obnovljivih izvora energije, izdavanje dozvola, garancije porijekla i prvu aukciju obnovljivih izvora energije

1.7.1. Potpuna provedba zakonodavstva o energetske efikasnosti (EED), energetske svojstvima zgrada (EPBD), eko dizajnu i energetske označavanju

Glavni cilj strukturne reforme br. 4 „Digitalna tranzicija“ je osigurati IT infrastrukturu potrebnu za dinamičniji razvoj e-usluga za poduzeća i građane, kao i osigurati dovoljnu razinu cyber sigurnosti.

Reformska agenda doprinijet će ovom cilju provedbom sljedećih reformi:

1.1.1. Omogućiti siguran širokopolasni pristup, uključujući uvođenje 5G mreže.

1.2.1. Razviti okvir za e-upravu.

1.3.1. Uspostaviti sveobuhvatan okvir za cyber otpornost (uvođenje zahtjeva NIS2 Direktive i jačanje relevantnih institucija na svim nivoima vlasti).

Glavni cilj strukturne reforme br. 5 je poboljšanje zaposlenosti mladih i poboljšanje efikasnosti osposobljavanja i drugih aktivnih mjera rada za sve kategorije nezaposlenih.

U Reformske agendi postoji nekoliko reformi koje doprinose postizanju tih ciljeva:

3.1.1. Povećati udio djece obuhvaćene programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja na teritoriji cijele zemlje;

3.1.2. Povećati kvalitet osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja u cijeloj zemlji, uključujući usklađivanje osnovnih nastavnih planova i programa s potrebama tržišta rada;

3.1.3. Poboljšati vezu između strukovnog obrazovanja i osposobljavanja i privatnog sektora te smanjiti neusklađenost postojećih i traženih vještina;

3.2.1. Uskladiti prava na roditeljski dopust u cijeloj zemlji i uvesti socijalnu kartu.

Što se tiče strukturne reforme br. 6 „Poboljšanje kvaliteta i efikasnosti institucionalnih mehanizama za pružanje usluga socijalne zaštite i zdravstvenih usluga“ i cilja, Reformska agenda obrađuje sistem roditeljskog dopusta u cijeloj zemlji i uvođenje socijalne karte, što je u potpunosti komplementarno Programu ekonomskih reformi.

Mišljenje Komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji od 19. maja 2019. postavlja 14 prioriteta za Bosnu i Hercegovinu. Tih 14 prioriteta odražava kriterije iz Kopenhagena i Madrida, kao i napredak u odnosu na SSP.

Reformska agenda, posebno reforme u okviru područja politike 4 (Temeljna pitanja i vladavina prava), u velikoj mjeri su komplementarne s tih 14 prioriteta, kao što je prikazano u sljedećoj tabeli:

Br.	Prioritet iz Mišljenja	Reformska agenda
-----	------------------------	------------------

1	Osigurati da se izbori provode u skladu s evropskim standardima tako što će provesti relevantne preporuke OSCE-a/ODIHR-a i Venecijanske komisije, osigurati transparentnost finansiranja političkih stranaka i održati lokalne izbore u Mostaru	Indirektno, putem unapređenja i provedbe zakonodavnog okvira o sprečavanju sukoba interesa
2	Osigurati vidljive rezultate kada je u pitanju funkcionisanje mehanizma koordinacije o pitanjima koja se odnose na EU na svim nivoima, uključujući i pripremu i usvajanje nacionalnog programa za usvajanje <i>acquisa</i>	4.1.1. Koordinacija u pitanjima EU i demokratske institucije, posebno koraci 4.1.1.2. Unaprijediti funkcionisanje mehanizma koordinacije u pitanjima EU unutar zemlje, posebno jačanjem procesa osiguranja kvaliteta, s ciljem pripreme za pregovore o pristupanju i 4.1.1.4 Usvojiti Program usklađivanja zakonodavstva s pravnom stečevinom EU (NPAA) u skladu sa zahtjevima SSP-a, koji treba obuhvatiti cjelokupnu pravnu stečevinu EU, nadležnosti za njenu provedbu, potrebna sredstva i izvore finansiranja, te administrativne kapacitete.
3	Osigurati pravilno funkcioniranje Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje.	4.1.1. Koordinacija u pitanjima EU i demokratske institucije, posebno korak 4.1.1.1. Zajednička tijela u okviru SSP-a funkcioniraju pravilno, uz efikasne metode rada i jedinstvenu, efikasnu i djelotvornu točku za koordinaciju procesa evropskih integracija.
4	<p>Temeljno unaprijediti institucionalni okvir, uključujući i na ustavnom nivou, kako bi se:</p> <p>a) osigurala pravna sigurnost u smislu podjele nadležnosti između nivoa vlasti</p> <p>b) uvela klauzula o zamjeni kako bi se državi nakon pristupanja omogućilo privremeno ostvarivanje nadležnosti drugih nivoa vlasti radi sprečavanja i otklanjanja povreda prava EU</p> <p>c) garantovala nezavisnost pravosuđa, uključujući i njegovu samostalnu instituciju (VSTV)</p> <p>d) reformisao Ustavni sud, uključujući i rješavanje pitanja međunarodnih sudija i osiguralo provođenje njegovih odluka</p> <p>e) garantovala pravna sigurnost, uključujući i putem uspostave pravosudnog tijela kojem bi bilo povjereno da osigura dosljedno tumačenje prava u cijeloj Bosni i Hercegovini</p> <p>f) osigurala jednakost i nediskriminacija građana, posebno postupanje prema presudi Evropskog suda za ljudska prava u predmetu Sejdić i Finci</p> <p>g) osiguralo da su svi organi uprave zaduženi za provedbu <i>acquisa</i> zasnovani isključivo na profesionalizmu i da se ukloni pravo veta u procesu donošenja odluka, u skladu s <i>acquisem</i> EU.</p>	Indirektno putem mehanizma koordinacije i provedbe Reformske agende
5	Poduzeti konkretne korake na unapređenju okruženja pogodnog za pomirenje kako bi se prevazišlo nasljeđe rata.	Indirektno putem mehanizma koordinacije i provedbe Reformske agende

6	Unaprijediti funkcionisanje pravosuđa kroz usvajanje novih zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću i sudovima BiH u skladu sa evropskim standardima	<p>4.2.1. Funkcioniranje pravosuđa</p> <p>4.2.1.1. Osigurati učinkovitu provjeru imovinskih kartona nositelja pravosudnih funkcija kroz provedbu izmjena i dopuna Zakona o Visokom sudbenom i tužiteljskom vijeću (VSTV) koje se odnose na integritet.</p> <p>4.2.1.2. Dovođen prijenos radnih mjesta u odjelu za IKT VSTV-a s projektnog finansiranja na budžet države</p> <p>4.2.1.3. Funkcionalno pravosudno apelaciono tijelo uspostavljeno je na državnom nivou nakon usvajanja i provedbe novog Zakona o Sudu BiH</p> <p>4.2.1.4. Usvojen je novi sveobuhvatni Zakon o VSTV-u u skladu s evropskim standardima, nakon konsultacija s pravosudnim djelatnicima i organizacijama civilnog društva, uz uvažavanje rezultata praćenja provedbe izmjena i dopuna zakona koje se odnose na integritet; zakon se provodi kako bi se, između ostalog, osigurao nezavisan sistem disciplinske odgovornosti, sistem ocjenjivanja rada zasnovan na kvalitativnim kriterijima i imenovanja na osnovu zasluga</p>
7	<p>Jačati prevenciju i borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, uključujući i protiv pranja novca i terorizma, prvenstveno putem:</p> <p>a) usvajanja i provođenja propisa o sukobu interesa i zaštiti uzbunjivača</p> <p>b) osiguravanja djelotvornog funkcionisanja i koordinacije tijela za borbu protiv korupcije</p> <p>c) usklađivanja zakonodavstva i jačanje kapaciteta za javne nabavke</p> <p>d) osiguravanja efikasne saradnje između tijela za provođenje zakona i sa tužilaštvima</p> <p>e) demonstriranja napretka u ostvarivanju rezultata proaktivnih istraga, potvrđenih optužnica, kaznenih progona i pravosnažnih osuđujućih presuda u predmetima organiziranog kriminala i korupcije, uključujući i one na visokom nivou</p> <p>f) depolitizacije i restrukturiranja javnih preduzeća i osiguravanja transparentnosti procesa privatizacije</p>	<p>4.3.1. Borba protiv korupcije i 4.4.1 Jačanje borbe protiv organiziranog kriminala unapređenjem institucionalne saradnje između agencija za provođenje zakona te saradnje s tužilaštvima i sudovima; osnivanjem specijaliziranih višeagencijskih istražnih timova za složene predmete; te primjenom strateškog pristupa u borbi protiv organiziranog kriminala zasnovanog na obavještajnim podacima, što vodi povećanju broja osuđujućih presuda.</p>
8	Osigurati efikasnu koordinaciju upravljanja granicama i kapacitetima za upravljanje migracijama na svim nivoima i osigurati funkcioniranje sistema azila.	
9	Jačati zaštitu prava svih građana, posebno osiguravanjem provedbe zakona o nediskriminaciji i o rodnoj ravnopravnosti.	Indirektno putem provedbe Prioritetnog područja 4 Reformske agende
10	<p>Osigurati pravo na život i zabranu mučenja, posebno</p> <p>a) ukidanjem upućivanja na smrtnu kaznu u Ustavu Republike Srpske</p>	

	b) imenovanjem nacionalnog mehanizma za prevenciju mučenja i nečovječnog postupanja	
11	Osigurati poticajno okruženje za civilno društvo, posebno poštujući evropske standarde o slobodi udruživanja i slobodi okupljanja	4.5.1. Temeljna prava 4.5.1.1. Slučajevi prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima se transparentno i efikasno evidentiraju i procesuiraju od strane policije i pravosuđa. 4.5.1.4. Doneseni su propisi koji osiguravaju ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, okupljanja i udruživanja i provode se u cijeloj zemlji te se ne pokreću nikakvi restriktivni prijedlozi. (posebno nacrt zakona RS-a koji cilja na organizacije civilnog društva kao strane agente i sve slične inicijative)
12	Garantovati slobodu izražavanja i medija i zaštitu novinara, posebno putem a) osiguranja odgovarajućeg sudskog procesuiranja predmeta prijetnji i upotrebe nasilja nad novinarima i medijskim radnicima, b) osiguravanja finansijske održivosti sistema javnih RTV servisa	4.5.1. Temeljna prava 4.5.1.2. Kleveta je dekriminalizovana na cijeloj teritoriji države. 4.5.1.4. Doneseni su propisi koji osiguravaju ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, okupljanja i udruživanja i provode se u cijeloj zemlji te se ne pokreću nikakvi restriktivni prijedlozi. (posebno nacrt zakona RS-a koji cilja na organizacije civilnog društva kao strane agente i sve slične inicijative)
13	Unaprijediti zaštitu i inkluziju ranjivih grupa, posebno osoba sa invaliditetom, djece, LGBTI osoba, pripadnika romske zajednice, pritvorenika, migranata i tražilaca azila, kao i raseljenih lica i izbjeglica u cilju zatvaranja Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma	4.5.1.4. Doneseni su propisi koji osiguravaju ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, okupljanja i udruživanja i provode se u cijeloj zemlji te se ne pokreću nikakvi restriktivni prijedlozi. (posebno nacrt zakona RS-a koji cilja na organizacije civilnog društva kao strane agente i sve slične inicijative)
14	Završiti neophodne korake u reformi javne uprave s ciljem unapređenja sveukupnog funkcionisanja javne uprave osiguravanjem profesionalne i depolitizirane državne službe i koordiniranim pristupom u kreiranju politika u cijeloj državi	4.3.1.2 Usklađivanje zakona o zapošljavanju, napredovanju i razrješenju državnih službenika na državnom nivou, u Brčko distriktu BiH i entitetima s načelima zasluga i standardima EU, uz prilagodbu zakoni na kantonalnom nivou

4. Ključni prioriteti politike

Ključni prioriteti politike Reformske agende za Bosnu i Hercegovinu navedeni su u donjoj tabeli uključujući broj komponente, reforme, koraka i aktivnosti.

Naziv područja politike	Broj komponenti	Broj reformi	Broj koraka	Broj aktivnosti
Zelena i digitalna tranzicija	7	9	34	101
Razvoj privatnog sektora i poslovnog okruženja	2	6	27	70
Ljudski kapital	3	5	24	128

Temelja pitanja	6	6	28	73
Sveukupno	18	26	113	372

KLJUČNI SEKTORI

Prepoznajući činjenicu da reforme u području temeljnih pitanja predstavljaju osnovu ukupnih reformskih procesa Bosne i Hercegovine, strateški fokus svih nivoa vlasti će biti upravo na tim reformama.

Područje Temeljna pitanja/Vladavina prava usmjereno je na pet ključnih reformi: Koordinacija u pitanjima EU i demokratske institucije, Funkcioniranje pravosuđa, Borba protiv korupcije, Jačanje borbe protiv organiziranog kriminala i Temeljna prava.

Za proces evropskih integracija u Bosni i Hercegovini od ključne su važnosti efikasni kapaciteti za evropske integracije na svim relevantnim nivoima vlasti, u skladu s njihovim nadležnostima, kao i to da se osigura njihova efikasna saradnju i koordinacija u skladu s odredbama Odluke o sistemu koordinacije u procesu evropskih integracija u Bosni i Hercegovini. Stoga će se uložiti naponi kako bi se osigurao efikasan rad svih zajedničkih tijela u okviru SSP-a i poboljšala efikasnost mehanizma koordinacije.

Što se tiče reforme pravosuđa, u narednom periodu Bosna i Hercegovina će se posebno usmjeriti na provedbu odredbi Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV) koje se odnose na integritet kako bi se osigurala efikasna provedba provjera integriteta u skladu s evropskim standardima, kao i na finaliziranje i usvajanje novog Zakona o VSTV-u i novog Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine, u skladu s odgovarajućim mišljenjima Venecijanske komisije.

Reforme povezane s borbom protiv korupcije ključne su u procesu pristupanja EU i dovele bi do većeg učešća javnosti i poboljšane društvene kohezije. Jačanje pravnih i institucionalnih okvira trebalo bi biti prioritet što bi dovelo do efikasne provedbe i poboljšanih kapaciteta.

Bosna i Hercegovina će nastaviti svoje napore u borbi protiv organiziranog kriminala s posebnim naglaskom na rješavanje sistemskih nedostataka u operativnoj saradnji između agencija za provođenje zakona koje se bore protiv organiziranog kriminala, slabe institucionalne koordinacije i slabog ili nikakvog oslanjanja na policijske aktivnosti zasnovane na obavještajnim podacima.

Biće uloženi daljnji naponi u jačanje proaktivnog pristupa finansijskim istragama i oduzimanju imovine, suzbijanju infiltracije kriminala u politički, pravni i privredni sistem, a istovremeno će se pojačati saradnja s Eurojustom i Uredom evropskog javnog tužioca (EPPO).

BiH će poduzeti korake za usklađivanje svoje vizne politike i režima s politikom EU. Vizna politika uključuje mehanizme za zaštitu interesa države, zaštitu javnog reda i sprečavanje nezakonitih migracija te je sastavni dio vanjske i sigurnosne politike država članica EU i Bosne i Hercegovine. U procesu pridruživanja EU, Bosna i Hercegovina ima obavezu uskladiti svoju viznu politiku s viznom politikom EU, tj. uskladiti svoj spisak zemalja čijim građanima je potrebna viza za ulazak u Bosnu i Hercegovinu i spisak zemalja čiji su građani izuzeti od ove obaveze s popisima EU. Popisi Bosne i Hercegovine trenutno nisu u potpunosti usklađeni. Bosna i Hercegovina će uvesti dodatne sigurnosne mjere radi bolje provjere putnika kojima nije potrebna viza.

ZELENA TRANZICIJA

„Zelena tranzicija“ u BiH odnosi se na transformativni proces prelaska na održivu, klimatski neutralnu i ekološki prihvatljivu privredu i društvo. Reforme u zelenoj tranziciji obuhvataju širok raspon tema, uključujući transformaciju energetske sektora.

Transformacija/transzicija energetske sektora, uključujući elektroenergetski sektor u Bosni i Hercegovini, započela je potpisivanjem Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, ratificiranog 2006. godine. Ratifikacijom ovog Ugovora, BiH se obavezala na postepeno usklađivanje s relevantnom pravnom stečevinom EU, odnosno na njeno prenošenje u područjima sigurnosti snabdijevanja,

konkurencije, zaštite okoliša, energetske infrastrukture, energetske efikasnosti i korištenja energije iz obnovljivih izvora. Na osnovu Ugovora o osnivanju Energetske zajednice, BiH je započela proces uključivanja u unutrašnje tržište Evropske unije. Stoga su reforme usmjerene na provedbu mjera definiranih Trećim energetske paketa EU u sektorima električne energije i plina, kao i na stvaranje funkcionalnog energetskeg tržišta dobro pripremljenog za integraciju u unutarnje tržište električne energije EU.

Razvoj Sistema trgovanja emisijama (EU ETS) od primarne je važnosti za dekarbonizaciju energetskeg sektora. Očekuje se da će ETS i Mehanizma za ugljično prilagođavanje na granicama (CBAM) u BiH uticati na korištenje uglja za proizvodnju električne energije, što će zahtijevati provedbu mjera za podršku tržištu rada kroz ulaganja u osposobljavanje, specijalizaciju i prekvalifikaciju zaposlenika, kao i razvoj poduzetništva u rudarskim regijama.

BiH također ima značajan potencijal u obnovljivim izvorima energije. Iako su postojeće termoelektrane na uglj važne za energetske nezavisnost, mnoge od njih su dosegle kraj svog proizvodnog vijeka, što dodatno otvara priliku za prijelaz na obnovljive izvore energije. Osim hidroelektrana, BiH ima i velike i konkurentne solarne i vjetroelektrane. BiH planira nastaviti s aktivnostima na povećanju i diverzifikaciji udjela obnovljivih izvora energije u ukupnoj potrošnji energije.

Postizanje energetske efikasnosti jedan je od ključnih prioriteta neophodnih za smanjenje potrošnje energije, snižavanje troškova i ublažavanje negativnih uticaja na okoliš. Poseban naglasak bit će stavljen na obnovu zgrada.

DIGITALNA TRANSFORMACIJA I PITANJA DIGITALNE SIGURNOSTI

U narednom periodu provedbe Reformske agende, Bosna i Hercegovina će se fokusirati na ključne komponente digitalizacije kako bi unaprijedila svoju infrastrukturu i usluge, što je od suštinskog značaja za povećanje efikasnosti i dostupnosti javnih usluga, kao i za osiguranje konkurentnosti na digitalnom tržištu.

Izgradnja širokopojasne infrastrukture glavni je prioritet jer je ključna za osiguranje jednakog pristupa internetu urbanim i ruralnim zajednicama. Okvirna strategija širokopojasnog interneta ima za cilj osigurati svim građanima pristup brzom internetu. Ovo je posebno važno za ruralna područja, gdje pristup digitalnim resursima može značajno doprinijeti privrednom razvoju i smanjenju razlika u digitalizaciji. Ovim okvirom će se također utvrditi ključna širokopojasna infrastruktura i zainteresirane strane. Sigurnost širokopojasnog interneta i uvođenje 5G mreže također su od velikog značaja. Usklađivanje s alatom EU za cyber sigurnost 5G mreže će omogućiti Bosni i Hercegovini izgradnju pouzdane i sigurne infrastrukture koja je spremna za buduće tehnološke izazove i potrebe.

Nadalje, elektronski potpis i digitalni identitet su osnova za modernizaciju javnih usluga. Uvođenjem novčanika za digitalni identitet i usvajanjem dokumenata za elektronsku identifikaciju, građani će imati jednostavniji pristup nizu administrativnih, poreznih, socijalnih i obrazovnih usluga. Ovim će se povećati efikasnost javne uprave i smanjiti birokratske prepreke. Direktiva o otvorenim podacima i Direktiva o e-privatnosti promovišu transparentnost podataka.

Još jedna značajna komponenta je cyber sigurnost, s planom da se što prije usvoji zakon koji bi bio usklađen s NIS2 Direktivom, kako bi CSIRT-ovi na državnom i entitetskom nivou bili operativni u skladu sa zahtjevima NIS2 i dosegli SIM3 način rada. Neophodno je uspostaviti efikasan okvir za cyber otpornost, uključujući i procedure za upravljanje krizama i koordinirano otkrivanje ranjivosti, kako bi se očuvao integritet i sigurnost javne i privatne infrastrukture. Time će se osigurati da ključni sektori privrede i institucije na svim nivoima vlasti mogu adekvatno odgovoriti na cyber prijetnje.

Svrha ovih reformi je omogućiti neophodnu javnu infrastrukturu u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija kako bi se stvorili potrebni preduslovi za dinamičniji razvoj elektronskih usluga za privredu i građane (e-usluge), kao i viši stepen digitalizacije poslovanja zasnovan na sigurnoj i povjerljivoj razmjeni podataka i dokumenata. Zbog važnosti ove informacijsko-komunikacijske infrastrukture za uslove poslovanja kroz dostupnost digitaliziranih i efikasnih javnih usluga širom BiH, kao i za međunarodnu konkurentnost privrede i integraciju u pravni sistem EU (preuzimanje odgovarajućih direktiva u području elektronskog identiteta eIDAS te cyber sigurnosti i sigurnosti mreža,

u skladu s ustavnim nadležnostima i postojećim zakonima entiteta i Brčko distrikta), te s obzirom na složenost strukture vlasti u BiH, od posebnog je značaja osigurati koordinirani pristup svih relevantnih nadležnih nivoa i institucija u provedbi ove reforme na svim nivoima vlasti.

Sadržaj ove reforme u području ključne informacijsko-komunikacijske infrastrukture definiran je u okviru jedinstvenog Strateškog okvira za reformu javne uprave u BiH 2022.-2025. s akcijskim planom, koji su usvojili Vijeće ministara i entitetske vlade. Također, u narednom periodu bit će usvojeno nekoliko strateških dokumenata potrebnih za usklađivanje i provedbu njegovih ostalih elemenata. U području e-komunikacija to su: Politika sektora elektronskih komunikacija u Bosni i Hercegovini i Okvira strategija razvoja širokopojasnog pristupa u Bosni i Hercegovini, s pripadajućim akcijskim planovima za oba dokumenta. Trenutno se finalizira sporazum o digitalnoj Evropi, što bi trebalo značajno doprinijeti digitalnom ekosistemu za poslovanje u BiH.

OBRAZOVANJE, OSPOSOBLJAVANJE, ZAPOSŁJAVANJE I SOCIJALNI CILJEVI

Glavni cilj ove reforme je poboljšati uključivanje djece u predškolski odgoj i obrazovanje. Ovo je od presudnog značaja iz nekoliko razloga: programi predškolskog odgoja i obrazovanja ne samo da pružaju podršku roditeljima u njihovim profesionalnim obavezama, čime se povećava njihova produktivnost na radnom mjestu, već i stvaraju potražnju za novim radnim mjestima u području predškolskog odgoja i obrazovanja. Uključivanje djece u kvalitetne programe predškolskog odgoja i obrazovanja doprinosi razvoju ključnih vještina potrebnih za buduće zapošljavanje, stvarajući konkurentnu radnu snagu i doprinoseći ekonomskom razvoju zajednice. Istovremeno, ulaganje u programe predškolskog odgoja i obrazovanja smanjuje dugoročne troškove za društvo i dovodi do efikasnijeg upravljanja javnim finansijama, doprinoseći održivosti i prosperitetu društva u cjelini.

Glavni cilj ove reforme je također poboljšanje standarda osnovnog i srednjeg obrazovanja, s posebnim naglaskom na usklađivanje osnovnih nastavnih planova i programa s dinamičnim zahtjevima tržišta rada. Ova reforma je neophodna jer omogućava učenicima sticanje znanja i vještina koje su tražene na globalnom nivou, pružajući im bolje šanse za zapošljavanje i razvoj karijere. Usklađivanje obrazovanja s tržištem rada doprinosi izgradnji održivog, konkurentnog i inkluzivnog društva u kojem pojedinci imaju priliku ostvariti svoj puni potencijal. Osim toga, usklađivanje obrazovnih programa s potrebama tržišta rada potiče inovacije, ekonomski razvoj i pojavu novih tehnologija, poduzeća i industrija. Na taj način obrazovanje postaje pokretač privrednog rasta i konkurentnosti na globalnom nivou, uz istovremeno smanjenje neusklađenosti između ponude i potražnje na tržištu rada, čime se smanjuje nezaposlenost i nedostatak kvalificiranih radnika, što negativno utiče na privredni razvoj i društvo u cjelini.

Konačno, ova reforma ima za cilj poboljšati zaposlenost mladih nakon napuštanja sistema obrazovanja i povećati efikasnost programa osposobljavanja i drugih programa aktivne politike zapošljavanja za sve kategorije nezaposlenih. Cilj ove reforme je mladima omogućiti sticanje vještina i znanja potrebnih za uspjeh na modernom tržištu rada, čime se poboljšavaju njihovi izgledi za zapošljavanje i mogućnosti razvoja karijere. Fokusirajući se na usklađivanje obrazovnih programa s potrebama tržišta rada i osiguravajući da programi osposobljavanja odgovaraju tim zahtjevima, reforma nastoji stvoriti dinamičniji i relevantniji obrazovni sistem. To će mladima omogućiti nesmetan prijelaz iz obrazovanja u zaposlenje, smanjujući jaz između vještina koje posjeduju i vještina koje poslodavci zahtijevaju. Reforma ima za cilj stvoriti snažno i inkluzivno tržište rada gdje mladi i nezaposleni imaju brojne mogućnosti za razvoj svojih vještina, dobivanje zaposlenja i doprinos privrednom rastu i društvenoj dobrobiti. Rješavanjem temeljnih uzroka nezaposlenosti i neusklađenosti vještina, ova reforma će pomoći u izgradnji otpornije i konkurentnije privrede, sposobne da se prilagodi budućim izazovima i prilikama.

Reforma 3.2.1 (Povećati pristup dostojanstvenom radu u cijeloj zemlji, uključujući pilot-projekt i potpunu provedbu Garancije za mlade) ima za cilj povećati pristup dostojanstvenom radu u cijeloj Bosni i Hercegovini putem pilot-projekta i potpunom provedbom programa Garancija za mlade. Ova inicijativa usmjerena je na rješavanje visoke stope neaktivnosti mladih osiguravajući da svi mladi ljudi dobiju kvalitetnu ponudu za zaposlenje, nastavak obrazovanja, pripravničku praksu ili stažiranje u roku od šest mjeseci od gubitka posla ili napuštanja formalnog obrazovanja. Ciljajući stopu zaposlenosti od 20% za

mlade koji traže posao unutar tog vremenskog okvira, program nastoji podstaći inkluzivnu privredu i smanjiti nezaposlenost mladih, stvarajući dinamičnije i otpornije tržište rada.

Rješavanje problema prikupljanja podataka i provedbe radnog zakonodavstva ključno je za jačanje efikasnosti politika socijalne zaštite i reformi tržišta rada. Unapređenje Ankete o dohotku i životnim uslovima (SILC) ima za cilj pružiti kreatorima politika pouzdane, pravovremene i transparentne podatke. Ovo poboljšanje će olakšati donošenje informiranih odluka, omogućavajući izradu efikasnih politika socijalne zaštite koje se temelje na tačnim i sveobuhvatnim informacijama. Dosljedni i tačni izvještaji o SILC-u ključni su za rješavanje socioekonomskih razlika i podsticanje pravednog razvoja u cijeloj zemlji.

Povećanje učestalosti i temeljitosti inspekcija rada izazvalo je značajne kontroverze tokom procesa pregovora. Ova inicijativa je ključna za poštovanje radnog zakonodavstva i unapređenje standarda zaštite na radu, čiji je cilj zaštita prava radnika i osiguranje pravednog radnog okruženja. Povećanjem učestalosti i rigoroznosti inspekcija, reforma nastoji stvoriti radno okruženje koje je ne samo sigurnije već i usklađenije s propisima. Ovaj proaktivni pristup ima za cilj jačanje povjerenja i saradnje između radnika i poslodavaca, promovišući kulturu koja cijeni sigurnost, pravednost i odgovornost na cijelom tržištu rada. Kontroverze oko ove inicijative proizašle su iz zabrinutosti oko njezinog potencijalnog uticaja na poduzeća, posebno u pogledu povećanog regulatornog opterećenja i operativnih troškova. S druge strane, njihovi zagovornici ističu potrebu za strožim nadzorom kako bi se spriječila kršenja prava na radnom mjestu, zaštitilo zdravlje radnika i smanjila učestalost nesreća i povreda. Uprkos kontroverznoj prirodi ovih rasprava, insistiranje na strožim inspekcijama rada potvrđuje odlučnost da se poboljšaju uslovi rada i osigura poštovanje radnog zakonodavstva. To odražava širu društvenu težnju da uspostavi ravnotežu između ekonomskih interesa i društvene odgovornosti, težeći održivom razvoju i pravednom tretmanu radnika u svim sektorima. Na kraju, uspjeh ove reforme će zavisiti od efikasne primjene, uključivanja svih zainteresiranih strana i kontinuiranog dijaloga, kako bi se riješili problemi i ostvarili najbolji rezultati i za radnike i za poslodavce.

Pojednostavljenje rada javnih službi za zapošljavanje, posebno kroz njihovo oslobađanje od administrativnih poslova vezanih uz zdravstveno osiguranje, osmišljeno je kako bi se povećala efikasnost i fokus zaposlenih u ovim službama. Ova reforma omogućuje službama da se isključivo posvete posredovanju pri zapošljavanju, čime se poboljšava njihov kapacitet za podršku tražiocima posla. Ovo je od posebnog značaja za programe poput Garancije za mlade, koji zahtijevaju visok stepen posvećenosti svakom pojedincu koji traži posao i brze rezultate. Uvođenjem ovih promjena, reforma nastoji stvoriti dinamičniji, i prilagodljiviji sistem službi za zapošljavanje koji efikasno odgovara na potrebe onih koji traže posao i doprinosi smanjenju nezaposlenosti i nedovoljne zaposlenosti u Bosni i Hercegovini.

Reforma 3.3.1 (Usklađivanje prava na roditeljski dopust i provedba socijalne karte u Bosni i Hercegovini) ima za cilj rješavanje značajnih razlika u pravima na roditeljski dopust i socijalnim naknadama u cijeloj Bosni i Hercegovini. Trenutno, fragmentirani sistem porodijskih naknada u zemlji dovodi do nejednakog pristupa porodijskom odsustvu i naknadama, što naročito pogađa nezaposlene majke. Usklađivanjem ovih prava u cijeloj zemlji, reforma nastoji stvoriti pravedniji okvir koji osigurava da svi roditelji, bez obzira na njihov radni status ili regiju, dobiju dosljednu i pravednu podršku. Ovo usklađivanje podrazumijeva sveobuhvatan akcioni plan koji bi izradili Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, Ministarstvo zdravstva i socijalne zaštite Republike Srpske i nadležna kantonalna ministarstva, s ciljem da primjena počne do decembra 2025. godine.

Uvođenje socijalne karte još je jedan ključni aspekt ove reforme, osmišljen da pojednostavi pristup socijalnim davanjima i unaprijedi efikasnost sistema socijalne zaštite. Socijalna karta će služiti kao centralizirani alat za upravljanje i raspodjelu socijalnih naknada, osiguravajući da svi pojedinci i porodice koje ispunjavaju uslove dobiju odgovarajuću podršku u skladu sa svojim potrebama. Usvajanjem zakona i podzakonskih akata koji su u pripremi za provedbu ovog sistema, Bosna i Hercegovina planira da do juna 2027. godine obuhvati 100% korisnika. Ova inicijativa će riješiti postojeće nedostatke u podacima i birokratske prepreke, doprinoseći transparentnijem i efikasnijem sistemu socijalne zaštite.

Sveukupno, Reforma 3.3.1 odražava opredijeljenost Bosne i Hercegovine usklađivanju s Agendom 2030 i Ciljevima održivog razvoja kroz unapređenje politika socijalne zaštite. Usklađivanje prava na roditeljski dopust i provedba socijalne karte će podstaći socijalnu jednakost, smanjiti regionalne razlike i poboljšati

kvalitet života porodica širom zemlje. Ovi napori zahtijevat će opsežnu saradnju, zakonodavne reforme i digitalnu transformaciju, čime će se osigurati jedinstven i efikasan pristup socijalnoj zaštiti koji odgovara različitim potrebama stanovništva.

RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA I POSLOVNOG OKRUŽENJA

Reforme vezane uz razvoj privatnog sektora i poslovnog okruženja trebale bi značajno doprinijeti privrednom rastu u Bosni i Hercegovini, osiguravanjem podsticajnog poslovnog okruženja u cijeloj zemlji, kao i pružanjem finansijske podrške malim i srednjim poduzećima.

Stabilno i predvidivo poslovno okruženje te jasan i transparentan regulatorni okvir, jačaju povjerenje i omogućavaju kompanijama planiranje i ulaganje uz veću sigurnost. Kroz reforme kojima se pojednostavljuje registracija poduzeća, olakšava trgovina i domaće zakonodavstvo usklađuje sa standardima EU, Bosna i Hercegovina postaje privlačnija destinacija za strana ulaganja.

Osiguranje pristupa finansiranju malim i srednjim poduzećima kroz ciljana ulaganja u BiH bi trebalo podstaći njihovu konkurentnost i tehnološki razvoj. Pristup prema malim i srednjim poduzećima prilično se razlikuje između entiteta i zahtijeva određeni stepen usklađivanja kako bi se u budućnosti omogućila jednostavnija i pravičnija primjena finansijskih instrumenata kohezijske politike. Reforme vezane uz razvoj privatnog sektora i poslovnog okruženja trebale bi značajno doprinijeti privrednom rastu u Bosni i Hercegovini, osiguravanjem podsticajnog poslovnog okruženja u cijeloj zemlji, kao i pružanjem finansijske podrške malim i srednjim poduzećima.

PRINCIP „NE NANOSI ZNAČAJNU ŠTETU“

U vezi s poštovanjem principa „ne nanositi značajnu štetu“ (DNSH), reforme predložene u Reformskoj agendi proći će detaljnu tehničku procjenu uzimajući u obzir šest kriterija DNSH-a u skladu sa evropskim smjernicama i Uredbom (EU) 2020/852, kako bi se prije provedbe procijenili direktni i indirektni učinci za svaku akciju iz dugoročne perspektive. Kao referentni dokument za detaljnu procjenu koristiće se Tehnički prilog Izvještaja o taksonomiji - Ažurirana metodologija i ažurirani kriteriji tehničke provjere - 1. mart 2020.²

Svaka od reformi će biti ocijenjena za svaki od 6 kriterija u smislu predvidljivog uticaja prema tri scenarija:

- A) Reforma ima nulti ili zanemariv uticaj na cilj
- B) Reforma podržava ili značajno doprinosi cilju zaštite okoliša
- C) Reforma zahtijeva sveobuhvatnu procjenu DNSH.

Za procjenu svake reforme će biti izrađena tehnička specifikacija prema svakom od kriterija, što će omogućiti utvrđivanje posebnog scenarija za svaki korak.

Nakon što ovi scenariji budu utvrđeni, definirana su dva pristupa za procjene DNSH-a:

1) Pojednostavljeni pristup

Ovaj pristup se primjenjuje ako se za pojedinačni cilj akcija može svrstati u jedan od prva dva scenarija. Nadležne institucije moraju dati kratko obrazloženje u kojem će dostaviti kratko obrazloženje zašto je akcija povezana s ograničenim rizikom od štete za okoliš, bez obzira na njezin potencijalni doprinos zelenoj tranziciji.

2) Detaljna analiza i uslovi koji se moraju poštovati

Ovaj pristup se primjenjuje na ulaganja i reforme koje spadaju u komponente poput Zelene i digitalne tranzicije te obrazovanja, a koje nose veći rizik od uticaja na jedan ili više ekoloških ciljeva zbog svojih specifičnosti ili prirode ulaganja. Ova analiza je također neophodna za akcije čiji je cilj značajan doprinos ublažavanju klimatskih promjena.

² [200309-sustainable-finance-teg-final-report-taxonomy-annexes_en.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/2020/03/20200309-sustainable-finance-teg-final-report-taxonomy-annexes_en.pdf)

To će vjerovatno biti slučaj s infrastrukturnim ulaganjima koja će se provoditi putem WBIF-a. Očekuje se da će WBIF osigurati poštivanje DNSH principa kroz vlastite procedure, nakon detaljne analize i utvrđivanja uslova koji se moraju poštovati. U slučajevima kada se ovi uslovi odnose na operativne ili druge odgovornosti Bosne i Hercegovine, o njima će se raspravljati i dogovoriti. U svim ostalim slučajevima, Bosna i Hercegovina će biti odgovorna za detaljnu analizu, kao i za uspostavljanje i praćenje uslova. U tim situacijama, Bosna i Hercegovina će biti odgovorna za *ex-ante* i *ex-post* provjere ispunjenosti uslova, te će pripremiti odgovarajuće kontrolne liste.

U periodu provedbe, Bosna i Hercegovina će biti odgovorna za kontinuiranu procjenu i praćenje uticaja reformi na 6 okolišnih ciljeva iz Uredbe EU o taksonomiji. U tom smislu, WBIF će Bosni i Hercegovini pružiti sve potrebne informacije o procjeni (u fazi pripreme) i kontinuiranom praćenju da li se poštuje princip DNSH za infrastrukturna ulaganja za koja je odgovorna.

5. Uključivanje rodne perspektive

Reformska agenda za Bosnu i Hercegovinu će se provoditi uz promovisanje rodne ravnopravnosti kao horizontalnog principa. Cilj je osnaživanje žena i djevojčica, te osiguravanje zaštite i unapređenja njihovih prava, u skladu s Akcionim planom EU za rodnu ravnopravnost III i Ciljevima održivog razvoja UN-a.

Bosna i Hercegovina je 2022. godine prvi put izračunala Indeks rodne ravnopravnosti u skladu s metodologijom koju je razvio Evropski institut za rodnu ravnopravnost (EIGE) u suradnji s Evropskom unijom (EU) i uz njezinu podršku. Indeks su izradili Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Agencija za ravnopravnost spolova Bosne i Hercegovine i Agencija Ujedinjenih naroda za ravnopravnost spolova i osnaživanje žena (UN Women) u Bosni i Hercegovini, u suradnji s Evropskim institutom za ravnopravnost spolova (EIGE) u okviru saradnje EIGE-a sa Zapadnim Balkanom i Turskom u okviru Instrumenta pretpristupne pomoći (IPA) Evropske unije „Povećani kapaciteti zemalja kandidatkinja za članstvo u EU i potencijalnih kandidatkinja za mjerenje i praćenje uticaja politika rodne ravnopravnosti (2018.-2022.)“, koji finansira Evropska unija.

Iako je djelomičan zbog nedostupnosti podataka, indeks rodne ravnopravnosti - prema studiji „Ka indeksu rodne ravnopravnosti u Bosni i Hercegovini 2022.“, pokazuje slične trendove kao i u ostatku Zapadnog Balkana, sa rezultatima koji su u skoro svim segmentima daleko ispod prosjeka EU.

Pristupačnost će se osigurati u skladu s Konvencijom UN-a o pravima osoba s invaliditetom. Posebna pažnja će se posvetiti osiguravanju digitalne pristupačnosti. Osobe s invaliditetom suočavaju se sa značajnim preprekama u pristupu javnim uslugama, a potreba za internetskim uslugama posebno je velika među ovom populacijom. Princip digitalne pristupačnosti bit će poštovan primjenom WCAG standarda i usklađivanjem s Direktivom (EU) 2019/882 o zahtjevima za pristupačnost proizvoda i usluga. Naglasak će biti na provedbi pristupačnih digitalnih rješenja.

Stoga će se, gdje god je to moguće i primjenjivo, uzeti u obzir rodna dimenzija, posebno u procesu monitoringa gdje će se indikatori razvrstati po spolu i starosti, što je posebno važno u području politike 3.

Reformska agenda također će doprinijeti ubrzanju zelene tranzicije u skladu sa Zelenom agendom Zapadnog Balkana 2020., posebno kroz provedbu Integriranog plana za energiju i klimu, mehanizma za određivanje cijena ugljenika za dekarbonizaciju, te reformi vezanih uz obnovljive izvore energije i energetske efikasnost.

DIO 2: OPIS PODRUČJA POLITIKA I POVEZANIH REFORMI

1. PODRUČJE POLITIKE 1: ZELENA I DIGITALNA TRANZICIJA

Zelena i digitalna tranzicija imaju za cilj podsticati inkluziju, konkurentnost, otpornost i blagostanja kroz društvo i ekonomiju sa nultom stopom emisija štetnih gasova uz očuvanje životne sredine, uz korištenje digitalne tehnologije. Neophodni su koordinirani napori vlasti kako bi se ove tranzicije olakšale usklađivanjem javnih politika u oblastima infrastrukture i ulaganja, kao i rješavanjem neravnomjernih geografskih uticaja putem koordinacije na svim nivoima, od lokalnog do državnog.

Kao jedna od ključnih oblasti u Reformskoj agendi za Bosnu i Hercegovinu, očekuje se da digitalna tranzicija doprinese i upotpuni gotovo sve ostale aktivnosti, služeći kao presudan faktor za razvoj poslovanja, dostupnost javne uprave, razvoj ljudskog kapitala i politike zadržavanja kadra, te jačanje samih temelja sistema kroz veću transparentnost administracije.

Reformska agenda se fokusira na energetske i zelenu dimenziju sa ciljem ubrzanja inkluzivne i održive zelene tranzicije. To se planira postići usvajanjem standarda i praksi usklađenih sa EU, podsticanjem konkurentnog i transparentnog energetskeg tržišta, uz istovremeno rješavanje ekoloških pitanja. S obzirom na sve veću oslonjenost vlada na digitalnu infrastrukturu, osiguranje otpornosti tih temelja na klimatske promjene ključno je za izbjegavanje ekonomskih poremećaja uzrokovanih nepovoljnim vremenskim prilikama. Takođe, industrija mora unaprijediti svoju energetskeg efikasnost i u većoj mjeri koristiti obnovljive izvore energije u okviru digitalnih operacija.

KOMPONENTA 1.1. SIGURNA I ODRŽIVA DIGITALNA INFRASTRUKTURA

REFORMA 1.1.1. OMOGUĆITI SIGURAN ŠIROKOPOLASNI PRISTUP INTERNETU, UKLJUČUJUĆI UVOĐENJE 5G MREŽE

Uvođenje sigurnog širokopolasnog pristupa, uz brzo i efikasno širenje 5G tehnologije, predstavlja transformacijski iskorak u digitalnom okruženju BiH. Sigurna širokopolasna infrastruktura ne samo da garantira integritet i povjerljivost prenosa podataka, već i osnažuje mreže protiv zlonamjernih prijetnji, štiteći privatnost korisnika i osjetljive informacije. Uvođenje 5G mreža donosi novu brzinu i povezanost uz istovremeno integrisanje snažnih sigurnosnih mjera.

IZAZOVI

Uvođenje sigurnog širokopolasnog pristupa, naročito u kontekstu širenja 5G mreža, nosi sa sobom izazove. Osiguravanje sigurnosti podataka koji se prenose preko ovih mreža je od presudnog značaja, s obzirom na samu količinu i osjetljivost informacija. Izrada mape postojeće infrastrukture, glavnih ruta prema globalnoj optičkoj mreži, kao i mapiranje svih interkonekcija između operatera u zemlji i susjednim državama, predstavlja prvi iskorak. Drugo, infrastruktura potrebna za 5G zahtijeva značajna ulaganja i koordinaciju različitih aktera, uključujući vlade, telekomunikacione kompanije i regulatorna tijela, kako bi se izgradila neophodna fizička infrastruktura uz poštovanje sigurnosnih standarda. Prevažilaženje ovih izazova zahtijeva zajedničke napore javnog i privatnog sektora, uz naglasak na saradnji, inovacijama i, što je najvažnije, koordinaciji između različitih vladinih agencija na svim nivoima vlasti, u skladu sa njihovim mandatima i nadležnostima. Pritom je neophodno postojanje jedne koordinacione institucije koja bi garantovala dosljednost i usklađenost sa propisima EU, kako to nalažu evropski standardi.

KORISNICI

Digitalna tranzicija ključna je reforma koja će koristiti širokom krugu korisnika, uključujući poduzeća, građane, vladine agencije, obrazovanje i druge. Uticaj digitalne tranzicije vjerovatno je ključna reforma koja može koristiti svima.

TABELA 11: KORACI U OKVIRU REFORME 1.1.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
--------------	--------------	-------------	-----------------

1.1.1.1	Okvirna strategija širokopojasnog pristupa i Akcioni plan s proračunom troškova usvojeni na Vijeću ministara BiH	MKT BiH, RAKBH, ministarstva komunikacija na svim nivoima, AIKT RS	decembar 2025.
1.1.1.2.	Uspostavljena i kadrovski popunjena tijela na svim nivoima za koordinaciju razvoja širokopojasne infrastrukture, usklađena sa zakonodavstvom EU-a	MKT BiH, RAKBH, ministarstva komunikacija na svim nivoima, AIKT RS	decembar 2025.
1.1.1.3.	Zakonodavstvo na svim nivoima vlasti u cijeloj zemlji usklađeno s Direktivom EU o smanjenju troškova širokopojasnog interneta, Evropskim zakonikom o elektronskim komunikacijama i Zakonom o gigabitnoj infrastrukturi	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, RAK BiH, AIKT RS	juni 2026.
1.1.1.4.	Novi zakon o sigurnosti širokopojasnog pristupa i uvođenju 5G infrastrukture proveden je u skladu s EU 5G alatima za cyber sigurnost na svim nivoima	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, RAK BiH, MS BiH, AIKT RS	decembar 2026.

KORAK 1.1.1.1 Okvirna strategija širokopojasnog pristupa i Akcioni plan s proračunom troškova usvojeni na Vijeću ministara BiH

Cilj Strategije širokopojasnog pristupa je da se svim građanima osigura brzi pristup internetu. Ovo je posebno važno za ruralna područja, gdje pristup digitalnim resursima može podstaći ekonomski razvoj i premostiti digitalni jaz. Okvir će takođe identifikovati ključnu širokopojasnu infrastrukturu i zainteresirane strane. Sigurnost širokopojasnog interneta i uvođenje 5G mreža su podjednako neophodni. Potpuna usklađenost sa EU instrumentima za cyber sigurnost 5G mreža (EU 5G Toolbox) omogućiće BiH da izgradi snažnu i sigurnu infrastrukturu spremnu za buduće tehnološke izazove i potrebe.

Od suštinske je važnosti da svaki entitet i državni nivo raspoložu potrebnim resursima i alatima, a ne samo ciljevima politike, kako bi se olakšao efikasan razvoj širokopojasne infrastrukture u skladu sa njihovim nadležnostima i ulogama. Okvir za širokopojasni pristup može se posmatrati kroz dvije dimenzije: operativnu i stratešku. Dok strateški okvir opisuje namjere i ciljeve na apstraktnom nivou, operativni okvir dodaje indikatore, odgovornosti i vremenske rokove kako bi se konkretizovale mjere.

U BiH trenutno ne postoji Okvirna strategija širokopojasnog pristupa, te je njena izrada preduslov za bilo kakvu vrstu planiranja investicija. Okvirna strategija mora predvidjeti i uspostavljanje Ureda za uvođenje širokopojasnog pristupa internetu (BCO – *Broadband Competence Office*).

TABELA 12: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.1.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.1.1.1.1.	Izraditi Strategiju razvoja širokopojasnog pristupa za period 2023.-2027. koja će uključiti plan za osnivanje Ureda za uvođenje širokopojasnog pristupa	Ministarstva komunikacija na svim nivoima	Web stranica odgovorne institucije za vrijeme javnih konsultacija ili Službeni glasnik
1.1.1.1.2.	Usvojiti Okvirnu strategiju širokopojasnog pristupa	Ministarstva komunikacija na svim nivoima	Web stranica ili Službeni glasnik

KORAK 1.1.1.2. Uspostavljena i kadrovski popunjena tijela na svim nivoima za koordinaciju razvoja širokopojasne infrastrukture, usklađena sa zakonodavstvom EU-a

Ključno je da oba entiteta i državni nivo vlasti raspolažu odgovarajućim resursima i kapacitetima koji će omogućiti efikasan razvoj širokopojasne infrastrukture, u skladu sa njihovim konkretnim nadležnostima. Okvir za širokopojasni pristup može se podijeliti na dvije dimenzije: operativnu i stratešku. Dok strateški okvir postavlja namjere i ciljeve u općim crtama, operativni okvir definiše indikatore, odgovornosti i vremenske rokove. Uloga ureda za širokopojasni pristup će obuhvatiti pomoć u ostvarivanju ciljeva EU, poput „Gigabitnog društva“ i „Digitalne decenije“, kroz razmjenu iskustava i najboljih praksi država članica EU.

TABELA 13: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.1.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.1.1.2.1.	Izraditi Akcioni plan za uvođenje širokopojasne infrastrukture na nivou države i entiteta, usklađen sa zakonodavstvom EU	Ministarstva komunikacija na svim nivoima i AIKT RS	Službeni glasnik
1.1.1.2.2.	Izraditi pravni okvir za osnivanje tijela za koordinaciju uvođenje širokopojasne infrastrukture na svim relevantnim nivoima vlasti.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima i AIKT RS	Službeni glasnik
1.1.1.2.3.	Osnovati Ured za uvođenje širokopojasnog pristupa koja je kadrovski popunjen i zaposleni obučeni za pružanje podrške širokopojasnoj infrastrukturi. Obuka bi trebala uključivati inicijativu EU za širokopojasni internet, širokopojasne tehnologije, mapiranje, ulaganja, pristup za sve tehnologije i u ruralnim područjima	Ministarstva komunikacija na svim nivoima i AIKT RS	Odluka Vijeća ministara o popunjavanju radnih mjesta i zapošljavanju, plan nadzora, izvještaji o nadzoru, te vanjska revizija vještina i osposobljavanja osoblja.
1.1.1.2.4.	Izraditi katalog postojeće širokopojasne infrastrukture na svakom nivou vlasti	Ministarstva komunikacija na svim nivoima i RAK BiH	Web stranica odgovorne institucije koja će uključivati javni katalog i objavu u Službenom glasniku

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.1.1.2.5.	Izraditi GIS mapu širokopojasnog pristupa na osnovu postojeće širokopojasne i druge komunikacijske infrastrukture, uključujući relevantne pokazatelje potrebne za planiranje i analizu. Uključujući bijela, siva i crna područja s pokazateljima kvalitete usluge.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima i RAK BiH	Web stranica odgovorne institucije za objavu GIS karata i kataloga, objava u Službenom glasniku

Kako bi se provela aktivnost 1.1.1.2.3., svaki entitet će morati osnovati ured za širokopojasni pristup internetu, s odgovarajućim osobljem i opremom. Procjenjuje se da će svaki ured imati najmanje pet zaposlenih. Za zaposlene će se morati organizirati obuke zasnovane na temama i inicijativama EU u oblasti širokopojasnog pristupa. Procjenjuje se da će za ovu aktivnost biti utrošeno 2,5 miliona eura u periodu od 4 godine. Polazna osnova za prvu godinu je izrada centralizirane GIS mape komunikacijske infrastrukture koja pokriva 10% teritorije države, za drugu i treću godinu mapiranje 70%, dok će preostali dio biti mapiran do četvrte godine.

KORAK 1.1.1.3. Zakonodavstvo na svim nivoima vlasti u cijeloj zemlji usklađeno s Direktivom EU o smanjenju troškova širokopojasnog interneta, Evropskim zakonikom o elektronskim komunikacijama i Aktom o gigabitnoj infrastrukturi

Svrha ovih reformi je omogućiti potrebnu javnu infrastrukturu u području informacijskih i komunikacijskih tehnologija kako bi se stvorili potrebni preduslovi za dinamičniji razvoj elektronskih usluga za privredu i građane (e-usluge), kao i veći stepen digitalizacije poslovanja zasnovan na sigurnoj i povjerljivoj razmjeni podataka i dokumenata.

Direktiva o smanjenju troškova širokopojasnog interneta ima za cilj olakšati i potaknuti uvođenje brzih elektronskih komunikacijskih mreža smanjenjem troškova njihovog uvođenja nizom usklađenih mjera.

Evropski zakonik o elektronskim komunikacijama nastoji učiniti širokopojasni pristup internetu i glasovne komunikacije pristupačnima i dostupnima širom Evrope putem efikasne konkurencije i prava na izbor. U slučajevima kada tržište ne zadovoljava potrebe potrošača, obaveze pružanja univerzalnih usluga osiguravaju dostupnost odgovarajućih i pristupačnih usluga, bez obzira na lične okolnosti poput lokacije, prihoda ili invaliditeta. Širokopojasni internet mora imati dovoljnu širinu pojasa za korištenje važnih usluga kao što su e-uprava, internet bankarstvo i video pozivi standardnog kvaliteta.

Akt o gigabitnoj infrastrukturi osigurava brže, jeftinije i jednostavnije uvođenje gigabitnih mreža, rješavajući glavne prepreke poput skupih i složenih postupaka za postavljanje mreže. Akt je također ključan za postizanje cilja Digitalne decenije do 2030. u pogledu povezanosti: osiguravanje pristupa brzom gigabitnoj povezanosti i brzom mobilnom internetu širom EU do 2030.

TABELA 14: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.1.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.1.1.3.1.	Zakonodavni okvir na svim nivoima usklađen s Direktivom EU-a o smanjenju troškova širokopojasnog interneta	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, RAK i AIKT RS	Službeni glasnik
1.1.1.3.2.	Zakonodavni okvir na svim nivoima usklađen s Evropskim zakonikom o elektronskim komunikacijama	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, RAK BiH i AIKT RS	Službeni glasnik

1.1.1.3.3.	Zakonodavni okvir na svim nivoima usklađen sa Aktom o gigabitnoj infrastrukturi	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, RAK BiH i AIKT RS	Službeni glasnik
------------	---	--	------------------

KORAK 1.1.1.4 Novi zakon o sigurnosti širokopojsnog pristupa i uvođenju 5G infrastrukture proveden je u skladu s EU 5G alatima za cyber sigurnost na svim nivoima

TABELA 15: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.1.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.1.1.4.1.	Zakonodavni okvir za Zakon o sigurnosti širokopojsnog interneta usklađen s 5G alatima za cyber sigurnost EU-a	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, RAK BiH i AIKT RS	Službeni glasnik.
1.1.1.4.2.	Izraditi strateški plan za uvođenje 5G mreže i mapu puta za 5G spektar	Ministarstva komunikacija na svim nivoima i RAK BiH	Web stranica odgovorne institucije ili Službeni glasnik
1.1.1.4.3.	Aukcija 5G višefrekvencijskih opsega (5G multi-band auction).	Ministarstvo komunikacija BiH i RAK	Web stranica odgovorne institucije
1.1.1.4.4.	Odobrenje licenciranja za 5G spektar na temelju usklađene odluke EU-a	RAK BiH	Web stranica odgovorne institucije
1.1.1.4.5.	Usvojena rezolucija o 5G pilot gradovima	Ministarstvo komunikacija BiH i RAK	Web stranica odgovorne institucije
1.1.1.4.6.	Uvođenje 5G mreže s ciljem pokrivenosti od 33% domaćinstava	Ministarstva komunikacija na svim nivoima i RAK BiH	Web stranica odgovorne institucije ili Službeni glasnik

Aktivnost 1.1.1.4.3. „Aukcija 5G višefrekvencijskih opsega“ ima potencijal da bude značajan izvor prihoda za državu. Na primjer, u Hrvatskoj je ukupan iznos naknada za RF spektar ostvaren na javnoj aukciji iznosio približno 50 miliona eura.

Za provedbu aktivnosti 1.1.1.4.6. bit će potrebna velika ulaganja u novu 5G tehnologiju, a na osnovu tehničkih specifikacija za 5G, bit će neophodno izgraditi veliki broj novih baznih stanica. Procjenjuje se da bi troškovi mogli iznositi 3-5 milijardi eura, na osnovu procjene Ericssona za 5G na tržištima u razvoju. Ovi ukupni troškovi će u velikoj mjeri zavisiti od odluke o broju gradova i pokrivenosti stanovništva, osiguravajući da se proces aukcije ne preklapa s pripremom projekta (tehnička pomoć putem Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF)).

Polazna Osnova za aktivnost 1.1.1.4.6. je 33% pokrivenosti domaćinstava u gradskim područjima 5G infrastrukturom.

KOMPONENTA 1.2. DIGITALIZACIJA JAVNIH USLUGA

REFORMA 1.2.1. RAZVOJ OKVIRA ZA E-UPRAVU

Uspostavljanje okvira za e-upravu od presudnog je značaja za efikasno, transparentno i inkluzivno upravljanje složenim procesima moderne uprave. Takav okvir obuhvata neometanu integraciju digitalnih tehnologija u svrhu pojednostavljenja administrativnih procesa, unapređenja pružanja usluga i podsticanja aktivnijeg učešća građana. Koristeći digitalne platforme za interoperabilnost, upravljanje

podacima i donošenje odluka, vlade mogu osigurati dostupnost informacija i usluga svim građanima. Štaviše, efikasan okvir e-Uprave promovira odgovornost i ažurnost povećanjem transparentnosti kroz propise o Otvorenim podacima.

IZAZOVI

Digitalizacija javnih usluga donosi niz izazova s kojima se vlade i organizacije moraju suočiti. Osiguravanje pristupa digitalnim platformama i uslugama ključno je, a to se može postići povećanjem broja digitalnih usluga koje su najrelevantnije za građane i poduzeća. Također, treba odgovoriti na potrebu pružanja usluga svim građanima, bez obzira na njihovu digitalnu pismenost i pristup digitalnim uslugama općenito. Nadalje, važno je održavanje mjera cyber sigurnosti radi zaštite osjetljivih podataka građana i vlade od cyber prijetnji i povreda. Rješavanje pitanja privatnosti i uspostavljanje jasnih regulatornih okvira za upravljanje korištenjem i zaštitom podataka ključni su za izgradnju povjerenja javnosti u digitalne usluge. Uzimajući u obzir trenutne rezultate, podsticanje korisnika na usvajanje i korištenje ovih usluga ključno je za održivu digitalizaciju. Prevladavanje ovih izazova zahtijeva sveobuhvatno planiranje, međusektorsku saradnju i koordinaciju između vladinih agencija na svim nivoima.

KORISNICI

Provedba pravog eIDAS digitalnog identiteta najviše će koristiti građanima, tako što će omogućiti digitalnu tranziciju. Time se otvaraju vrata za digitalizaciju javnih usluga širokih razmjera i rješava jedno od ključnih dosadašnjih pitanja, kao što je potpisivanje zahtjeva u ime građana, te omogućava organima vlasti da izdaju digitalne odluke.

TABELA 16: KORACI U OKVIRU REFORME 1.2.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
1.2.1.1.	Usvajanje Zakona o elektronskom identitetu i uslugama povjerenja za elektronske transakcije usklađenog s pravnom stečevinom EU, te naknadno usklađivanje entitetskog zakonodavstva. Zakon mora uključivati jedinstveno nadzorno tijelo za cijelu zemlju u skladu s Uredbom eIDAS 2.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	decembar 2025.
1.2.1.2.	Usvajanje i provedba okvira interoperabilnosti koji omogućava razmjenu podataka između različitih administrativnih nivoa	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	decembar 2026.
1.2.1.3.	Zakonodavstvo usklađeno s Direktivom o otvorenim podacima i Direktivom o e-privatnosti.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	juni 2027.
1.2.1.4.	Uspostavljen okvir o novčaniku za digitalni identitet, uključujući arhitekturu i referentni okvir.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	decembar 2026.

1.2.1.5.	Uveden novčanik za digitalni identitet u BiH u skladu s novim Okvirom EU za digitalni identitet.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	juni 2027.
----------	--	---	------------

KORAK 1.2.1.1. Usvajanje Zakona o elektronskom identitetu i uslugama povjerenja za elektronske transakcije usklađenog s pravnom stečevinom EU, te naknadno usklađivanje entitetskog zakonodavstva. Zakon mora uključivati jedinstveno nadzorno tijelo za cijelu zemlju u skladu s Uredbom eIDAS 2.

USVAJANJE ZAKONA O ELEKTRONSKOJ IDENTIFIKACIJI I USLUGAMA POVJERENJA ZA ELEKTRONSKE TRANSAKCIJE OZNAČAVA PRVI KORAK KA OSIGURAVANJU REGULATORNOG OKRUŽENJA ZA SIGURNE I NEOMETANE ELEKTRONIČKE INTERAKCIJE USKLAĐENE S UREDBOM EU EIDAS 2.0.

UREDBA OMOGUĆAVA KORIŠTENJE SREDSTAVA ELEKTRONSKE IDENTIFIKACIJE I USLUGA POVJERENJA (TJ. ELEKTRONSKI POTPISI, ELEKTRONSKI PEČATI, VREMENSKI ŽIGOVI, PREPORUČENA ELEKTRONSKA DOSTAVA I AUTENTIFIKACIJA WEB STRANICE) ZA PRISTUP ONLINE USLUGAMA ILI UPRAVLJANJE ELEKTRONSKIM TRANSAKCIJAMA. TIME SE KREIRA REGULATORNO OKRUŽENJE KOJE OMOGUĆAVA SIGURNE I NEOMETANE ELEKTRONSKE INTERAKCIJE IZMEĐU POSLOVNIH SUBJEKATA, GRAĐANA I JAVNIH TIJELA U CIJELOJ EU.

TABELA 17: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.2.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.2.1.1.1.	Pravni okvir o elektronskom identitetu i uslugama povjerenja za elektronske transakcije usklađen s uredbom eIDAS 2.0	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	Službeni glasnik
1.2.1.1.2.	Naknadno usklađeno entitetsko zakonodavstvo radi usklađivanja s novim Zakonom BiH o elektronskom identitetu i uslugama povjerenja za elektronske transakcije u skladu s eIDAS-om.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	Službeni glasnik
1.2.1.1.3.	Osnovati i učiniti operativnim jedinstveno nadzorno tijelo za cijelu zemlju u skladu s Uredbom eIDAS (Provedbena odluka Komisije (CID) EU 2015/296 iz članka 12(7) Uredbe eIDAS, uvodna izjava (4))	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	Odluka Vijeća ministara o planu zapošljavanja i popunjavanja radnih mjesta, planu nadzora, izvješćima o nadzoru
1.2.1.1.4.	Prihvatanje jedinstvenog nadzornog tijela u eIDAS mrežu	Ministarstvo komunikacija svih razina, IDDEEA i AIKT RS, ministarstva komunikacija na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	Web stranica eIDAS mreže
1.2.1.1.5.	Razviti plan provedbe za eIDAS certifikaciju omogućavajući pružaocima usluga povjerenja da postignu eIDAS certifikaciju i ispune zahtjeve	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	Službeni glasnik

Uredba eIDAS povezana je s Direktivom o otvorenim podacima i Direktivom o e-privatnosti te je potrebna koordinacija i usklađivanje između tih aktivnosti.

Kako bi se provela aktivnost 1.2.1.2.3, uvođenje infrastrukture za podršku okviru interoperabilnosti zahtijevat će ulaganja u infrastrukturu, povezivost i stvaranje interfejsa za prikupljanje podataka iz više izvora. Procjena je da će se za ovu aktivnost utrošiti 3,0 miliona eura u roku od 4 godine, osiguravajući da se ovo ulaganje ne predlaže za podršku RGF-a putem WBIF-a.

KORAK 1.2.1.2. Usvajanje i provedba okvira interoperabilnosti koji omogućava razmjenu podataka između različitih administrativnih nivoa

Javne uprave trebale bi uštedjeti vrijeme, smanjiti troškove, povećati transparentnost i poboljšati kvalitet podataka i pružanje javnih usluga, te pružati ključne interoperabilne digitalne javne usluge usmjerene na korisnika poduzećima i građanima, na nivou svoje države i Unije, podržavajući slobodno kretanje robe, ljudi, usluga i podataka širom Unije. Javne uprave upravljaju velikim količinama podataka u različitim formatima, koristeći različite metode upravljanja podacima.

TABELA 18: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.2.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.2.1.2.1.	Usvajati pravni okvir za okvir interoperabilnosti koji omogućava razmjenu podataka između različitih upravnih nivoa kao obaveznog protokola za razmjenu podataka. Usklađivanje s aktivnostima Direktive o otvorenim podacima i Direktive o e-privatnosti.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	Službeni glasnik.
1.2.1.2.2.	Osnovati radnu grupu za interoperabilnost na svim upravnim nivoima radi izrade prioritetne liste podataka koji će biti dio okvira interoperabilnosti	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	Službeni glasnik.
1.2.1.2.3.	Izraditi i uspostavljanje infrastrukture okvira interoperabilnosti na različitim upravnim nivoima	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, IDDEEA i AIKT RS	Web stranica odgovorne institucije

Kako bi se provela aktivnost 1.2.1.2.3, uspostavljanje infrastrukture za podršku okviru interoperabilnosti zahtijevat će ulaganja u infrastrukturu, povezivost i stvaranje interfejsa za prikupljanje podataka iz više izvora. Procjenjuje se da će za ovu aktivnost biti utrošeno 3,0 miliona eura u roku od 4 godine.

KORAK 1.2.1.3. Zakonodavstvo usklađeno s Direktivom o otvorenim podacima i Direktivom o e-privatnosti

Direktiva o otvorenim podacima i Direktiva o elektronskoj privatnosti podstiče transparentnost podataka, čime se omogućava povećanje efikasnosti javne uprave. Direktiva o otvorenim podacima fokusira se na ekonomske aspekte ponovne upotrebe informacija, a ne samo na pristup građana informacijama. Ona podstiče zemlje EU da učine što je moguće više informacija dostupnim za ponovnu upotrebu. Direktiva se odnosi na materijale kojima raspolažu organi javnog sektora u zemljama EU, na državnom, regionalnom i lokalnom nivou.

S druge strane, Direktiva o elektronskoj privatnosti je direktiva EU o zaštiti podataka i privatnosti u digitalnom dobu. Ona regulira korištenje kolačića, marketing putem e-pošte, minimiziranje podataka i druge aspekte privatnosti podataka. Na primjer, ona zahtijeva da web stranica dobije pristanak korisnika prije pohranjivanja korisničkih podataka.

TABELA 191: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.2.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.2.1.3.1.	Pravni okvir za Direktivu o otvorenim podacima koji nalažu otvorenost podataka već pri projektiranju u svim novim IT sistemima.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, IDDEEA, vlasnici podataka i AIKT RS	Službeni glasnik
1.2.1.3.2.	Osnovati radnu grupu za otvorene podatke na svim upravnim nivoima radi izrade kataloga prioriternih skupova podataka i usluga..	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, IDDEEA, vlasnici podataka i AIKT RS	Službeni glasnik
1.2.1.3.3.	Izraditi portal otvorenih podataka za sve upravne nivoe, uključujući katalog otvorenih podataka, te ponuditi javnosti otvorene skupove podataka iz različitih izvora.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, IDDEEA, vlasnici podataka i AIKT RS	Web stranica s javnim online katalogom usluga otvorenih podataka
1.2.1.3.4.	Pravni okvir za Direktivu o e-privatnosti	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, IDDEEA, vlasnici podataka i AIKT RS	Službeni glasnik
1.2.1.3.5.	Analiza uticaja direktiva o e-privatnosti i GDPR-a na postojeće usluge vlade.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova, IDDEEA i AIKT RS	Službeni glasnik
1.2.1.3.6.	Provedba izmjena na postojećim uslugama vlade u skladu sa zahtjevima Direktive o e-privatnosti na postojećim vladinim uslugama.	Vlasnici sistema koji imaju osjetljive podatke	Službeni glasnik.

KORAK 1.2.1.4. Uspostavljen okvir o novčanika za digitalni identitet, uključujući arhitekturu i referentni okvir

EU novčanik za digitalni identitet omogućava upravljanje podacima i određivanje kada i s kim ćete podijeliti vaše podatke. To je sigurno i jednostavno sredstvo za građane, stanovnike i kompanije EU-a da provjere svoj identitet prilikom korištenja digitalnih usluga. Platforma će klijentima omogućiti sigurno preuzimanje, pohranjivanje i dijeljenje bitnih digitalnih dokumenata, kao i elektronsko potpisivanje ili pečatiranje. Olakšat će digitalnu transformaciju javnog sektora, tako što će omogućiti veći pristup digitalnim uslugama, uključujući i prekogranične usluge. Kompanijama će biti lakše pružati online usluge širom Evrope, jer novčanik osigurava sigurnu autentifikaciju za sve potencijalne klijente u EU-u.

TABELA 2: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.2.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

1.2.1.4.1.	Pravni okvir usklađen s Okvirom EU-a o novčaniku za digitalni identitet, uključujući arhitekturu i referentni okvir	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva pravde na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova, IDDEEA i AIKT RS	Službeni glasnik.
------------	---	--	-------------------

KORAK 1.2.1.5. Uveden novčanik za digitalni identitet u BiH u skladu s novim Okvirom EU za digitalni identitet

Platforma će klijentima omogućiti sigurno dobivanje, pohranjivanje i dijeljenje važnih digitalnih dokumenata te elektronsko potpisivanje ili pečatiranje dokumenata. Dostavljanje dokumenata potrebnih za otvaranje novog bankovnog računa, upis na univerzitet u inostranstvu ili prijavu za posao iz snova bit će jednostavno i sigurno. Vaša će privatnost uvijek biti zagarantirana; vi kontrolirate koji se podaci dijele i ko im može pristupiti. To će olakšati digitalnu transformaciju javnog sektora, omogućujući veći pristup digitalnim uslugama.

Polazna osnova za novčanik za digitalni identitet u BiH je uspostavljenje potpuno funkcionalnih usluga do druge godine, što uključuje usluge za najmanje 15 općina sa po najmanje 5 usluga za svaku od njih.

TABELA 21: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.2.1.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.2.1.5.1.	Izraditi plan provedbe Okvira digitalnog identiteta.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova, vlasnici podataka i e uprava, IDDEEA i AIKT RS	Plan provedbe
1.2.1.5.2.	Uključen najmanje jedan Sporazum o međusobnom priznavanju (MRA) s drugom zemljom WB6 u provedbu Novčanika za digitalni identitet kao dokaz prekogranične interoperabilnosti i usklađenosti s ciljevima Balkanskog novčanika za identitet.	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima, IDDEEA, zemlja učesnica WB6 i AIKT RS	Odluka Vijeća ministara o formalnom usvajanju Plana provedbe, uključujući nadležna ministarstva
1.2.1.5.3.	Razviti usluge za podršku digitalnom novčaniku i omogućiti kreiranje i dijeljenje digitalnih dokumenata	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova, vlasnici podataka i e uprava, IDDEEA i AIKT RS	Web stranica koja promoviše digitalni novčanik

Za provedbu aktivnosti 1.2.1.5.2., Digitalni novčanik - mora se izgraditi tehnička platforma za upravljanje digitalnim dokumentima. Procjena je da će za ovu aktivnost biti utrošeno 11 miliona eura u roku od 4 godine.

KOMPONENTA 1.3. CYBER SIGURNOST

REFORMA 1.3.1. USPOSTAVITI SVEOBUHVAATAN OKVIR ZA CYBER OTPORNOST (UVODENJE ZAHTJEVA NIS2 DIREKTIVE I JAČANJE RELEVANTNIH INSTITUCIJA NA SVIM NIVOIMA VLASTI)

Uspostavljanje sveobuhvatnog okvira koji je u potpunosti usklađen s EU NIS2 direktivom za cyber otpornost ključno je za digitalno okruženje e-uprave. Usklađivanjem okvira sa zahtjevima EU NIS2 direktive trebalo bi izgraditi sisteme koji su sigurni od cyber prijetnji. Jačanje relevantnih institucija na svim nivoima vlasti ključno je za efikasnu provedbu i primjenu ovog okvira. Ulaganjem u mjere cyber sigurnosti i obuku možemo bolje zaštititi naše „ključne“ i „važne“ subjekte kako ih definira NIS2. Okvir za cyber otpornost pomoći će u definiranju i zaštiti usluga e-uprave osiguravajući povjerenje i stabilnost. Ovaj okvir će osigurati da CSIRT timovi (timovi za odgovor na računarske incidente) budu sposobni da reaguju na cyber incidente.

IZAZOVI

Provedba okvira cyber sigurnosti kako je definisan u EU NIS2 direktivi donosi brojne izazove. Usklađivanje praksi cyber sigurnosti u različitim sektorima, uključujući vladine sektore na svim nivoima, s Evropskom unijom zahtijeva navigaciju kroz različite nivoe tehnološke zrelosti, regulatornih tumačenja i organizacijske spremnosti. Osiguravanje usklađenosti sa strogim sigurnosnim standardima i vrlo kratkim rokovima za izvještavanje zahtijeva značajne resurse i stručnost javnih i privatnih subjekata. Osim toga, promovisanje kulture svijesti o cyber sigurnosti i otpornosti među zainteresiranim stranama je ključno za efikasnu provedbu. EU NIS2 direktive zahtijevaju jedinstvenu kontaktnu točku i vrlo strogi vremenski okvir za izvještavanje, što će zahtijevati obuku, ulaganja i koordinaciju na svim nivoima vlasti, a istovremeno će olakšati razmjenu znanja sa evropskim zemljama. Sama izrada analize o tome koje su organizacije „ključne“ ili „važne“ na osnovu NIS2 direktive zahtijevat će složenu koordinaciju između svih nivo vlasti i industrija, uz duboko razumijevanje cyber sigurnosti, IT revizija i zahtjeva NIS2 direktive. Konačno, jedan od ključnih izazova je da se osigura da vješti stručnjaci za cyber sigurnost budu dio vladinih službi i da ih se motivira da ostanu i kontinuirano poboljšavaju svoje vještine u području cyber sigurnosti.

KORISNICI

Provedba cyber otpornosti će donijeti korist većini vladinih agencija. Također će poboljšati stanje cyber sigurnosti u više organizacija i sektora. Ukupna spremnost organizacije na cyber izazove, odraz je njezine sposobnosti da prepozna, odbrani se, otkrije, odgovori na i oporavi se od sigurnosnih prijetnji. Napredni nivo sigurnosti pomaže u sprečavanju niza rizika, uključujući *ransomware*, *phishing* prevare i curenje podataka. Osjetljivi podaci mogu biti ugroženi u nedostatku odgovarajuće zaštite, što dovodi do ozbiljne finansijske i reputacijske štete. Ovo će takođe uticati na više sektora na temelju NIS2 identifikacije „ključnih“ ili „važnih“ subjekata.

TABELA 22: KORACI U OKVIRU REFORME 1.3.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok provedbe
1.3.1.1	Uspostavljena kontakt tačka u smislu NIS2 Direktive	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva komunikacija na svim nivoima nivoa, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS	decembar 2026.
1.3.1.2.	CSIRT-ovi na državnom i entitetskom nivou su operativni u skladu sa zahtjevima NIS2 i dostižu profil zrelosti članstva SIM3 modela	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva	decembar 2026.

	FIRST. Utvrđeni su jasni mehanizmi koordinacije među CSIRT-ovima u zemlji	unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS	
1.3.1.3.	Nadležna tijela kako su definirana u NIS2 su operativna na državnom, entitetskom i nivou Brčko distrikta: adekvatno su kadrovski popunjena, imaju nadzorna ovlaštenja i provode nadzorne provjere.	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva komunikacija na svim nivoima nivoa, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom	decembar 2026.
1.3.1.4.	Finalizirani su spiskovi subjekata na državnom, entitetskom i nivou Brčko distrikta na koje se primjenjuju zakoni usklađeni sa NIS2 Direktivom.	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom	juni 2027.
1.3.1.5.	Okviri uvedeni usklađivanjem s NIS2 (okvir koordiniranog otkrivanja ranjivosti, okvir za upravljanje krizama) su na snazi i koriste se	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom	decembar 2027.

KORAK 1.3.1.1. Uspostavljena kontakt tačka u smislu NIS2 direktive

NIS2 zahtijeva prijavu svih cyber incidenata, bez obzira na to je li napad uticao na poslovanje subjekta. To pomaže vlastima da bolje prate i reagiranju na sve prijetnje. NIS2 zahtijeva da svaka država članica EU imenuje centralnu kontakt tačku za usklađenost i koordinacijski tim za odgovor na računalne sigurnosne incidente (CSIRT) za prijavljivanje incidenata, kao i nadležno tijelo. Direktiva detaljno opisuje proces prijavljivanja incidenata koji imaju značajan učinak. Nepridržavanje odredbi Direktive NIS2 povlači strože kazne.

Potrebno je uskladiti ove aktivnosti s postojećim odlukama kao što je Odluka Vijeća ministara Bosne i Hercegovine o imenovanju tima za odgovor na računalne incidente objavljena u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine, broj: 25/17“.

TABELA 233: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.3.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.3.1.1.1.	Usvajanje pravnog okvira za Direktivu NIS2	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstvo komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS	Službeni glasnik.

1.3.1.1.2.	Uspostaviti kontakt tačku kako bi se omogućila prekogranična suradnja između nadležnih tijela u skladu sa Direktivom NIS2	M Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstvo komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima	Službeni glasnik.
1.3.1.1.3.	Operacionaliziran i educiran tim kao dio kontakt tačke NIS2	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstvo komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima	Odluka Vijeća ministara o planu zapošljavanja i popunjavanja radnih mjesta, planu nadzora, izvješćima o nadzoru, izvješćima o osposobljavanju
1.3.1.1.4.	Usvajanje pravnog okvira za zakone o cyber sigurnosti usklađene sa NIS 2	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstvo komunikacija na svim nivoima, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima	Službeni glasnik.

KORAK 1.3.1.2. CSIRT-ovi na državnom i entitetskom nivou su operativni u skladu sa zahtjevima NIS2 i dostižu profil zrelosti članstva SIM3 modela FIRST. Utvrđeni su jasni mehanizmi koordinacije među CSIRT-ovima u zemlji

NIS2 direktiva zahtijeva prijavu svih cyber incidenata, bez obzira na to da li je napad uticao na poslovanje subjekta. Cilj je omogućiti vlastima bolje praćenje i odgovor na sve prijetnje. Nova Direktiva predviđa višefazni pristup prijavljivanju incidenata. Pogođeni subjekti imaju 24 sata od trenutka kada prvi put saznaju za incident da podnesu rano upozorenje CSIRT-u, tokom kojeg mogu zatražiti i pomoć u vidu smjernica ili operativnih savjeta o provedbi potencijalnih mjera za ublažavanje posljedica.

Nakon ranog upozorenja trebalo bi uslijediti obavještenje o incidentu u roku od 72 sata nakon saznanja o problemu, dok se konačni izvještaj dostavlja najkasnije mjesec dana nakon toga. Neusklađenost sa NIS2 Direktivom povlači strože kazne. Administrativne kazne mogu iznositi do 10.000.000 eura ili najmanje 2% ukupnog godišnjeg prometa na svjetskom nivou iz prethodne fiskalne godine, dok za važne subjekte one iznose 7.000.000 eura ili najmanje 1,4% prometa.

Polazna osnova za CSIRT je da do druge godine rada postigne efikasnost u kojoj će za 90% incidenata obavještenje biti obrađeno u roku kraćem od 24 sata.

TABELA 4: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.3.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.3.1.2.1.	Izraditi akcioni plan i definisati odgovornosti CSIRT-ova na državnom i entitetskom nivou u skladu sa zahtjevima NIS2 direktive	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, Ministarstvo sigurnosti, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS	Službeni glasnik.
1.3.1.2.2.	Usvajanje pravnog okvira za CSIRT-ove na državnom i entitetskom nivou u skladu sa zahtjevima NIS2. <i>Jasni mehanizmi koordinacije među CSIRT-ovima u zemlji su obavezni.</i>	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, Ministarstvo sigurnosti, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS	Službeni glasnik.

1.3.1.2.3.	Uspostaviti, educirati i osigurati operativnu sposobnost i kapacitet CSIRT tima u skladu sa zahtjevima NIS2	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, Ministarstvo sigurnosti, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS	Odluka Vijeća ministara o popunjavanju i zapošljavanju, plan nadzora, izvještaji o nadzoru. Vanjska revizija CSIRT tima.
1.3.1.2.4.	<i>CSIRT-ovi na državnom i entitetskom nivou dosežu SIM3 model FIRST profil zrelosti članstva</i>	Ministarstva komunikacija na svim nivoima, Ministarstvo sigurnosti, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS	Revizorski izvještaj ovlaštenih SIM3 revizora

Za provedbu aktivnosti 1.3.1.2.4., CSIRT timovi moraju biti adekvatno kadrovski popunjeni i opremljeni. Potrebno je uspostaviti jasne mehanizme koordinacije među CSIRT-ovima u zemlji s jasnim ulogama i odgovornostima. Procjenjuje se da će ured imati najmanje sedam zaposlenih. Za zaposlene će se morati organizirati tehničke obuke. Procjenjuje se da će za ovu aktivnost biti potrebno utrošiti 1,5 miliona eura u roku od četiri godine po CSIRT timu.

KORAK 1.3.1.3. Nadležna tijela kako su definirana u NIS2 su operativna na državnom, entitetskom i nivou Brčko distrikta: adekvatno su kadrovski popunjena, imaju nadzorna ovlaštenja i provode nadzorne provjere

Još jedna značajna komponenta je cyber sigurnost, kako bi se brzo usvojio zakona koji je usklađen s NIS2 Direktivom, kako bi CSIRT-ovi na državnom i entitetskom nivou bili operativni u skladu sa zahtjevima NIS2 i dosegli SIM3 način rada. Kako bi se očuvao integritet i sigurnost javne i privatne infrastrukture, neophodno je uspostaviti efikasan okvir za cyber otpornost koji uključuje postupke upravljanja krizama i koordinirano otkrivanje ranjivosti. Time će se garantovati da ključni ekonomski sektori i državne institucije mogu adekvatno odgovoriti na cyber prijetnje.

TABELA 25: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.3.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.3.1.3.1.	Uspostaviti tim nadležnih tijela prema sektorima (industrijama) definiranim u NIS2 direktivi	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom.	Odluka Vijeća ministara
1.3.1.3.2.	Osigurati adekvatnu kadrovsku popunjenost nadležnih tijela (u skladu sa međunarodnim standardima i dobrom praksom), uz dodjelu nadzornih ovlaštenja i da provode nadzorne provjere predviđene NIS2 direktivom	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom.	Odluka Vijeća ministara o planu zapošljavanja i popunjavanja radnih mjesta, planu nadzora, izvještajima o nadzoru

KORAK 1.3.1.4. Finalizirani su spiskovi subjekata na državnom, entitetskom i nivou Brčko distrikta na koje se primjenjuju zakoni usklađeni sa NIS2 Direktivom.

NIS 2 direktiva obavezuje sve subjekte koji su njome obuhvaćeni da poduzmu „odgovarajuće i proporcionalne tehničke, operativne i organizacijske mjere“ za upravljanje rizicima po sigurnost svojih sistema koji se koriste u poslovanju ili pružanju usluga. Direktiva utiče na više sektora na temelju klasifikacije „ključnih“ ili „važnih“ subjekata u NIS 2. „Ključni“ subjekti imaju obavezu da izvještavaju i sarađuju s određenim tijelima u vezi s cyber incidentima i prijetnjama. Lista ključnih subjekata obuhvata

subjekte u sektorima kao što su: energija, pitka voda, otpadne vode, promet, bankarstvo, finansijska tržišta, javna uprava, zdravstvo i mnogi drugi.

Osnovna direktiva NIS 2 uključuje utvrđivanje ključnih subjekata, važnih subjekata do prve godine rada i usklađivanje 80% ključnih subjekata s direktivama NIS 2 do treće godine rada pri čemu je 80% važnih subjekata usklađeno s direktivama NIS 2 do četvrte godine rada.

TABELA 26: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.3.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.3.1.4.1.	Izraditi podzakonski akt za utvrđivanje ključnih subjekata, važnih subjekata, ključnih sektora, značajnih incidenata i posebnih kriterija uključivanja i isključivanja za BiH u skladu sa NIS2 direktivom	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom	Službeni glasnik
1.3.1.4.2.	Lista subjekata na državnom, entitetskom i nivou Brčko distrikta	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom	Lista subjekata obuhvaćenih NIS2 direktivom često nije javni dokument. Kako bi se to riješilo, Vijeće ministara trebalo bi formalno izjaviti da subjekti koje obuhvata NIS2 direktiva moraju biti u skladu s pravilima NIS2, dok bi Ministarstvo sigurnosti trebalo pratiti usklađenost.

KORAK 1.3.1.5. Okviri uvedeni usklađivanjem s NIS2 (okvir koordiniranog otkrivanja ranjivosti, okvir za upravljanje krizama) su na snazi i koriste se

Agencija Evropske unije za cyber sigurnost (ENISA) kreira usklađeni pristup koordiniranom otkrivanju ranjivosti (CVD). ENISA aktivno promovira CVD i podržava CSIRT-ove u usvajanju i razvoju politika CVD-a na nivou država članica kontinuirano objavljujući smjernice, preporuke i analize. Također održava centraliziranu bazu podataka EU pod nazivom Evropska baza podataka o ranjivosti (EUVD) kako bi omogućila transparentan pristup obogaćenim informacijama o ranjivostima koje pružaju višestruki izvori i nacionalni CSIRT-ovi.

TABELA 5: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.3.1.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.3.1.5.1.	Uspostaviti okvir koji osigurava usklađenost s NIS2 (okvir koordiniranog otkrivanja ranjivosti, okvir za upravljanje krizama)	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom	Službeni glasnik

1.3.1.5.2.	Na snazi i operativan okvir koordiniranog otkrivanja ranjivosti, okvir za upravljanje krizama	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva unutrašnjih poslova na svim nivoima i AIKT RS, ministarstva i agencije na svim nivoima odgovorni za ključne i važne subjekte/sektore definirane NIS 2 direktivom	Izveštaji o radu i incidentima.
------------	---	--	---------------------------------

KOMPONENTA 1.4. REFORME TRŽIŠTA

REFORMA 1.4.1. – POTPUNA PROVEDBA 3. ENERGETSKOG PAKETA ZA PLIN I PAKETA ZA INTEGRACIJU TRŽIŠTA ELEKTRIČNE ENERGIJE, UKLJUČUJUĆI IMENOVANJE NEMO-A, RAZDVAJANJE, POSTUPNO PRILAGODAVANJE TARIFA I SPAJANJE TRŽIŠTA

Bosna i Hercegovina je ugovorna strana Ugovora o Energetskoj zajednici. Obaveze i reforme navedene u nastavku obavezujuće su za BiH prema Sporazumu i odlukama Ministarskog vijeća. BiH će provesti razdvajanje i certificiranje operatora distribucijskog sistema (ODS) i operatora prijenosnog sistema (OPS), „OTVORITI dan unaprijed i unutarodnevno tržište“, „Omogućiti pridruživanje OPS-a i nominiranog operatora tržišta električne energije (NEMO) tržištu dan unaprijed s EU“.

Bosna i Hercegovina čvrsto je opredijeljena za potpuno usklađivanje svog zakonodavstva s Trećim energetske paketa EU za plin i Paketom za integraciju tržišta električne energije, koji čine temelj unutrašnjeg energetske paketa EU. Odlukom Ministarskog vijeća Energetske zajednice od 15. decembra 2022., Bosna i Hercegovina se obavezala uskladiti se s Paketom za integraciju tržišta električne energije i provesti ga do 31. decembra 2023.

BiH je već poduzela neke korake u izradi Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH. Glavni cilj izrade Zakona je stvaranje pravne osnove za uspostavljanje organiziranog tržišta - dan unaprijed i unutarodnevnog tržišta - te njegovu integraciju s regionalnim tržištem električne energije. Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH će imati značajne implikacije za elektroenergetski sektor zemlje. Izmjene će omogućiti reformu okvira prijenosnog sistema; regulaciju i liberalizaciju tržišta, kao i integraciju s unutarnjim tržištem električne energije EU. Nadalje, BiH će imenovati operatora tržišta električne energije (NEMO) za obavljanje zadataka vezanih uz jedinstveno spajanje dan unaprijed i unutarodnevnog tržišta (SDAC i SIDC) kako je predviđeno pravnom stečevinom EU. Relevantne odredbe pravne stečevine EU bit će preuzete donošenjem Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH, kao i povezanih podzakonskih akata. Usklađivanje s Paketom za integraciju tržišta električne energije uspostaviti će pravnu osnovu za integraciju tržišta električne energije Bosne i Hercegovine u unutarnje tržište električne energije EU na temelju reciprociteta.

Pored usklađivanja postojećeg zakonodavstva s paketom za integraciju tržišta električne energije, Bosna i Hercegovina će raditi na ispunjavanju preduvjeta za dobivanje izuzeća od Mehanizma za granično prilagođavanje emisija ugljenika (CBAM) uspostavljanjem Sistema trgovanja emisijama (ETS), uspostavljanjem berze električne energije i povezivanjem svog tržišta električne energije s unutarnjim tržištem EU.

Ujedno, Treći energetske paketa u sektoru plina ima za cilj stvaranje konkurentnijeg, više integriranog i održivijeg tržišta plina unutar Evropske unije. Zakonodavstvo o plinu u Bosni i Hercegovini u potpunosti će biti usklađeno s odredbama Trećeg energetske paketa.

Preuzimanje relevantnih odredbi pravne stečevine EU će omogućiti liberalizaciju tržišta plina u Bosni i Hercegovini.

Shodno tome, provedba ovih reformi će dovesti do daljnje liberalizacije i integracije tržišta Bosne i Hercegovine u jedinstveno evropsko energetske tržište.

IZAZOVI

Energetski sektor u BiH suočava se s nekoliko značajnih izazova koji utiču na njegov razvoj, efikasnost i održivost. Nedostatak koherentne energetske politike na nivou cijele zemlje koči razvoj kohezivnog i efikasnog energetskeg sektora. Tržište energije u BiH nije u potpunosti liberalizirano, razdvajanje operatora prijenosnog sistema i operatora distribucijskog sistema još nije dovršeno, a karakterizira ga značajna kontrola države nad proizvodnjom i distribucijom. To ograničava konkurenciju i efikasnost. Usklađivanje energetskeg tržišta u BiH s propisima i standardima EU predstavlja izazov, ali je neophodno za liberalizaciju tržišta i integraciju u jedinstveno evropsko energetskeg tržište.

KORISNICI

Provedba energetske reforme u Bosni i Hercegovini uključuje različite zainteresirane strane, od javnih poduzeća do šire zajednice. Krajnji korisnici su potrošači. Potrošači će biti zaštićeni od nepoštenih praksi, tako što će im biti osigurane pouzdane i transparentne informacije o njihovoj potrošnji energije i troškovima. Poboljšana transparentnost i informiranost, kao i povećana sigurnost snabdijevanja, će biti od koristi za potrošače.

TABELA 6 KORACI U OKVIRU REFORME 1.4.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
1.4.1.1.	Zakonodavstvo na državnom nivou u području električne energije usvojeno je i u potpunosti usklađeno s Paketom za integraciju tržišta električne energije	BiH (MVTEO); FBiH (FMERI); RS (MER), BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove)	decembar 2025.
1.4.1.2.	Zakonodavstvo u području plina je usvojeno i u potpunosti usklađeno s Trećim energetskeg paketom	FBiH (FMERI); RS (MER); BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove)	decembar 2025.
1.4.1.3.	Imenovati jednog nominiranog operatora tržišta električne energije (NEMO)	BiH (MVTEO), (DERK)	decembar 2025.
1.4.1.4.	Razdvojiti i certificirati sve operatore sistema distribucije i prijenosa električne energije u skladu s Paketom integracije tržišta električne energije	(DERK); TRANSCO BiH; FBiH (FMERI); RS (MER); FERK; RERS; ERS; EP BiH; EP HZHB	decembar 2025.
1.4.1.5.	Nastaviti provedbu Paketa za integraciju tržišta električne energije u skladu sa zahtjevima Energetske zajednice: Otvoriti dan unaprijed i unutardnevno tržište Nastaviti provedbu paketa integracije elektroenergetskeg tržišta tako da operator prijenosnog sustava (TSO) i nominirani operatori tržišta električne energije (NEMO) pristupe povezivanju tržišta za dan unaprijed s EU-om u skladu sa zahtjevima Energetske zajednice.	BiH (MVTEO), (DERK); FBiH (FMERI); RS (MER)	decembar 2025.
1.4.1.6.	Cijena električne energije za domaćinstva odražava tržišnu cijenu u skladu s najboljom praksom EU (npr. povezivanje bilateralnih ugovora o snabdijevanju između proizvođača i dobavljača električne energije s godišnjim prosjekom cijene na tržištu za dan unaprijed)	(DERK); FBiH (FMERI), (FERK); RS (MER), (RERS); ERS; EP BiH; EP HZHB; JP Komunalno Brčko	decembar 2027.

KORAK 1.4.1.1. Zakonodavstvo na državnom nivou u području električne energije usvojeno je i u potpunosti usklađeno s Paketom za integraciju tržišta električne energije

Pravna regulativa definirana na državnom nivou Bosne i Hercegovine, koja se dotiče pitanja energetske sigurnosti i unutarnjeg tržišta električne energije, predviđena je Zakonom o prijenosu, regulatoru i tržištu električne energije Bosne i Hercegovine.

Usvajanje Zakona omogućit će imenovanje NEMO-a, uspostavljanje dan unaprijed i unutardnevnog tržišta te njihovo povezivanje s jedinstvenim i unutardnevnim tržištem (SDAC i SIDC). Podzakonski akti detaljno će propisati provedbu odredbi Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini, uključujući provedbu mrežnih kodeksa i smjernica.

Zakon o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini će imati značajne implikacije na elektroenergetski sektor zemlje. Zakon će omogućiti razdvajanje operatora prijenosnog sistema, liberalizaciju tržišta, kao i integraciju u jedinstveno tržište EU.

TABELA 7 AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.4.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.4.1.1.1	Usvajanje Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini	VMBiH, PSBiH	Službeni glasnik BiH
1.4.1.1.2	Donošenje podzakonskih akata na temelju Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini	BiH (MVTEO), (DERK), (NOSBiH), (TRANSCO);	Službeni glasnik BiH, FBiH, RS

KORAK 1.4.1.2. Zakonodavstvo u području plina je usvojeno i u potpunosti usklađeno s Trećim energetske paketom

Usvojiti i u potpunosti uskladiti zakonodavstvo u području prirodnog plina s Trećim energetske paketom, putem dva entitetska zakona o plinu.

Republika Srpska ima Zakon o gasu („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 22/18 i 15/21) koji je usklađen s Trećim energetske paketom. Federacija Bosne i Hercegovine ima Nacrt zakona o plinu (iz februara 2025.).

Na ovaj način, prenošenje i provedba Trećeg energetske paketa (tj. dodjeljivanje regulatornih ovlaštenja odgovarajućem tijelu, provedba obaveza razdvajanja operatora prijenosnog sistema, usvajanje adekvatnih mrežnih tarifa, otvaranje tržišta, itd.) bit će ostvareni i u dijelu BiH (FBiH) gdje to do sada nije bilo moguće zbog primjene zakonodavstva o plinu koje nije usklađeno s pravnom stečevinom EU.

Također, bit će definirani uslovi za rješavanje dodjele kapaciteta, razvoj transportne mreže, balansiranje, tržište plina, uspostavljanje mrežnih pravila, certifikaciju i razdvajanje operatora prijenosnih sistema, kao i druga pitanja za sektor prirodnog plina, uključujući i FBiH, gdje to do sada nije bilo moguće zbog primjene zakonodavstva o plinu koje nije usklađeno s pravnom stečevinom EU.

TABELA 30: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.4.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.4.1.2.1	Usvajanje zakonodavstva o plinu	Vlada RS, Vlada FBiH, NSRS i PSBiH, MER RS, FMERI FBiH	Službeni glasnik

1.4.1.2.2	Jačanje administrativnih kapaciteta, uključujući provedbu niza obuka za sve uključene strane.	(BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	Dokumenti Pododbora za promet, energiju, okoliš i regionalni razvoj u okviru SSP-a
-----------	---	---	--

KORAK 1.4.1.3. Imenovati jednog nominiranog operatora tržišta električne energije (NEMO)

Kao subjekt koji je nadležno tijelo imenovalo za obavljanje poslova vezanih za jedinstveno povezivanje tržišta za dan unaprijed ili unutardnevno tržište, NEMO služi za upravljanje ovim integrisanim tržištima električne energije unutar EU.

Bosna i Hercegovina nije započela uspostavljanje organiziranog tržišta za dan unaprijed i unutardnevnog tržišta i imenovanje barem jednog nominiranog operatora tržišta električne energije (NEMO). Imenovanjem jednog NEMO-a biće stvoreni uslovi za tržište električne energije dan unaprijed i unutardnevno tržište.

TABELA 8 AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.4.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.4.1.3.1	Usvajanje Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini	VMBiH, PSBiH	Službeni glasnik
1.4.1.3.2	Donošenje podzakonskih akata na temelju Zakona o prijenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u Bosni i Hercegovini	BiH (VMBiH), (MVTEO), (DERK), (NOSBiH), (TRANSCO);	Službeni glasnik
1.4.1.3.3	Imenovan jedan nominirani operator tržišta električne energije (NEMO)	BiH (VMBiH), (DERK)	Službeni glasnik

KORAK 1.4.1.4. Razdvojiti i certificirati sve operatore sistema distribucije i prijenosa električne energije u skladu s Paketom integracije tržišta električne energije

Pravni okvir za razdvajanje i certifikaciju operatora sistema prijenosa trenutno je u proceduri usvajanja u Parlamentarnoj skupštini BiH. Završeni su određeni koraci u pravnom i računovodstvenom razdvajanju za distribucijske kompanije, ali nema napretka ka funkcionalnom razdvajanju. Zadaci operatora distributivnog sistema nisu usklađeni sa zahtjevima Paketa za integraciju tržišta električne energije.

TABELA 9. AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.4.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.4.1.4.1	Usvajanje Zakona o prenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH	VMBiH, PSBiH	Službeni glasnik
1.4.1.4.2	Usvajanje podzakonskih akata na osnovu Zakona o prenosu, regulatoru i operatoru sistema električne energije u BiH	BiH (VMBiH), (MVTEO), (DERK), (NOSBiH), (Elektroprenos)	Službeni glasnik

1.4.1.4.3	Proces razdvajanja i certifikacije proveden u skladu s Paketom za integraciju tržišta električne energije	(DERK), (FERK), RS(MER), (RERS), FMERI, Elektroprenos, ERS, EP BiH, EP HZHB	Usvojene odluke operatora prenosnog sistema i operatora distribucionog sistema u vezi s procesom razdvajanja. Odluka o certifikaciji operatora prenosnog sistema
1.4.1.4.4	Jačanje administrativnih kapaciteta, uključujući i kroz provedbu niza obuka za sve uključene aktere	BiH (MVTEO), (BDBiH - (Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	Izvještaji nadležnih institucija o aktivnostima

KORAK 1.4.1.5. Nastaviti provedbu Paketa za integraciju tržišta električne energije u skladu sa zahtjevima Energetske zajednice

Bosna i Hercegovina još uvijek nije transponirala Paket za integraciju tržišta električne energije. Budući da Treći energetska paket nije niti transponiran niti implementiran, tržište električne energije i dalje je regulisano pravnim okvirom koji nije usklađen i pogodan za razvoj tržišta dan unaprijed i unutardnevnog tržišta. Posljedično, nije postignut napredak u uspostavljanju organizovanog tržišta dana unaprijed i unutardnevnog tržišta i imenovanju barem jednog nominovanog operatora tržišta električne energije (NEMO).

Provedba aktivnosti u okviru paketa za integraciju tržišta električne energije ključna je za integraciju tržišta električne energije u Bosni i Hercegovini u EU.

TABELA 10 AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.4.1.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.4.1.5.1	Usvajanje Zakona o prenosu, regulatoru i sistemskom operatoru električne energije u BiH	VMBiH, PSBiH	Službeni glasnik
1.4.1.5.2	Usvajanje podzakonskih akata na osnovu usvojenog zakona	BiH (VMBiH), (MVTEO), (DERK), (NOSBiH), (Elektroprenos).	Službeni glasnik
1.4.1.5.3	Otvaranje tržišta dan unaprijed i unutar dana	BiH (VMBiH), (MVTEO), (DERK), (NOSBiH).	Izvještaji za Pododbor SSP-a za transport, energetiku, okoliš i regionalni razvoj
1.4.1.5.4	Nastavak provedbe paketa za integraciju tržišta električne energije od strane OPS-a i NEMO-a koji se pridružuju spajanju tržišta za dan unaprijed sa EU-om	BiH (VMBiH), (MVTEO), (DERK), (NOSBiH), (TRANSCO).	Izvještaji za Pododbor SSP-a za transport, energetiku, okoliš i regionalni razvoj

KORAK 1.4.1.6. Cijena električne energije za domaćinstva odražava tržišnu cijenu u skladu s najboljom praksom EU-a

Jedna od mjera u reformi energetskog sektora jeste postepeno prilagođavanje cijena električne energije tržišnim cijenama. Ovaj proces ima za cilj stvaranje konkurentnijeg i transparentnijeg tržišnog okruženja, gdje umjesto intervencija javnog sektora, cijene određuju ponuda i potražnja. Usklađivanjem cijena snabdijevanja električnom energijom s tržišnim cijenama, BiH nastoji povećati investicije u energetska sektor, unaprijediti mehanizme povrata troškova za proizvođače električne energije i povećati ukupnu efikasnost tržišta električne energije.

Kao prvi korak, BiH će pokrenuti izradu studije s ciljem razvoja različitih scenarija za deregulaciju cijena snabdijevanja električnom energijom za domaćinstva. Na osnovu rezultata studije, BiH će osmisliti i provesti buduće mjere. Planirano je da se aktivnost provede tokom 2025. godine. BiH će zatražiti tehničku pomoć donatora za provođenje aktivnosti.

TABELA 34: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.4.1.6.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.4.1.6.1	Izrada studije o cijenama električne energije	(MVTEO); (BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); (DERK); FBiH (FMERI) (FERK); RS (MER) (RERS)	Web stranice nadležnih organa
1.4.1.6.2	Jačanje administrativnih kapaciteta, uključujući i kroz organizaciju serije obuka za sve uključene aktere	(BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); (DERK); FBiH (FMERI) (FERK); RS (MER) (RERS)	Izvještaji nadležnih organa o aktivnostima
1.4.1.6.3	Poduzimanje mjera na osnovu rezultata studije	(BDBiH); (DERK); FBiH (FMERI) (FERK); RS (MER) (RERS)	Izvještaji nadležnih organa o aktivnostima

KOMPONENTA 1.5. POLITIKA DEKARBONIZACIJE I USVAJANJE ETS-A

BiH je preuzela niz obaveza potpisivanjem Sofijske deklaracije o Zelenoj agendi za Zapadni Balkan (2020) u skladu sa Agendom UN-a do 2030. godine, Pariškim sporazumom (2015) i Evropskim zelenim planom (2019), kao i Ugovorom o osnivanju Energetske zajednice. Provedba obaveza će dovesti do ublažavanja klimatskih promjena i zaštite okoliša.

Ključna aktivnost u narednom periodu jeste finalizacija i usvajanje Integrisanog energetskeg i klimatskog plana Bosne i Hercegovine za period do 2030. godine (*engl.* NECP). Ovaj dokument će definisati politike i mjere za postizanje ciljeva u periodu do 2030. godine, uključujući smanjenje emisija stakleničkih plinova, energiju iz obnovljivih izvora, energetske efikasnosti i međusobnu povezanost elektroenergetskih sistema. NECP će igrati ključnu ulogu u podsticanju prelaska na održivi i otporan energetske sistem, ostvarujući ekonomske, društvene i ekološke koristi.

Planira se razrada sistema trgovanja jedinicama za emisiju stakleničkih plinova kako bi se postigli klimatske ciljevi EU-a smanjenjem emisija stakleničkih plinova na isplativ i ekonomičan način, temeljen na principu određivanja gornjih granica emisija i trgovanja emisijama („*cap and trade*“).

Ubrzavanje tranzicije sa uglja neminovno će uticati na radnike i zajednice ovisne o uglju. Zbog toga je planirano široko učešće zainteresovanih strana i izrada niza mjera za ublažavanje negativnih posljedica. Ove mjere moraju obuhvatiti stvaranje dostojanstvenih radnih mjesta, podršku radnicima pogođenim energetske tranzicijama i poštivanje osnovnih principa i radnih prava. Cilj je da se do juna 2027. godine prekvalifikuje 20% aktivnih radnika/rudara/radne snage u regijama uglja.

BiH će usvojiti klimatske zakonodavstvo usklađeno sa Evropskim propisom o klimi, uključujući obaveze klimatske neutralnosti. Ovaj propis će također stvoriti pravne osnove za uspostavljanje monitoringa, izvještavanja, verifikacije i akreditacije (*engl.* MRVA). MRVA će podržati energetske i klimatske politike u BiH, pomažući u praćenju napretka ka ostvarenju ciljeva u oblasti obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti i smanjenja emisija.

IZAZOVI

Politike dekarbonizacije i usvajanje ETS-a su ključni alati u borbi protiv klimatskih promjena. Međutim, one dolaze sa značajnim izazovima. Dekarbonizacija često zahtijeva značajna ulaganja u nove tehnologije i procese. Industrije, posebno one koje intenzivno koriste energiju, mogu se suočiti sa

povećanim operativnim troškovima, što može uticati na njihovu konkurentnost. Prelazak na ekonomiju sa niskim udjelom ugljenika može dovesti do gubitka radnih mjesta u određenim sektorima, kao što su rudarstvo i industrija fosilnih goriva, što dovodi do socijalnih i ekonomskih izazova u pogođenim regijama. Određivanje cijena ugljenika i ETS mogu dovesti do viših cijena energenata, što može nesrazmjerno uticati na domaćinstva sa niskim prihodima i mala preduzeća. Dekarbonizacija i prelazak na ekonomiju sa niskim udjelom ugljenika zahtijevaju značajna finansijska sredstva. Neophodna je mobilizacija investicija iz javnog i privatnog sektora, s tim da ona predstavlja izazov.

Dekarbonizacija zahtijeva dosljedne i stabilne okvire politika. Nestabilan pravni i administrativni okvir može stvoriti neizvjesnost i odvratiti investitore. Provedba i primjena propisa u različitim sektorima i regijama mogu biti složene. Osiguravanje usklađenosti i sprečavanje pravnih praznina zahtijevaju snažne regulatorne mehanizme.

KORISNICI

Politike dekarbonizacije i usvajanje sistema trgovanja emisijama ETS-a donose korist širokom spektru aktera promovišući održivost okoliša, javno zdravlje, ekonomski rast i društveno blagostanje. One imaju direktan uticaj na okoliš i javno zdravlje, poslovanje i industriju, potrošače, lokalne zajednice, globalnu zajednicu te buduće generacije.

REFORMA 1.5.1. – PROVEDBA NECP-A I DRUGIH SRODNIH STRATEŠKIH DOKUMENATA (MAPA PUTA ZA PRAVEDNU TRANZICIJU U RUDARSKIM REGIJAMA).

Najznačajnija aktivnost u narednom periodu je završetak NECP-a za BiH. Ovaj dokument će sadržavati ciljeve, kao i reformu energetskeg sektora u skladu s klimatskim ciljevima do 2030. godine, te projekcijama do 2050. godine. Usvajanje dokumenta planirano je za kraj 2024. godine. Istovremeno, napreduje i izrada NECP-a Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine. Usvajanje je planirano za četvrti kvartal 2024. godine nakon javnih konsultacija.

U BiH je trenutno aktivno oko 14 velikih rudnika. Rudnici uglja i termoelektrane zapošljavaju 16,2 hiljade radnika (polazna osnova): 11,5 hiljada u Federaciji Bosne i Hercegovine i 4,7 hiljada u Republici Srpskoj – 2,4 hiljade radnika zaposleno je u lancu vrijednosti uglja u firmama koje zavise od rudnika i termoelektrana – 18,6 hiljada radnika je u opasnosti od gubitka posla u slučaju zatvaranja rudnika i termoelektrana. Socijalni efekti zatvaranja rudnika uglja i gašenja termoelektrana mogli bi biti značajni. Ekonomske posljedice će biti još šire jer će biti pogođeni radnici u cijelom lancu vrijednosti uglja, kao i lokalne ekonomije kojima je sektor uglja bio pokretač razvoja.

Pripremljen je nacrt Mape puta za pravednu tranziciju rudarskih regija u Bosni i Hercegovini. Cilj dokumenta je dati smjernice za pravednu tranziciju rudarskih regija u RS-u i Federaciji BiH. Pored toga, u pripremi su pilot projekti koji će se provoditi zajedno sa Svjetskom bankom u lokalnim zajednicama u rudarskim regijama. Mapu puta razmatra/usvaja Vlada Federacije BiH i Vlada RS, te Vijeće ministara BiH. Na osnovu odobrene Mape puta, kantoni i lokalne zajednice izrađuju akcione planove za relevantne regije.

TABELA 35: KORACI U OKVIRU REFORME 1.5.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
1.5.1.1.	Usvojena mapa puta za pravednu tranziciju u rudarskim regijama zajedno s uspostavljanjem procesa upravljanja pravednom tranzicijom	BiH (MVTEO), (BDBiH); FBiH (FMERI); RS (MER) i druga relevantna ministarstva na svim nivoima	decembar 2025. godine
1.5.1.2.	Prekvalifikovano 5% aktivnih radnika/rudara/radne snage u rudarskim regijama, a 10% radi u novim sektorima	BiH (MVTEO), (BDBiH); FBiH (FMERI); RS (MER) i druga relevantna	decembar 2027. godine

(napredak u provedbi pravedne tranzicije)	ministarstva na svim nivoima
---	------------------------------

KORAK 1.5.1.1. Usvojena mapa puta za pravednu tranziciju u rudarskim regijama zajedno s uspostavljanjem procesa upravljanja pravednom tranzicijom

TABELA 36: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.5.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.5.1.1.1	Izrada i usvajanje Mape puta za pravednu tranziciju u rudarskim regijama (vremenski okvir, indikatori napretka i predviđeni izvori finansiranja)	BiH (VMBiH), (Vlada BDBiH); Vlada FBiH; Vlada RS	Službeni glasnik
1.5.1.1.2	Uspostavljanje procesa upravljanja pravednom tranzicijom	BiH (VMBiH), (Vlada BDBiH); Vlada FBiH; Vlada RS	Službeni glasnik
1.5.1.1.3	Izrada akcionih planova za odabrana područja	FBiH (FMERI); RS (MER) i druga relevantna ministarstva na svim nivoima	Izveštaj o radu MVTEO-a

KORAK 1.5.1.2. Prekvalifikovano 5% aktivnih radnika/rudara/radne snage u rudarskim regijama, a 10% radi u novim sektorima (napredak u provedbi pravedne tranzicije)

Pravedna tranzicija radne snage u Bosni i Hercegovini je ključni element energetske tranzicije zemlje, direktno povezan s obavezama iz Plana BiH za energiju i klimu (NECP) i Zelene agende za Zapadni Balkan. Međutim, njena provedba suočava se sa značajnim ekonomskim, institucionalnim i društvenim izazovima. Prelazak s uglja na druge izvore nije samo prioritet u smislu politika, već i ekonomska nužnost, s obzirom na finansijske poteškoće sektora i šire implikacije politika dekarbonizacije, kao što su Mehanizam EU-a za ugljično prilagođavanje na granicama (*engl.* CBAM) i buduća usklađenost sa Sistemom trgovine emisijama (ETS).

Sektor uglja više nije finansijski, ekonomski ili ekološki održiv. Industrija je poslovala s finansijskim deficitom, koji je u 2023. godini premašio 179 miliona KM, a kratkoročne obaveze su premašile ukupne godišnje prihode. Štaviše, neplaćeni doprinosi za socijalno osiguranje i tekuće državne subvencije ukazuju na krhkost zapošljavanja ovisnog o uglju, kao i na sve veću opterećenost javnih finansija (Agencija za statistiku BiH, 2023). Obaveze iz Ugovora o Energetskoj zajednici, ciljevi definisani u NECP-u, kao i proces usklađivanja sa standardima EU, nalažu Bosni i Hercegovini ubrzano napuštanje upotrebe uglja, uz njegovo postepeno izbacivanje i prelazak na obnovljive izvore energije. Zemlja se obavezala da će povećati udio obnovljivih izvora energije, poboljšati energetske efikasnost i smanjiti emisije stakleničkih plinova (*engl.* GHG), a sve to zahtijeva strukturne promjene na tržištu rada.

Prema Agenciji za statistiku Bosne i Hercegovine (2023), približno je 11.500 trenutno zaposlenih u rudnicima uglja i termoelektranama, dok je šira radna snaga od oko 20.000 radnika direktno ili indirektno zavisna od industrija povezanih s ugljem, uključujući dobavljače, podizvođače i pružaoce usluga. Ovi radnici suočavaju se sa značajnom ekonomskom neizvjesnošću, jer dugoročna održivost sektora nastavlja opadati.

Osim toga, Bosna i Hercegovina se suočava s neposrednim ekonomskim uticajem primjene CBAM-a, koji nameće cijenu ugljika na uveznu robu iz industrija s visokim emisijama, kao što su čelik, cement i aluminij. Budući da proizvodnja električne energije iz uglja ostaje primarni izvor energije, izvoz iz BiH će biti direktno pogođen, što će povećati ekonomski pritisak na energetske intenzivne industrije i dodatno ubrzati potrebu za tranzicijom. Uvođenje zahtijeva za usklađenost s EU ETS-om također će uticati na Bosnu i Hercegovinu, jer će zemlja morati uspostaviti vlastite mehanizme za određivanje cijene ugljika

i postepeno ukinuti besplatne dozvole u industrijama s visokim emisijama. Ove promjene politika će smanjiti konkurentnost industrija zasnovanih na uglju, čineći programe tranzicije i prekvalifikacije radne snage još važnijim za ekonomsku stabilnost.

Uprkos jasnoj potrebi za tranzicijom, veliku preraspodjelu radne snage ometaju značajne ekonomske, institucionalne i socijalne prepreke. U jedinicama lokalne samouprave kao što su Gacko (62%), Ugljevik (55%), Banovići (53%), Breza (35%) i Kakanj (32%), državna preduzeća (DP) povezana s rudnicima uglja su dominantna u strukturi zapošljavanja, ograničavajući alternativne mogućnosti zaposlenja (Svjetska banka, 2023). Odsustvo formalnog okvira za pravednu tranziciju, nedostatak aktivnih programa zapošljavanja i slaba koordinacija između lokalnih i institucija za zapošljavanje na višem nivou dodatno otežavaju masovnu prekvalifikaciju. Štaviše, radnicima u rudnicima uglja često nedostaju prenosive vještine, što im otežava direktan prelazak u nove sektore kao što su obnovljivi izvori energije, energetska efikasnost ili održiva proizvodnja. Privatni sektor u rudarskim regijama i dalje je nerazvijen, a ulaganja u zelene i cirkularne industrije su još uvijek u ranoj fazi, što sprečava brzu tranziciju.

Predloženi cilj od 5% prekvalifikovanih aktivnih radnika u rudnicima uglja te 10% zaposlenih u novim sektorima zasniva se na faznom i strukturisanom pristupu koji je usklađen s najboljim međunarodnim praksama, a istovremeno prepoznaje finansijska i institucionalna ograničenja BiH. Iskustva iz poljske Šleske regije i njemačke Rurske doline su dobar primjer da tranzicija radne snage u ekonomijama zavisnim od uglja zahtijeva dugoročna ulaganja, koherentnost politika i održive mehanizme podrške. U uporedivim slučajevima, godišnja stopa prekvalifikacije od 3 do 6% smatrana je izvodljivom tokom prvih godina tranzicije (Svjetska banka, 2022). S obzirom na to da BiH nedostaje snažan okvir za pravednu tranziciju i da ima slabiju ekonomsku bazu od ovih regija, stopa prekvalifikacije od 5% tokom pet godina usklađena je s onim što je realno postignuto drugdje pod sličnim uslovima.

Za razliku od Poljske i Njemačke, Bosna i Hercegovina još uvijek nema velike programe tržišta rada za radnike u rudnicima uglja, niti integrisani okvir politika za usmjeravanje tranzicije. Pilot inicijative manjeg obima, poput Studije izvodljivosti pravedne tranzicije Svjetske banke (2023) i raznih programa prekvalifikacije radne snage koje finansira EU, do sada su imali ograničen uticaj. Ne postoje centralizovani podaci o broju radnika u rudnicima uglja koji su prešli u nove sektore, ali dostupni dokazi ukazuju na to da je većina inicijativa za obuku u oblasti obnovljivih izvora energije i energetske efikasnosti bila usmjerena na inženjere i tehničko osoblje, a ne na rudare i druge radnike koji ovise o uglju. Ključna prepreka je i dalje nedostatak strukturisane prekvalifikacije za niskokvalifikovane i srednjekvalifikovane radnike.

Još jedan izazov je neusklađenost između trenutnog tržišta rada i cilja da 10% radnika u rudnicima uglja pređe u nove sektore. NECP (2024) predviđa značajan rast u industrijama obnovljivih izvora energije, energetske efikasnosti i cirkularne ekonomije, s procijenjenom potražnjom za najmanje 2.000 dodatnih kvalifikovanih radnika u solarnoj i vjetroenergiji do 2030. godine. Međutim, otvaranje radnih mjesta trenutno je u velikoj mjeri usmjereno na specijalizovane pozicije koje zahtijevaju visoke kvalifikacije, s tim da još nisu uspostavljeni sistematski programi prekvalifikacije koji bi mogli radnicima u rudnicima uglja omogućiti prelazak u ove sektore. Nadalje, razvoj privatnog sektora u rudarskim regijama je i dalje nedovoljan, što ograničava mogućnosti ponovnog zapošljavanja. Bez koordinisane industrijske politike koja stimulise investicije i ekonomsku diverzifikaciju, bit će teško ostvariti cilj od 10%.

Osiguravanje uspješne tranzicije zahtijevat će značajna finansijska sredstva, posebno za programe prekvalifikacije i inicijative za zapošljavanje. Na osnovu projekata pravedne tranzicije koje finansira EU (EU JTF, 2023), procijenjeni troškovi prekvalifikacije radnika za kvalifikovanu poziciju u oblasti obnovljivih izvora energije ili energetske efikasnosti kreću se od 5.000 do 15.000 eura po osobi, ovisno o složenosti i trajanju obuke. Za prekvalifikaciju 5% radne snage (oko 1.000 radnika), potrebna su minimalna ulaganja od 5 do 10 miliona eura samo za obuku, uz dodatna sredstva potrebna za subvencije za plate, podsticaje za zapošljavanje i mjere regionalnog ekonomskog razvoja. Studija izvodljivosti Svjetske banke (2023) procjenjuje da bi strategija pravedne tranzicije za Bosnu i Hercegovinu zahtijevala najmanje 50 miliona eura u narednih pet godina, što bi pokrivalo prekvalifikaciju, ekonomsku diverzifikaciju i izgradnju institucionalnih kapaciteta.

Pored finansijskih potreba, bit će potrebne pravne, privredne, tržišne i institucionalne intervencije kako bi se omogućila tranzicija. Ključne zakonodavne reforme uključuju usvajanje Okvirnog zakona o pravednoj tranziciji, kojim se uređuju uloge viših nivoa i lokalnih vlasti, mehanizmi finansiranja i obaveze industrije. Ovo bi trebalo biti dopunjeno izmjenama i dopunama zakona o radu kako bi se osiguralo da se programi prekvalifikacije priznaju kao formalno zaposlenje, te novim mehanizmima socijalnog osiguranja za zaštitu radnika tokom tranzicije (MVTEO BiH, 2023). Podsticaji za privredu trebali bi uključivati poreske olakšice i grantove za kompanije koje ulažu u čiste industrije u rudarskim regijama, po uzoru na slovenačke industrijske politike nakon napuštanja uglja (Evropska komisija, 2022).

Iako ciljevi prekvalifikacije od 5% i zaposlenosti od 10% predstavljaju realan prvi korak, njihov uspjeh zavisi od uspostavljanja jasnih mehanizama finansiranja, podsticajnog okruženja industrijske politike i efikasne institucionalne koordinacije. Nepostojanje strukturiranog okvira za pravednu tranziciju u BiH povećava rizik ekonomske stagnacije u rudarskim regijama, osim ako se ne preduzmu hitne mjere. Proširivanje postojećih pilot programa, integracija najboljih međunarodnih praksi i osiguranje dugoročne finansijske podrške od EU-a i globalnih partnera, biće ključni u izgradnji održive, dobro isplanirane tranzicije radne snage. Takav pristup bi ublažio socijalne i ekonomske poremećaje, dok bi istovremeno podstakao energetska tranziciju u BiH.

TABELA 37: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.5.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.5.1.2.1	Izrada akcionih planova za odabrana područja	FBiH (FMERI); RS (MER) i druga relevantna ministarstva na svim nivoima	ZVANIČNI AKT ENTITETSKIH VLADA
1.5.1.2.2	Provedba akcionih planova	FBiH (FMERI); RS (MER) i druga relevantna ministarstva na svim nivoima	Izveštaji o provedbi iz entiteta RS i Federacija BiH
1.5.1.2.3	Organizacija edukativnih sesija o zelenim tehnologijama i novim poslovima za rudare	FBiH (FMERI); RS (MER) i druga relevantna ministarstva na svim nivoima	Izveštaji o radu nadležnih organa

REFORMA 1.5.2. RAD NA ODREĐIVANJU CIJENA UGLJENIKA S CILJEM USPOSTAVLJANJA ETS-A DO 2030. GODINE, PROVEDBA KLIMATSKOG ZAKONODAVSTVA USKLAĐENOG S KLIMATSKIM PROPISOM EU-A, UKLJUČUJUĆI OBAVEZE KLIMATSKNE NEUTRALNOSTI

BiH će izraditi zakonodavstvo u području klime, slijedeći praksu EU-a. Zakonodavstvo će predstavljati značajnu obavezu u borbi protiv klimatskih promjena i prelasku na održivu budućnost s niskim udjelom ugljenika.

ETS je jedan od ključnih alata za prilagođavanje klimatskim promjenama i ublažavanje njihovih posljedica. Cilj sistema je stvaranje finansijskog podsticaja za kompanije da smanje svoje emisije utvrđivanjem cijene ugljenika. Na fleksibilan i isplativ način, ovaj sistem će doprinijeti smanjenju emisija u različitim privrednim sektorima. Važna komponenta u provedbi ETS sistema jeste MRVA sistem, koji omogućava postupak praćenja, izvještavanja i verifikacije, te predstavlja sastavni dio ciklusa usklađenosti sa ETS-om. Provedba MRVA će se zasnivati na usvojenom zakonodavstvu u području klime usklađenom sa Evropskim propisom o klimi uključujući obaveze o postizanju klimatske neutralnosti.

TABELA 38: KORACI U OKVIRU REFORME 1.5.2.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
1.5.2.1.	Zakonodavstvo u području klime usklađeno sa Evropskim propisom o klimi, uključujući obaveze o postizanju klimatske neutralnosti	(BDBiH - Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja); FBiH (FMERI; Federalno ministarstvo okoliša i turizma); RS (MER; MPUGE)	decembar 2025.
1.5.2.2.	Potpuna provedba paketa za praćenje, izvještavanje, verifikaciju i akreditaciju (MRVA) usvojenog u Energetskoj zajednici	(BDBiH - Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja); FBiH (Federalno ministarstvo energetike, rudarstva i industrije; Federalno ministarstvo okoliša i turizma); RS (MER; MPUGE)	decembar 2025.

KORAK 1.5.2.1. Zakonodavstvo u području klime usklađeno sa Evropskim propisom o klimi, uključujući obaveze o postizanju klimatske neutralnosti

Zakonodavstvo u području klime koje će biti usvojeno uspostaviti će okvir za postizanje klimatske neutralnosti u BiH i neto domaće smanjenje emisija stakleničkih plinova za najmanje 55% (u poređenju s nivoima iz 1990. - polazna osnova) do 2030. godine. Novi zakonima će također biti uspostavljen neophodan institucionalni okvir.

Već su započete aktivnosti na uspostavljanju MRVA sistema integrisanog NECP-a za Bosnu i Hercegovinu do 2030. godine. Aktivnosti se odnose na uspostavljanje sveobuhvatne liste indikatora za praćenje plana provedbe u BiH. Definiše se metodologija i prateće institucionalne procedure za prikupljanje i obradu podataka potrebnih za izračunavanje indikatora, kao i program obuke za ciljne grupe - institucije/aktere, neophodan za funkcionisanje MRVA-e.

Paralelno s tim, BiH će jačati svoje kapacitete kroz niz obuka za sve uključene strane.

TABELA 119: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.5.2.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.5.2.1.1	Izrada i usvajanje zakona i strategije s ciljem postizanja klimatske neutralnosti do 2050. godine	PFBiH; NSRS; SBD	Službeni glasnik
1.5.2.1.2	Jačanje administrativnih kapaciteta, uključujući i kroz organizaciju niza obuka za sve uključene aktere	(BD BiH – Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja, Odjeljenje za privredni razvoj); FBiH (FMERI; Federalno ministarstvo okoliša i turizma); RS (MER; MPUGE)	Izvještaji o radu nadležnih organa
1.5.2.1.3	Procjena uticaja uspostavljanja ETS sistema	MVTEO; (BD BiH - Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja, Odjeljenje za	Izvještaji ministarstava

		privredni razvoj); FBiH (FMERI); RS (MER; MPUGE)	
--	--	--	--

KORAK 1.5.2.2. Potpuna provedba paketa za praćenje, izvještavanje, verifikaciju i akreditaciju (MRVA) usvojenog u Energetskoj zajednici

TABELA 12: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.5.2.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.5.2.2.1	Izrađena studija o procjeni svih komponenti MRVA sistema	BiH (MVTEO); (BDBiH); FBiH (FMERI; Federalno ministarstvo okoliša i turizma); RS (MER; MPUGE)	Izvještaji ministarstava
1.5.2.2.2	Podzakonski akti o uspostavljanju MRVA-e	Vlada FBiH; Vlada RS; BDBiH	Službeni glasnik
1.5.2.2.3	Jačanje administrativnih kapaciteta, uključujući i kroz organizaciju niza obuka za sve uključene aktere	(BDBiH); FBiH (FMERI; Federalno ministarstvo okoliša i turizma); RS (MER; MPUGE)	Izvještaji o radu nadležnih institucija

KOMPONENTA 1.6. KORIŠTENJE OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE

U prethodnom periodu, Bosna i Hercegovina je ostvarila napredak u oblasti obnovljivih izvora energije, kako u regulatornom dijelu, tako i u povećanju proizvodnje energije iz obnovljivih izvora. Ovaj sektor je postao atraktivan i za investicije. Pored hidroelektrana, BiH ima cjenovno konkurentan sektor solarne i energije vjetra.

Kako bi dalje ojačala svoje politike u sektoru obnovljivih izvora energije, Bosna i Hercegovina će pokrenuti prvu aukciju za obnovljive izvore energije i objaviti trogodišnji plan aukcija, vrijeme izdavanja dozvola za obnovljive izvore energije bit će smanjeno za 50%, a osigurat će se da instalirani kapacitet za prozumere bude veći od 180 MW. Također, bit će instalirano 0,9 GW novih kapaciteta obnovljivih izvora energije (solarne i vjetroelektrane) u skladu s NECP-om i ciljevima Energetske zajednice.

IZAZOVI

Sektor obnovljivih izvora energije u Bosni i Hercegovini suočava se s više značajnih izazova koji ometaju njegov razvoj i potencijal, a uključuju regulatorne, finansijske, tehničke i društvene izazove.

Često nedostaju jasne, dugoročne politike i ciljevi u vezi s obnovljivim izvorima energije. Ova neizvjesnost obeshrabruje ulaganja i razvoj u sektoru. Administrativne procedure za dobijanje dozvola i odobrenja za projekte obnovljivih izvora energije mogu biti dugotrajne i komplikovane, što uzrokuje kašnjenja i povećava troškove za investitore.

Pristup finansiranju predstavlja značajnu prepreku za projekte obnovljive energije. Ograničena dostupnost kapitala, visoke kamatne stope i uočeni finansijski rizici odvraćaju investitore. Ekonomska održivost projekata obnovljive energije može biti izazovna, posebno u poređenju s tradicionalnim izvorima energije poput uglja, koji su historijski bili dominantni u BiH.

Rješavanje ovih izazova zahtijeva koordinisan pristup koji uključuje vlasti, privatni sektor i međunarodne partnere. Uključuje pojednostavljenje regulatornih okvira, unapređenje finansijskih mehanizama, ulaganje u infrastrukturu i podsticanje svijesti javnosti i prihvatanja obnovljivih izvora energije.

KORISNICI

Razvoj i korištenje obnovljivih izvora energije u BiH pružaju koristi širokom krugu zainteresovanih strana. Među njima su lokalne zajednice, privreda, okoliš i društvo u cjelini.

Za lokalne zajednice to može značiti **otvaranje radnih mjesta, ekonomski razvoj i pristup energiji**. Projekti obnovljivih izvora energije stvaraju radna mjesta u građevinarstvu, upravljanju i održavanju, što predstavlja značajnu priliku za zapošljavanje lokalnog stanovništva. Razvoj projekata obnovljivih izvora energije može stimulirati lokalne ekonomije privlačenjem investicija i povećanjem ekonomskih aktivnosti u ruralnim i nerazvijenim područjima. Udaljene i ruralne zajednice mogu dobiti poboljšani pristup električnoj energiji putem decentralizovanih sistema obnovljivih izvora energije, čime se unapređuje kvalitet života i omogućava dalji ekonomski razvoj.

Razvoj obnovljivih izvora energije trebao bi biti brži smanjenjem potrebnog vremena u postupku izdavanja dozvola za obnovljive izvore energije, ali i uvođenjem inovativnih mehanizama podrške poput aukcije za obnovljive izvore energije i prozumeru s ciljem postizanja klimatske neutralnosti do 2050. godine.

Obnovljivi izvori energije proizvode električnu energiju bez emisije stakleničkih plinova, što pomaže u smanjenju ugljičnog otiska BiH i borbi protiv klimatskih promjena. Smanjenjem ovisnosti o fosilnim gorivima, obnovljiva energija pomaže u očuvanju prirodnih resursa i smanjuje degradaciju okoliša povezanu s rudarenjem i ekstrakcijom fosilnih goriva.

Integracija obnovljivih izvora energije u energetske miks diverzifikuje energetske portfolio, čime se povećava energetska sigurnost i smanjuje zavisnost od uvoza fosilnih goriva. Vremenom, obnovljivi izvori energije mogu dovesti do nižih troškova energije. Nakon instalacije, sistemi obnovljivih izvora energije imaju niske operativne troškove i mogu osigurati dugoročne finansijske uštede u poređenju s promjenjivošću cijena fosilnih goriva.

Razvoj domaćih obnovljivih izvora energije smanjuje zavisnost od uvoza energenata, što jača energetske sigurnost zemlje i političku stabilnost. Ulaganjem u obnovljive izvore energije, BiH može ispuniti međunarodne obaveze i uskladiti se s energetske i ekološke standardima EU-a, čime se olakšava brža integracija u Evropsku uniju.

Sektor obnovljivih izvora energije nudi unosne investicijske mogućnosti i za domaće i za međunarodne investitore, podstičući ekonomski rast i inovacije. Preduzeća koja ulažu u obnovljive izvore energije mogu poboljšati svoje profile društvene odgovornosti, poboljšavajući svoju reputaciju i konkurentnost.

Obnovljiva energija doprinosi održivom razvoju osiguravajući budućim generacijama pristup čistim, pouzdanim i pristupačnim energetske resursima. Ulaganje u obnovljivu energiju i smanjenje emisija stakleničkih plinova pomaže u ublažavanju uticaja klimatskih promjena, osiguravajući otpornije okruženje za buduće generacije.

Prelazak na obnovljive izvore energije u BiH nudi višestruke koristi koje obuhvataju različite sektore i aktere. Premda početni izazovi mogu biti značajni, dugoročne prednosti za ekonomiju, okoliš, javno zdravlje i cjelokupno društveno blagostanje čine obnovljivu energiju ključnom komponentom strategije održivog razvoja BiH.

U oblasti obnovljivih izvora energije, nadležnosti su prvenstveno na entitetskom nivou, dok je obavljanje poslova i aktivnosti na međunarodnom nivou u nadležnosti Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa Bosne i Hercegovine (MVTEO).

Kapaciteti nadležnih institucija biće ojačani. Jačanje kapaciteta će se provoditi, između ostalog, kroz niz obuka namijenjenih svim uključenim akterima.

REFORMA 1.6.1 PROVEDBA DIREKTIVE O OBNOVLJIVIM IZVORIMA ENERGIJE, UKLJUČUJUĆI KORIŠTENJE TRANSPARENTNIH I KONKURENTNIH POSTUPAKA ZA PRIMJENU OBNOVLJIVIH IZVORA ENERGIJE, IZDAVANJE DOZVOLA, GARANCIJE PORIJEKLA I PRVU AUKCIJU ZA OBNOVLJIVE IZVORE ENERGIJE

Nacionalni energetska i klimatski plan (NECP) BiH utvrđuje ciljeve za obnovljive izvore energije (OIE), energetska efikasnost (PEC i FEC) i smanjenje emisija stakleničkih plinova, uključujući LULUCF (korištenje zemljišta, promjene u korištenju zemljišta i šumarstvo)

TABELA 4113: KORACI U OKVIRU REFORME 1.6.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
1.6.1.1.	Pokrenuti prve aukcije obnovljivih izvora energije i objaviti trogodišnji plan aukcija	(BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	decembar 2025.
1.6.1.2.	Vrijeme potrebno za izdavanje dozvola za obnovljive izvore energije skraćeno za 50% (uključujući domaćinstva, zgrade javnog sektora i velika postrojenja) kako bi se omogućilo brže korištenje obnovljivih izvora energije.	(BDBiH – Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja, DoPS, Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	juni 2026.
1.6.1.3.	Instalirani kapacitet za prozumere je veći od 180 MW	BiH (MVTEO), (BDBiH - Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja, Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	juni 2026.
1.6.1.4.	Instalirano najmanje 0,9 GW novih kapaciteta obnovljive energije (solarne i vjetroelektrane) (u skladu s NECP-om i ciljevima Energetske zajednice)	(BDBiH – Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja, Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	decembar 2025.

KORAK 1.6.1.1. Pokrenuti prve aukcije obnovljivih izvora energije i objaviti trogodišnji plan aukcija

TABELA 4214: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.6.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.6.1.1.1	Jačanje administrativnih kapaciteta, što uključuje i održavanje serije obuka za sve uključene aktere	(BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	Dokumenti Pododbora SSP-a za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj
1.6.1.1.2	Priprema tehničke dokumentacije	(BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	Izveštaji ministarstava;
1.6.1.1.3	Priprema tenderske dokumentacije	BiH (MVTEO), (BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	Izveštaji ministarstava

1.6.1.1.4	Pokretanje prve aukcije za obnovljive izvore energije	FBiH (FMERI); RS (MER), BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove)	Dokumenti Pododbora SSP-a za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj
1.6.1.1.5	Izrada trogodišnjeg plana aukcija	(BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	Najavljen plan

KORAK 1.6.1.2. Vrijeme potrebno za izdavanje dozvola za obnovljive izvore energije skraćeno za 50% (uključujući domaćinstva, zgrade javnog sektora i velika postrojenja) kako bi se omogućilo brže korištenje obnovljivih izvora energije

Usvajanje podzakonskih akata predviđenih entitetskim zakonima o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasnoj kogeneraciji omogućit će integraciju prozumeru u mrežu i razmjenu električne energije (viškova).

Kako bi se omogućilo brže korištenje obnovljivih izvora energije, potrebno je pojednostaviti procedure. Potrebno je prilagoditi podzakonske akte o zaštiti okoliša (definisati kriterije za pretvaranje šumskog ili poljoprivrednog zemljišta u građevinsko zemljište, pojednostaviti postupak pribavljanja okolišnih dozvola itd.).

Uspostavljanjem jedinstvene usluge kroz *one-stop shop* u lokalnoj zajednici, uz digitalizaciju, doprinijelo bi se bržem odobravanju projekata i boljoj transparentnosti procedura.

TABELA 43: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.6.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.6.1.2.1	Usvajanje podzakonskih akata predviđenih zakonima o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasnoj kogeneraciji	FBiH (FMERI); RS (MER), BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove)	Službeni glasnik
1.6.1.2.2	Usvajanje ili izmjena podzakonskih akata u oblasti zaštite okoliša koji će urediti postupak izdavanja dozvola za obnovljive izvore energije i smanjiti vrijeme za izdavanje relevantnih dozvola za OIE	Federacija BiH (FMERI); RS (MPUGE), BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove, Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja, Odjeljenje za javne poslove, Odjeljenje za poljoprivredu, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove) i vlade na svim nivoima	Službeni glasnik
1.6.1.2.3	Uspostaviti jedinstvene usluge kroz <i>one-stop-shop</i> kako bi se omogućilo brže uvođenje obnovljivih izvora energije	Vlada FBiH; Vlada RS	Izveštaj za Pododbor SSP-a za transport, energetiku, okoliš i regionalni razvoj

KORAK 1.6.1.3. Instalirani kapacitet za prozumere je veći od 180 MW

Usvajanje strateških dokumenata, transpozicija pravne stečevine EU-a, otvaranje tržišta, odnosno sve što je definisano u prethodno navedenim koracima, stvorit će uslove za ubrzanje izgradnje vjetroelektrana i

SOLARNIH elektrana. Novo zakonodavstvo treba regulisati način i uslove učešća na tržištu električne energije, primjenu ograničenja instalirane snage elektrana za vlastite potrebe, uslove i postupke za sticanje statusa, prava i obaveza, te druga relevantna pitanja. Pojednostavljenje pravnih i administrativnih postupaka za registraciju u različitim registrima i dobivanje dozvola za prozumere treba potaknuti nove kupce da počnu djelovati kao prozumeri.

TABELA 44: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.6.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.6.1.3.1	Usvajanje podzakonskih akata koji proizlaze iz Zakona o korištenju obnovljivih izvora energije i efikasnoj kogeneraciji	FBiH (FMERI); RS (MER), BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove)	Službeni glasnik
1.6.1.3.2	Osmisliti i implementirati mehanizam podsticaja za prozumere	FBiH (FMERI); RS (MER), BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove) i vlade na svim nivoima	Izveštaji ministarstava
1.6.1.3.3	Izrada izvještaja o instaliranim kapacitetima za prozumere	BiH (MVTEO), (BDBiH - Odjeljenje za komunalne poslove); FBiH (FMERI); RS (MER)	Izveštaji ministarstava

KORAK 1.6.1.4. Instalirano najmanje 0,9 GW novih kapaciteta obnovljive energije (solarne i vjetroelektrane) (u skladu s NECP-om i ciljevima Energetske zajednice)

U okviru diversifikacije električne energije, BiH je već poduzela značajne korake u promociji konkurencije, isplativosti i integracije obnovljivih izvora energije na tržišta električne energije. Provedene mjere već su dale rezultate. BiH ima za cilj proširiti obnovljive izvore energije i ubrzati primjenu i integraciju obnovljivih izvora energije u skladu s ciljevima evropske energetske i klimatske politike do 2030. i 2050. godine. Razvoj prioritetne infrastrukture za obnovljive izvore energije, projekti integracije tržišta i prioriteti politika za obnovljive izvore energije te ubrzanje provedbe prioritetnih infrastrukturnih projekata, kao prioritetno pitanje s ciljem poboljšanja funkcionisanja i dekarbonizacije energetske tržišta u BiH. Ova reforma će doprinijeti povećanju investicija u oblasti obnovljivih izvora energije, kao i prihoda u ovom sektoru, te sigurnosti snabdijevanja električnom energijom. Provedba ove reforme smanjit će emisije stakleničkih plinova, što utiče na zaštitu okoliša.

TABELA 4515: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.6.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.6.1.4.1	Usvajanje NECP-a	VMBiH	Službeni glasnik
1.6.1.4.2	Izraditi izvještaj o instaliranim kapacitetima za nove obnovljive izvore energije (solarna i vjetroelektrane)	BiH (MVTEO); FBiH (FMERI); RS (MER), BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove)	Web stranica MVTEO-a;

KOMPONENTA 1.7. ENERGETSKA EFIKASNOST

REFORMA 1.7.1 CJELOVITA PROVEDBA ZAKONODAVSTVA O EED, EPBD, EKODIZAJNU I ENERGETSKOM OZNAČAVANJU

Energetska efikasnost u BiH regulisana je Zakonom o energetske efikasnosti Federacije BiH (Službene novine Federacije BiH, 22/17) i Zakonom o energetske efikasnosti Republike Srpske (Službeni glasnik RS, 2013), Zakonom o prostornom planiranju i građenju (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 40/13, 106/15, 3/16 i 84/19) i Zakonom o komunalnim djelatnostima (Službeni glasnik Republike Srpske, broj 124/11 i 100/17). Na osnovu ovih zakona, već je usvojen niz podzakonskih akata kojima se djelimično transponuje pravna stečevina EU-a u ovoj oblasti.

Usvajanje podzakonskih akata će biti prioritet u narednom periodu. Poseban fokus bit će na uspostavljanju funkcionalnog sistema energetske certifikacije zgrada, revizijama HVAC sistema, revizijama u industriji i komunalnim uslugama. Energetska efikasnost će se dodatno unaprijediti usvajanjem strateškog okvira za obnovu zgrada na državnom i entitetskom nivou.

BiH također planira usvojiti Strategiju obnove zgrada i provesti godišnju stopu obnove zgrada u skladu s indikativnim ciljevima (broj obnovljenih javnih zgrada).

IZAZOVI

Energetska efikasnost je ključni aspekt održivog razvoja, a njena promocija u BiH suočava se s više značajnih izazova, koji obuhvataju regulatornu, finansijsku, tehničku i društvenu domenu.

Često nedostaju kohezivne, dugoročne politike i akcioni planovi za energetske efikasnost. Nedsoljedni ili nejasni regulatorni okviri mogu ometati usvajanje i provođenje standarda energetske efikasnosti. Čak i tamo gdje postoje politike, provođenje propisa o energetske efikasnosti može biti nezadovoljavajuće usljed ograničenih administrativnih kapaciteta i resursa.

Pristup finansiranju za projekte energetske efikasnosti je ograničen. Visoki inicijalni troškovi i dugi periodi otplate mogu odvratiti ulaganja u mjere energetske efikasnosti, posebno za stambeni i sektor malih preduzeća. Nedovoljni ekonomski podsticaji, kao što su subvencije, poreske olakšice ili krediti s niskim kamatama za poboljšanja energetske efikasnosti, smanjuju motivaciju fizičkih i pravnih lica za ulaganje u energetske efikasne tehnologije.

Značajan broj zgrada u BiH su stare i neefikasne, bez odgovarajuće izolacije i modernih energetske sistema. Modernizacija ovih zgrada u smislu ispunjavanja standarda energetske efikasnosti zahtijeva značajna ulaganja i trud. Često je prisutan nedostatak tehničke stručnosti i znanja o mjerama i tehnologijama energetske efikasnosti, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, što ometa provedbu efikasne strategije uštede energije.

Neadekvatni lanci snabdijevanja energetske efikasnim proizvodima i uslugama mogu dovesti do većih troškova i ograničenog pristupa, što dodatno onemogućava usvajanje.

Ključno je jačanje kapaciteta institucija i organizacija za planiranje, provedbu i praćenje projekata energetske efikasnosti, ali isto često izostaje.

Pouzdana podaci o potrošnji energije i efikasnosti ključni su za planiranje i evaluaciju mjera energetske efikasnosti. Neadekvatni sistemi za prikupljanje podataka i praćenje mogu ometati procjenu napretka i efikasnosti. Uspostavljanje mehanizama za mjerenje i provjeru uštede energije u okviru projekata efikasnosti je zahtjevno, ali i neophodno kako bi se osigurala transparentnost i odgovornost.

Rješavanje ovih problema zahtijeva sveobuhvatan pristup koji uključuje poboljšanje regulatornih okvira, finansijske podsticaje, ulaganje u edukativne i kampanje podizanja svijesti te jačanje tehničkih i

institucionalnih kapaciteta. Prevazilaženjem ovih prepreka, BiH može značajno unaprijediti svoju energetska efikasnost, doprinoseći ekonomskom rastu, održivosti okoliša i energetske sigurnosti.

U oblasti energetske efikasnosti, nadležnosti su raspoređene na entitetskom nivou, dok je na nivou BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa nadležno za obavljanje zadataka i aktivnosti koje se odnose na definisanje politika, osnovnih principa, koordinaciju aktivnosti i usklađivanje planova entitetskih vlasti i institucija na međunarodnom nivou.

KORISNICI

Korisnici inicijativa za energetska efikasnost u Bosni i Hercegovini (BiH) obuhvataju širok spektar aktera, od pojedinačnih domaćinstava do privrednih društava i vlasti.

Domaćinstva su jedan od korisnika. Energetski efikasni domovi troše manje energije za grijanje, hlađenje i električnu energiju, što dovodi do nižih komunalnih računa za domaćinstva. Mjere energetske efikasnosti, kao što su bolja izolacija i efikasni sistemi grijanja, poboljšavaju nivo udobnosti u zatvorenom prostoru održavanjem stabilnih temperatura i smanjenjem propuha. Nadalje, preduzeća i industrije koje ulažu u energetska efikasnost mogu značajno smanjiti svoje operativne troškove, povećavajući svoju konkurentnost i profitabilnost. Energetski efikasna oprema i procesi mogu unaprijediti operativnu efikasnost i produktivnost u industrijskim i komercijalnim okruženjima. Manja potrošnja energije direktno vodi smanjenju emisija stakleničkih plinova, doprinoseći borbi protiv klimatskih promjena. Energetska efikasnost smanjuje potražnju za fosilnim gorivima, čuva prirodne resurse i smanjuje uništavanje okoliša povezano s proizvodnjom energije. Provedba projekata energetske efikasnosti stvara radna mjesta u područjima kao što su građevinarstvo, preuređenje, proizvodnja energetski efikasnih proizvoda i energetski pregledi. Energetski efikasne zgrade su često privlačnije kupcima i zakupcima, što dovodi do veće vrijednosti nekretnina i povećane tržišne vrijednosti. Finansijske institucije mogu imati koristi od rastuće potražnje za finansiranjem projekata energetske efikasnosti, nudeći kredite i druge finansijske proizvode prilagođene ovom sektoru. U konačnici, poboljšanje energetske sigurnosti u zemlji kroz smanjenje ovisnosti o uvozu energije i ublažavanje utjecaja nestabilnih cijena energije donosi višestruku korist vlastima i javnom sektoru, jer niži troškovima energije za javni sektor omogućavaju oslobađanje sredstava koja se mogu usmjeriti na druge javne usluge i investicije.

Zaključak

Energetska efikasnost u BiH donosi korist različitim akterima, potičući ekonomski rast, poboljšavajući energetska sigurnost, smanjujući utjecaj na okoliš i unapređujući kvalitetu života građana. Ako se suoči s izazovima i iskoristi prednosti koje ima, BiH može napraviti velike korake ka održivom i uspješnom razvoju.

TABELA 4616: KORACI U OKVIRU REFORME 1.7.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
1.7.1.1.	Osigurano izdavanje energetskih certifikata (u skladu s Direktivom o energetskim svojstvima zgrada (EPBD))	BDBiH, (FBiH) FMPU, (RS) MPUGE	decembar 2025.
1.7.1.2.	Usvajanje Strategije renoviranja zgrada	Vlada RS, Vlada FBiH, BDBiH, VM BiH	decembar 2025.
1.7.1.3.	Renoviranje postojećih zgrada javnog sektora je u toku i usklađeno je s ciljem Direktive o energetskoj efikasnosti od 3%	(BiH) MVTEO, BDBiH (FBiH) FMPU, (RS) MPUGE,	juni 2027.

		FBiH (FMERI); RS (MER) i vlasti na svim nivoima	
1.7.1.4.	Izmijeniti relevantno zakonodavstvo u cilju poboljšanja donošenja odluka o ulaganjima u energetske efikasnosti za etažne vlasnike i udruženja etažnih vlasnika (višestambene zgrade)	BDBiH, (FBiH) FMPU, (RS) MPUGE, FBiH (FMERI), RS (MER) i vlasti na svim nivoima (entiteti i kantoni)	decembar 2026.
1.7.1.5.	Povećati godišnju stopu renoviranja zgrada u skladu s nacrtom NECP-a, indikativnim mjerilima dugoročne strategije za renoviranje nacionalnog fonda stambenih i nestambenih zgrada ³	(BiH) MVTEO, BDBiH, (FBiH) FMPU, (RS) MPUGE, FBiH (FMERI); RS (MER) i vlasti na svim nivoima	juni 2027.
1.7.1.6.	Uvođenje mjerenja i naplate na osnovu potrošnje za daljinsko grijanje	BDBiH; (FBiH) FMERI; (RS) MER: MPUGE i vlasti na svim nivoima (entiteti i kantoni)	juni 2027.

KORAK 1.7.1.1. Osigurano izdavanje energetskih certifikata (u skladu s Direktivom o energetskim svojstvima zgrada (EPBD))

TABELA 1747: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.7.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.7.1.1.1	Provesti usvojene zakonske i podzakonske akte o energetske efikasnosti u skladu s EPBD uredbom	(BDBiH), (FBiH) FMPU i FMERI, (RS) MPUGE i vlasti na svim nivoima (entiteti i kantoni)	Dokumenti Pododбора SSP-a za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj

KORAK 1.7.1.2. Usvajanje Strategije renoviranja zgrada

Uz podršku GIZ-ovog projekta Dekarbonizacija energetskog sektora u Bosni i Hercegovini, u BiH je izrađen nacrt Integrisane strategije za obnovu zgrada u BiH do 2050. godine. Strategija se sastoji od Strategije obnove zgrada u Federaciji BiH, Strategije obnove zgrada u RS i Strategije obnove zgrada u vlasništvu organa uprave na nivou BiH i u BDBiH. Scenariji obnove zgrada također su podvrgnuti analizi ekonomskog utjecaja. Njeni rezultati su uvršteni u optimalni scenario, koji određuje glavne ciljeve energetske efikasnosti tokom izrade NECP-a. Strategija obnove zgrada u Federaciji BiH je u završnoj fazi usvajanja. Nakon pripreme konačnih nacrtu Strategije obnove zgrada u RS-u i Strategije obnove zgrada u vlasništvu organa uprave na nivou BiH i u BDBiH, očekuje se da će konačni nacrt Integrisane strategije obnove zgrada u BiH do 2050. godine biti pripremljen tokom 2024. godine, nakon čega će se pokrenuti procedura usvajanja.

U Federaciji BiH pripremljen je nacrt Strategije dugoročne obnove zgrada u Federaciji BiH za period do 2050. godine te ex ante evaluacija. Nacrt Strategije se usklađuje sa izvještajem o ex ante evaluaciji. Nakon toga, ažurirani nacrt Strategije i izvještaj o ex ante evaluaciji trebaju biti upućeni Vladi i Parlamentu na usvajanje.

³ Renovirane zgrade javnog sektora - mjerilo 1,06 m²; Renovirane pojedinačne stambene jedinice: Mjerilo 4,55 m² u periodu 2021. do 2027, godišnja stopa renoviranja 1,2 % ukupne stambene površine; renovirane višestambene zgrade (bez sistema daljinskog grijanja (DHS)): Mjerilo 1,46 m² u periodu 2021. do 2027, godišnja stopa renoviranja 0,39 % ukupne stambene površine; renovirane višestambene zgrade (DHS): Mjerilo 0,66 m² u periodu 2021. do 2027, godišnja stopa renoviranja 0,17 % ukupne stambene površine.

U RS-u je ažuriran prethodno pripremljeni nacrt Strategije za dugoročnu podršku obnovi zgrada u RS-u i povezani strateški ciljevi. Nacrt Strategije je u finalnoj fazi i bit će dostavljen nadležnim institucijama na mišljenje.

TABELA 4818: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.7.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.7.1.2.1	Usvojiti Strategiju renoviranja zgrada	VMBiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Službeni glasnik; dokumenti Pododbora SSP-a za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj

KORAK 1.7.1.3. Renoviranje postojećih zgrada javnog sektora je u toku i usklađeno s ciljem Direktive o energetskej efikasnosti od 3%

TRANSPOZICIJA DIREKTIVE O ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI OGLEDA SE U USVAJANJU NOVIH ZAKONA O ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI NA ENTITETSKOM NIVOU I U BRČKO DISTRIKTU. NOVI ZAKONI O ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI TREBALI BI BITI USVOJENI U FEDERACIJI BIH, REPUBLICI SRPSKOJ I BRČKO DISTRIKTU.

TABELA 1949: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.7.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.7.1.3.1	Transpozicija Direktive o energetskej efikasnosti u domaće zakonodavstvo	BDBiH – Odjeljenje za komunalne poslove, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove, (FBiH) FMPU, (RS) MPUGE, FBiH (FMERI), RS (MER) i vlasti na svim nadležnim nivoima	Službeni glasnik
1.7.1.3.2	Uspostavljen mehanizam finansiranja zgrada javnog sektora na osnovu tržišnih vrijednosti (ESCO)	(BiH) MVTEO, BDBiH – Odjeljenje za komunalne poslove, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove, (FBiH) FMPU, (RS) MPUGE, FBiH (FMERI), RS (MER) i vlasti na svim nadležnim nivoima	Izveštaji ministarstava; dokumenti Pododbora SSP-a za transport, energetiku, okoliš i regionalni razvoj
1.7.1.3.3	Usvajanje Akcionih planova za renoviranje zgrada javnog sektora	(BiH) MVTEO, BDBiH- Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove, (FBiH) FMPU, (RS) MPUGE, FBiH (FMERI), RS (MER) i vlasti na svim nadležnim nivoima	Akcionni plan objavljen na web stranici institucija; dokumenti Pododbora SSP-a za transport, energiju, okoliš i regionalni razvoj

Usvajanjem zakonodavstva osigurat će se uspostavljanje minimalnih zahtjeva za energetska efikasnost i kontrola njihove primjene u fazi projektovanja zgrada. Potrebno je osigurati kontrolu primjene zahtjeva u fazi izgradnje/renoviranja zgrada kroz proces energetske certifikacije, uzimajući u obzir ne samo trenutnu ovojnicu zgrade, već i HVAC sistem zgrada. Dodatno, potrebno je osigurati uslove za potpunu provedbu sistema energetske certifikacije zgrada uspostavljanjem registra izdatih certifikata i osiguravanjem sistema kontrole kvaliteta za izdate certifikate. Pored usvajanja, zakonski i podzakonski akti moraju se i dosljedno provoditi, pratiti, verificirati i izvještavati o njihovoj primjeni. Usvojeni Akcioni plan za renoviranje zgrada javnog sektora će izdvojiti potrebna sredstva za ispunjavanje cilja renoviranja u postojećim zgradama javnog sektora.

KORAK 1.7.1.4. Izmijeniti relevantno zakonodavstvo u cilju poboljšanja donošenja odluka o ulaganjima u energetska efikasnost za etažne vlasnike i udruženja etažnih vlasnika (višestambene zgrade)

Kako bi se omogućilo lakše ulaganje u energetska efikasnost višestambenih zgrada, potrebno je usvojiti zakonsku regulativu koja se odnosi na procenat donošenja odluka u zgradama. Važeća zakonska regulativa zahtijeva 100% konsenzus etažnih vlasnika što je gotovo nemoguće za adaptaciju zgrade. Potrebno je omogućiti donošenje odluka u rasponu od 51% do 66%.

TABELA 2050: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.7.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.7.1.4.1	Usvajanje relevantnih propisa u oblastima građevinarstva, prostornog uređenja i zaštite okoliša koji će unaprijediti donošenje odluka o ulaganjima u energetska efikasnost za etažne vlasnike i udruženja etažnih vlasnika (višestambene zgrade)	(BDBiH – Odjeljenje za komunalne poslove, Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja, Odjeljenje za javne poslove, Odjeljenje za poljoprivredu, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove), (FBiH) Federalno ministarstvo prostornog uređenja (FMPU), (RS) Ministarstvo prostornog uređenja, građevinarstva i ekologije (MPUGE), FBiH (Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije – FMERI), RS (Ministarstvo energetike i rudarstva – MER) i vlasti na svim nivoima (entiteti i kantoni)	Službeni glasnik

KORAK 1.7.1.5. Povećati godišnju stopu renoviranja zgrada u skladu s nacrtom NECP-a, indikativnim mjerilima dugoročne strategije za renoviranje nacionalnog fonda stambenih i nestambenih zgrada⁴

TABELA 5121: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.7.1.5.

Usvajanje i provođenje strateških dokumenata i zakonske regulative, odnosno svega što je definisano u prethodno navedenim koracima, stvorit će uslove za ubrzanje obnove nacionalnog fonda stambenih i nestambenih zgrada.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

⁴Renovirane zgrade javnog sektora - mjerilo 10,66 m²; Renovirane pojedinačne stambene jedinice: Mjerilo 4,55 m² u periodu 2021. do 2027, godišnja stopa renoviranja 1,2 % ukupne stambene površine; renovirane višestambene zgrade (bez sistema daljinskog grijanja (DHS)): Mjerilo 1,46 m² u periodu 2021. do 2027, godišnja stopa renoviranja 0,39 % ukupne stambene površine; renovirane višestambene zgrade (DHS): Mjerilo 0,66 m² u periodu 2021. do 2027, godišnja stopa renoviranja 0,17 % ukupne stambene površine (juni 2027. godine)

1.7.1.5.1	Usvajanje NECP-a	VMBiH, Vlada RS, Vlada FBiH, BDBiH	Službeni glasnik
1.7.1.5.2	Usvajanje zakonodavstva za etažne vlasnike i udruženja etažnih vlasnika (višestambene zgrade)	BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove, Odjel za strategiju, politiku i pravna pitanja, Odjeljenje za javne poslove, Odjeljenje za poljoprivredu, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove), (FBiH) FMPU, (RS) MPUGE, FBiH (FMERI), RS (MER) i vlasti na svim nivoima (entiteta i kantoni)	Službeni glasnik

Potrebno je izmijeniti nove zakone i propise nižih nivoa vlasti (entiteta i kantona) koji se odnose na procenat odlučivanja prilikom energetske obnove zgrada, tako da prag za donošenje odluka bude najviše 66% ili dvije trećine. Također je potrebno usvojiti finansijske mehanizme koji će omogućiti energetska obnova zgrada za domaćinstva sa niskim primanjima, kao što je javni ESCO mehanizam.

KORAK 1.7.1.6. Uvođenje mjerenja i naplate na osnovu potrošnje za daljinsko grijanje

Potrebno je usvojiti zakonsku regulativu u oblasti toplinske energije kojom će se definisati prava i obaveze priključenja, mogućnost ugradnje i puštanja u rad mjerila toplinske energije u stambenim zgradama ili na nivou zbirnog mjerila za zgradu, definisati tarife prema energentu, te načini isključenja iz sistema daljinskog grijanja.

TABELA 5222: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 1.7.1.6.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
1.7.1.6.1	Usvojen Zakon o proizvodnji, distribuciji i snabdijevanju toplotnom energijom/toplotom	(BiH) MVTEO, BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove), FBiH (FMERI); RS (MPUGE) i vlasti na svim nivoima (entiteta i kantoni)	Službeni glasnik
1.7.1.6.2	Usvojeni podzakonski akti za mjerenje i naplatu na osnovu potrošnje toplotne energije	(BiH) MVTEO, BDBiH (Odjeljenje za komunalne poslove, Odjeljenje za prostorno planiranje i imovinsko pravne poslove), FBiH (FMERI); RS (MPUGE) i vlasti na svim nivoima (entiteta i kantoni)	Službeni glasnik

2. PODRUČJE POLITIKE 2. RAZVOJ PRIVATNOG SEKTORA I POSLOVNO OKRUŽENJE

Aktivnosti u okviru ove reformske mjere predviđene su strateškim dokumentima, i to Sveobuhvatnom strategijom upravljanja javnim finansijama u BiH za period 2021. do 2025. godine; u RS-u, Strategijom o infrastrukturi kvaliteta proizvoda i usluga Republike Srpske za period 2019. do 2023. i Strategijom upravljanja javnim finansijama Republike Srpske za period 2021. do 2025. (u okviru stuba II, mjere II, smanjenje sive zone); Strategijom privlačenja stranih investicija u Republiku Srpsku za period 2021. do 2027. godine; Strategijom razvoja malih i srednjih preduzeća Republike Srpske za period 2021. do 2027. godine; Strategijom razvoja industrije Republike Srpske za period 2021. do 2027. godine; u FBiH,

Strategijom razvoja Federacije BiH za period 2021. do 2027. godine i Strategijom upravljanja javnim finansijama Federacije BiH (u oblasti smanjenja sive ekonomije) i radnim nacrtom Programa usklađivanja zakonodavstva u BiH sa pravnom stečevinom EU (NPAA).

KOMPONENTA 2.1. POSLOVNO OKRUŽENJE

Usklađenost s normama i standardima EU ne samo da olakšava trgovinske i ekonomske odnose s EU-om, već i jača regionalne ekonomske veze kroz regionalne inicijative poput Zajedničkog regionalnog tržišta i CEFTA-e, te priprema Bosnu i Hercegovinu za buduće članstvo u EU. Pripreme za buduću integraciju u jedinstveno tržište EU su prioritarno područje ekonomskih reformi u Bosni i Hercegovini, pri čemu bi reforme bile usmjerene na uspostavu okvira koji promoviše održivi ekonomski razvoj, političku stabilnost i viši životni standard, što je od posebne koristi u globalnom ekonomskom okruženju. Međutim, integracija u jedinstveno tržište EU usko je povezana s opredjeljenjem i funkcionisanjem Zajedničkog regionalnog tržišta i potpunom provedbom njegovog Akcionog plana.

Cilj ove komponente jeste jačanje upravljanja, povećanje transparentnosti i olakšavanje poslovanja preduzeća u cijeloj zemlji. Navedeni cilj će se postići reformama u više ključnih oblasti kao što su:

- *Jačanje struktura upravljanja i povećanje efikasnosti i transparentnosti preduzeća u javnom vlasništvu,*
- *Pojednostavljenje i usklađivanje zahtjeva za registraciju i poslovanje preduzeća na nivou cijele zemlje,*
- *Olakšavanje slobodnog kretanja robe i usluga smanjenjem formalnosti i usklađivanjem regulatornih okvira,*
- *Pojednostavljivanje procesa, unapređenje mehanizama za rješavanje sporova i primjena naprednih tehnologija za optimizaciju teretnog transporta.*

Korisnici reformi Plana rasta uključivali bi sve poslovne subjekte u Bosni i Hercegovini i sve njene građane. Međutim, odgovornost za provedbu bila bi podijeljena između entiteta, resornih ministarstava, regulatornih tijela i aktera iz privatnog sektora. Vremenski okvir za provedbu obuhvata period od decembra 2025. do decembra 2027. godine. Ključne faze uključuju izradu, testiranje i provođenje različitih regulatornih okvira, uz značajne prekretnice planirane krajem 2025., 2026. i 2027. godine. Sveukupni pristup osigurava strukturisanu i faznu provedbu, čime se omogućavaju prilagođavanja i optimizacije po potrebi.

Izazovi unutar ovih reformskih područja uglavnom proizlaze iz složenosti unutrašnjeg uređenja Bosne i Hercegovine s dva entiteta i Brčko distriktom, što često dovodi do političkih zastoja. To komplikuje proces donošenja odluka i onemogućava dogovor o reformama i njihovoj provedbi, te uzrokuje neefikasnost javne uprave. Unutrašnje tržište zemlje je fragmentirano s neujednačenim propisima širom zemlje što uveliko utiče na poslovno okruženje. Trajno prisustvo sive ekonomije i dalje ima negativne efekte na poslovanje. Nedostatak investicija i nedovoljna konkurentnost privrede dodatno komplikuju proces ekonomskih reformi.

Prevazilaženje ovih izazova zahtijeva dugoročnu posvećenost svih relevantnih aktera i snažan fokus na jačanju ekonomskih temelja zemlje. Korisnici reformi iz Plana rasta uključivali bi sve poslovne subjekte u Bosni i Hercegovini i sve njene građane. Međutim, odgovornost za provedbu bila bi podijeljena između entiteta, resornih ministarstava, regulatornih tijela i aktera iz privatnog sektora. Vremenski okvir za provedbu obuhvata period od januara 2024. do decembra 2027. Ključne faze uključuju izradu, testiranje i provođenje različitih regulatornih okvira, sa značajnim prekretnicama planiranim za sredinu 2025., kraj 2026. i kraj 2027. godine. Cjelokupan pristup osigurava strukturisanu i faznu provedbu, omogućavajući prilagođavanja i optimizacije u skladu s potrebama.

U tom smislu, u ovom dokumentu su jasno definisani vremenski okviri i ciljevi za postizanje reformskih ciljeva zajedno s nadležnim institucijama.

Reforme u ovoj reformskoj oblasti uglavnom obuhvataju usklađivanje zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a i provedbu usvojenog zakonodavstva. U tom smislu, nije moguće preciznije procijeniti troškove.

Fokus ove reforme jeste na jačanju struktura upravljanja i povećanju efikasnosti i transparentnosti javnih preduzeća.

Državna/javna preduzeća (JP) imaju značajan udio u ukupnoj privredi i broju zaposlenih, ali ostvaruju nizak nivo produktivnosti, što značajno utiče na konkurentnost privrede jer posluju u strateškim poslovnim sektorima i sa nezadovoljavajućim finansijskim i drugim poslovnim rezultatima, što predstavlja rizik za javne finansije. Ukupno je 550 javnih preduzeća u vlasništvu entiteta, s tim da nekolicina najvećih, u sektorima energetike, transporta i vodoprivrede, čine oko 80% osnovnih sredstava i 70% prometa svih javnih preduzeća. Uprkos njihovom prisustvu u strateškim, kapitalno intenzivnim sektorima i platama koje su 40% veće, produktivnost u JP-a je niža nego u privatnom sektoru. Prosječne plate su 40% veće nego u privatnom sektoru uprkos njihovoj nižoj produktivnosti. Niska profitabilnost počela je podrivati finansijski položaj JP-a, a nivo imovine opada dok nivo obaveza raste. Zbog takvih trendova, sektor JP-a predstavlja značajan i rastući izvor fiskalnog rizika. Osim toga, važeća zakonska definicija i klasifikacija javnih preduzeća nije u skladu s međunarodnim standardima i ne omogućava jasnu sektorsku klasifikaciju ili poređenja. Trenutni sistemi nadzora nad poslovanjem javnih preduzeća fokusiraju se na izradu/provedbu sektorskih strategija bez ikakvih podsticaja za maksimiziranje vrijednosti za dioničare.

IZAZOVI

Izazovi se ogledaju u identifikaciji potencijalnih obaveza koje mogu imati negativan efekat na očekivane poslovne rezultate i proizvesti značajne fiskalne rizike. Izazovi unutar ovih reformskih oblasti uglavnom proizlaze iz unutrašnje strukture Bosne i Hercegovine, što posljedično dovodi do fragmentacije unutrašnjeg tržišta zemlje i utiče na poslovno okruženje. Trajno prisustvo sive ekonomije i dalje ima negativno utiče na poslovanje.

CILJANI KORISNICI

Za uspješnu provedbu reformi u Bosni i Hercegovini potrebna je koordinacija među različitim korisnicima i akterima te jasni planovi provedbe s utvrđenim odgovornostima i mehanizmima za praćenja napretka i osiguranja odgovornosti.

Krajnji korisnici ekonomskih reformi bili bi svi građani Bosne i Hercegovine, posebno oni koji su nezaposleni ili nedovoljno zaposleni. Reforme imaju za cilj stimulisanje rasta, stvaranje radnih mjesta i poboljšanje životnog standarda stanovništva. Učesnici u ekonomskim reformama mogu biti vladine institucije odgovorne za ekonomske politike, poslovna udruženja, sindikati i međunarodne finansijske institucije koje pružaju podršku i ekspertizu. Odgovornosti za provedbu bile bi podijeljene među različitim ministarstvima, regulatornim tijelima i akterima iz privatnog sektora, s jasnim vremenskim rokovima i ciljevima za postizanje reformskih ciljeva.

OPIS ODGOVORNOSTI I UKLJUČENIH AKTERA.

U okviru ove reforme, uspostaviti će se transparentnost poslovanja javnih preduzeća i njihov bolji nadzor koji će provoditi Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije BiH i Vlada Brčko distrikta. Također, posebna pažnja bit će posvećena nastavku restrukturisanja dva važna javna preduzeća u Republici Srpskoj i to elektroprivrede (MH „Elektroprivreda Republike Srpske“ a.d. Trebinje), koja se, nakon razdvajanja funkcija proizvodnje, distribucije i prodaje električne energije, fokusira na reorganizaciju proizvodnje i holdinga u cjelini, zatim i željeznica koje će se morati pripremiti za modernizaciju i obnovu željezničke mreže u skladu sa Zelenom agendom, nakon završetka reformskih procesa organizacijskog i vlasničkog restrukturisanja. (Restrukturiranje javnih preduzeća u energetskom sektoru u Federaciji BiH je obrađeno u okviru sljedeće reforme).

Strukturalna reforma u domenu poboljšanja funkcija nadzora i kontrole poslovanja javnih preduzeća u Federaciji BiH predviđena je Strategijom upravljanja javnim finansijama u Federaciji BiH i Strategijom razvoja u Federaciji BiH 2021. do 2027. godine, a u RS-u Strategijom upravljanja javnim finansijama

2021. do 2025. godine (stub I: Fiskalni okvir, mjere 3: Utvrđivanje fiskalnih rizika i mjera 4: Finansijski nadzor nad poslovanjem javnih preduzeća) i Ažuriranim akcionim planom za reformu javnih preduzeća za period 2022. do 2026. godine. Također, u vezi s restrukturisanjem dva strateška javna preduzeća u Republici Srpskoj, relevantne su Strategija razvoja energetike Republike Srpske do 2035. godine i Strategija transporta Republike Srpske za period 2016. do 2030. godine.

Kroz ovu strukturnu reformu, provode se preporuke 2. i 5. iz Zajedničkih zaključaka koje se odnose na upravljanje potencijalnim obavezama javnih preduzeća i jačanje upravljanja ažurnim javnim registrima u oba entiteta i osiguranje adekvatnih ljudskih resursa u centralnim nadzornim jedinicama u oba entiteta. U svjetlu ove procjene, strane ovim pozivaju Bosnu i Hercegovinu da u predstojeći PER za period 2025. do 2027. godinu uključi: (i) prvu procjenu fiskalnih rizika i potencijalnih obaveza vezanih za javna preduzeća i (ii) konkretne mjere politika za upravljanje takvim rizicima i sprečavanje pojave novih potencijalnih obaveza. S ciljem poboljšanja kvaliteta agregacije podataka i izvještavanja, osnažiti analitičke kapacitete svih institucija odgovornih za fiskalno računovodstvo i planiranje, te unaprijediti procedure za pripremu PER-a kako bi se osiguralo blagovremeno dostavljanje i ispunjavanje zahtjeva. Nastaviti jačati kapacitete zemlje u oblastima makroekonomske statistike, regionalnih računa, ankete o radnoj snazi i statistike državnih finansija, prvenstveno dogovorom o sektorizaciji nacionalnih računa, te povećati napore za unapređenje obuhvata i blagovremenosti svih statističkih podataka. Također, reforma je važna za ispunjavanje Kopenhagenskih ekonomskih kriterija o potrebi jačanja konkurentnosti ekonomije u zemlji u vrijeme integracija u evropske tokove, u okviru pristupnih pregovora EU sa zemljama kandidatima. Ova reforma, u značajnoj mjeri, obuhvata nastavak prethodno započetih aktivnosti. Vlada Federacije BiH i Vlada Republike Srpske oformile su zasebne organizacione jedinice za koordinaciju nadzora nad poslovanjem javnih preduzeća u okviru generalnih sekretarijata i praćenje fiskalnih rizika u okviru ministarstava finansija. U toku je proces izgradnje kapaciteta ovih jedinica, koji će, pored obuke, uključivati i razvoj alata i registara finansijskih podataka za praćenje učinka javnih preduzeća u vlasništvu Federacije BiH i Republike Srpske. Plan je da se nastavi rad na unapređenju procesa planiranja, što uključuje blagovremeno usvajanje poslovnih planova u skladu sa trogodišnjim projekcijama i strateškim razvojnim dokumentima. U narednom periodu planirane su aktivnosti na osiguranju pune funkcionalnosti ovih jedinica i uspostavljanju sveobuhvatnih i ažurnih registara javnih preduzeća u dva entiteta.

TABELA 53: KORACI U OKVIRU REFORME 2.1.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
2.1.1.1.	Registri javnih preduzeća na nivou entiteta redovno se ažuriraju i javno su dostupni ⁵	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	decembar 2025.
2.1.1.2.	Usklađeno je zakonodavstvo koje se odnosi na upravljanje javnim preduzećima koje uključuje i klimatske aspekte putem smjernica za poslovno planiranje i izvještavanje javnih preduzeća	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	decembar 2025.
2.1.1.3.	Podzakonski akti o upravljanju i transparentnosti javnih preduzeća usklađeni su s najboljom praksom (smjernice OECD-a), uključujući strategiju državnog vlasništva, praćenje poremećaja na tržištu, davanje smjernica za poslovno planiranje, nabavku i izvještavanje, te rješavanje klimatskih pitanja	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, Parlament FBiH, NSRS, Skupština BDBiH	decembar 2025.

⁵Sadržaj pravilnika odnosi se na listu informacija, način vođenja registra, kao i odgovornost za njegovo vođenje. Sadržaj pravilnika bit će zasnovan na Smjernicama OECD-a o korporativnom upravljanju preduzećima u državnom vlasništvu. Referenca dodana u fusnotu.

2.1.1.4.	Jedinice za nadzor javnih preduzeća objavljuju godišnji izvještaj o uticaju javnih preduzeća na privredu, uključujući procjenu fiskalnog rizika koji proizlazi iz direktnih i potencijalnih obaveza javnih preduzeća i državnih garancija	GS VFBiH, GS VRS, GS VBD, MF RS, MF FBiH	decembar 2025.
2.1.1.5.	Zakonodavstvo o državnoj pomoći u potpunosti usklađeno sa evropskim standardima (dosljedna primjena pravila o državnoj pomoći širom zemlje, jačanje operativnih kapaciteta Vijeća za državnu pomoć, usklađivanje postojećih programa pomoći s obavezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, utvrđeni kriteriji za transparentnost dodjele pomoći i poboljšanje kvaliteta izvještavanja)	VM BiH, Vijeće za državnu pomoć BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, kantoni	decembar 2026.
2.1.1.6.	Dugovanja javnih preduzeća smanjena za 30% u odnosu na početnu vrijednost iz 2023. godine	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	decembar 2025.
2.1.1.7.	Aktivno najmanje jedno javno-privatno partnerstvo za upravljanje aerodromskom infrastrukturom	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	juni 2026.

KORAK 2.1.1.1. Registri javnih preduzeća na nivou entiteta redovno se ažuriraju i javno su dostupni.

Javna dostupnost registra javnih preduzeća (JP) povećava transparentnost. Građani, akteri i nadzorna tijela mogu pristupiti informacijama o javnim preduzećima, promovisući odgovornost. Redovna ažuriranja osiguravaju da su informacije ažurne i pouzdane, što je ključno za donošenje odluka na osnovu informacija i povjerenje javnosti. Koraci i aktivnosti vezane za održavanje i objavljivanje registra javnih preduzeća su ključni za promociju transparentnosti, odgovornosti i dobre uprave. Pomažu u osiguravanju da su informacije o javnim preduzećima tačne, dostupne i ažurne, čime se podržava bolji nadzor, upravljanje rizicima i povjerenje aktera. Provedba ovih aktivnosti pomoći će u uspostavljanju snažnog sistema za upravljanje i dijeljenje informacija o javnim preduzećima, što će u konačnici doprinijeti boljoj upravi i povjerenju javnosti.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 54: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.1.1.1.	Izrada i usvajanje pravilnika o registru javnih preduzeća	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Službeni glasnik FBiH, RS i BD BiH
2.1.1.1.2.	Registar javnih preduzeća je operativan i javno dostupan	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Web stranica registra

KORAK 2.1.1.2. Usklađeno je zakonodavstvo koje se odnosi na upravljanje javnim preduzećima i koje uključuje i klimatske aspekte putem smjernica za poslovno planiranje i izvještavanje javnih preduzeća

Ovaj pristup osigurava da se javna preduzeća usklade s ciljevima održivog razvoja, povećavajući transparentnost, odgovornost i otpornost, a istovremeno podržavajući domaće i međunarodne obaveze u vezi s klimatskim promjenama. Integracija klimatskih aspekata u upravljanje javnim preduzećima putem usklađenog zakonodavstva osigurava da ova preduzeća doprinose domaćim i globalnim ciljevima održivosti. Koraci uključuju pregled i ažuriranje zakonodavstva, pružanje jasnih smjernica za poslovno planiranje i izvještavanje te uspostavljanje snažnih mehanizama za praćenje i provođenje zakona. Ovaj pristup ne samo da ublažava utjecaje na okoliš, već i poboljšava operativnu efikasnost, upravljanje rizicima i povjerenje aktera, što u konačnici dovodi do održivijih i otpornijih javnih preduzeća.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 55: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.1.2.1.	Izrada i usvajanje smjernica za poslovno planiranje i izvještavanje javnih preduzeća ⁶	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Službeni glasnik FBiH, RS i BD BiH

KORAK 2.1.1.3. Podzakonski akti o upravljanju i transparentnosti javnih preduzeća usklađeni su s najboljom praksom (smjernice OECD-a), uključujući strategiju državnog vlasništva, praćenje poremećaja na tržištu, davanje smjernica za poslovno planiranje, nabavku i izvještavanje, te rješavanje klimatskih pitanja

Usklađivanje propisa koji se odnose na upravljanje i transparentnost javnih preduzeća (JP) s najboljim praksama, kao što su smjernice OECD-a, osigurava efikasno, odgovorno i transparentno upravljanje ovim subjektima. Ono unapređuje upravljanje, gradi povjerenje aktera, osigurava usklađenost, promovise održive prakse i ublažava rizike. Izradom jasne strategije državnog vlasništva, provedbom snažnih mehanizama upravljanja i praćenja, standardizacijom procesa poslovnog planiranja, nabavke i izvještavanja, te osiguravanjem usklađenosti sa smjericama OECD-a, javna preduzeća mogu postići bolji učinak, transparentnost i održivost. Temeljni korak je utvrđivanje ciljeva državnog vlasništva. Navedeno može uključivati ostvarivanje finansijskih prinosa, osiguravanje pružanja javnih usluga ili unapređenje dugoročnih ciljeva politika poput održivosti i otpornosti na klimatske promjene. Izraditi jasnu strategiju državnog vlasništva koja utvrđuje ciljeve, kao što su finansijski prinos, pružanje javnih usluga i dugoročni ciljevi politika poput održivosti. Kategorizirati javna preduzeća na osnovu njihovih primarnih funkcija (npr. komercijalne ili strateške) i angažovati aktere, uključujući upravu javnih preduzeća, sindikate i civilno društvo, kako bi se osigurala usklađenost s prioritetima subjekata. Osigurati da regulatorni okvir bude zasnovan na principu dobrog upravljanja uz naglašavanje odgovornosti, transparentnosti i profesionalizma. Jasno definisati uloge i odgovornosti države kao vlasnika, upravnih odbora i menadžmenta javnih preduzeća, istovremeno štiteći proces donošenja odluka od neprimjerenog političkog utjecaja. Javna preduzeća trebaju redovno izvještavati o rizicima, tržišnim uslovima i učinku. Saradnja s državnim i entitetskim agencijama i akterima iz privatnog sektora ključna je za efikasno upravljanje sistemskim rizicima. Usvojiti jedinstveni okvir izvještavanja u skladu s međunarodnim standardima, kao što su IFRS za finansijsko izvještavanje ili GRI za održivost. Provoditi godišnje preglede učinka koji obuhvataju finansijske, operativne i društvene rezultate i objavljivati nalaze radi podsticanja transparentnosti. Osigurati javni pristup izvještajima kako bi se povećalo povjerenje i odgovornost. Obezbijediti programe obuke za upravne odbore i menadžment javnih preduzeća o korporativnom upravljanju, upravljanju rizicima i održivosti. Uspostaviti savjetodavne odbore koji će pružati smjernice javnim preduzećima o novonastalim pitanjima, uključujući digitalnu transformaciju i klimatske promjene.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 56: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

⁶Smjernice se odnose na transparentnost, pravedan tretman dioničara i drugih investitora, odnose sa zainteresiranim stranama i odgovorno poslovno ponašanje, objavljivanje informacija i transparentnost, te odgovornosti nadzornih odbora preduzeća u državnom vlasništvu. Ove smjernice su propisane Smjericama OECD-a.

2.1.1.3.1.	Izmjene Zakona o javnim preduzećima u Federaciji Bosne i Hercegovine i Zakona o javnim preduzećima RS radi usklađivanja sa smjernicama OECD-a	Vlada FBiH; Vlada RS, Vlada BDBiH, PSBiH, NSRS, Skupština BDBiH	Službeni glasnik FBiH, RS i BD BiH
------------	---	---	------------------------------------

2.1.1.4. Jedinice za nadzor javnih preduzeća objavljuju godišnji izvještaj o uticaju javnih preduzeća na privredu, uključujući procjenu fiskalnog rizika koji proizlazi iz direktnih i potencijalnih obaveza javnih preduzeća i državnih garancija.

Objavljivanje godišnjih izvještaja o ekonomskom uticaju javnih preduzeća od strane jedinica za nadzor i koordinaciju, te izvještaja o procjeni fiskalnog rizika javnih preduzeća od strane ministarstava finansija, ključno je za transparentnost, odgovornost, donošenje odluka na osnovu informacija i upravljanje rizicima. Provedba ovog koraka podrazumijeva uspostavljanje pouzdanog okvira za izvještavanje, provođenje sveobuhvatnih procjena fiskalnog rizika, pripremu i pregled izvještaja, osiguravanje javnog pristupa i korištenje nalaza za kontinuirano unapređenje. Ovaj pristup je u skladu sa najboljim međunarodnim praksama i poboljšava efikasno upravljanje i vođenje javnih preduzeća.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedene u tabeli ispod.

TABELA 57: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.1.4.1.	Izrada i usvajanje Pravilnika o godišnjem izvještavanju o uticaju javnih preduzeća na privredu, uključujući procjenu fiskalnog rizika koji proizlazi iz direktnih i potencijalnih obaveza javnih preduzeća i državnih garancija ⁷	Vlada FBiH; Vlada RS; MF RS; MF FBiH	Službeni glasnik FBiH, RS i BDBiH

KORAK 2.1.1.5. Zakonodavstvo o državnoj pomoći u potpunosti usklađeno sa evropskim standardima (dosljedna primjena pravila o državnoj pomoći širom zemlje, jačanje operativnih kapaciteta Vijeća za državnu pomoć, usklađivanje postojećih programa pomoći s obavezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, utvrđeni kriteriji za transparentnost dodjele pomoći i poboljšanje kvaliteta izvještavanja)

Usklađivanje zakonodavstva o državnoj pomoći sa evropskim standardima podrazumijeva osiguranje dosljedne primjene pravila, jačanje kapaciteta Vijeća za državnu pomoć, osnaživanje administrativnih tijela zaduženih za provedbu, usklađivanje programa pomoći s obavezama iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA), uspostavljanje kriterija transparentnosti i poboljšanje kvaliteta izvještavanja. Ovo usklađivanje poboljšava pravnu usklađenost, ekonomsku pravednost, transparentnost, odgovornost i cjelokupno upravljanje, stvarajući konkurentno i efikasno tržišno okruženje. Da bi se to postiglo, zemlje trebaju usvojiti standarde EU, razviti kapacitete, uključiti relevantne aktere, izraditi jasne kriterije i osigurati pouzdane sisteme praćenja i izvještavanja. Bosna i Hercegovina će nastaviti dalje usklađivati svoj zakonodavni okvir u oblasti državne pomoći s relevantnim dijelovima pravne stečevine. Kao dio ove reforme, ključni prioritet biće unapređenje efikasnog rada Vijeća za državnu pomoć. Nadalje, Bosna i Hercegovina će ojačati administrativne kapacitete Vijeća za državnu pomoć i drugih tijela zaduženih za provedbu te pojačati inicijative za promovisanje transparentne dodjele pomoći.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 58: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.1.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

⁷ Smjernice će biti pripremljene u skladu sa Smjernicama OECD o korporativnom upravljanju u preduzećima u državnom vlasništvu (SOE Smjernice).

2.1.1.5.1.	Zakon o državnoj pomoći usklađen sa najnovijim pravnom stečevinom EU	Vijeće ministara BiH, PSBiH	Službeni glasnik BiH, Tabele usklađenosti koje daju pregled usklađenosti nacрта/prijedloga pravnog akta sa sekundarnim izvorima EU prava
2.1.1.5.2.	Usvajanje preostalih provedbenih propisa o državnoj pomoći u svrhu usklađivanja postojećih programa/šema državne pomoći u BiH	Vijeće ministara BiH, Vlada RS, Vlada FBiH, Vijeće ministara BiH	Službeni glasnik BiH, RS, FBiH, Tabele usklađenosti koje daju pregled usklađenosti nacрта/prijedloga pravnog akta sa sekundarnim izvorima EU prava
2.1.1.5.3.	Ispuniti obaveze iz člana 71(6) SSP-a u vidu brzog napretka u usklađivanju postojećih šema pomoći sa pravnom stečevinom EU	Vijeće za državnu pomoć BiH, Ministarstvo finansija i trezora BiH	Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju, Konkurencijsko vijeće BiH, samoprocjena Ministarstva finansija i trezora BiH
2.1.1.5.4.	Uspostaviti kriterije za transparentnu dodjelu pomoći	Vijeće za državnu pomoć BiH, Ministarstvo finansija i trezora BiH	Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju, Vijeće za državnu pomoć BiH, samoprocjena Ministarstva finansija i trezora BiH
2.1.1.5.5.	Povećati kvalitet izvještavanja o državnoj pomoći	Vijeće za državnu pomoć BiH, Vlada RS, Vlada FBiH, Ministarstvo finansija RS, Ministarstvo finansija FBiH, kantoni, BD BiH	Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju, Vijeće za državnu pomoć BiH, samoprocjena Ministarstva finansija i trezora BiH

KORAK 2.1.1.6. Dugovanja javnih preduzeća smanjena za 30% u odnosu na početnu vrijednost iz 2023. godine

Smanjenje dugovanja javnih preduzeća za 30% u odnosu na početnu vrijednost iz 2023. godine ključno je za jačanje finansijske stabilnosti, izgradnju povjerenja kreditora, poboljšanje operativne efikasnosti i poticanje ekonomskog rasta. Da bi se postiglo ovo smanjenje potrebna je provedba sveobuhvatne finansijske procjene, strategija finansijske restrukturacije i optimizacije, unapređenje operativne efikasnosti, jačanje finansijskog upravljanja i nadzora, uključivanje relevantnih aktera te uspostavljanje pouzdanih okvira za praćenje i izvještavanje. Ovi koraci osiguravaju sistematičan i održiv pristup za smanjenje dugovanja, usklađujući javna preduzeća s najboljim praksama i poboljšavajući njihovu ukupnu finansijsku stabilnost. Nadzorne jedinice su obavezne objavljivati godišnji izvještaj o utjecaju javnih preduzeća na privredu, uključujući procjenu fiskalnog rizika proizašlog iz direktnih i potencijalnih obaveza javnih preduzeća i državnih garancija, kako je definisano u koraku 2.1.1.4. S obzirom na to da podaci o ukupnim obavezama javnih preduzeća nisu dostupni, potrebno je pribaviti informacije iz navedenih izvještaja i kreirati objedinjen izvještaj.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 23: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.1.6.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.1.6.1.	Priprema izvještaja o javnim preduzećima od strane jedinica za koordinaciju nadzora FBiH, RS i Direkcije za finansije BDBiH	Vlada FBiH; Vlada RS; Vlada BDBiH	Godišnji izvještaji Jedinica za koordinaciju nadzora FBiH i RS i Direkcije za finansije BDBiH
2.1.1.6.2.	Objedinjen izvještaj o smanjenju dugovanja javnih preduzeća koji je izradilo nadležno ministarstvo entiteta	Nadležno ministarstvo entiteta, javna preduzeća	Objedinjen izvještaj o smanjenju dugovanja javnih preduzeća koji je izradilo nadležno ministarstvo entiteta

KORAK 2.1.1.7. Aktivno najmanje jedno javno-privatno partnerstvo za upravljanje infrastrukturom aerodroma

Uspostavljanje javno-privatnog partnerstva za upravljanje infrastrukturom aerodroma važno je za poboljšanje efikasnosti, korištenje stručnosti privatnog sektora, podjelu rizika i poticanje ekonomskog razvoja. Postizanje ovog cilja uključuje provođenje studije izvodljivosti, strukturiranje uravnoteženog ugovora o javno-privatnom partnerstvu, provođenje transparentnog postupka javnog nadmetanja, finaliziranje ugovora kroz pregovore i provedbu čvrstog okvira za praćenje. Ovaj sistematski pristup osigurava da javno-privatno partnerstvo donosi značajne koristi kako javnim tako i privatnim akterima, istovremeno poboljšavajući kvalitet i efikasnost rada aerodroma.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 60: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.1.7.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.1.7.1.	Odluka jednog ili više vlada/organa o raspisivanju javnog tendera za javno-privatno partnerstvo ili koncesiju	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, kantonalne vlade	Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju, plan JPP objavljen od strane nadležnog ministarstva entiteta
2.1.1.7.2.	Završena procedura javno-privatnog partnerstva ili koncesije u skladu sa odredbama odgovarajućeg Zakona o javno-privatnom partnerstvu	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, kantonalne vlade	Informacije o zaključenom ugovoru o javno-privatnom partnerstvu za aerodrom

REFORMA 2.1.2. – POJEDNOSTAVITI I USKLADITI ZAHTJEVE ZA REGISTRACIJU I POSLOVANJE NA NIVOU CIJELE DRŽAVE

Cilj ove reforme je pojednostaviti i uskladiti zahtjeve za registraciju i poslovanje privrednih subjekata na nivou cijele države.

U pogledu aktivnosti na provođenju elektronske registracije privrednih subjekata u Federaciji Bosne i Hercegovine, Vlada Federacije BiH je usvojila Uredbu o vođenju registra privrednih subjekata u Federaciji BiH⁸.

Zakon o privrednim društvima Federacije BiH (Službene novine Federacije BiH, br. 81/15 i 75/21), koji je izrađen uz tehničku podršku Međunarodne finansijske korporacije (IFC, Svjetska banka) i stručnjaka iz Evropske unije, u velikoj mjeri je doprinio smanjenju administrativnih i tehničkih procedura za registraciju i poslovanje domaćih i stranih preduzeća. U vezi s budućim aktivnostima u oblasti stvaranja jedinstvenog ekonomskog prostora, IFC je ponudio tehničku podršku Vladi Federacije BiH, kao i angažman stručnjaka EU radi usklađivanja zakona Federacije BiH o privrednim društvima i javnim preduzećima s pravnom stečevinom EU. Očekuje se da će se te aktivnosti provoditi u narednom periodu.

Postupak registracije u Republici Srpskoj pojednostavljen je 2013. godine uvođenjem one-stop shop sistema registracije po principu (broj dana potrebnih za registraciju preduzeća smanjen je s 21 na 3, troškovi su smanjeni sa 700 na 100 eura, a broj procedura s 11 na 5). Postupak registracije preduzetnika također je pojednostavljen. Poduzete su sve potrebne mjere za uspostavljanje elektronske registracije privrednih subjekata (završetak procesa zavisi od izdavanja digitalnih potpisa). Postupak registracije u Bosni i Hercegovini je jedinstven i utvrđen je Okvirnim zakonom o registraciji privrednih subjekata. Propisi koji regulišu tekuće poslovanje u Republici Srpskoj ne prave razliku između privrednih subjekata čiji su osnivači domaća ili strana pravna i/ili fizička lica.

Osim toga, postoji sveobuhvatna lista svih administrativnih procedura (predupisnih, upisnih i postupaka nakon upisa) kako za pokretanje, tako i za vođenje poslovanja u Republici Srpskoj. Ona obuhvata

⁸ Službene novine FBiH, 93/23

podatke za domaće i strane privredne subjekte. Podaci su javno dostupni na internet stranici portala Jedinstvene kontakt tačke <https://pscsrpska.vladars.net/>, i uključuju 932 formalnosti (dozvole, potvrde, rješenja) za pokretanje i vođenje poslovanja.

Na osnovu ovih podataka, Vlada Republike Srpske je 2021. godine pokrenula obiman projekat optimizacije administrativnih procedura s ciljem predlaganja mjera za njihovo pojednostavljenje (ili ukidanje). Formirana je Radna grupa koja broji 42 člana, a koju čine predstavnici nadležnih ministarstava, drugih institucija Republike Srpske i poslovne zajednice. Uspostavljene su dinamika i jedinstvena metodologija rada. Provedena je sveobuhvatna analiza svih 932 formalnosti, te je usvojen Akcioni plan za njihovo pojednostavljenje. Ukupno je 95% od planiranih 42 formalnosti ukinuto, dok je za 243 formalnosti predviđeno pojednostavljenje. Postupak pojednostavljenja je u toku. Automatizovani sistem za provjeru podataka o izmirenim poreskim obavezama i automatizovano pribavljanje aktuelnih izvadaka iz sudskog registra (i registra preduzetnika) predstavljaju dva primjera pojednostavljenja.

Početkom 2023. godine donesena je nova Odluka o procjeni regulatornog uticaja („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 8/23), kojom je uspostavljen kontrolni mehanizam za uvođenje novih formalnosti u Republici Srpskoj s ciljem procjene opravdanosti uvođenja novih licenci, dozvola, potvrda i sličnih akata.

REGISTAR PRIVREDNIH SUBJEKATA

Republika Srpska je još 2013. godine uspostavila jedinstveni registar privrednih subjekata (pravnih lica i preduzetnika), koji obuhvata podatke iz privrednih sudova, Poreske uprave i APIF-a (u dijelu koji se odnosi na klasifikaciju djelatnosti). Registar, dostupan na www.bizreg.esrpska.com rezultat je inicijative za uspostavljanje one-stop shop sistema registracije u Republici Srpskoj.

Pored toga što je javno dostupan, registar privrednih subjekata Republike Srpske povezan je s regionalnim portalom poslovnih subjekata BIFIDEX, u koji su integrisani njegovi podaci.

Elektronski tranzitni postupak NCTS Bosna i Hercegovina mora se koristiti godinu dana na nivou BiH, nakon čega BiH može podnijeti zahtjev za punopravno članstvo u NCTS konvenciji. U tom trenutku će i privredni subjekti u Bosni i Hercegovini imati pojednostavljene procedure i znatno kraće vrijeme čekanja na svim graničnim prelazima na kojima se prevozi roba. To konkretno znači uštedu vremena i troškova za poslovnu zajednicu. Trenutno se provodi peta faza, a potrebno je izvršiti nadogradnju pete ili prelazak na šestu fazu.

IZAZOVI

- *Digitalizacija: Nedostatak adekvatne digitalne infrastrukture može otežati provedbu jedinstvenog sistema elektronske registracije.*
- *Prilikom provedbe jedinstvenog sistema elektronske registracije može doći do problema vezanih za nedovoljno razvijenu digitalnu infrastrukturu, složenu međuinstitucionalnu koordinaciju i nedosljedno zakonodavstvo. Pojednostavljanje procedura i usklađivanje propisa je ključno za bržu i efikasniju registraciju poslovanja.*

KORISNICI

Korisnici reforme su domaći i strani preduzetnici, kao i oni koji tek planiraju započeti preduzetničku djelatnost. Ova reforma će standardizovati procese i značajno olakšati poslovanje kroz pojednostavljanje procedura, čime se podstiče preduzetništvo.

TABELA 61: KORACI U OKVIRU REFORME 2.1.2.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
2.1.2.1.	Entiteti usvajaju i provode neophodne usklađene propise kojima se omogućava međusobno priznavanje licenci i certifikata između entiteta.	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada Brčko distrikta BiH	decembar 2027.
2.1.2.2.	Omogućeno i funkcionalno elektronsko registriranje (e-registracija) na svim	Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada Brčko distrikta BiH, sudovi	juni 2027.

	relevantnim nivoima vlasti, uključujući sve preduvjete vezane za elektronski potpis/pečate, čime se omogućava uvid u podatke o registraciji preduzeća.	Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH	
2.1.2.3.	Pristupanje Konvenciji o zajedničkom provozu (Common Transit Convention).	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, Uprava za indirektno oporezivanje BiH	decembar 2027.

KORAK 2.1.2.1. Entiteti usvajaju i provode potrebne usklađene propise koji omogućavaju međusobno priznavanje licenci i certifikata između entiteta

Usvajanje i provođenje usklađenih propisa za međusobno priznavanje licenci i certifikata ključno je za olakšavanje trgovine, unapređenje mobilnosti radne snage, poticanje ekonomskog rasta, zaštitu potrošača i jačanje regulatorne saradnje. Da bi se ovaj cilj postigao, neophodan je strukturiran pristup. Prvo, uključivanje relevantnih aktera – uključujući vlade na entitetskim nivoima, profesionalna udruženja, privredne i potrošačke organizacije – osiguralo bi širok konsenzus i omogućilo rješavanje ovih pitanja. Pri izradi snažnog regulatornog okvira potrebno je pripremiti sveobuhvatan pregled administrativnih i tehničkih koraka, a zatim uspostaviti efikasne mehanizme praćenja i evaluacije. Slijedeći ove korake, entiteti mogu osigurati neometan i efikasan proces međusobnog priznavanja, što donosi korist privrednim subjektima, profesionalcima i potrošačima.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 62: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.2.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Nadležnost	Izvor verifikacije
2.1.2.1.1.	Usvajanje liste licenci i certifikata koji će biti priznati između entiteta, a koji su potrebni preduzećima za registraciju i/ili poslovanje u cijeloj državi.	Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	Samoprocjena od strane nadležnih vlada
2.1.2.1.2.	Usvajanje i provođenje zakonodavstva kojim se omogućava međusobno priznavanje licenci i certifikata između entiteta.	Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	Samoprocjena od strane nadležnih vlada
2.1.2.1.3.	Uspostavljanje efikasnih mehanizama praćenja i evaluacije putem donošenja podzakonskih akata.	Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	Izveštaj o evaluaciji nadležnih vlada

KORAK 2.1.2.2. Omogućeno i funkcionalno elektronsko registriranje (e-registracija) na svim relevantnim nivoima vlasti, uključujući sve preduvjete vezane za elektronski potpis/pečat, čime se omogućava uvid u podatke o registraciji preduzeća

Omogućavanje i provedba sistema e-registracije na svim nivoima vlasti povećava efikasnost, transparentnost i dostupnost u procesima registracije poslovnih subjekata. Prelazak na digitalne sisteme registracije može se uspješno ostvariti uspostavom potrebne infrastrukture, izradom odgovarajućeg zakonodavnog okvira, održavanjem obuka i jačanjem kapaciteta, faznim uvođenjem i provedbom pouzdanih mehanizama praćenja i evaluacije. Ova transformacija ne samo da poboljšava pružanje javnih usluga, već doprinosi stvaranju konkurentnijeg i privlačnijeg poslovnog okruženja koje podstiče ekonomski rast i razvoj. Prvi korak uključuje uspostavljanje potrebnog zakonodavnog okvira za primjenu e-potpisa, počevši od usvajanja Okvirnog zakona o e-potpisu. Ovaj zakon postavlja temelje, dok će entiteti naknadno donijeti svoje zakone u skladu sa Okvirnim zakonom. Tako usklađeni pravni okvir omogućit će međusobno priznavanje e-potpisa i osigurati kontinuiran proces e-registracije na svim nivoima vlasti.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 63: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.2.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.2.2.1.	Usvajanje izmijenjenog Zakona o elektronskom potpisu na državnom nivou, usklađenog s pravnom stečevinom EU	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine	Službeni glasnik BiH, Tabele usklađenosti koje daju pregled usklađenosti nacarta/prijedloga zakonskog akta sa sekundarnim izvorima prava Evropske unije
2.1.2.2.2.	Usvajanje i provođenje podzakonskih akata.	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, Vlada Republike Srpske, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Brčko distrikta Bosne i Hercegovine	Službeni glasnik BiH, RS, FBiH, Tabele usklađenosti koje daju pregled usklađenosti nacarta/prijedloga zakonskog akta sa sekundarnim izvorima prava Evropske unije

KORAK 2.1.2.3. Pristupanje Konvenciji o zajedničkom tranzitu

Konvencija o zajedničkom tranzitu pojednostavljuje carinske postupke za robu u tranzitu između država, smanjujući administrativne obaveze i kašnjenja. Poboľšava brzinu i pouzdanost carinjenja, omogućavajući nesmetan protok trgovine preko granica. Novi kompjuterizovani tranzitni sistem (NCTS) uključuje funkcije procjene rizika radi otkrivanja i ublažavanja potencijalnih sigurnosnih prijetnji povezanim s prekograničnim kretanjem robe. Osigurava usklađenost s međunarodnim carinskim propisima i standardima, smanjujući rizik od kazni i kašnjenja. Pristupanje Konvenciji o zajedničkom tranzitu omogućit će Bosni i Hercegovini pojednostavljenje carinskih procedura, povećati sigurnost i usklađenost, potvrditi sporazume o olakšavanju trgovine, te poboljšati razmjenu podataka i vidljivost u aktivnostima tranzita. Provedbom pouzdanog pravnog i regulatornog okvira, razvojem odgovarajuće tehnološke infrastrukture, uključivanjem relevantnih aktera, praćenjem strukturiranog pristupa provedbi i nadzoru, pristupanje zajedničkom tranzitu može unaprijediti efikasnost prekogranične trgovine.

Bosna i Hercegovina mora pokazati da su njeno zakonodavstvo, administrativne procedure i odgovarajući IT alati u skladu sa zahtjevima Konvencije o zajedničkom tranzitu prije podnošenja zahtjeva za članstvo. Tada će privredni subjekti u BiH također imati pojednostavljene procedure s kraćim vremenom čekanja na svim graničnim prelazima gdje se roba transportuje, što konkretno znači značajne uštede vremena i troškova za poslovnu zajednicu. Što se tiče NCTS-a (informacionog sistema koji koriste države potpisnice Konvencije), Bosna i Hercegovina će morati nadograditi NCTS na verziju NCTS 6 kako bi pristupila Konvenciji od ili nakon decembra 2027. godine.

TABELA 64: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.2.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.2.3.1.	Pristupanje Konvenciji o zajedničkom tranzitu	VMBiH, UIINO	Pododbor za energiju i transport, Poziv radne grupe CTC Bosni i Hercegovini da postane stranka Konvencije
2.1.2.3.2.	Odluka o ratifikaciji Konvencije o postupku zajedničkog tranzita	VMBiH, PSBiH	Službeni glasnik BiH

REFORMA 2.1.3. OLAKŠATI SLOBODNO KRETANJE ROBA I USLUGA KROZ SMANJENJE FORMALNOSTI, USKLADIVANJE REGULATORNOG OKVIRA I MEĐUSOBNO PRIZNAVANJE PROFESIONALNIH KVALIFIKACIJA

Provedbom ove reforme nastoji se olakšati slobodno kretanje roba i usluga na način da se smanje formalnosti i usklade regulatorni okviri.

Zakon o vanjskotrgovinskoj politici BiH reguliše slobodan protok roba i usluga u međunarodnoj trgovini. Vanjska trgovina je u nadležnosti organa na državnom nivou odnosno Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO).

Institucije u oblasti **infrastrukture kvaliteta**, koje su uspostavljene na državnom nivou kao samostalne upravne organizacije, u skladu sa Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave BiH, odgovorne su za svoj rad Vijeću ministara BiH (VMBiH). Institucije uspostavljene u ovoj oblasti na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH odgovorne su vladama entiteta i Vladi BDBiH.

Ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH donio je Odluku o imenovanju Radne grupe za izradu Strategije infrastrukture kvaliteta BiH, broj: 08-1-50-3394-19/19 od 26. novembra 2020. godine. Strategija ima za cilj usaglašavanje načina funkcionisanja oblasti infrastrukture kvaliteta u BiH.

Zakonodavni okvir u oblasti akreditacije čine sljedeći zakoni:

- Zakon o osnivanju Instituta za akreditaciju BiH
- Zakon o akreditaciji BiH

Agencija za nadzor nad tržištem BiH i inspeksijski organi entiteta i Brčko distrikta BiH su organi nadležni za **nadzor tržišta**. Potrošači imaju pravo na podnošenje prigovora (žalbe). Agencija je ustanovila postupak rješavanja prigovora (žalbi) potrošača koji se odnose na sigurnost neprehrambenih proizvoda. Prigovori se mogu podnijeti putem telefona, e-maila ili popunjavanjem online obrasca, koji je dostupan na web stranici Agencije. Postupak podnošenja prigovora je jednostavan i detaljno je opisan u dijelu za potrošače. Agencija pokreće reaktivni inspeksijski nadzor tržišta na osnovu informacija o nesigurnim proizvodima dobijenih od poslovnih subjekata, potrošača, putem regionalnih obavještenja i iz drugih izvora.

Jedan od glavnih uzroka problema je nedostatak provedbenih propisa u okviru Zakona o zaštiti potrošača BiH. Pravni okvir Republike Srpske za politiku zaštite potrošača regulisan je Zakonom o zaštiti potrošača u Republici Srpskoj („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 6/12, 63/14, 18/17 i 90/21), kao i drugim propisima koji regulišu pojedine segmente zaštite potrošača. Zakon o zaštiti potrošača u Republici Srpskoj uređuje brojne aspekte zaštite ekonomskih interesa potrošača. Zakon utvrđuje osnovna prava potrošača prilikom kupovine roba i usluga, zaštitu sigurnosti života i zdravlja potrošača, obavezu obavljanja komercijalnih djelatnosti na pošten način, prodaju proizvoda i pružanje usluga, deklaraciju proizvoda, odgovornost i garanciju za proizvod ili uslugu, nepravedne poslovne prakse, usluge od općeg ekonomskog interesa, ugovore zaključene izvan poslovnih prostora, prodaje zasnovane na ugovorima na daljinu, nepravedne odredbe u potrošačkim ugovorima, instrumente elektronskog plaćanja, turističke pakete, timeshare u turizmu, organe za zaštitu potrošača, zaštitu prava potrošača, nadzor i kaznene odredbe, kao i druga pitanja vezana za zaštitu prava potrošača. Ostali problemi odnose se na usluge od općeg ekonomskog interesa. Prilikom rješavanja prigovora, Agencija saraduje sa nadležnim inspeksijskim organima i drugim organima koji su indirektno odgovorni za zaštitu potrošača. Zakon o zaštiti potrošača BiH donesen je 2006. godine, a Ombudsman je izradio Mapu puta za usklađivanje zakonodavstva u oblasti zaštite potrošača. Pored Mape puta, Ombudsman je u skladu sa članom 101. Zakona o zaštiti potrošača u BiH uputio Informaciju Vijeću ministara BiH, čija provedba je u toku.

Zakonodavni okvir za tehničke propise je sljedeći:

BOSNA I HERCEGOVINA (DRŽAVNI NIVO)

Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usklađenosti

U skladu s ovim Zakonom, te u skladu s provedbenim aktima – Uputstvo o uslovima izrade i postupku donošenja tehničkih propisa, Program preuzimanja tehničkih propisa i Odluka o planu aktivnosti za provedbu programa preuzimanja tehničkih propisa – Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH donijelo je naredbe koje su bile usklađene s tada važećom pravnom stečevinom EU. Uz naredbe, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH objavilo je i liste pratećih standarda.

U oblasti ocjene usklađenosti, donesen je Pravilnik o imenovanju i nadzoru tijela za ocjenu usklađenosti kao provedbeni akt Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usklađenosti BiH.

Zakon o metrologiji Bosne i Hercegovine

Ovaj Zakon utvrđuje nadležnosti Instituta za metrologiju Bosne i Hercegovine za sprovođenje procjene usklađenosti mjernih instrumenata. Institut je nadležan i za usklađivanje zakonodavstva s direktivama iz oblasti metrologije.

Usklađivanje pravila i propisa s osnovnim principima koji uređuju unutrašnje tržište EU, zasnovanim na pristupu četiri slobode, ključno je za dublju integraciju s EU. Ove slobode predstavljaju osnovu za nesmetanu ekonomsku saradnju i pristup tržištu, podstičući dinamičnije i konkurentnije poslovno okruženje.

Slobodno kretanje ljudi jedno je od ključnih područja politike Zajedničkog regionalnog tržišta (CRM), koja ima za cilj da omogući zemljama Zapadnog Balkana provedbu jedne od četiri slobode jedinstvenog tržišta EU. To je značajan korak ka uklanjanju prepreka za mobilnost ljudi u regionu, jer omogućava slobodno kretanje za približno 18 miliona ljudi te olakšava mobilnost profesionalaca, studenata, istraživača i profesora.

Ministri vanjskih poslova Zapadnog Balkana (WB) odobrili su tri regionalna sporazuma – o slobodi kretanja s ličnim kartama, o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija i o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za ljekare, stomatologe i arhitekte – na ministarskom sastanku WB-EU, organizovanom u okviru Berlinskog procesa od strane Vlade Njemačke u Berlinu 21. oktobra 2022. Četvrti regionalni sporazum potpisan je u Tirani 16. oktobra 2023. – o priznavanju profesionalnih kvalifikacija za medicinske sestre, veterinare, farmaceute i primalje – na Samitu Berlinskog procesa održanom u Tirani. Od ukupno četiri sporazuma o mobilnosti, BiH je ratifikovala dva, dok preostala dva još uvijek čekaju ratifikaciju.

Usvajanje Programa međusobnog priznavanja (MRP) za industrijske proizvode u skladu s pravnom stečevinom EU predstavlja još jedan korak naprijed, što će omogućiti kretanje industrijskih proizvoda uz smanjene formalnosti (npr. prihvatanje certifikata i rezultata testiranja), smanjenje administrativnih prepreka i troškova povezanih s trgovinom, poboljšanu sigurnost i zaštitu, te optimizaciju procedura. Jedna od aktivnosti CRM bila je usvajanje MRP za industrijske proizvode u skladu s pravnom stečevinom EU (na primjer, sigurnost igračaka, niski napon, GPSD, mašine).

IZAZOVI

Kao i kod drugih reformi u ovoj oblasti, izazovi uglavnom proizlaze iz unutrašnje strukture Bosne i Hercegovine s dva entiteta i Brčko distriktom, zajedno sa složenim procedurama donošenja odluka. To doprinosi komplikovanom procesu odlučivanja, što otežava postizanje dogovora o ispunjavanju koraka potrebnih za usklađivanje s pravnom stečevinom EU u ovoj oblasti.

KORISNICI

Ciljna grupa korisnika reformi u ovoj oblasti su privredni subjekti i građani Bosne i Hercegovine, koji će imati koristi od boljeg regulatornog okvira na unutrašnjem tržištu zemlje. Napredak u ovoj oblasti može također dovesti do brže integracije u jedinstveno tržište EU.

TABELA 65:24 KORACI U OKVIRU REFORME 2.1.3.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
2.1.3.1.	Usvojena cjelodržavna strategija infrastrukture kvaliteta, te usvojeni i provode se Zakon o akreditaciji, Zakon o nadzoru nad tržištem i zakonodavstvo o zaštiti potrošača u BiH u skladu s najnovijom pravnom stečevinom EU.	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	decembar 2025.
2.1.3.2.	Usvojena i ratifikovana tri CRM sporazuma o mobilnosti, koje su potpisali lideri WB6 u Berlinu 3. novembra 2022.: o slobodi kretanja s ličnim kartama, priznavanju visokoškolskih kvalifikacija i priznavanju stručnih kvalifikacija za ljekare, stomatologe i arhitekte te sporazum o međusobnom priznavanju stručnih kvalifikacija za medicinske sestre, veterinare, farmaceute i primalje potpisan u Tirani 17. oktobra 2023.	Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH, Predsjedništvo BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	decembar 2025.
2.1.3.3.	Transponovanje Direktiva Novog pristupa u najmanje tri odabrana industrijska područja na godišnjoj osnovi, a okvir za priznavanje stručnih kvalifikacija za sedam profesija zasnovan na EU sistemu automatskog priznavanja, usvaja se i provodi od strane nadležnih organa.	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	decembar 2025.
2.1.3.4.	Usvajanje i provedba Programa međusobnog priznavanja (MRP) za industrijske proizvode u skladu s pravnom stečevinom EU (elektromagnetska kompatibilnost, mašine i građevinarstvo).	Vijeće ministara BiH, Vlada RS, Vlada FBiH, Vlada BDBiH	juni 2026.
2.1.3.5.	Potpuna transpozicija Direktive EU o uslugama na unutrašnjem tržištu u zakonodavstvo BiH, uključujući uspostavu kontakt tačaka za pružanje usluga na svim nivoima vlasti u BiH, koje će biti međusobno povezane.	Vijeće ministara BiH, Vlada RS, Vlada FBiH, Vlada BDBiH	juni 2027.

KORAK 2.1.3.1. Usvojena cjelodržavna strategija infrastrukture kvaliteta, te usvojeni i provode se Zakon o akreditaciji, Zakon o nadzoru nad tržištem i zakonodavstvo o zaštiti potrošača u BiH u skladu s najnovijom pravnom stečevinom EU

Jačanje zakona o akreditaciji, nadzoru tržišta i zaštiti potrošača osigurava da proizvodi budu sigurni, pouzdani i u skladu s očekivanjima potrošača. Usklađivanje sa standardima kvaliteta EU olakšava domaćim proizvodima pristup tržištu EU i drugim međunarodnih tržištima. Provođenjem sveobuhvatnih procjena, usklađivanjem zakonodavstva s međunarodnim standardima, jačanjem institucionalnih kapaciteta, uspostavom efikasnih mehanizama provedbe i uključivanjem relevantnih aktera, BiH može uspostaviti povoljno regulatorno okruženje koje podržava održivi rast, konkurentnost i integraciju u globalna tržišta.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 2566: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.3.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.3.1.1.	Izrada Strategije infrastrukture kvaliteta	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Strategija infrastrukture kvaliteta koju je pripremila Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH

2.1.3.1.2.	Zakon o akreditaciji usklađen s pravnom stečevinom EU, usvojen i provodi se	Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, NSRS, PFBiH, Skupština BDBiH	Službeni glasnik BiH; Tabela usklađenosti koja daje pregled usklađenosti nacрта/prijedloga pravnog akta sa sekundarnim izvorima prava EU
2.1.3.1.3.	Zakon o nadzoru nad tržištem usklađen s pravnom stečevinom EU, usvojen i provodi se	Vijeće ministara BiH, PSBiH, Vlada FBiH, Vlada RS, BDBiH, NSRS, PFBiH, Skupština BDBiH	Službeni glasnik BiH; Tabela usklađenosti koja daje pregled usklađenosti nacрта/prijedloga pravnog akta sa sekundarnim izvorima prava EU
2.1.3.1.4.	Zakonodavstvo o zaštiti potrošača usklađeno s pravnom stečevinom EU, usvojeno i provodi se	Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, NSRS, PFBiH, Skupština BDBiH	Službeni glasnik BiH; Tabela usklađenosti koja daje pregled usklađenosti nacрта/prijedloga pravnog akta sa sekundarnim izvorima prava EU

KORAK 2.1.3.2. Usvojena i ratifikovana tri sporazuma o mobilnosti CRM, koje su potpisali lidera WB6 u Berlinu 3. novembra 2022.: o slobodi kretanja s ličnim kartama, o priznavanju visokoškolskih kvalifikacija i o priznavanju stručnih kvalifikacija za ljekare, stomatologe i arhitekte; kao i Sporazum o međusobnom priznavanju stručnih kvalifikacija za medicinske sestre, veterinare, farmaceute i primalje, potpisan u Tirani 17. oktobra 2023.

Sporazumi koje su potpisali lideri WB6 o slobodi kretanja s ličnim kartama, priznavanju visokoškolskih kvalifikacija i priznavanju stručnih kvalifikacija imaju za cilj jačanje regionalne integracije, olakšavanje mobilnosti i unapređenje profesionalnih mogućnosti unutar Zapadnog Balkana. Procesi usvajanja i ratifikacije uključuju diplomatske pregovore, odobrenje parlamenta, te naknadne mjere provedbe kako bi se osigurala efikasna primjena i usklađenost sa dogovorenim standardima. Sav uloženi trud doprinosi jačanju regionalne saradnje, promovisanju ekonomskog razvoja i unapređenju mobilnosti i profesionalnih mogućnosti građana u regionu WB6.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 6726: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.3.2

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.3.2.1.	Sporazum o mobilnosti CRM, koji su potpisali lideri WB6 u Berlinu 3. novembra 2022. o slobodi kretanja s ličnim kartama, usvojen i ratifikovan	Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH, Predsjedništvo BiH	Službeni glasnik BiH
2.1.3.2.2.	Sporazum o mobilnosti CRM, koji su potpisali lideri WB6 u Tirani 17. oktobra 2023. o međusobnom priznavanju stručnih kvalifikacija za medicinske sestre, veterinare, farmaceute i primalje, usvojen i ratifikovan	Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH, Predsjedništvo BiH	Službeni glasnik BiH

KORAK 2.1.3.3. Transponovanje Direktiva Novog pristupa u najmanje tri odabrana industrijska područja na godišnjoj osnovi, a okvir za priznavanje stručnih kvalifikacija za sedam profesija zasnovan na sistemu automatskog priznavanja EU, usvaja se i provodi od strane nadležnih organa

Ove direktive uspostavljaju harmonizovane tehničke standarde širom zemalja članica EU, osiguravajući da proizvodi ispunjavaju zajedničke zahtjeve za sigurnost i performanse. Godišnjim transponovanjem Direktiva Novog pristupa u nacionalno zakonodavstvo, zemlje usklađuju svoja industrijska pravila sa standardima EU. Ovo usklađivanje doprinosi nesmetanoj trgovini na unutarnjem tržištu EU i smanjuje prepreke za ulazak proizvođača na tržište.

Uspostavljanje okvira zasnovanog na sistemu automatskog priznavanja stručnih kvalifikacija EU (kao što su ljekari, medicinske sestre, farmaceuti i dr.) osigurava da kvalifikovani profesionalci mogu obavljati svoje profesije preko granica bez dugotrajnih i zahtjevnih procedura priznavanja. Ovaj okvir unapređuje

mobilnost radne snage, omogućava profesionalcima da lakše nađu posao u različitim zemljama EU i podržava slobodno kretanje radnika unutar EU.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

Tabela 68: aktivnosti u okviru koraka 2.1.3.3

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.3.3.1.	Transponovanje Direktiva Novog pristupa u najmanje tri odabrana industrijska područja na godišnjoj osnovi od strane nadležnih organa, na osnovu Strategije infrastrukture kvaliteta BiH	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Službeni glasnik BiH, RS, FBiH, BDBiH; Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju
2.1.3.3.2.	Priznavanje stručnih kvalifikacija za sedam profesija zasnovano na sistemu automatskog priznavanja EU, usvojeno i provodi nadležni organ	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, kantonalne vlade	Službeni glasnik BiH, RS, FBiH, BDBiH; Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju

KORAK 2.1.3.4. Usvajanje i provođenje Programa međusobnog priznavanja (MRP) za industrijske proizvode u skladu s pravnom stečevinom EU (elektromagnetska kompatibilnost, mašine i građevinarstvo).

Usvajanje i provođenje Programa međusobnog priznavanja (MRP) za industrijske proizvode u skladu sa standardima EU podrazumijeva strukturiran i sveobuhvatan pristup zasnovan na mehanizmima CRM-a i CEFTA-e, uključujući princip međusobnog priznavanja, procedure ocjene usklađenosti, provedbu i pouzdan nadzor tržišta. Ovaj okvir osigurava da se industrijskim proizvodima, poput onih koji se odnose na elektromagnetsku kompatibilnost, mašine i građevinarstvo, može slobodno trgovati unutar EU uz održavanje visokih standarda sigurnosti i performansi. Usklađivanjem pravila i propisa s osnovnim principima unutrašnjeg tržišta EU, baziranim na četiri slobode, kroz aranžmane međusobnog priznavanja uklanjaju se prepreke te smanjuju troškovi i vrijeme potrebno za slobodno kretanje robe, usluga, kapitala i ljudi u regionu, a postižu se i poboljšanja u rastu i zapošljavanju. Liberalizacija trgovine, protok kapitala i veća mobilnost dovode do širenja tržišta, razmjene tehnologije i većih investicija u zemljama Zapadnog Balkana. Veliki potencijal ekonomije obima ostat će neiskorišten ukoliko se kretanje robe, usluga, kapitala i ljudi u regionu ne bude nesmetano odvijalo.

Slobodno kretanje robe prepoznato je u CRM Akcionom planu za 2025–2028. Usvajanje MRP-a ne zavisi samo od aktivnosti vlasti Bosne i Hercegovine.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 6927: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.3.4

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.3.4.1.	Učešće u radnim grupama CEFTA za slobodnu trgovinu robom u oblasti Programa međusobnog priznavanja (MRP) na osnovu Strategije infrastrukture kvaliteta u Bosni i Hercegovini za industrijske proizvode, u skladu s pravnom stečevinom EU	Vijeće ministara BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Zapisnici sa sastanaka Radne grupe
2.1.3.4.2.	Usklađeno zakonodavstvo u skladu s tehnički dogovorenim odlukom CEFTA kontakt tačaka	Vijeće ministara BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Zapisnici sa sastanaka CEFTA kontakt tačaka

KORAK 2.1.3.5. Potpuna transpozicija Direktive EU o uslugama na unutrašnjem tržištu u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine, uključujući uspostavu kontakt tačaka za pružanje usluga na svim nivoima vlasti u BiH, koje će biti međusobno povezane

Transponovanje Direktive EU o uslugama na unutrašnjem tržištu (Direktiva 2006/123/EC) u zakonodavstvo Bosne i Hercegovine (BiH) podrazumijeva sveobuhvatan proces usklađivanja zakonodavstva BiH sa standardima EU i olakšavanje slobodnog kretanja usluga. Ovaj proces uključuje izmjene zakonodavstva, uspostavljanje kontakt tačaka i osiguranje međusobne povezanosti na svim nivoima vlasti. Ovaj cilj se može ostvariti do juna 2027. godine.

Cilj Direktive EU o uslugama na unutrašnjem tržištu je stvaranje jedinstvenog tržišta usluga unutar EU kroz: uklanjanje prepreka slobodnom kretanju usluga, pojednostavljenje administrativnih procedura, unapređenje prava korisnika i pružalaca usluga.

Transponovanje Direktive EU o uslugama na unutrašnjem tržištu u zakonodavstvo BiH i uspostavljanje međusobno povezanih kontakt tačaka do juna 2026. zahtijeva koordiniran i višeslojan pristup. Slijedeći ove korake, Bosna i Hercegovina može efikasno uskladiti svoj pravni okvir sa standardima EU, olakšati slobodno kretanje usluga i unaprijediti cjelokupno poslovno okruženje.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 2870: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.3.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.3.5.1.	Uspostavljanje registara zakonodavstva o uslugama koji su međusobno povezani, a sadrže kompletno zakonodavstvo o uslugama sa svih nivoa vlasti (BiH, FBiH, RS, BDBiH i deset kantona) relevantno za Direktivu EU o uslugama	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, kantonalne vlade	Izveštaj o uspostavljanju registra zakonodavstva o uslugama
2.1.3.5.2.	Pregled zakonodavstva iz uspostavljenog registra kako bi se identifikovali zakonski akti koji će morati biti izmijenjeni radi usklađivanja s Direktivom o uslugama	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, kantonalne vlade	Izveštaj o pregledanom zakonodavstvu iz uspostavljenih registara
2.1.3.5.3.	Transponovanje Direktive o uslugama u pravne sisteme BiH, uzimajući u obzir raspodjelu nadležnosti u oblasti unutrašnje i vanjske trgovine uslugama među nivoima vlasti	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH, kantonalne vlade	Službeni glasnik BiH, FBiH, RS, BDBiH, kantoni; tabele usklađenosti koje daju pregled usklađenosti nacрта/prijedloga pravnog akta sa sekundarnim izvorima prava EU
2.1.3.5.4.	Uspostavljanje međusobno povezanih kontakt tačaka na svim nivoima vlasti koje pružaju sve tražene funkcionalnosti Jedinstvene kontakt tačke i učešće u evropskom sistemu nacionalnih portala e-uprave	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju; kontakt tačke uspostavljene i funkcionalne na posvećenoj web stranici

REFORMA 2.1.4. POJEDNOSTAVITI PROCESSE RADI STVARANJA POVOLJNIJEG POSLOVNOG OKRUŽENJA

Ova reforma naglašava značaj pojednostavljivanja procesa, unapređenja mehanizama za rješavanje sporova i primjene naprednih tehnologija, uz poboljšanje poslovnog okruženja, smanjenje administrativnih prepreka i podizanje nivoa i kvaliteta javnih usluga na koje poslovni subjekti u BiH moraju računati ili ih prevazilaze u svom poslovanju. Aktivnosti će biti posebno usmjerene na izmjene zakonodavstva koje reguliše rad poslovnih subjekata i institucija, posebno u vezi s unapređenjem regulatornog okvira preduzetničke infrastrukture, te poreskim i administrativnim reformama, uključujući digitalizaciju, s ciljem smanjenja sive ekonomije i pojednostavljivanja postupaka za poreske prijave.

Bosna i Hercegovina ima obavezu uskladiti sistem infrastrukture kvaliteta sa odredbama Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju s EU, koji definiira harmonizaciju sistema infrastrukture kvaliteta u BiH s evropskim modelom (član 75). Usvajanje Strategije infrastrukture kvaliteta BiH u 2025. godini slijedi preporuku Evropske komisije iz Izvještaja iz 2022. godine. Usklađivanje pravnog okvira u oblastima slobodnog kretanja robe sa zakonima i pravilima EU i međunarodnim sporazumima (CEFTA, WTO i dr.) u BiH podrazumijeva nastavak usklađivanja nacionalnog zakonodavstva o proizvodima s pravnom stečevinom i principima EU i modernim standardima, kao transponovanje usklađenih evropskih standarda (EN) i omogućavanje njihove dostupnosti korisnicima. To uključuje nastavak uklanjanja tzv. „konfliktnih“ zakona SFRJ i obaveznih JUS standarda iz pravnog sistema, kao i uspostavljanje i unapređenje javno dostupnog Registra važećih propisa, Informacionih tačaka o proizvodima, važećim propisima i standardima te ovlaštenih tijela za certificiranje.

Oslobađanje potencijala digitalne ekonomije u zemljama Zapadnog Balkana (WB6) olakšalo bi razmjenu roba i usluga i intenziviralo trgovinu omogućavajući izvoz većeg broja proizvoda i usluga na više tržišta, često od strane mlađih firmi. Internet takođe smanjuje transakcione troškove, nudeći mogućnost WB6 da ubrza integraciju unutar regiona, kao i s EU i drugim razvijenim tržištima. Za integraciju Zapadnog Balkana u panevropski digitalni prostor, region mora ukloniti prepreke e-trgovini, uvesti interoperabilnost i međusobno priznavanje elektronske identifikacije. Cilj je efikasnije i jeftinije carinjenje pošiljki unutar CEFTA, koje nastaje usljed regionalne elektronske trgovine.

Novi Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti je usvojen. Zakon je pripremljen uz podršku konsultanata MMF-a i predstavnika Evropske komisije, dok je radna grupa sastavljena od članova sa svih nivoa vlasti relevantnih za ovu oblast učestvovala u njegovom izradi. Potrebno je usvojiti podzakonske akte definisane članom 101. Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranju terorističkih aktivnosti Bosne i Hercegovine.

IZAZOVI

Izazovi vezani za Zakon o sprečavanju pranja novca u Bosni i Hercegovini mogu uključivati složen pravni okvir i nedostatak koordinacije. Nedostatak koordinacije između različitih nadležnih organa i entiteta može otežati efikasnu primjenu zakona na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

Pranje novca predstavlja izazov u različitim sektorima, uključujući finansijski sektor, sektor nekretnina ili trgovine, što zahtijeva integrisan pristup za prevenciju i otkrivanje takvih aktivnosti. Međunarodna saradnja je ključna za borbu protiv pranja novca. Suočavanje s prijetnjama prekograničnog pranja novca zahtijeva snažnu međunarodnu saradnju i razmjenu informacija, koja može biti ograničena zbog nedostatka efikasnih mehanizama saradnje. Rješavanje ovih izazova traži angažman svih relevantnih aktera, jačanje kapaciteta nadležnih institucija, kontinuiranu usklađenost s međunarodnim standardima, kao i unapređenje koordinacije i saradnje među različitim sektorima i entitetima u Bosni i Hercegovini.

KORISNICI

Ciljna grupa za Zakon o sprečavanju pranja novca u Bosni i Hercegovini može uključivati:

- *Finansijske institucije: banke, osiguravajuća društva, investicione firme i drugi subjekti koji upravljaju finansijskim transakcijama.*
- *Nevladine organizacije: subjekti koji prikupljaju ili raspodjeljuju sredstva, posebno oni uključeni u međunarodne transakcije ili koji primaju strana sredstva.*
- *Pravne i računovodstvene firme: subjekti koji pružaju savjetodavne, računovodstvene ili pravne usluge, koje bi se mogle koristiti za prikrivanje nezakonitih aktivnosti.*
- *Posrednici u nekretninama: agenti za nekretnine, trgovci umjetninama i drugi koji posreduju pri visokovrijednim transakcijama koje se mogu zloupotrijebiti u svrhu pranja novca.*
- *Centralne vlasti i regulatorna tijela: organizacije odgovorne za provođenje zakona i regulaciju aktivnosti vezanih za sprečavanje pranja novca.*
- *Privatni sektor u cjelini: preduzeća ili pojedinci uključeni u finansijske transakcije ili upravljanje imovinom, koji podliježu odredbama Zakona o sprečavanju pranja novca.*

- *Civilno društvo: Organizacije i pojedinci uključeni u praćenje provedbe zakona i promovisanje transparentnosti finansijskih transakcija.*

Ova raznolika grupa aktera ima ključnu ulogu u borbi protiv pranja novca u Bosni i Hercegovini, jer osigurava dosljednu primjenu zakonodavstva te identifikaciju i sprečavanje nezakonitih aktivnosti.

TABELA 7129: KORACI U OKVIRU REFORME 2.1.4.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
2.1.4.1.	Registri stvarnih vlasnika uspostavljeni i u potpunosti funkcionalni na svim relevantnim nivoima vlasti, u skladu s pravnom stečevinom EU	Ministarstvo sigurnosti BiH, Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde RS, Pravosudna komisija BDBiH	decembar 2026.
2.1.4.2.	Domaće zakonodavstvo koje je u koliziji s pravnom stečevinom EU, uključujući standarde bivše Jugoslavije koji nisu u skladu s evropskim standardima, identifikovano i stavljeno van snage u cijeloj zemlji	Vijeće ministara BiH, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO BiH), Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	juni 2027.
2.1.4.3.	Okvir za rješavanje sporova unaprijeđen i usklađen kroz usvajanje skupa zakona o alternativnom rješavanju sporova na svim relevantnim nivoima vlasti i proveden (npr. Zakon o postupku medijacije, Zakon o arbitraži, Zakon o alternativnom rješavanju sporova)	Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde RS, Ministarstvo pravde FBiH, Pravosudna komisija BDBiH	decembar 2026.
2.1.4.4.	Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i podzakonski akti su provedeni, a postignut je dobar nivo usklađenosti sa standardima EU za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i međunarodnim standardima Radne grupe za finansijske akcije (FATF)	Ministarstvo sigurnosti BiH	juni 2027.

KORAK 2.1.4.1. Registri stvarnih vlasnika uspostavljeni i u potpunosti funkcionalni na svim relevantnim nivoima vlasti, u skladu s pravnom stečevinom EU

Uspostavljanje i osiguravanje funkcionalnosti Registra stvarnih vlasnika na svim nivoima vlasti, u skladu s pravnom stečevinom EU (zakonima i propisima EU), od suštinskog je značaja iz više razloga. Registar stvarnih vlasnika omogućava identifikaciju krajnjih vlasnika i kontrolora pravnih subjekata, poput preduzeća i kartela. Ova transparentnost je ključna za sprečavanje pranja novca, finansiranja terorizma i drugih finansijskih krivičnih djela, jer otkriva osobe koje imaju korist od nezakonitih aktivnosti. Poznavanje stvarnih vlasnika preduzeća unapređuje korporativno upravljanje, odvraća od prevara i jača povjerenje među investitorima i drugim akterima. Investitori i potrošači su skloniji saradnji s preduzećima koja posluju u transparentnom okruženju, što doprinosi integritetu tržišta i održivom ekonomskom rastu. Uspostavljanje i osiguravanje funkcionalnosti Registra stvarnih vlasnika u skladu s pravnom stečevinom EU ključno je za unapređenje transparentnosti, borbu protiv finansijskog kriminala, jačanje regulatornog nadzora i podsticanje poštene konkurencije na tržištu..

TABELA 3072: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.4.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.4.1.1.	Izrada tehničkog rješenja za registar stvarnih vlasnika	Ministarstvo sigurnosti BiH, Ministarstvo pravde RS,	Izveštaj o tehničkom rješenju za registar koji je

		Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde BDBiH	pripremlilo Ministarstvo sigurnosti BiH
2.1.4.1.2.	Uspostavljanje registra stvarnih vlasnika, uključujući dogovor o modalitetima dostavljanja informacija od strane nadležnih organa	Ministarstvo sigurnosti BiH, Ministarstvo pravde RS, Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde BDBiH	Registar dostupan na odgovarajućoj web stranici

KORAK 2.1.4.2. Domaće zakonodavstvo koje je u koliziji s pravnom stečevinom EU, uključujući standarde bivše Jugoslavije koji nisu u skladu s evropskim standardima, identifikovano i stavljeno van snage u cijeloj zemlji

Članstvo u EU, odnosno proces pristupanja EU zahtijeva da zemlje usklade svoje zakonodavstvo sa zakonima i propisima EU. Domaći zakoni koji su u suprotnosti s propisima EU otežavaju ovo usklađivanje i mogu stvoriti pravnu nesigurnost. Stavljanjem van snage takvih zakona uklanja se **neusklađenosti** između domaćeg i zakonodavstva EU i pruža pravna sigurnost za preduzeća, investitore i građane koji posluju unutar zemlje. Ovaj proces ne samo da olakšava pristup sredstvima i podršci EU, već i jača opredijeljenost zemlje za usvajanje međunarodnih normi i standarda, što dugoročno koristi i vladi i građanima.

TABLE 3173: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.4.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.4.2.1.	Uspostavljanje liste tehničkih propisa koji su na snazi	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO BiH), Vlada RS, Vlada FBiH, Vlada BDBiH	Lista tehničkih propisa pripremljena i dostavljena od strane MVTEO BiH
2.1.4.2.2.	Mapiranje tehničkih propisa koji nisu u skladu s pravnom stečevinom EU, uključujući standarde bivše Jugoslavije	MVTEO BiH, Vlada RS, Vlada FBiH, Vlada BDBiH	Lista neusklađenih propisa, pripremlilo i dostavilo MVTEO BiH
2.1.4.2.3.	Stavljanje van snage standarda bivše Jugoslavije koji nisu u skladu s evropskim standardima	Vijeće ministara BiH, Vlada RS, Vlada FBiH, Vlada BDBiH	Lista stavljenih van snage standarda bivše Jugoslavije koju su pripremile nadležne vlade/upravna tijela
2.1.4.2.4.	Standardi bivše Jugoslavije, koji su stavljeni van snage, zamjenjuju se standardima usklađenim s EU	Vijeće ministara BiH, Vlada FBiH, Vlada RS, Vlada BDBiH	Lista uvedenih standarda usklađenih s EU koju su pripremile nadležne vlade/upravna tijela

KORAK 2.1.4.3. Okvir za rješavanje sporova unaprijeđen i usklađen kroz usvajanje skupa zakona o alternativnom rješavanju sporova na svim relevantnim nivoima vlasti i proveden (npr. Zakon o postupku medijacije, Zakon o arbitraži, Zakon o alternativnom rješavanju sporova).

Zakon o postupku medijacije postoji na nivou Bosne i Hercegovine, dok na entitetskim nivoima Zakon o parničnom postupku sadrži odredbe o arbitraži. Potrebno je unaprijediti cjelokupan pravni okvir. Unapređenje i usklađivanje okvira za rješavanje sporova kroz usvajanje zakona o medijaciji, arbitraži i alternativnim metodama rješavanja sporova od suštinskog je značaja za povećanje efikasnosti pravosuđa, smanjenje troškova, očuvanje odnosa i osiguranje pravne sigurnosti. Efikasna provedba zakona o alternativnom rješavanju sporova doprinosi pravednom i djelotvornom okruženju za rješavanje sporova koje podržava održiv rast, inovacije i društvenu stabilnost.

TABELA 3274: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.4.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

2.1.4.3.1.	Analiza postojećih pravnih rješenja	Ministarstvo pravde BiH	Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju, Izvještaj o analizi koji je pripremila Ministarstvo pravde BiH
2.1.4.3.2.	Usvajanje okvira za alternativno rješavanje sporova na svim relevantnim nivoima vlasti i usvajanje/izmjena relevantnog zakonodavstva	Ministarstvo pravde BiH, Federalno ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde RS, Pravosudna komisija BDBiH	Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju, Službeni glasnik BiH, FBiH, RS i BDBiH

KORAK 2.1.4.4. Zakon o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma i podzakonski akti su provedeni, a postignut je dobar nivo usklađenosti sa standardima EU za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma i međunarodnim standardima Radne grupe za finansijske akcije (FATF)

Zakonodavstvo o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma ključno je za otkrivanje, sprječavanje i odvracanje od aktivnosti pranja novca, koje mogu uključivati prihode od kriminalnih djelatnosti kao što su trgovina drogom, korupcija i prevara. Postizanje usklađenosti sa standardima EU za sprječavanje pranja novca i finansiranja terorizma pokazuje posvećenost najboljim međunarodnim praksama i regulatornim okvirima. To unapređuje reputaciju zemlje kao odgovorne finansijske jurisdikcije i olakšava saradnju sa državama članicama EU. Implementacija zakona i postizanje visokog nivoa usklađenosti sa standardima EU od ključnog je značaja za borbu protiv finansijskog kriminala, jačanje nacionalne sigurnosti i unapređenje regulatornog integriteta u finansijskom sektoru.

TABELA 7533: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.4.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.4.4.1.	Usvajanje odluke o osnivanju stalnog koordinacionog tijela sastavljenog od predstavnika nadležnih organa iz člana 4. tačka aa) zakona	Ministarstvo sigurnosti BiH	Službeni glasnik BiH
2.1.4.4.2.	Usvajanje odluke o utvrđivanju faktora na osnovu kojih se procjenjuje da li je poslovni odnos ili transakcija niskog rizika	Ministarstvo sigurnosti BiH	Službeni glasnik BiH, Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju
2.1.4.4.3.	Usvajanje pravilnika o utvrđivanju načina formiranja, ažuriranja i objavljivanja liste javnih funkcija iz člana 4. tačka s)	Ministarstvo sigurnosti BiH	Službeni glasnik BiH, Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju
2.1.4.4.4.	Usvajanje pravilnika o vrstama podataka o transakcijama koje klijenti obavljaju, a koje će obveznici iz člana 5. Zakona dostavljati FOO u elektronskom obliku; uspostavljanje liste pokazatelja za identifikaciju sumnjivih transakcija, odnosno imovine i klijenata u vezi s kojima postoje razlozi za sumnju u pranje novca ili finansiranje terorističkih aktivnosti	Ministarstvo sigurnosti BiH	Službeni glasnik BiH, Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju
2.1.4.4.5.	Usvajanje odluke o načinu kreiranja liste zemalja visokog rizika sa strateškim manjkavostima u oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma, te zemalja gdje postoji veća vjerovatnoća pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti	Ministarstvo sigurnosti BiH	Službeni glasnik BiH, Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju
2.1.4.4.6.	Usvajanje dokumenta Procjena rizika pranja novca i finansiranja terorizma u skladu sa preporukama Radne grupe za finansijske mjere protiv pranja novca (FATF)	Ministarstvo sigurnosti BiH	Službeni glasnik BiH, Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju

2.1.4.4.7.	Usvajanje Akcionog plana za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini	Ministarstvo sigurnosti BiH	Službeni glasnik BiH, Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju
------------	--	-----------------------------	---

REFORMA 2.1.5. UVOĐENJE E-TERETNOG SISTEMA I INTELIGENTNIH TRANSPORTNIH SISTEMA

Ova reforma naglašava značaj pojednostavljenja procesa i uvođenja naprednih tehnologija. Strategija razvoja transportne infrastrukture u Bosni i Hercegovini je u fazi izrade i treba biti završena i usvojena do kraja 2025. godine. Uredba eFTI, usvojena 2020. godine, u potpunosti će se primjenjivati do 2026. godine, a države članice EU već su započele pripremne aktivnosti za sprovođenje digitalizacije teretnog transporta i logistike kako bi smanjile administrativne i operativne troškove. S obzirom na to da je EU jedan od glavnih partnera, cilj zemalja Zapadnog Balkana je da se usklade s EU, posebno s Uredbom eFTI. Uvođenje e-teretnog sistema (E-Freight) i Inteligentnih transportnih sistema ključno je za transformaciju sektora teretnog transporta i logistike. Ove tehnologije povećavaju operativnu efikasnost, smanjuju uticaj na životnu sredinu i poboljšavaju saradnju među akterima. Vlade, preduzeća i međunarodne organizacije moraju saradivati kako bi se prevazišli izazovi u primjeni, razvili standardizovani okviri i investiralo u infrastrukturu kako bi se ostvario puni potencijal ovih sistema.

TABELA 76: KORACI U OKVIRU REFORME 2.1.5.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
2.1.5.1.	Usvojiti zakonodavni okvir za usklađivanje sa Uredbom (EU) 2020/1056 o elektroničkim informacijama o prijevozu tereta tereta (eFTI)	PSBiH; MKT BiH	decembar 2025.
2.1.5.2.	Ratifikovati međunarodnu konvenciju o drumskom prijevozu (eCMR), potrebnu za uvođenje elektronskog sistema za razmjenu informacija o teretnom transportu (eFTI)	PSBiH; MKT BiH, Predsjedništvo BiH	decembar 2025.
2.1.5.3.	Provesti ITS okvire i standarde za cestovni i željeznički saobraćaj	MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	decembar 2026.
2.1.5.4.	ITS na 50 km mreže TEN-T puteva je operativan	BiH (MKT), MKT RS, MKT FBiH	decembar 2027.

KORAK 2.1.5.1. Usvojiti zakonodavni okvir za usklađivanje sa Uredbom (EU) 2020/1056 o elektroničkim informacijama o prijevozu tereta (eFTI)

Uredba (EU) 2020/1056 podstiče digitalizaciju informacija o teretnom transportu, zamjenjujući tradicionalne sisteme zasnovane na papiru elektronskim formatima. Time se povećava efikasnost, smanjuju administrativna opterećenja, papirologija i vrijeme obrade povezane sa logističkim i transportnim operacijama. Prelazak na elektronske informacije o teretnom transportu (eFTI) smanjuje troškove povezane s štampanjem, skladištenjem i ručnim rukovanjem papirnim dokumentima. Također se minimiziraju greške i kašnjenja u obradi podataka, što vodi do ukupnih ušteda za preduzeća i sve zainteresovane strane uključene u transportnu logistiku.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedene u tabeli ispod.

TABELA 77: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.5.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.5.1.1.	Transponiranje Uredbe (EU) 2020/1056 o elektroničkim informacijama o prijevozu tereta (eFTI) u pravni sistem BiH	Predsjedništvo BiH, MKT BiH, MKT FBiH, MKT RS	Službeni glasnik BiH, tabela usklađenosti koja daje pregled usklađenosti nacрта/prijedloga pravnog akta sa sekundarnim izvorima EU prava, verifikovana od strane DEI BiH

KORAK 2.1.5.2. Ratifikovati međunarodnu konvenciju o drumskom prijevozu (eCMR), potrebnu za uvođenje elektronskog sistema za razmjenu informacija o teretnom transportu (eFTI)

Međunarodna konvencija o drumskom transportu eCMR olakšava primjenu elektronskih tovarnih lista (eCMR), koje zamjenjuju tradicionalne papirne dokumente digitalnim formatima. Ovo povećava efikasnost kroz pojednostavljenje administrativnih procesa, smanjenje papirologije i minimiziranje grešaka povezanih s ručnim unosom podataka. Ratifikacija eCMR konvencije pruža priznat pravni okvir za korištenje elektronskih tovarnih lista u međunarodnom drumskom transportu. Ona osigurava da su eCMR dokumenti pravno ekvivalentni tradicionalnim papirnim dokumentima, čime se povećava pravna sigurnost za prevoznike i olakšava prekogranični transport.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedene u tabeli ispod.

TABELA 78: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.5.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.5.2.1.	Ratifikacija Međunarodne konvencije o drumskom saobraćaju (eCMR)	PSBiH; Ministarstvo komunikacija i transporta BiH; Predsjedništvo BiH	Službeni glasnik BiH

KORAK 2.1.5.3. Provesti ITS okvire i standarde za cestovni i željeznički saobraćaj

ITS tehnologije optimiziraju protok saobraćaja, smanjuju zagušenja i poboljšavaju ukupnu efikasnost transportnih mreža. To skraćuje vrijeme putovanja, dovodi do manje potrošnje goriva i smanjenih emisija. ITS može povećati sigurnost u cestovnom i željezničkom saobraćaju putem sistema kao što su oni za izbjegavanje sudara, automatizovani sistemi upozorenja i praćenje stanja infrastrukture u realnom vremenu, čime se smanjuje broj nesreća i poboljšava reagovanje u hitnim situacijama. ITS korisnicima pruža informacije u realnom vremenu o uslovima u saobraćaju, alternativnim rutama, rasporedima javnog prevoza i dostupnosti parkinga, čime se unapređuje cjelokupno korisničko iskustvo i zadovoljstvo transportnim uslugama. Poboljšana efikasnost transporta podržava ekonomsku produktivnost smanjenjem vremena izgubljenog u saobraćaju i unapređenjem logistike lanaca snabdijevanja. ITS može smanjiti operativne troškove za prevoznike i logistička preduzeća poboljšanjem efikasnosti, minimiziranjem kašnjenja i optimizacijom raspodjele resursa. Ovaj strateški pristup doprinosi stvaranju pametnijih, sigurnijih i održivijih transportnih mreža koje mogu efikasno odgovoriti na buduće izazove mobilnosti.

U okviru ovog koraka potrebno je uskladiti zakonodavstvo Bosne i Hercegovine sa sljedećim pravnim aktima EU:

- **Direktiva 2010/40/EU** Evropskog parlamenta i Vijeća od 7. jula 2010. godine o okviru za uvođenje inteligentnih prometnih sustava u cestovnom prometu i za veze s ostalim vrstama prijevoza (SL L 207, 6. 8. 2010, str. 1).
- **Provedbena odluka Komisije 2011/453/EU** od 13. jula 2011. godine o donošenju smjernica za izvješćivanje od strane država članica na temelju Direktive 2010/40/EU Evropskog parlamenta i Vijeća (SL L 193, 23. 7. 2011, str. 48).
- **Provedbena odluka Komisije (EU) 2016/209** od 12. februara 2016. godine o zahtjevu za normizaciju upućenom europskim organizacijama za normizaciju u pogledu inteligentnih prometnih sustava (ITS) u gradskim područjima radi potpore Direktivi 2010/40/EU Evropskog parlamenta i Vijeća o okviru za uvođenje inteligentnih prometnih sustava u cestovnom prometu i za veze s ostalim vrstama prijevoza (SL L 39, 16. 2. 2016, str. 48).
- **Delegirana uredba Komisije (EU) br. 305/2013** od 26. novembra 2012. godine dopuni Direktive 2010/40/EU Evropskog parlamenta i Vijeća u vezi s usklađenom odredbom interoperabilne paneuropske usluge eCall (SL L 91, 3. 4. 2013, str. 1).
- **Delegirana uredba Komisije (EU) br. 885/2013** od 15. maja 2013. godine o dopuni Direktive 2010/40/EU Evropskog parlamenta i Vijeća s obzirom na pružanje usluga informiranja o sigurnim i zaštićenim parkirališnim mjestima za kamione i gospodarska vozila (SL L 247, 18. 9. 2013, str. 1).

- **Delegirana uredba Komisije (EU) br. 886/2013** od 15. maja 2013. godine o dopuni Direktive 2010/40/EU Evropskog parlamenta i Vijeća s obzirom na podatke i postupke za pružanje korisnicima, gdje je to moguće, besplatnih osnovnih općih prometnih informacija u vezi s cestovnom sigurnosti (SL L 247, 18. 9. 2013, str. 6).
- **Delegirana uredba Komisije (EU) 2015/962** od 18. decembra 2014. godine o dopuni Direktive 2010/40/EU Evropskog parlamenta i Vijeća u pogledu pružanja usluga prometnih informacija u cijeloj Europskoj uniji u realnom vremenu (SL L 157, 23. 6. 2015).
- **Odluka br. 585/2014/EU** Evropskog parlamenta i Vijeća od 15. maja 2014. godine o uvođenju interoperabilne usluge e-poziva (eCall) na području cijele EU (SL L 164, 3. 6. 2014, str. 6).

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 34: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.5.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.1.5.3.1.	Usvajanje BiH strategije za ITS	VM BiH, MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	Službeni glasnik BiH, Strategija usvojena od strane MKT BiH
2.1.5.3.2.	Integrirati ITS u ranoj fazi planiranja i projektovanja za sve vidove transporta kroz izradu smjernica ili propisa koji propisuju obavezno razmatranje ITS-a u transportnom planiranju i projektovanju	MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	Službeni glasnik BiH, samoprocjena MKT BiH
2.1.5.3.3.	Uspostaviti stalni ITS Upravni odbor za koordinaciju svih ITS inicijativa, bez obzira na modalitet, saradnju i učešće s EU ITS agencijama i susjednim zemljama kako bi se osigurala interoperabilnost i integracija ITS tehnologija	MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	Službeni glasnik BiH
2.1.5.3.4.	Izraditi popratni regulatorni i politički okvir koji će olakšati provedbu ITS-a i uspostavu centara za upravljanje saobraćajem	MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	Službeni glasnik BiH, Samoprocjena MKT BiH
2.1.5.3.5.	Povećati javnu svijest o prednostima ITS-a i uključiti javnost u procese planiranja i implementacije	MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	Objave na web stranicama, društvenim mrežama, tradicionalnim medijima
2.1.5.3.6.	Zaključivanje međuinstitucionalnih sporazuma o implementaciji ITS-a koji definišu zajedničke ciljeve, nadležnosti i obaveze svake agencije, te kreiranje okvira radi ocjene učinka i napretka implementacije ITS-a	MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	Službeni glasnik BiH
2.1.5.3.7.	Poboljšati sigurnost, kapacitet i upravljanje željezničkim saobraćajem u osnovnoj TEN-T željezničkoj mreži osiguravanjem da 40% osnovne TEN-T željezničke mreže u izgradnji uključuje ERTMS	MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	Samoprocjena MKT BiH

KORAK 2.1.5.4. ITS na 50 km mreže TEN-T puteva je operativan

Implementacija ITS-a na 50 kilometara mreže TEN-T puteva poboljšava upravljanje saobraćajem, unapređuje sigurnost na putevima, promovise ekološku održivost, podržava ciljeve transportne politike EU i olakšava prelazak na održivije modalitete transporta.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedene u tabeli ispod.

TABELA 80: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.1.5.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

2.1.5.5.1.	Uvođenje ITS-a u novoizgrađenu mrežu TEN-T puteva	MKT BiH, MKT RS, MKT FBiH	Pododbor za saobraćaj, energiju, okoliš i regionalni razvoj, samoprocjena MKT BiH
------------	---	---------------------------	---

KOMPONENTA – 2.2. PRISTUP FINANSIJAMA

Svrha ove mjere je unaprijediti poslovno okruženje, smanjiti administrativne prepreke i povećati nivo i kvalitet javnih usluga na koje poslovni subjekti u BiH računaju ili koje moraju prevazići u svom poslovanju. Aktivnosti će biti posebno usmjerene na izmjene zakonodavstva koje reguliše rad poslovnih subjekata i institucija, posebno u vezi s unapređenjem regulatornog okvira preduzetničke infrastrukture, te poreskih i administrativnih reformi, uključujući digitalizaciju, s ciljem smanjenja sive ekonomije i olakšavanja poreskog prijavljivanja.

REFORMA 2.2.1. USPOSTAVITI SISTEM FINANSIJSKE PODRŠKE INOVATIVNIM STARTUP-OVIMA I MALIM I SREDNJIM PREDUZEĆIMA (MSP)

Glavna svrha strukturne reforme, koja se sastoji od dvije mjere, jeste unapređenje: konkurentnosti privrede kroz podršku tehnološkom razvoju (prva mjera) i ključnih elemenata poslovnog okruženja (druga mjera), s ciljem uklanjanja prepreka za veća ulaganja u tehnološku modernizaciju i razvoj privrede zasnovane na znanju i inovacijama, sposobne da postigne viši nivo produktivnosti.

Ova reforma se prvenstveno odnosi na ispunjavanje kopenhaskih ekonomskih kriterija u vezi sa potrebom jačanja konkurentnosti privrede, odnosno pripremu za integraciju u privredu EU, kao sastavni dio Klastera 1 „Temeljna pitanja“, unutar pregovora o pristupanju EU sa zemljama kandidatima. Također, odnosi se na dijelove Preporuke 4 Zajedničkih zaključaka Ekonomskog i finansijskog dijaloga između EU i Zapadnog Balkana i Turske iz maja 2023. godine (ZZ), koji se tiču pojednostavljenja administrativnih procedura, dok se bolje integrisano unutrašnje tržište (klaster 2) razmatra u okviru posebne reforme koja se tiče stvaranja uslova za digitalnu tranziciju. Strukturna reforma je formulirana u skladu sa strateškim dokumentima na svim nivoima, uključujući „Zajedničko regionalno tržište 2021-2024“.

U okviru ove reforme planirano je usvajanje Strategija pametne specijalizacije BiH i RS, te Strateških smjernica za harmonizaciju podrške MSP-ovima u BiH za period 2023–2027. Ova mjera se temelji na sljedećim strateškim dokumentima:

- U FBiH: Strategija razvoja FBiH 2021–2027, Strategija razvoja turizma FBiH 2022–2027;
- U RS: Strategija razvoja MSP-ova Republike Srpske za 2021–2027; Strategija razvoja industrije Republike Srpske za 2021–2027; Strategija razvoja nauke i tehnologije, visokog obrazovanja i informacionog društva u Republici Srpskoj za 2023–2029; Strategija razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske za 2022–2027; Strategija razvoja turizma Republike Srpske 2021–2027. Sistem podsticajnih programa definisan je Zakonom o podsticajima u privredi Republike Srpske, s ciljem privlačenja investitora sa višim nivoom tehnološkog razvoja.

Značaj malih i srednjih preduzeća (MSP) za ekonomije zemalja je neosporan. Ona čine veliki dio firmi i odgovorna su, u prosjeku, za više od polovine zaposlenosti i dodane vrijednosti u zemlji. Kao aktivni učesnici u privredi, MSP su takođe podložna propisima i politikama koje donosi vlada s ciljem unapređenja života građana i poslovanja. Međutim, zbog svoje veličine i ograničenih resursa, ovim firmama može biti teško pridržavati se propisa i razumjeti pravno okruženje. MSP se suočavaju sa značajnom nesigurnošću u svom poslovanju. Stoga, kada se uvede novi propis, neka mala preduzeća mogu snositi dodatne troškove, a da pritom ne opstanu dovoljno dugo da iskoriste njegove dugoročne prednosti. Među alatima za upravljanje regulatornim okvirom, test za MSP pruža donosiocima politika relevantne informacije o potencijalnom utjecaju propisa na MSP-ove, uzimajući u obzir njihove specifičnosti i proporcionalnost utjecaja. Test takođe može pomoći u identifikaciji relevantnih grupa koje bi mogle biti pogođene i podržati izradu regulatornih ili neregulatornih alternativnih rješenja koje pomažu postizanju željenih ciljeva uz manja opterećenja za ova preduzeća. Iako više od dvije trećine zemalja OECD-a analizira kako propisi utiču na mala preduzeća, dubina i obim ove analize varira. Ona

može varirati od jednostavne provjere da li bi MSP mogli biti pogođeni, do potpune evaluacije utjecaja i alternativnih politika, koja uključuje nekoliko rundi konsultacija, ili nečega između toga.

Izazovi

Mnogi startup-ovi i MSP u BiH suočavaju se s izazovima u pristupu finansiranju zbog ograničene dostupnosti poduzetničkog kapitala, *angel* investicija i bankarskih kredita prilagođenih njihovim potrebama. Složen a ponekad i nejasan regulatorni okvir može predstavljati prepreke za startup-ove i MSP koji traže finansijsku podršku, što dovodi do administrativnih opterećenja i kašnjenja u pristupu sredstvima.

Ciljni korisnici

Korisnici sistema finansijske podrške inovativnim startup-ovima i MSP u BiH mogu uključivati preduzetnike i one koji to namjeravaju postati. Direktna finansijska podrška omogućila bi startup-ovima pristup kapitalu za istraživanje i razvoj, usavršavanje proizvoda, širenje tržišta i zapošljavanje kvalifikovanog osoblja. MSP, posebno oni uključeni u inovativne aktivnosti, imali bi koristi od finansijske pomoći za podsticanje rasta, poboljšanje konkurentnosti i stvaranje radnih mjesta. Investitori, uključujući poduzetnička ulaganja, *angel* investitore i privatne investicione fondove, imali bi priliku ulagati u perspektivne startup-ove i MSP, te potencijalno ostvariti finansijske povrate uz podršku inovacijama i ekonomskom rastu. Institucije za istraživanje i razvoj (R&D) imale bi koristi od povećanih mogućnosti finansiranja za podršku inovativnim projektima i saradnji sa startup-ovima i MSP. Ekonomski razvoj i stvaranje radnih mjesta kao rezultat podržanih startup-ova i MSP mogli bi imati pozitivno uticati na lokalne zajednice, uključujući kroz povećanje zaposlenosti i ekonomsku vitalnost. Institucije koje nude obrazovanje i programe obuke u oblasti preduzetništva mogle bi zabilježiti povećanu potražnju, jer će budući preduzetnici nastojati unaprijediti svoje vještine i znanja kako bi uspješno realizovali inovativne projekte.

TABELA 81: KORACI U OKVIRU REFORME 2.2.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
2.2.1.1.	Planovi inovacija na nivou entiteta ažurirani i usklađeni do 2025.	Vlada RS, Vlada FBiH, Vlada BD BiH	decembar 2025.
2.2.1.2.	Usvojena cjelodržavna strategija pametne specijalizacije i nova strategija i akcijski plan za naučni razvoj za period 2026-2031	BiH (DEP i WG za izradu Strategije pametne specijalizacije BiH)	decembar 2026.
2.2.1.3.	Unaprijediti procjenu regulatornog utjecaja u procesu izrade propisa kako bi se obuhvatio utjecaj na MSP-ove, u skladu s nadležnostima	Vijeće ministara BiH, Vlada RS, Vlada FBiH i Vlada BD	decembar 2025.
2.2.1.4.	Usvojen okvir strateških smjernica za harmonizaciju entitetske podrške za MSP-ove i preduzetništvo, posebno startup-ove i MSP-ove u digitalnom sektoru	FMRPO FBiH, MPP RS	decembar 2025.

KORAK 2.2.1.1. Planovi inovacija na nivou entiteta ažurirani i usklađeni do 2025. godine

Usklađivanje i ažuriranje planova inovacija u entitetima (uključujući vladine agencije, istraživačke institucije i subjekte privatnog sektora) podstiče saradnju, smanjuje dupliciranje napora i povećava sinergiju u inovacijskim aktivnostima. Entitetske vlade prikupljaju podatke o podršci inovacijama iz svojih nadležnosti i sa svih nižih nivoa (Vlada FBiH sa kantonalnog i općinskog/gradskog nivoa, Vlada RS sa općinskog/gradskog nivoa). Nakon toga, vlade entiteta definiraju oblasti u kojima postoje razlike u pristupu, prihvatljivosti ili drugim kriterijima, te zatim utvrđuju način i rokove za Usklađivanje u pristupu, prihvatljivosti ili drugim kriterijima, te zatim utvrđuju način i rokove za harmonizaciju.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 82: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.2.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.2.1.1.1.	Analiza postojećih entitetskih planova inovacija	FMRPO; MPP RS	Izveštaji FMRPO i MPP RS
2.2.1.1.2.	Ažuriranje i usklađivanje planova inovacija na svim nivoima	FMRPO; MPP RS	Službeni glasnik FBiH, RS, izveštaji FMRPO i MPP RS

KORAK 2.2.1.2. Usvojena je cjelodržavna strategija pametne specijalizacije i nova strategija i akcijski plan za naučni razvoj za period 2026-2031.

Cjelodržavna Strategija pametne specijalizacije osigurava da se napori za inovacije usmjere prema sektorima i oblastima u kojima zemlja ima konkurentne prednosti i potencijal za rast. Usvajanje strategije pametne specijalizacije je složen, ali ključan proces za regionalni razvoj i inovacije. Kroz pažljivo planirane korake, aktivno uključivanje zainteresovanih strana i kontinuirano praćenje napretka, moguće je izraditi i provesti strategiju koja maksimizira regionalni potencijal i doprinosi održivom ekonomskom rastu.

Proces dijaloga sa zainteresovanim stranama (EDP) za strategiju pametne specijalizacije uključuje formiranje radne grupe sa predstavnicima vlasti, industrije, akademske zajednice i civilnog društva. Koraci uključuju identifikaciju ključnih zainteresovanih strana, organizaciju radionica, sastanaka, intervjua i anketa, korištenje digitalnih alata, evaluaciju prijedloga, pružanje povratnih informacija, prilagođavanje strategije i transparentnu komunikaciju. Ova participativna metoda osigurava uključivanje svih relevantnih aktera i zasnovana je na stvarnim regionalnim potencijalima i potrebama.

U kontekstu formalnog usvajanja nacionalne strategije pametne specijalizacije, uspostaviti će se nadležna upravljačka struktura za provedbu sa relevantnim tijelima i koordinacijskim mehanizmima, te će biti imenovano upravljačko tijelo ovlašteno za koordinaciju i razvojne kompetencije. Izvodljivost strategije će se osigurati operativnim akcijskim planom, koji će detaljno prikazati političke intervencije i odgovarajuće finansijsko pokriće.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 83: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.2.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.2.1.2.1.	Izrada Strategije pametne specijalizacije BiH	BiH (DEP i Radna grupa za izradu Strategije pametne specijalizacije BiH)	Službeni glasnik BiH, izveštaji DEP-a i Radna grupa za izradu 3S
2.2.1.2.2.	Usvajanje Strategije pametne specijalizacije BiH	Vijeće ministara BiH	Službeni glasnik BiH
2.2.1.2.3.	Izrada strategije i akcijskog plana za naučni razvoj za period 2026-2031	Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta FBiH; Ministarstvo za naučnotehnoški razvoj i visoko obrazovanje RS, Kantonalne vlade	Izveštaji Ministarstva za naučnotehnoški razvoj i visoko obrazovanje RS i Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta FBiH
2.2.1.2.4.	Usvajanje strategije i akcijskog plana za naučni razvoj za period 2026-2031	Vlada FBiH, Vlada RS	Službeni glasnik FBiH, RS

KORAK 2.2.1.3. Unaprijediti procjenu regulatornog utjecaja u procesu izrade propisa kako bi se obuhvatio utjecaj na MSP-ove, u skladu s nadležnostima

Procjena regulatornog utjecaja primjenjuje se u cijeloj zemlji i proširena je tako da obuhvata utjecaj na MSP-ove, iako se ne sprovodi dosljedno. Sistematskim uključivanjem aspekata MSP-ova u proces izrade propisa putem unaprijeđenih praksi RIA, kreatori politika mogu stvoriti podržavajuće regulatorno okruženje. Ovaj pristup ne samo da smanjuje troškove usklađivanja i administrativne obaveze MSP-ova, već također podstiče njihov rast, inovacije i otpornost u širem ekonomskom okruženju.

Usvajanje metodologije u skladu s Principima najbolje prakse za procjenu regulatornog utjecaja OECD postepeno će dovesti do dosljedne procjene utjecaja na MSP-ove u procjenama regulatornog utjecaja tokom ranih faza donošenja zakona.

Ovaj korak će se provoditi u okviru aktivnosti navedenih u tabeli ispod.

TABELA 84: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.2.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor provjere
2.2.1.3.1.	Razvoj metodologije u skladu s Principima najbolje prakse za procjenu regulatornog utjecaja OECD-a	Vijeće ministara BiH, Vlada FBIH, Vlada RS, Vlada BD	SIGMA izvještaj, Pododbor za unutrašnje tržište i konkurenciju, samoprocjena relevantnih ministarstava

KORAK 2.2.1.4. Usvojen okvir strateških smjernica za harmonizaciju entitetske podrške MSP-ovima i preduzetništvu, posebno startup-ovima i MSP-ovima u digitalnom sektoru

Zakoni koji regulišu investicione fondove postoje unutar entiteta već duže vrijeme. Iako na kantonalnom nivou ne postoje zakoni o investicionim fondovima, značajna podrška MSP-ovima je odobrena od strane kantonalnih vlada. Kao prvi korak u pripremi strateških smjernica, provest će se analiza radi uspostavljanja čvrste osnove za pregled zakonodavnog okvira i praksi na svim nivoima u Bosni i Hercegovini. Nakon provedene analize, potreban je sistematičan pristup za usvajanje strateških smjernica koje imaju za cilj harmonizaciju entitetske podrške MSP-ovima i preduzetništvu, posebno startup-ovima i MSP-ovima u digitalnom sektoru. Definisanjem jasnih ciljeva, usklađivanjem regulatornih okvira, unapređenjem mehanizama finansijske podrške, izgradnjom preduzetničkih kapaciteta i jačanjem saradnje, zemlje mogu stvoriti povoljan ambijent koji podstiče inovacije i ekonomski rast, omogućavajući digitalnoj privredi da se održivo pozicionira na globalnom tržištu. Ovaj strateški pristup podržava startup-ove i MSP-ove u prevazilaženju prepreka, iskorištavanju prilika i doprinosi stvaranju aktivnog i otpornog preduzetničkog ekosistema.

TABELA 85: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 2.2.1.4.

Šifra aktivnosti	Aktivnost	Odgovornost	Izvor verifikacije
2.2.1.4.1.	Analiza postojećih entitetskih podrški malim i srednjim preduzećima, posebno startup-ovima i malim i srednjim preduzećima u digitalnom sektoru	FMRPO, FMF FBIH; MPP RS, kantonalne vlade	PER, Godišnji izvještaj za MSP RS
2.2.1.4.2	Razvoj strateških smjernica za harmonizaciju entitetske podrške MSP-ovima i preduzetništvu, posebno startup-ovima i MSP-ovima u digitalnom sektoru	FMRPO, FMF FBIH; MPP RS, AICT RS	Službeni glasnik FBIH, RS
2.2.1.4.3	Analiza efekata primjene novog pravnog okvira za alternative investicione fondove planirana za naredni period, što će	FMRPO, FMF FBIH; MPP RS, MF RS	PER, Godišnji izvještaj za MSP RS

	predstavljati daljnji vodič za unapređenje pravnog okvira	
--	---	--

3. PODRUČJE POLITIKE 3: RAZVOJ I ZADRŽAVANJE LJUDSKOG KAPITALA

KOMPONENTA 3.1. OBRAZOVANJE

REFORMA 3.1.1 POVEĆATI UDIO DJECE OBUHVAĆENE PROGRAMIMA RANOG I PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA NA TERITORIJI CIJELE ZEMLJE

Predškolsko obrazovanje u Bosni i Hercegovini suočava se s brojnim izazovima koji otežavaju njegov razvoj i dostupnost. Prvi i najočitiji izazov je ograničen broj djece upisane u predškolske ustanove. Stope upisa su tradicionalno bile niske, što je posebno izraženo u ruralnim i nerazvijenim područjima.

Upis djece u rani predškolski odgoj i obrazovanje (RPOO) u Federaciji Bosne i Hercegovine posljednjih godina pokazuje poboljšanja, ali i dalje je zabrinjavajuće nizak. Godine 2005., kada je Savjet ministara BiH usvojio Strateške smjernice za predškolsko obrazovanje i odgoj u BiH, samo 8% ukupnog broja djece predškolskog uzrasta u BiH bilo je obuhvaćeno ovim vidom odgoja. U FBiH je u pedagoškoj 2021/2022. godini ukupno 13.817 djece uzrasta od tri do šest godina uključeno u cjelodnevne ili poludnevne predškolske programe. S obzirom na to da je procijenjena ukupna populacija ove starosne grupe iznosila oko 60690 u 2021. godini, to odgovara stopi obuhvata RPOO od samo 22,76%. Ova stopa je ispod prosjeka BiH (33,2%), što naglašava potrebu za daljim ulaganjima i unapređenjem pristupa predškolskom obrazovanju. Međutim, u godini prije polaska u osnovnu školu (uzrast pet i šest godina), obuhvat se značajno povećava i iznosi 43,8% (u skladu s prosjekom BiH od 44,1%), što predstavlja više nego petostruko povećanje u odnosu na 2005. godinu.⁹

Upis djece u RPOO u Republici Srpskoj posljednjih godina pokazuje poboljšanja, ali je i dalje zabrinjavajuće nizak. U cijeloj Republici Srpskoj, stopa upisa djece uzrasta od tri do šest godina u cjelodnevne ili poludnevne predškolske programe u pedagoškoj 2022/23. godini iznosi 42,5%.

Ohrabrujuće je što je upis u cjelodnevne ili poludnevne programe RPOO postepeno rastao u posljednjim godinama, sa 38,5% u 2021/22., 37,1% u 2019/20. i 34,2% u 2018/19. Također, u 2022/23. stopa upisa djece uzrasta od pet do šest godina dostiže 47,6% kada se uračunaju i djeca koja pohađaju pripremni predškolski program prije upisa u osnovnu školu.¹⁰

U školskoj 2024/2025. godini u Bosni i Hercegovini je poslovalo 529 predškolskih ustanova, od čega 253 javne, a 276 privatne¹¹. Međutim, 8685 djece nije primljeno u predškolske ustanove zbog ograničenih kapaciteta, što jasno ukazuje na strukturna ograničenja postojećih objekata i nedovoljnu dostupnost predškolskog obrazovanja.

Ovi podaci potvrđuju potrebu za planiranjem i izgradnjom novih predškolskih ustanova u područjima sa nedovoljnim kapacitetima, kao i za osiguravanjem adekvatnih finansijskih sredstava za proširenje postojećih javnih predškolskih ustanova. Rješavanje ovih infrastrukturnih izazova predstavlja jedan od ključnih koraka ka povećanju stope upisa u predškolske ustanove i usklađivanju sa strateškim ciljevima razvoja ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

⁹ Davanje prioriteta djeci: Argumentacija za ulaganje u razvoj u ranom djetinjstvu, FBiH, Studija ulaganja u djecu, Ujedinjene nacije BiH, Zajednički fond UN-a za ciljeve održivog razvoja (SDG), mart 2023.

¹⁰ Davanje prioriteta djeci: Argumentacija za ulaganje u razvoj u ranom djetinjstvu, FBiH, Studija ulaganja u djecu, Ujedinjene nacije BiH, Zajednički fond UN-a za ciljeve održivog razvoja (SDG), mart 2023.

¹¹ Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Demografija i socijalna statistika, Predškolsko vaspitanje i obrazovanje u školskoj 2024/2025. godini, Sarajevo, 14.02.2025.

Nedavni rezultati PISA i TIMSS istraživanja u BiH ističu važnost unapređenja pristupa prilikama za rani razvoj i učenje. BiH ima jedan od najnižih nivoa uključenosti u predškolsko obrazovanje u poređenju sa sličnim zemljama. Pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju (RPOO) u BiH je posebno nizak, što značajno odstupa od prosjeka EU od 95%.

Ograničeni kapaciteti u urbanim područjima jedan su od faktora koji doprinose niskoj stopi upisa u predškolske ustanove. Uprkos velikoj potražnji roditelja za predškolskim obrazovanjem u određenim urbanim područjima (s listama čekanja u većim gradovima poput Sarajeva, Banja Luke, Brčkog i Mostara), postojeća infrastruktura i finansiranje nisu dovoljni da odgovore na ove potrebe. U 30 od 143 općine u BiH nijedna škola ne nudi predškolski program. Stope upisa u RPOO posebno su niske u ruralnim područjima, gdje manje od 8% djece pohađa bilo koji oblik ranog i predškolskog obrazovanja.¹²

U ruralnim područjima, viši nivoi nezaposlenosti, niži raspoloživi prihodi i kulturne norme u vezi s odgojem djece dodatno ograničavaju upis u RPOO. Posebno zabrinjava nizak nivo pristupa RPOO u BiH imajući u vidu brojne međunarodne dokaze o njegovoj ulozi u razvoju osnovnih kognitivnih i socio-emocionalnih vještina te u prekidanju ciklusa međugeneracijskog siromaštva.¹³

Osim toga, veće uključivanje djece u RPOO donosi pozitivne eksternalije poput potencijalnog povećanja učešća žena na tržištu rada, što je posebno značajno u BiH. Ipak, obrazovni učinci proširenja pristupa predškolskom obrazovanju zavise od kvaliteta usluga, što znači da je agenda za unapređenje kvaliteta direktno povezana s agendom za proširenje pristupa.¹⁴

Nedostatak predškolskih ustanova u ruralnim područjima Bosne i Hercegovine dodatno doprinosi niskoj stopi upisa djece u vrtiće. Prema izvještaju Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, u mnogim ruralnim područjima, povratničkim zajednicama i kolektivnim naseljima ne postoje predškolske ustanove, što ograničava mogućnosti za rani razvoj djece. Ovaj nedostatak infrastrukture u ruralnim područjima predstavlja značajnu prepreku za uključivanje djece u predškolsko obrazovanje, što može imati dugoročne negativne posljedice na njihov kognitivni i socio-emocionalni razvoj.

Nepostojanje predškolskih ustanova u ruralnim područjima Bosne i Hercegovine ne ograničava samo pristup ranom obrazovanju, već značajno utiče i na nezaposlenost, posebno među majkama. U ruralnim područjima, gdje predškolske ustanove često nisu dostupne, majke su primorane ostati kod kuće kako bi se brinule o djeci, čime se smanjuje mogućnost njihovog zapošljavanja. Prema podacima iz *Osnovne studije o ekonomiji skrbi u Bosni i Hercegovini*, žene u ruralnim područjima u prosjeku provode 6,5 sati dnevno na neplaćeno pružanje skrbi i kućanske poslove, a žene u urbanim područjima 6,2 sati. Ova razlika dodatno ograničava njihovu ekonomsku aktivnost i doprinosi nižim stopama zaposlenosti žena u ruralnim zajednicama.

Proširenje dostupnosti predškolskih ustanova u ruralnim područjima ne bi samo omogućilo djeci pristup ranom obrazovanju, već bi majkama ostavilo više vremena za učešće na tržištu rada. Ovaj pristup mogao bi pomoći u smanjenju rodne razlike u zapošljavanju i doprinijeti ekonomskom osnaživanju žena u ruralnim zajednicama.¹⁵

Okvirni zakon o predškolskom obrazovanju nalaže usklađivanje zakona od strane nadležnih obrazovnih vlasti, ali neki kantoni, poput Zapadnohercegovačkog, još nisu usvojili zakonodavstvo usklađeno s Okvirnim zakonom. U Hercegovačko-neretvanskom kantonu Nacrt zakona o predškolskom obrazovanju usvojen je u maju 2025. godine, a očekuje se konačno usvajanje do septembra 2025. godine. Nepotpuna usklađenost zakonodavstva dodatno komplikuje situaciju i otežava efikasnu implementaciju predškolskih programa i standarda.

Finansiranje predstavlja još jedan značajan izazov. Osiguravanje adekvatnih budžetskih sredstava za proširenje postojećih predškolskih ustanova i izgradnju novih objekata je od ključnog značaja, ali je

¹² Bosna i Hercegovina: Funkcionalna revizija pružanja obrazovnih usluga; Faza II: Jačanje institucija radi stvaranja efikasnije obrazovne radne snage, Grupa Svjetske banke, mart 2021

¹³ IBID

¹⁴ IBID

¹⁵ UN Women (2023). Pregled ključnih karakteristika, politika i programskih opcija iz dokumenta „Osnovne studije o ekonomiji skrbi u Bosni i Hercegovini“ – Sažetak. Sarajevo, Bosna i Hercegovina.

trenutno nedovoljno. Bez adekvatnih finansijskih sredstava teško je povećati kapacitete predškolskih ustanova i omogućiti pristup većem broju djece. Ruralna i nerazvijena područja, gdje je potreba za novim objektima najizraženija, predstavljaju poseban problem.

Kvalitet obrazovnih programa predstavlja još jedan od ključnih izazova. Trenutno nema dovoljno mogućnosti za stručno usavršavanje predškolskog osoblja, što je neophodno za održavanje i unapređenje kvaliteta obrazovanja. Inkluzivni obrazovni programi koji bi podržavali djecu s razvojnim teškoćama i darovitu djecu su rijetki i nedovoljno razvijeni. Bez odgovarajuće obuke i podrške, predškolsko osoblje nije u mogućnosti pružiti optimalnu brigu i obrazovanje svakom djetetu.

Aktivnosti za postizanje ovih ciljeva uključuju provođenje procjene potreba predškolskih ustanova kako bi se osigurao pristup obrazovnim programima za djecu, posebno u godini prije polaska u školu i za djecu uzrasta od tri do pet godina.

Planiranje i izgradnja novih objekata osigurat će dovoljan prostor za djecu u odgovarajućem okruženju, čime će se unaprijediti dostupnost ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Osiguravanjem finansijskih sredstava omogućit će se proširenje postojećih objekata i izgradnja novih, čime će se dodatno poboljšati pristup djece obrazovnim resursima.

Stručno usavršavanje osoblja osigurat će da odgajatelji i rukovodioci budu adekvatno pripremljeni za pružanje kvalitetne obrazovne podrške. Javne kampanje će informisati roditelje i širu javnost o značaju ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja i tako podstaći veće uključivanje djece u fazi ranog rasta i razvoja. Osim toga, putem javnih kampanja uspostaviti će se trajna saradnja između predškolskih ustanova i lokalnih te drugih medija s ciljem promocije primjera dobre prakse i uspjeha u radu predškolskih ustanova. Ove kampanje o značaju predškolskog obrazovanja organizirat će se periodično i bit će usmjerene na ciljne grupe – roditelje, članove općinskih vijeća, političke stranke, privredne subjekte, medije i druge. Sistematsko praćenje broja djece upisane u predškolske ustanove također predstavlja izazov. Bez adekvatnog praćenja teško je osigurati optimalno korištenje kapaciteta i ispunjavanje potreba djece. Potrebno je uspostaviti efikasne mehanizme za prikupljanje i analizu podataka kako bi se kontinuirano pratilo i unapređivalo stanje u predškolskom obrazovanju. Razvijanje djelotvornih sistema praćenja i evaluacije u oblasti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO) ključno je za osiguravanje kvaliteta i postizanje željenih ishoda za djecu. Prema dokumentima Evropske radne grupe za RPOO, prvi korak u ovom procesu jeste definisanje jasnih ciljeva i standarda kvaliteta. Ti standardi trebaju biti usklađeni s međunarodnim smjernicama i obuhvatati očekivane ishode za djecu, stručne radnike i programe.

Jačanje kapaciteta za prikupljanje i analizu podataka, uz odgovarajuće osposobljavanje za korištenje novih tehnologija i metodologija za praćenje i evaluaciju. Primjena alata poput anketa, terenskih posjeta i stručnih evaluacija pomoći će u prikupljanju relevantnih podataka. Ove podatke treba koristiti za prepoznavanje jakih i slabih strana programa te za implementaciju strategija za rješavanje uočenih problema. Uključivanje svih zainteresovanih strana - roditelja, odgajatelja, rukovodilaca i donosilaca odluka - u proces praćenja i evaluacije osigurat će transparentnost i odgovornost te dodatno ojačati povjerenje javnosti u programe ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO). Ovaj pristup zasnovan je na smjernicama i primjerima dobre prakse koje je objavila Evropska radna grupa za RPOO. Konačno, uvođenje sistematskog praćenja obuhvata djece u predškolskim ustanovama doprinijet će većoj transparentnosti i omogućiti prilagodbu politika kako bi se osiguralo da sva djeca kojima je potreban pristup kvalitetnom ranom i predškolskom obrazovanju dobiju tu mogućnost.

Saradnja svih relevantnih aktera u obrazovnom sektoru Bosne i Hercegovine ključna je za uspješnu transformaciju ranog i predškolskog obrazovanja. Važno je da odgovorne institucije na svim nivoima vlasti, uključujući entitetske, kantonalne i lokalne obrazovne vlasti, aktivno sarađuju u usklađivanju strategija, dijeljenju resursa i podršci kontinuiranom unapređenju predškolskih programa. Ovaj integrisani pristup omogućava efikasno upravljanje, prilagođavanje lokalnim potrebama i provedbu

najboljih praksi kako bi svako dijete u Bosni i Hercegovini imalo pristup kvalitetnom ranom i predškolskom obrazovanju.

Rješavanjem ovih izazova i realizacijom navedenih aktivnosti, Bosna i Hercegovina može unaprijediti sistem predškolskog obrazovanja. Na taj način će se osigurati da sva djeca imaju pristup kvalitetnom ranom obrazovanju i budu adekvatno pripremljena za dalje školovanje. Ulaganje u predškolski odgoj i obrazovanje ima dugoročnu korist za djecu, porodice i društvo u cjelini te doprinosi smanjenju socio-ekonomske nejednakosti.

TABELA 86: KORACI U OKVIRU REFORME 3.1.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
3.1.1.1	60% djece u godini prije polaska u školu obuhvaćeno je programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO)	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	juni 2027.
3.1.1.2	50% djece uzrasta od 3 do 5 godina upisano u predškolske programe	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	juni 2027.
3.1.1.3	15% djece uzrasta od 0 do 2 godine upisano u predškolske programe	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	juni 2027.

KORAK 3.1.1.1. 60% djece u godini prije polaska u školu obuhvaćeno je programima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO)

Prema podacima Agencije za statistiku BiH, stopa upisa djece uzrasta od pet do šest godina dostigla je 46% u školskoj 2022/2023. godini, što pokazuje napredak u pripremi djece za osnovno obrazovanje.¹⁶

Za školsku 2023/2024. godinu podaci pokazuju blagi porast upisa djece u ovoj starosnoj grupi, pri čemu je stopa obuhvata porasla za nešto više od 1%, dostigavši 47,3%. Ovaj trend ukazuje na postepeno unapređenje pristupa predškolskom obrazovanju u godini prije polaska u školu.¹⁷

Postizanje stope upisa od 60% djece u godini prije polaska u školu u sistem ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (RPOO) predstavlja realan i dostižan cilj koji može značajno doprinijeti njihovom kognitivnom, socijalnom i emocionalnom razvoju.

Postepeni porast upisa u predškolske ustanove tokom proteklih godina već pokazuje pozitivan trend, pri čemu je stopa upisa djece uzrasta od pet do šest godina dostigla 47,3% u školskoj 2023/2024. godini. Imajući u vidu ovaj trend, povećanje obuhvata na 60% može se ostvariti kroz ciljane investicije u predškolsku infrastrukturu, jačanje kapaciteta kadrova i unapređenje dostupnosti programa ranog učenja.

Ovo povećanje omogućilo bi većem broju djece sticanje predznanja, razvoj vještina socijalne interakcije i emocionalne regulacije, čime bi se smanjile razvojne razlike prilikom polaska u osnovnu školu. Osim toga, povećanje broja upisa predstavlja korak ka dostizanju međunarodnih obrazovnih standarda i doprinosi dugoročnom jačanju ljudskog kapitala zemlje.

Rani i predškolski odgoj i obrazovanje postavlja čvrste temelje za cjeloživotno učenje i uspjeh, poboljšava spremnost za školu i smanjuje razlike u postignućima. Visoka stopa obuhvata programima RPOO doprinosi boljim obrazovnim ishodima, jačanju društvene kohezije i stvaranju pravednijeg društva. Povećanje stopa upisa pomaže u smanjenju obrazovnih razlika, osiguravajući jednake mogućnosti učenja za svu djecu, posebno onu iz socijalno ugroženih sredina.

¹⁶ Informacija o provođenju Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini za 2022. godinu, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine

¹⁷ Agencija za statistiku, odgovor na zahtjev, 16.07.2024.

Vlasti, uključujući državne agencije na svim nivoima, predškolske ustanove i lokalne zajednice, moraju zajednički djelovati kako bi se povećala stopa obuhvata djece programima. To podrazumijeva proširenje pristupa ovim uslugama, unapređenje kvaliteta obrazovnih programa, obezbjeđivanje finansijske podrške te provođenje kampanja za podizanje javne svijesti o značaju ranog odgoja i obrazovanja. Aktivno uključivanje roditelja i staratelja putem programa podrške i zajedničke aktivnosti u zajednici dodatno doprinose postizanju visokih stopa upisa.

TABELA 87: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.1.1.1	Procjena potreba za predškolskim ustanovama radi osiguranja pristupa obrazovnim programima za djecu u godini prije polaska u školu.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Izveštaj o rezultatima procjene potreba za predškolskim ustanovama i priprema preporuka za unapređenje pristupa obrazovnim programima za djecu u godini prije polaska u školu
3.1.1.1.2	Studija izvodljivosti	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta i jedinice lokalne samouprave (JLS) Republike Srpske i FBiH kao osnivači predškolskih ustanova.	Detaljan izvještaj o finansijskim projekcijama
3.1.1.1.3	Na osnovu procjene potreba i studije izvodljivosti, planiranje i realizacija izgradnje novih predškolskih ustanova i objekata u područjima sa nedovoljnim kapacitetima.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Službeni dokumenti vlada o planiranju i realizaciji izgradnje novih predškolskih ustanova ili objekata
3.1.1.1.4	Osiguravanje dovoljnog iznosa sredstava, na osnovu studije izvodljivosti, za proširenje postojećih javnih predškolskih ustanova i izgradnju novih objekata	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Finansijski dokumenti nadležnih odjela vlada o budžetskim izdvajanjima za proširenje postojećih i izgradnju novih predškolskih ustanova
3.1.1.1.5	Stručno usavršavanje obrazovnog osoblja i direktora obrazovnih ustanova	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta i jedinice lokalne samouprave (opštine i gradovi) Republike Srpske kao osnivači predškolskih ustanova.	Službeni dokumenti o aktivnostima stručnog usavršavanja koje vode obrazovne ustanove ili nadležni organi
3.1.1.1.6	Kampanje za podizanje javne svijesti	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna	Službeni dokumenti vlada

		ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	
3.1.1.1.7	Provođenje programa za djecu u godini prije polaska u školu u periodu od početka marta do kraja maja na nivou cijele zemlje	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Podaci zavoda za statistiku FBiH i RS

KORAK 3.1.1.2. 50% djece uzrasta od 3 do 5 godina upisano u predškolske programe

Prema procjenama UNICEF-a, do školske 2018/2019. godine stopa upisa djece uzrasta od tri do pet godina iznosila je 25%, što ukazuje na određeni napredak, ali je i dalje daleko ispod željenog nivoa.¹⁸

Podaci Agencije za statistiku BiH za školsku 2022/2023. godinu ukazuju na značajan porast stope upisa djece uzrasta od tri do pet godina, koja je dostigla 42%. To predstavlja značajan rast u poređenju s 25% u 2018/2019. godini, što odražava stalan trend povećanja učešća djece u obrazovanju u ranom djetinjstvu.¹⁹

Međutim, podaci za školsku 2023/2024. godinu ukazuju na pad u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je stopa upisa djece uzrasta od tri do pet godina pala na 35%.²⁰

Upis djece uzrasta od tri do pet godina u predškolsko obrazovanje igra glavnu ulogu u njihovoj pripremi za formalno školovanje. Predškolsko obrazovanje pomaže djeci da razviju osnovne vještine, poput jezika, motoričkih i socijalnih vještina, koje doprinose njihovom cjelokupnom razvoju. U ovoj dobi, djeca imaju koristi od strukturiranog obrazovnog okruženja koje poboljšava njihove kognitivne i socijalne vještine. Dosljedno učešće u programima ranog obrazovanja pomaže da se premosti jaz između kućnog i formalnog školovanja, rezultira boljom spremnošću za osnovno obrazovanje i dugoročno boljim akademskim uspjehom. Veće stope upisa u ovoj starosnoj grupi daju bolje obrazovne ishode, veću društvenu mobilnost i stabilnije osnove za cjeloživotno učenje. Lokalne i kantonalne obrazovne vlasti, predškolske ustanove i opštine/gradovi moraju zajedno raditi na povećanju upisa djece uzrasta od tri do pet godina u programe predškolskog obrazovanja. To podrazumijeva izgradnju novih predškolskih objekata, proširenje postojećih, osiguranje finansiranja i dostupnosti obučениh edukatora. Javne kampanje za edukaciju roditelja o važnosti predškolskog obrazovanja i pružanje podrške porodicama s niskim primanjima takođe su neophodne za postizanje ovog cilja.

TABELA 88: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.1.2.1	Procjena potreba za predškolskim ustanovama kako bi se osigurao pristup obrazovnim programima za djecu uzrasta od 3 do 5 godina.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Izveštaj o rezultatima procjene potreba za predškolskim ustanovama za djecu uzrasta od 3 do 5 godina.
3.1.1.2.2	Studija izvodljivosti	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta i jedinice lokalne	Detaljni izvještaj o finansijskim projekcijama

¹⁸ Informacija o implementaciji Okvirnog zakona o predškolskom obrazovanju u Bosni i Hercegovini za 2022. godinu, Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine

¹⁹ IBID

²⁰ Agencija za statistiku, odgovor na zahtjev, 16.07.2024.

		samouprave (JLS) Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine kao osnivači predškolskih ustanova.	
3.1.1.2.3	Na osnovu procjene potreba i studije izvodljivosti, planiranje i izgradnja novih predškolskih ustanova/novih predškolskih objekata pogodnih za djecu uzrasta 3-5 godina u područjima sa nedovoljnim kapacitetom	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Službeni dokumenti vlada o planiranju i izgradnji novih predškolskih ustanova ili objekata.
3.1.1.2.4	Osiguranje dovoljnih sredstava, na osnovu studije izvodljivosti, za proširenje postojećih javnih predškolskih ustanova i izgradnju novih objekata	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Finansijski podaci nadležnih odjela vlada o budžetskim izdvajanjima za proširenje postojećih i izgradnju novih objekata predškolskih ustanova
3.1.1.2.5	Stručno usavršavanje nastavnog osoblja i direktora obrazovnih ustanova	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod RS, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo	Zvanična evidencija o aktivnostima profesionalnog razvoja koju vodi obrazovna institucija/nadležna tijela.
3.1.1.2.6	Kampanje za podizanje svijesti	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta/kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod RS, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo	Zvanični vladini zapisi
3.1.1.2.7	Provođenje sistematskog praćenja broja djece uzrasta 3-5 godina u predškolskim ustanovama	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Podaci statističkih zavoda Federacije BiH i Republike Srpske.

KORAK 3.1.1.3. 15% upisa djece uzrasta od 0 do 2 godine u predškolske programe

Prema podacima Agencije za statistiku, u školskoj 2023/2024. godini stopa upisa djece uzrasta od rođenja do dvije godine u predškolske ustanove u Bosni i Hercegovini iznosi 5,7%.²¹

Upis djece u dobi od rođenja do dvije godine u programe ranog obrazovanja zahtijeva specijaliziranu njegu i obrazovanje, a to znači prilagođene programe i smještajne objekte. Rano obrazovanje tokom ovih

²¹ Agencija za statistiku, odgovor na zahtjev, 16.07.2024.

ključnih godina podržava razvoj mozga, jača socijalne i emocionalne vještine te pruža sigurno i poticajno okruženje za malu djecu. Rane intervencije mogu imati dugoročne koristi, uključujući poboljšane zdravstvene, obrazovne i ekonomske ishode. To zahtijeva inovativne strategije i značajna ulaganja u usluge ranog obrazovanja. Zakonodavni okvir mora podržati proširenje usluga za najmlađu djecu, uključujući usklađivanje zakona i politika kako bi se olakšao razvoj programa ranog obrazovanja. Ulaganje u specijaliziranu infrastrukturu je neophodno kako bi se omogućio siguran smještaj i kvalitetna njega najmlađih učenika. Odgajatelji i njegovatelji koji rade s djecom u dobi od rođenja dvije godine trebaju specijaliziranu obuku. Programi profesionalnog razvoja moraju biti takvi da im pruže znanja i vještine prilagođene jedinstvenim potrebama ove dobne grupe. Kontinuirana obuka i podrška su ključni za održavanje visokih standarda njege i obrazovanja. Veća informiranost roditelja, zdravstvenih radnika i lidera zajednice o važnosti ranog obrazovanja djece u dobi od rođenja do dvije godine može pomoći u isticanju prednosti ranog upisa. Postizanje ovog cilja upisa zahtijeva koordinirane napore vladinih agencija, pružatelja usluga ranog obrazovanja, zdravstvenih službi i organizacija u zajednici. To uključuje razvoj politika i programa finansiranja koji podržavaju rano obrazovanje, širenje pristupa kvalitetnim uslugama njege i pružanje obuke za njegovatelje i edukatore. Programi informiranja i podrške roditeljima, posebno u ruralnim i nedovoljno pokrivenim područjima, dodatno će doprinijeti povećanju stope upisa djece ove starosne grupe.

TABELA 89: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.1.3.1	Potrebna je sveobuhvatna procjena potreba za predškolskim ustanovama kako bi se osigurao adekvatan prostor i briga, posebno prilagođena potrebama najmlađe djece, uzrasta od 0 do 2 godine.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Izveštaj o sveobuhvatnoj procjeni potreba za predškolskim ustanovama za pružanje adekvatne brige, prilagođenim djeci uzrasta 0-2 godine.
3.1.1.3.2	Studija izvodljivosti	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta i jedinice lokalne samouprave (JLS) Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine kao osnivači predškolskih ustanova.	Detaljni izvještaj o finansijskim projekcijama.
3.1.1.3.3	Na osnovu procjene potreba i studije izvodljivosti, planiranje i izgradnja novih predškolskih ustanova/novih predškolskih objekata pogodnih za djecu uzrasta 0-2 godine u područjima sa nedovoljnim kapacitetom.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Službeni dokumenti vlada o planiranju i izvođenju izgradnje novih predškolskih ustanova ili objekata, uključujući građevinske dozvole, ugovore o gradnji, izvještaje o napretku i potvrde o završetku radova koje izdaju nadležne vlasti
3.1.1.3.4	Osiguranje dovoljnih sredstava, na osnovu studije izvodljivosti, za proširenje postojećih javnih predškolskih ustanova i izgradnju novih objekata	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Finansijski dokumenti zapisi nadležnih vladinih odjela s detaljnim informacijama o dodijeljenim

			sredstvima za projekte proširenja predškolskih ustanova
3.1.1.3.5	Stručno usavršavanje nastavnog osoblja i direktora obrazovnih ustanova	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod RS, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo	Službeni dokumenti o aktivnostima profesionalnog razvoja koje vode obrazovne institucije/nadležne vlasti.
3.1.1.3.6	Kampanje za podizanje svijesti	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjeljenje za obrazovanje Vlade Brčko distrikta, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod RS, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo	Službeni dokumenti vlada
3.1.1.3.7	Provođenje sistematskog praćenja broja djece uzrasta 0-2 godine u predškolskim ustanovama	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Podaci statističkih zavoda Federacije BiH i Republike Srpske.

REFORMA 3.1.2. POVEĆATI KVALITET OSNOVNOG, SREDNJEG I VISOKOG OBRAZOVANJA U CIJELOJ ZEMLJI TE USKLDITI OSNOVNE NASTAVNE PLANOVE I PROGRAME S POTREBAMA TRŽIŠTA RADA

Izbor karijere zahtijeva cjeloživotno promišljanje o mogućim i odgovarajućim obrazovnim i profesionalnim putevima, kao i kontinuirano preispitivanje donesenih odluka. Stoga je usklađivanje obrazovnih programa s potrebama tržišta rada ključno jer učenici tako stiču znanja i vještine koje su tražene širom svijeta. Ovo usklađivanje znači da će diplomci imati bolje šanse za zapošljavanje i razvoj karijere jer posjeduju relevantne kompetencije. Uprkos njegovom značaju, nekoliko stvari ometa efikasno usklađivanje obrazovnih programa s potrebama tržišta rada u Bosni i Hercegovini. Decentralizovani obrazovni sistem i nedostatak koordinacije između različitih nivoa vlasti i obrazovnih institucija komplikuju dosljednu primjenu obrazovnih standarda.

Uvođenje nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja, uključujući digitalne vještine, osigurava da učenici steknu kompetencije relevantne za moderna tržišta rada, čime se podstiču inovacije i ekonomski rast u BiH. Omogućavanje pristupa internetu u školama podržava integraciju digitalnih tehnologija u obrazovanje, poboljšavajući iskustva učenja i pripremajući učenike za digitalno doba. Obuka nastavnika u oblasti digitalnih vještina ključna je za pružanje visokokvalitetnog obrazovanja i omogućava da svi učenici, uključujući i one sa posebnim potrebama, imaju koristi od modernih nastavnih metoda i resursa.

Rješavanjem ovih izazova kroz ove ciljne korake i aktivnosti, Bosna i Hercegovina može značajno poboljšati svoje obrazovne sisteme. To će osigurati da su učenici bolje pripremljeni za svoje buduće obrazovne i karijerne puteve, doprinoseći razvoju održivog, konkurentnog i inkluzivnog društva.

Mnoge škole, posebno u ruralnim područjima, suočavaju se s infrastrukturnim problemima, kao što je neadekvatan pristup brzom internetu i modernoj IT opremi. Finansijska ograničenja dodatno pogoršavaju ove probleme, prisiljavajući škole da daju prioritet osnovnim potrebama u odnosu na ulaganja u tehnologiju i profesionalni razvoj.²²

Štaviše, nedostatak adekvatne obuke nastavnika za unapređenje digitalnih vještina predstavlja značajnu prepreku. Brzi tehnološki napredak zahtijeva od nastavnika da budu vješti u korištenju digitalnih alata i

²² OECD Pregledi evaluacije i ocjenjivanja u obrazovanju: Bosna i Hercegovina, 2022.

resursa, ali mnogima nedostaju potrebne vještine i znanja. Uvođenje i primjena nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja, uključujući digitalne vještine u skladu s dokumentom EU Okvir digitalnih kompetencija za građane (DigComp), zahtijeva analizu postojećih nastavnih planova i programa, preporuke za usklađivanje i usvajanje novih osnovnih nastavnih planova i programa. Programi obuke za nastavnike i razvoj obrazovnih resursa podržat će implementaciju ovih nastavnih planova i programa. Uspostavljanje sistema praćenja i evaluacije osigurat će učinkovitost ovih promjena. Poboljšanje pristupa internetu u školama je još jedan prioritet. Temeljita procjena postojeće infrastrukture će omogućiti uvid u dostupnost i kvalitet internet veze. Škole će dobiti finansijska sredstva za opremu i internet usluge, a biće uspostavljena i partnerstva sa telekomunikacijskim kompanijama kako bi se poboljšao pristup internetu. Redovno praćenje omogućit će evaluaciju napretka ka postizanju potpune pokrivenosti Wi-Fi mrežom u školama.

Oko 30% nastavnika u osnovnim i srednjim školama će pohađati i uspješno završiti obuku za digitalne vještine u skladu s najboljim praksama EU. Da bi obuka za digitalne vještine bila u skladu s najboljim praksama EU, mora se provesti niz međusobno povezanih akcija. To uključuje uspostavljanje transparentnog i inkluzivnog procesa odabira, kojim će se osigurati izbor reprezentativne grupe nastavnika iz osnovnih i srednjih škola. Kriteriji za odabir moraju biti dobro definisani kako bi se garantovala raznolikost i inkluzivnost, uz zastupljenost nastavnika različitih profila, regija i obrazovnih nivoa.

Programi za sticanje digitalnih vještina moraju biti pažljivo osmišljeni kako bi bili usklađeni s najboljim praksama EU, uključujući najnovija dostignuća u digitalnoj pedagogiji. Ova faza zahtijeva saradnju s obrazovnim stručnjacima i profesionalcima za digitalnu obuku kako bi se osiguralo da je sadržaj relevantan i učinkovit. Implementacija obuke zahtijeva dobro koordinisan pristup kako bi se programi efikasno proveli. To može uključivati kombinaciju onlajn i praktičnih sesija/radionica uz osiguranje adekvatnih pratećih materijala i resursa. Obuka mora biti zanimljiva i interaktivna, stvarajući poticajno okruženje u kojem nastavnici mogu steći i unaprijediti svoje digitalne vještine. Nakon uspješnog završetka, nastavnici bi trebali dobiti certifikat koji formalno priznaje njihova postignuća i potvrđuje vještine.

Kako bi se riješili ovi izazovi i poboljšao kvalitet obrazovanja, predloženo je nekoliko ključnih koraka i aktivnosti. Prilagođavanje Zakona RS o osiguranju kvaliteta u visokom obrazovanju uspostaviće procedure i standarde za osiguranje visokokvalitetnog visokog obrazovanja, čime će se poboljšati akademski ugled i atraktivnost visokoškolskih ustanova u Republici Srpskoj. Proces uključuje izradu, razmatranje i usvajanje zakona, nakon čega slijedi njegovo objavljivanje u službenom glasniku.

Prilagođavanje Zakona RS o osiguranju kvaliteta u visokom obrazovanju neophodno je za uspostavljanje i održavanje visokih standarda u visokom obrazovanju, privlačenje većeg broja studenata, istraživača i investicija, čime se povećava globalna konkurentnost zemlje. Akreditacija agencija od strane ENQA-e osigurava da procesi osiguranja kvaliteta ispunjavaju međunarodne standarde, olakšavajući kontinuirano poboljšanje i međunarodnu saradnju.

Akreditacija najmanje dvije agencije kao članica Evropskog udruženja za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju (ENQA) uključivaće izvještaje o samoprocjeni, detaljne akcijske planove i konačnu evaluaciju od strane ENQA panela za reviziju. Članstvo u ENQA-i osiguraće međunarodno priznanje i kredibilitet, dajući ovim agencijama pristup različitim resursima, alatima i stručnosti za poboljšanje procesa osiguranja kvaliteta.

TABELA 90: KORACI U OKVIRU REFORME
3.1.2.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok implemetaciju za
3.1.2.1.	Uvođenje i primjena nastavnih planova i programa zasnovanih na	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske,	jun 2026.

	ishodima učenja od strane relevantnih vlasti u zemlji, uključujući i one koji se tiču digitalnih vještina (u skladu s dokumentom EU Okvir digitalnih kompetencija za građane (DigComp))	kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod RS, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo	
3.1.2.2.	200 škola godišnje pokriveno internetom do potpune pokrivenosti Wi-Fi mrežom dostupnom u cijeloj školi	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH; škole	decembar 2027.
3.1.2.3.	30% nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju prošlo je obuku iz oblasti digitalnih vještina u skladu s najboljom praksom EU	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod RS, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo/nadležne obrazovne vlasti	decembar 2027.
3.1.2.4.	Zakon o osiguranju kvaliteta u visokom obrazovanju RS stupio na snagu	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo za naučnotehnoški razvoj i visoko obrazovanje Republike Srpske; Narodna skupština Republike Srpske; Vlada Republike Srpske	decembar 2025.
3.1.2.5.	Akreditacija najmanje dvije agencije kao članica ENQA-e	Ministarstvo civilnih poslova, tijela Vlade nadležna za nadzor i reguliranje visokog obrazovanja; Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta Bosne i Hercegovine i Agencija za visoko obrazovanje Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH	jun 2026.

KORAK 3.1.2.1. Uvođenje i primjena nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja od strane relevantnih vlasti u zemlji, uključujući i one koji se tiču digitalnih vještina (u skladu s dokumentom EU Okvir digitalnih kompetencija za građane (DigComp))

Usklađivanje nastavnih planova i programa s ishodima učenja, uključujući digitalne vještine, ključno je za osposobljavanje učenika kompetencijama relevantnim za moderna tržišta rada. Ova inicijativa promovira inovacije, ekonomski rast i priprema učenike da efikasno doprinesu digitalnom društvu. Obezbeđuje da obrazovni programi budu prilagodljivi na promjenjive potrebe radne snage i tehnološki napredak. Obrazovne vlasti, kreatori nastavnih planova i programa, edukatori i akteri iz industrije moraju saradivati kako bi analizirali trenutne nastavne planove i programe, preporučili ažuriranja usklađena s okvirom za digitalne vještine i nadgledali usvajanje i primjenu novih nastavnih planova i programa. Kontinuirane povratne informacije i evaluacije su neophodne za usavršavanje i poboljšanje nastavnih planova i programa tokom vremena.

TABELA 91: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.2.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

3.1.2.1.1.	Analiza i preporuke za usklađenu primjenu osnovnih nastavnih planova i programa u skladu s Okvirom digitalnih kompetencija za građane (DigComp)	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Izveštaj o referentnim vrijednostima
3.1.2.1.2	Usvajanje osnovnih nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja učenika, uključujući i one koji se tiču digitalnih vještina u skladu sa Okvirom digitalnih kompetencija za građane (DigComp)	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva prosvjete, Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta	Revidirani osnovni nastavni planovi i programi zasnovani na ishodima učenja u skladu s Okvirom digitalnih kompetencija za građane (DigComp).
3.1.2.1.3	Razvoj sveobuhvatnih programa obuke i izgradnja kapaciteta nastavnika kako bi efikasno implementirali osnovne nastavne planove i programe, uključujući digitalne vještine	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH, Odjel za obrazovanje, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u KS	Sadržaj programa za nastavnike za efikasnu primjenu osnovnih nastavnih planova i programa, uključujući komponente digitalnih vještina.
3.1.2.1.4	Razvoj obrazovnih resursa, izrada materijala i smjernica za podršku implementaciji osnovnih nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH, Odjel za obrazovanje, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u KS	Obrazovni resursi za nastavnike koji podržavaju implementaciju osnovnih nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja
3.1.2.1.5	Uspostavljanje sistema praćenja i evaluacije za procjenu implementacije osnovnih nastavnih planova i programa, relevantne obuke, resursa i smjernica	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH, Odjel za obrazovanje, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u KS	Izveštaji nadležnih obrazovnih tijela o implementaciji nastavnih planova i programa zasnovanih na ishodima učenja unutar zemlje

KORAK 3.1.2.2. 200 škola godišnje pokrivena internetom do potpune pokrivenosti Wi-Fi mrežom dostupnom u cijeloj školi

Poboljšanje pristupa internetu u školama ključno je za integraciju digitalnih tehnologija u obrazovanje, poboljšanje iskustava učenja i pripremu učenika za digitalno doba. Potpuna pokrivenost Wi-Fi mrežom osigurava jednak pristup obrazovnim resursima i mogućnostima za sve učenike, bez obzira na njihovu geografsku lokaciju ili socioekonomsko porijeklo. Saradnja između obrazovnih vlasti, telekomunikacijskih kompanija i vlada na svim nivoima vlasti važna je za procjenu trenutne infrastrukture, osiguranje finansiranja opreme i usluga te provođenje planova za proširenje pristupa internetu. Redovno praćenje i povratne informacije od školskih zajednica osigurat će da se ciljevi pokrivenosti efikasno ispune.

TABELA 92: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.2.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.2.2.1	Detaljna procjena postojeće infrastrukture i KT opreme u školama (predškolskim, osnovnim, srednjim, visokoškolskim, strukovnim) kako bi se utvrdila dostupnost i kvalitet internet veze.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH Odjel za obrazovanje	Izveštaj o procjeni
3.1.2.2.2	Obezbeđivanje finansijskih sredstava za nabavku osnovne opreme i internet usluga u školama.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH	Službeni dokumenti između nadležnih organa kojima se potvrđuje dodjela sredstava školama.
3.1.2.2.3	Uspostavljanje partnerstava sa telekomunikacijskim kompanijama radi poboljšanja pristupa internetu u školama.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH Odjel za obrazovanje, škole	Potpisani ugovori između školskih vlasti i telekomunikacijskih kompanija koji definišu saradnju i planove za poboljšanje pristupa internetu.
3.1.2.2.4.	Redovno praćenje broja škola sa potpunom pokrivenošću Wi-Fi mrežom dostupnom u cijeloj školi.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH.	Zvanični izvještaji nadležnih obrazovnih vlasti o napretku u pokrivenosti škola internetom.

KORAK 3.1.2.3. 30% nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju prošlo je obuku iz oblasti digitalnih vještina u skladu s najboljom praksom EU.

Obuka nastavnika u oblasti digitalnih vještina je ključna za poboljšanje kvaliteta obrazovanja i usklađivanje nastavnih metoda sa savremenim standardima. Osposobljavanjem edukatora kompetencijama potrebnim za efikasno korištenje digitalnih alata, ova obuka podržava aktivniji angažman učenika i odgovara na različite potrebe učenja svih učenika, uključujući i one sa posebnim obrazovnim potrebama. Koordinisani naponi ministarstava obrazovanja, institucija za obuku nastavnika, stručnjaka za obrazovne tehnologije i savjetnika o najboljim praksama EU su neophodni za kreiranje i implementaciju sveobuhvatnih programa obuke.

Ovi programi trebaju dati prioritet pristupačnosti, relevantnosti i prilagodljivosti, integrišući najnovija dostignuća u digitalnoj pedagogiji i podržavajući kontinuirani profesionalni razvoj edukatora. Inicijativa ima za cilj obuku 14 759 nastavnika, što je približno 30% od ukupno 36 897 nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju. Na ovaj način će se unaprijediti digitalne kompetencije edukatora te stvoriti bolje okruženje za učenje u svim školama.

TABELA 93: AKTIVNOST U OKVIRU KORAKA 3.1.2.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.2.3.1	Procjena potreba za utvrđivanje trenutnog nivoa digitalnih vještina	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za	Izveštaj o procjeni potreba

	nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju.	obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH Odjel za obrazovanje, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u KS	
3.1.2.3.2	Izraditi programe stručnog osposobljavanja nastavnika osnovnih i srednjih škola u oblasti digitalnih vještina na osnovu najboljih praksi EU	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH, Odjel za obrazovanje, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u KS	Sadržaj programa stručnog osposobljavanja nastavnika osnovnih i srednjih škola u oblasti digitalnih vještina zasnovanih na najboljim praksama EU.
3.1.2.3.3	Izrada obrazovnih programa za sticanje digitalnih vještina prilagođenih potrebama nastavnika u osnovnom i srednjem obrazovanju na osnovu najboljih praksi EU	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH Odjel za obrazovanje, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u KS	Sadržaj obuke pripremljene za profesionalni razvoj nastavnika u digitalnim vještinama
3.1.2.3.4	Implementacija obrazovnih programa za digitalne vještine prilagođenih specifičnim zahtjevima edukatora u osnovnom i srednjem obrazovanju, u skladu s najboljim praksama EU.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH, Odjel za obrazovanje, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u KS	Izvještaj obrazovnih institucija u kojem se procjenjuje postotak nastavnika koji su bili uključeni i uspješno završili obuku u digitalnim vještinama.
3.1.2.3.5.	Uspostavljanje sistema praćenja obuhvata nastavnika osnovnih i srednjih škola koji su uspješno završili obuku iz digitalnih vještina i koriste ih u svom svakodnevnom radu	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Odjel za obrazovanje Vlade Brčko distrikta BiH, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH, Odjel za obrazovanje, Zavod za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u KS	Izvještaj o praćenju

KORAK 3.1.2.4. Zakon o osiguranju kvaliteta u visokom obrazovanju RS stupio na snagu

Prilagođavanje i provođenje Zakona o osiguranju kvaliteta u visokom obrazovanju RS neophodni su za uspostavu jasnih procedura i standarda koji osiguravaju kvalitet rada visokoškolskih ustanova u Republici Srpskoj. Primjena ovog zakona će doprinijeti unapređenju akademskog ugleda i atraktivnosti visokoškolskih ustanova, čime se povećava njihova konkurentnost na globalnom nivou. Ovaj zakon je ključan za privlačenje studenata, istraživača i investicija jer stvara povoljnije okruženje za kontinuirano unapređenje visokog obrazovanja. Zainteresovane strane kao što su vladina tijela, obrazovne ustanove i agencije za osiguranje kvaliteta moraju blisko sarađivati kako bi se ovaj zakon efikasno sprovodio. To

uključuje izradu, pregled i usvajanje zakonodavstva, kao i pružanje kontinuirane podrške njegovom sprovođenju putem mehanizama praćenja i evaluacije.

TABELA 94: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.2.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.2.4.1	Usvajanje Zakona o Agenciji za visoko obrazovanje Republike Srpske	Ministarstvo civilnih poslova, Narodna skupština Republike Srpske, Predsjednik RS	Zapisnik sa sjednice Narodne skupštine Republike Srpske
3.1.2.4.2	Objavljivanje Zakona o Agenciji za visoko obrazovanje Republike Srpske u Službenom glasniku	Ministarstvo civilnih poslova, Narodna skupština Republike Srpske, Službeni glasnik Republike Srpske	Objavljivanje u službenom glasniku

KORAK 3.1.2.5. Akreditacija najmanje dvije agencije kao članica ENQA-e

Postizanje akreditacije od strane Evropskog udruženja za osiguranje kvaliteta u visokom obrazovanju (ENQA) ključno je za osiguranje da procesi osiguranja kvaliteta ispunjavaju međunarodne standarde. Članstvo u ENQA-i omogućava agencijama pristup vrijednim resursima, stručnosti i mrežama, povećavajući njihov kredibilitet i olakšavajući međunarodnu saradnju u praksama osiguranja kvaliteta. Proces akreditacije uključuju samoprocjenu, planiranje akcija i eksterne evaluacije od strane ENQA panela za reviziju. To zahtijeva aktivno učešće akreditacijskih agencija, obrazovnih institucija koje traže akreditaciju i relevantnih vladinih tijela kako bi se ispunili kriteriji koje je postavila ENQA.

TABELA 95: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.2.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.2.5.1	Izveštaji o samoprocjeni agencija	Ministarstvo civilnih poslova, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta i Agencija za visoko obrazovanje Republike Srpske	Izveštaji o samoprocjeni
3.1.2.5.2	Detaljni akcioni planovi koji opisuju specifične korake i prekretnice za postizanje članstva u ENQA-i	Ministarstvo civilnih poslova, Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvaliteta i Agencija za visoko obrazovanje Republike Srpske	Dva akciona plana sa definisanim konkretnim koracima za postizanje članstva u ENQA-i
3.1.2.5.3	Završni izvještaj o evaluaciji ENQA-inog panela o usklađenosti sa Standardima i smjericama za osiguranje kvaliteta u Evropskom prostoru visokog obrazovanja (ESG)	Ministarstvo civilnih poslova, ENQA in panel za reviziju	Izveštaj ENQA panela za reviziju
3.1.2.5.4.	Donošenje zaključka o usklađenosti dvije agencije sa ESG-om i potvrda pristupanja članstvu u ENQA-i.	Ministarstvo civilnih poslova, ENQA odbor	Potvrda o pristupanju članstvu u ENQA-i

Visoka nezaposlenost i neusklađenost na tržištu rada predstavljaju dugoročne strukturne probleme u Bosni i Hercegovini (BIH). Tržište rada suočava se sa strukturnim problemima kao što su nedostatak traženih vještina, sporo stvaranje radnih mjesta i jaz između obrazovnih profila i potreba poslodavaca. Mnogi obrazovni programi nisu usklađeni sa zahtjevima tržišta rada, što rezultira time da mladim ljudima nedostaju praktična znanja i vještine. Osim toga, ne postoji dovoljna saradnja između obrazovnih institucija i poslodavaca, što otežava prilagođavanje obrazovnih programa potrebama tržišta.²³

Izazovi uključuju decentralizovani obrazovni sistem, nedovoljnu infrastrukturu, ograničena finansijska sredstva i neadekvatnu obuku nastavnika. Mnogim školama, posebno u ruralnim područjima, nedostaje brzi internet i moderna IT oprema. Nastavnici često ne posjeduju digitalne vještine, a neki se opiru usvajanju novih tehnologija, što dodatno ugrožava kvalitet obrazovanja. Pored toga, aktivne politike zapošljavanja zahtijevaju bolje planiranje i efikasnost, jer samo mali procent poslodavaca zapošljava direktno iz obrazovnog sistema.

Da bi se odgovorilo na ove izazove, predlaže se niz koraka i aktivnosti. Provođenje detaljne analize postojećih programa strukovnog obrazovanja i osposobljavanja omogućava uvid u obim mogućnosti učenja na radnom mjestu i broj učenika koji ih koriste. Ova analiza ključna za identifikaciju nedostataka i prilika za poboljšanje, osiguravajući da obrazovni programi zadovoljavaju stvarne potrebe tržišta rada. Razvoj novih nastavnih planova i programa, saradnja s poslodavcima radi obezbjeđivanja stažiranja i kreiranje sistema podrške za učenike ključni su jer omogućavaju sticanje praktičnih vještina direktno primjenjivih na radnom mjestu, čime se povećavaju šanse za zapošljavanje učenika. U Republici Srpskoj od 2021. godine primjenjuju se novi nastavni planovi i programi zasnovani na ishodima učenja. Ovi nastavni planovi i programi povećali su broj sati namijenjenih praktičnoj obuci u srednjim stručnim i tehničkim školama. Provođenje praktične nastave za učenike srednjih škola u kabinetima za praktičnu nastavu regulisano je Zakonom o srednjem obrazovanju i odgoju (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 41/18, 35/20, 92/20 i 55/23) i Pravilnikom o načinu obrazovanja učenika u dualnom sistemu obrazovanja i praktične nastave kod poslodavaca (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 5/24). Praktična nastava se realizuje u školskim radionicama i drugim objektima opremljenim za nastavu u skladu sa relevantnim standardima, kao i u objektima izvan škole, u prostorijama poslodavaca. Pored toga, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske donijelo je Pravilnik o provođenju učenja kroz rad tokom školskih praznika (Službeni glasnik Republike Srpske, br. 62/24). Od 70 srednjih stručnih i tehničkih škola, 50 – ili 72,46% je uspostavilo saradnju s poslodavcima. Praktična nastava kod poslodavaca se provodi za 16% učenika u srednjim stručnim i tehničkim školama, a u nju je uključeno ukupno 1 186 poslodavaca.

Obezbjedivanje obuke za nastavno osoblje i poslodavce za efikasno sprovođenje učenja zasnovanog na radu je važno jer osigurava da su svi učesnici posjeduju znanje i vještine potrebne za uspješnu realizaciju praktične nastave, čime se poboljšava kvalitet obrazovanja i osposobljavanja. Neophodan je okvir za osiguranje kvaliteta obrazovanja odraslih usklađen sa kompetencijama. To podrazumijeva analizu postojećih programa obrazovanja odraslih, definisanje jasnih ciljeva i standarda i razvoj politika za dosljednu implementaciju.

Nastavnici stručnog obrazovanja i obuke (VET) imaju ključnu ulogu u sprovođenju obrazovnih promjena i reformisanju radnih praksi. U svijetu rada koji se brzo mijenja, sve je izraženija potreba fleksibilnim načinima organizovanja obuke usmjerenim ka korisnicima, kako bi obuka bila održiva iz perspektive cjeloživotnog učenja. Kompetencije se mogu sticati u različitim okruženjima za učenje, zbog čega će uloga nastavnika u budućnosti vjerovatno postajati još značajnija, kao onih koji planiraju individualne obrazovne puteve i onih koji prepoznaju već stečene kompetencije. Nastavnici u okviru stručnog

²³ Redovni ekonomski izvještaj za Zapadni Balkan br. 20 | jesen 2021., Zelena agenda, Grupa Svjetske banke

obrazovanja moraju posjedovati kompetencije koje će im omogućiti da svoje učenike usmjere ka svijetu rada budućnosti.

Novi zahtjevi u oblasti kompetencija obuhvataju nekoliko ključnih oblasti. **Kompetencija** relevantna za industriju podrazumijeva razumijevanje i primjenu savremenih industrijskih praksi, sposobnost podučavanja vještinama i znanjima značajnim za industriju, kao i sposobnost saradnje sa predstavnicima privatnog sektora. **Pedagoška kompetencija** uključuje primjenu savremenih nastavnih metoda, vještine efikasnog upravljanja nastavom i angažovanja učenika, kao i umijeće ocjenjivanja njihovog napredovanja i pružanja konstruktivne povratne informacije. **Stručna znanja** iz određene oblasti zahtijevaju ažurno poznavanje konkretne oblasti i sposobnost uključivanja aktuelnih istraživanja i trendova u nastavni proces. **Digitalna pismenost** podrazumijeva kompetenciju u korištenju obrazovnih tehnoloških alata i sposobnost integrisanja digitalnih resursa u nastavnu praksu. Na kraju, **inkluzivno obrazovanje** obuhvata vještine u osmišljavanju i primjeni inkluzivnih nastavnih strategija, kao i razumijevanje različitih potreba učenika i prilagođavanje nastave tim potrebama.

Stručni razvoj nastavnika i instruktora (voditelja obuka) u skladu sa novim zahtjevima za kompetencijama podrazumijeva višestrani pristup usmjeren ka unapređenju obrazovnog okruženja. Procjena potreba radi utvrđivanja specifičnih kompetencija koje su potrebne u sadašnjem i budućem obrazovnom kontekstu podrazumijeva analizu postojećih nedostataka u vještinama nastavnika i instruktora, kao i razumijevanje novih kompetencija koje diktiraju tehnološki napredak, pedagoške inovacije i globalni obrazovni standardi. Ishod ove procjene pruža okvir za razvoj ciljanih programa stručnog razvoja koji će biti pažljivo osmišljeni kako bi se riješili utvrđeni nedostaci u kompetencijama, uključujući najbolje prakse iz međunarodnih obrazovnih standarda. Nastavni plan i program za osmišljavanje i razvoj programa stručnog usavršavanja treba da bude dinamičan i inkluzivan, i da predstavlja spoj teorijskog znanja i praktične primjene. On bi trebao pokrivati širok spektar oblasti, uključujući digitalnu pismenost, inovativne metodologije nastave, upravljanje učionicom i strategije angažovanja studenata. Provođenje ovih programa stručnog usavršavanja zahtjeva koordinirane napore kako bi se osigurala pristupačnost i inkluzivnost. Ovo može uključivati kombinaciju onlajn obuka, radionica i seminara i onih koji se održavaju uživo. Korišćenje digitalnih platformi može poboljšati doseg i fleksibilnost ovih programa, omogućavajući nastavnicima i instruktorima da učestvuju bez obzira na to gdje se nalaze. Da bi se izmjerila efikasnost programa stručnog usavršavanja, mora biti uspostavljen sistem evaluacije. Ovo uključuje procjene prije i poslije obuke kako bi se utvrdilo poboljšanje kompetencija i ukupni uticaj obuke. Kontinuirana podrška i mehanizmi praćenja su neophodni kako bi se osiguralo da se novostečene vještine efikasno integrišu u svakodnevnu nastavnu praksu. To može uključivati programe mentorstva, saradnju sa vršnjacima i pristup zajednicama kontinuiranog stručnog učenja. Takvi sistemi podrške pomažu u održavanju dinamike profesionalnog razvoja i podstiču kulturu cjeloživotnog učenja među edukatorima. Redovno praćenje osigurava da su inicijative za stručno usavršavanje na pravom putu i da ispunjavaju svoje ciljeve. Detaljno izvještavanje pruža uvid u napredak i rezultate, ističući oblasti uspjeha i identifikujući mogućnosti za poboljšanje. Transparentna komunikacija sa svim zainteresovanim stranama, uključujući obrazovne institucije, vladine organe i same edukatore, podstiče odgovornost i kontinuirano unapređenje napora u oblasti profesionalnog razvoja.

U Republici Srpskoj, u skladu sa zakonskim okvirom koji reguliše predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, nastavnici i stručni saradnici su obavezni da se stručno usavršavaju. Ova obaveza se zasniva na definisanim oblastima specijalizacije, uključujući prirodne, društvene i humanističke nauke, umjetnost, pedagoške i psihološke nauke, didaktiku i metodiku nastave, inkluziju i druge oblasti relevantne za potrebe obrazovnog sistema. Stručno usavršavanje se sprovodi u skladu sa Katalogom programa obuke i stručnog usavršavanja, koji definiše, organizuje i sprovodi Republički pedagoški zavod Republike Srpske (RPZ). Kontinuirano stručno usavršavanje nastavnika i stručnih saradnika takođe je strateško opredjeljenje Ministarstva. U skladu sa ovim kompetencijama, biće razvijeni programi obuke za nastavnike u stručnom obrazovanju i obuci. Ovi programi će obezbjediti da nastavnici koji pohađaju obuku, a koja će se provoditi u ciklusima najmanje četiri puta godišnje i obuhvatati četiri modula, steknu relevantna znanja i vještine. Ovaj strukturirani pristup ima za cilj poboljšanje kvaliteta obrazovanja i bolje ga uskladiti sa zahtjevima industrije, što će u krajnjoj liniji doprinijeti kompetentnijoj i kvalifikovanijoj radnoj snazi.

Ovaj kontinuirani razvoj pomaže u održavanju visokih obrazovnih standarda, prilagođava metode nastave trenutnim praksama u industriji, i na kraju, poboljšava postignuća učenika pružajući im relevantnu i aktuelnu obuku. Procjena ažuriranih potreba za kompetencijama trebalo bi da usmjerava razvoj prilagođenih programa stručnog usavršavanja, uz podršku neophodnih resursa.

Povećanje udjela učenika stručnog obrazovanja i obuke koji se zaposle u roku od godinu dana nakon diplomiranja podrazumijeva analizu trendova zapošljavanja, usklađivanje nastavnih planova i programa sa potrebama industrije, pružanje karijernog savjetovanja, jačanje partnerstava sa predstavnicima industrije, promociju preduzetništva i praćenje rezultata zapošljavanja.

Provođenje ovih koraka i aktivnosti pomoći će u rješavanju problema nezaposlenosti i neusklađenosti između potrebnih i ponuđenih vještina, stvarajući povoljne uslove za ekonomski rast i razvoj Bosne i Hercegovine.

TABELA 96: KORACI U OKVIRU REFORME 3.1.3.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
3.1.3.1	Najmanje 40% učenika druge godine stručnog obrazovanja (VET) treba da ima značajno iskustvo (najmanje 25% programa) u učenju zasnovanom na radu (EEA strateški okvir)	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje	decembar 2026.
3.1.3.2	Okvir za osiguranje kvaliteta obrazovanja odraslih je uspostavljen, u skladu sa kompetencijama	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje	jun 2026.
3.1.3.3	Profesionalni razvoj nastavnika i instruktora kako bi se uskladili sa novim zahtjevima za kompetencijama	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo	jun 2026.
3.1.3.4	15% učenika stručnog obrazovanja zaposleno u roku od godinu dana nakon završetka školovanja	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, kantonalne službe za zapošljavanje, udruženja poslodavaca, Ministarstvo privrede, privredne komore na svim nivoima	jun 2027.

KORAK 3.1.3.1. Najmanje 40% učenika druge godine stručnog obrazovanja (VET) treba da ima značajno iskustvo (najmanje 25% programa) u učenju zasnovanom na radu (EEA strateški okvir)

Pružanje mogućnosti učenja kroz rad u svim njegovim oblicima učenicima druge godine stručnog obrazovanja osigurava da steknu praktične vještine relevantne za industriju koje poboljšavaju njihovu mogućnost zapošljavanja. Međutim, trenutno u Bosni i Hercegovini ne postoje podaci na nivou države o broju učenika uključenih u učenje kroz rad sa poslovnim subjektima. Prema najnovijim podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine za školsku 2023/24. godinu, u srednje tehničke škole upisano je 63 332 učenika, od čega je 33 314 žena i 30 018 muškaraca. Stručne škole imaju ukupno 19 054 učenika, uključujući 4 843 žena i 14 211 muškaraca. Izlaganje učenika stvarnom radnom okruženju pomaže im da razumiju dinamiku radnog mjesta, razviju kompetencije i donesu informisane odluke o karijeri. Ovo usklađivanje sa strateškim okvirom Evropskog obrazovnog prostora (EEA) osigurava da obrazovni programi odgovaraju zahtjevima tržišta rada. Obrazovne vlasti, stručne škole i partneri iz industrije moraju saradivati u kreiranju i održavanju programa učenja kroz rad. Poslodavci igraju ključnu ulogu pružanjem praktične nastave, prakse i mogućnosti za obuku. Prosvjetni radnici i kreatori nastavnih planova i programa moraju osigurati da se ova iskustva integrišu u obrazovne puteve učenika, uz redovno praćenje i povratne informacije kako bi se kontinuirano poboljšavao kvalitet ovih programa.

TABELA 9735: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.3.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.3.1.1	Provesti detaljnu analizu postojećih programa stručnog obrazovanja i obuke radi utvrđivanja obima mogućnosti za učenje zasnovano na radu koje su trenutno dostupne i broja učenika koji koriste te mogućnosti.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, udruženja poslodavaca, privredne komore	Izveštaj o detaljnoj analizi programa stručnog obrazovanja i obuke
3.1.3.1.2	Razviti detaljan plan zasnovan na rezultatima procjene radi povećanja obima učenja zasnovanog na radu.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje	Strateški plan razvoja
3.1.3.1.3	Formirati radnu grupu sastavljenu od predstavnika nadležnih institucija za razvoj standarda i kvalifikacija u stručnom obrazovanju kao dio razvoja Okvira kvalifikacija u Bosni i Hercegovini.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja, Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, kantonalni pedagoški zavodi, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo	Okvir kvalifikacija u Bosni i Hercegovini
3.1.3.1.4	Izraditi nove nastavne programe, uspostaviti saradnju sa poslodavcima radi obezbjeđivanja programa učenja zasnovanih na radu i osmisliti sisteme podrške za učenike u skladu sa nadležnostima obrazovnih institucija.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u Kantonu Sarajevo / nadležne obrazovne institucije, privredne komore na svim nivoima; Unija	Okvir novih nastavnih programa

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
		poslodavaca RS, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine	
3.1.3.1.5	Obezbjediti obuku za nastavno osoblje i poslodavce radi efikasne primjene učenja zasnovanog na radu.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, kantonalni pedagoški zavodi, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja u Kantonu Sarajevo / nadležne obrazovne institucije, privredne komore na svim nivoima; Unija poslodavaca RS, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine	Izvještaj o evaluaciji programa obuke
3.1.3.1.6	Identifikovati uspješne prakse i oblasti za unapređenje kroz kontinuirano praćenje programa i prilagođavati ga u skladu sa ciljevima.	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležne obrazovne institucije, privredne komore na svim nivoima; Unija poslodavaca RS, Udruženje poslodavaca Federacije Bosne i Hercegovine	Izvještaj o napretku i evaluaciji uticaja na rezultate učenja učenika

KORAK 3.1.3.2. Okvir za osiguranje kvaliteta obrazovanja odraslih je uspostavljen, u skladu sa kompetencijama

Uspostavljanje okvira za obezbjeđivanje kvaliteta obrazovanja odraslih je od vitalnog značaja kako bi se osiguralo da polaznici dobiju relevantno obrazovanje i obuku. Ovaj okvir pomaže u održavanju dosljednih standarda u svim programima, osiguravajući da je obrazovanje odraslih usklađeno sa potrebama tržišta rada i da podržava cjeloživotno učenje. Takođe on povećava kredibilitet i atraktivnost programa obrazovanja odraslih. Vladina tijela, obrazovne institucije, pružaoci usluga obrazovanja odraslih i agencije za obezbjeđivanje kvaliteta moraju zajedno raditi na razvoju i implementaciji ovog okvira. Zainteresovane strane treba da učestvuju u definisanju jasnih ciljeva i standarda, sprovođenju redovnih evaluacija i ažuriranju politika na osnovu povratnih informacija i najboljih praksi. Uključivanje odraslih polaznika u proces osigurava da se njihove potrebe i perspektive uzmu u obzir.

TABELA 36: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.3.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.3.2.1	Analiza postojećih programa obrazovanja odraslih i procjena raspoloživih resursa, politika i praksi u oblasti obrazovanja odraslih na nivou nadležnih obrazovnih organa	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležni obrazovni organi	Izvještaj o sveobuhvatnoj evaluaciji programa

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.3.2.2	Definisanje jasnih ciljeva i standarda radi obezbjeđivanja kvaliteta u obrazovanju odraslih, uključujući ključne kompetencije i vještine koje polaznici treba da steknu kroz obrazovanje	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležni obrazovni organi	Izveštaj o definisanju ciljeva i standarda za obrazovanje odraslih
3.1.3.2.3	Izrada okvira za obezbjeđenje kvaliteta obrazovanja odraslih na nivou nadležnih obrazovnih organa	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležni obrazovni organi	Izveštaj o okviru za obezbjeđenje kvaliteta obrazovanja odraslih
3.1.3.2.4	Izrada politika radi obezbjeđivanja dosljedne primjene standarda kvaliteta u obrazovanju odraslih na nivou nadležnih obrazovnih organa	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležni obrazovni organi	Izveštaj o praćenju primjene standarda kvaliteta u obrazovanju odraslih na nivou nadležnih obrazovnih organa

KORAK 3.1.3.3. Profesionalni razvoj nastavnika i instruktora kako bi se uskladili sa novim zahtjevima za kompetencijama

Programi stručnog usavršavanja za nastavnike i instruktore im daju kompetencije potrebne za pružanje visokokvalitetnog obrazovanja. Kako se obrazovna slika razvija, edukatori moraju posjedovati najsavremenije vještine u oblasti digitalne pismenosti i modernih metodologija nastave te posjedovati znanje specifično za industriju. Digitalna pismenost omogućava nastavnicima i učenicima efikasno korišćenje digitalnih alata u nastavi i učenju, pripremajući učenike za tehnološki orijentisano radno okruženje. Održivost integriše principe održivog razvoja u nastavne planove i programe, podstičući buduće generacije da razumiju i rješavaju ekološke izazove. Preduzetničko obrazovanje podstiče razvoj kreativnosti, inovacija i poslovnih vještina, opremajući učenike za konkurentna i dinamična tržišta rada. Prilagodljivost u upravljanju različitim i brzo promjenljivim potrebama učenika, obezbjeđuje inkluzivno i efikasno okruženje za učenje. Za školsku 2023/2024. godinu nisu dostupni podaci o broju nastavnika zaposlenih u srednjim tehničkim i stručnim školama u Bosni i Hercegovini. Prema najnovijim podacima Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine za školsku 2022/23. godinu, ukupan broj nastavnog osoblja zaposlenog u srednjim tehničkim školama je 7 793, od čega je 4 729 žena i 3 064 muškaraca. U srednjim stručnim školama ovaj broj je znatno manji, ukupno 531 nastavnik, od čega je 314 žena. Generalno, srednje tehničke i stručne škole zapošljavaju ukupno 8 324 nastavnika. Programi stručnog usavršavanja odvijaće se u ciklusima, najmanje četiri puta godišnje, kroz kombinaciju onlajn i praktičnih radionica kako bi bili pristupačni svim učesnicima, bez obzira na geografsku lokaciju. Učešće će se smatrati zadovoljavajućim ako najmanje 70% nastavnika i instruktora (približno 5 826 osoba) učestvuje u ovim programima, pri čemu svaki od njih završi najmanje dva modula u roku od jedne godine. Ovo osigurava da učenici dobiju relevantnu i efikasnu obuku, poboljšavajući ishode učenja i mogućnost zapošljavanja. Vladine obrazovne institucije, institucije za obuku nastavnika i pružaoci usluga stručnog usavršavanja moraju sarađivati kako bi osmislili i realizovali ove programe. Edukatori treba da budu aktivno uključeni u identifikovanje svojih potreba za obukom i učešće u mogućnostima za kontinuirano učenje. Podrška kreatora politika i obrazovnih institucija je neophodna za obezbjeđivanje resursa i stvaranje okruženja koje podstiče profesionalni rast.

TABELA 37: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.3.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.3.3.1	Razvoj prilagođenih programa stručnog usavršavanja za nastavnike i instruktore radi razvoja potrebnih kompetencija na nivou nadležnih obrazovnih organa	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, kantonalni pedagoški zavodi, Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležni obrazovni organi	Izveštaj o implementaciji programa stručnog usavršavanja
3.1.3.3.2	Obezbjediavanje potrebnih resursa i sistema podrške radi omogućavanja pristupa mogućnostima stručnog usavršavanja za sve nastavnike i instruktore na nivou nadležnih obrazovnih organa	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, kantonalni pedagoški zavodi, Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležni obrazovni organi	Izveštaj o sistemima podrške za stručno usavršavanje
3.1.3.3.3	Provođenje i realizacija prilagođenih programa stručnog usavršavanja za nastavnike i instruktore radi profesionalnog razvoja i usklađivanja sa novim kompetencijama na nivou nadležnih obrazovnih organa	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, kantonalni pedagoški zavodi, Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležni obrazovni organi	Analiza uticaja inicijativa u oblasti stručnog usavršavanja na vještine i kompetencije nastavnika

KORAK 3.1.3.4 15% učenika stručnog obrazovanja zaposleno u roku od godinu dana nakon završetka školovanja

Povećanje stope zaposlenosti učenika srednjih stručnih škola u roku od godinu dana nakon završetka školovanja jedan je od mogućih koraka u rješavanju problema nezaposlenosti i neusklađenosti između ponuđenih i potrebnih vještina. Osiguravanje da programi stručnog obrazovanja u školama budu usklađeni sa potrebama industrije omogućava učenicima jednostavan prelazak na tržište rada i doprinos ekonomskom rastu i razvoju. Praćenje rezultata zapošljavanja pruža dragocjen uvid u efikasnost programa stručnog obrazovanja i obuke i identifikuje oblasti za poboljšanje. Stručne škole, zainteresovane strane u industriji, službe za savjetovanje o karijeri, služba za zapošljavanje i vladine agencije za zapošljavanje moraju saradivati kako bi postigle ovaj cilj. To podrazumijeva usklađivanje nastavnih planova i programa sa zahtjevima tržišta rada, pružanje usluga karijernog vođenja i podrške, razvoj partnerstava sa poslodavcima i promociju preduzetništva među učenicima. Redovno praćenje i

evaluacija trendova zapošljavanja pomažu u usavršavanju obrazovnih strategija i poboljšanju rezultata učenika.

Trenutno u Bosni i Hercegovini ne postoji sistem za praćenje zaposlenosti ovih učenika, a relevantni podaci o njihovom ulasku na tržište rada nisu dostupni. Povećanje stope zaposlenosti (15%) je potencijalno rješenje za probleme nezaposlenosti i neusklađenosti između stečenih vještina i potreba tržišta rada. Uspostavljanje sistema za praćenje mogućnosti zapošljavanja i analizu ishoda zapošljavanja pružice uvid u efikasnost programa stručnog obrazovanja i obuke. Taj sistem treba da bude zasnovan na koordinisanim naporima ključnih zainteresovanih strana, uključujući ministarstva obrazovanja i ministarstva rada i zapošljavanja, privredne komore i industrijska udruženja i agencije za zapošljavanje i institucije tržišta rada za prikupljanje podataka i praćenje trendova. Sprovođenje ovog koraka biće zasnovano na analizi ili studiji praćenja, koja će pružiti neophodne podatke za uspostavljanje osnove za dalje praćenje mogućnosti zapošljavanja. Rezultati studije će poslužiti kao osnova za razvoj mehanizama koji omogućavaju praćenje ishoda zapošljavanja učenika koji završavaju srednje stručne škole.

TABELA 38: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.1.3.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.1.3.4.1	Kreiranje politike upisa u skladu sa stvarnim potrebama tržišta rada i razvojnim politikama, zasnovanim na procjeni potreba tržišta rada u lokalnim zajednicama	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, kantonalne službe za zapošljavanje, udruženja poslodavaca, Ministarstvo privrede, privredne komore na svim nivoima	Zvanični izvještaji državnih agencija nadležnih za analizu tržišta rada i razvojne politike
3.1.3.4.2	Usklađivanje nastavnih planova i programa u srednjem obrazovanju sa aktuelnim trendovima i potrebama tržišta rada na nivou nadležnih obrazovnih organa	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, pedagoški zavodi, Institut za razvoj preduniverzitetskog obrazovanja Kantona Sarajevo, Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Pedagoška institucija Vlade Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje / nadležni obrazovni organi, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, kantonalne službe za zapošljavanje, udruženja poslodavaca, Ministarstvo privrede, privredne komore na svim nivoima	Izveštaj o usklađivanju nastavnih planova i programa srednjeg obrazovanja
3.1.3.4.3	Izrada strateških smjernica za razvoj karijernog vođenja na nivou nadležnih obrazovnih organa	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje, Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, kantonalne službe za zapošljavanje, udruženja poslodavaca, Ministarstvo privrede, privredne komore na svim nivoima	Dokumenti o smjericama za razvoj karijernog vođenja na nivou nadležnih obrazovnih organa
3.1.3.4.4	Provođenje „trejser studija“ – praćenje karijernih putanja i zapošljavanja bivših	Ministarstvo civilnih poslova, Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, kantonalna ministarstva obrazovanja i Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za obrazovanje,	Izveštaj o rezultatima „trejser studija“

učenika srednjih stručnih škola tokom vremena radi procjene efikasnosti stručnih programa u olakšavanju prelaska na tržište rada	Federalni zavod za zapošljavanje, Zavod za zapošljavanje Republike Srpske, kantonalne službe za zapošljavanje, udruženja poslodavaca, Ministarstvo privrede, privredne komore na svim nivoima	
--	---	--

KOMPONENTA 3.2. TRŽIŠTE RADA

REFORMA 3.2.1. POVEĆATI PRISTUP DOSTOJANSTVENOM RADU U CIJELOJ ZEMLJI, UKLJUČUJUĆI PILOT-PROJEKT I POTPUNU PROVEDBU GARANCIJE ZA MLADE

U svojim ambicioznim nastojanjima da reformiše tržište rada i sisteme socijalne zaštite, Bosna i Hercegovina se suočava sa nekoliko značajnih izazova. Ključni izazov je potreba za poboljšanim prikupljanjem i dostupnošću podataka, što je neophodno za donošenje informisanih odluka o politikama. Aktivnosti povezane s provođenjem Ankete o dohotku i životnim uslovima (SILC) i Ankete o radnoj snazi (LFS) otkrivaju nedostatke u prikupljanju podataka. Iako je LFS jedan od najpouzdanijih izvora podataka vezanih za tržište rada, postoje problemi sa dostupnošću podataka i izvještaja EU-SILC-a, uprkos tome što agencije provode neophodna istraživanja. Do decembra 2025. godine neophodno je obezbijediti dosljedno i pouzdano prikupljanje podataka, što je ključno za donošenje informisanih odluka o politikama, ali to zahtijeva prevazilaženje problema vezanih za finansiranje, obuku i koordinaciju između različitih statističkih agencija (korak 3.2.1.1.).

Još jedan veliki izazov je povećanje broja redovnih inspekcija rada za 25% do juna 2026. godine. Ovaj korak je neophodan za provođenje zakona o radu i poboljšanje bezbjednosti na radu. Međutim, on zahtijeva značajne resurse, uključujući zapošljavanje i obuku dodatnih inspektora i efikasnu koordinaciju među inspektorima. Rješavanje potencijalnog otpora poslovne zajednice i obezbjeđivanje sveobuhvatne pokrivenosti u različitim regionima takođe predstavljaju značajne prepreke (korak 3.2.1.2.).

Reforma sistema javnih službi za zapošljavanje u Bosni i Hercegovini je kontinuiran i sveobuhvatan proces, u okviru kojeg su neke javne službe za zapošljavanje već postigle napredak. Glavni cilj ove reforme je da se osigura da samo osobe koje aktivno traže zaposlenje ostanu registrovane u javnim službama za zapošljavanje, što će ovim institucijama omogućiti da izdvoje odgovarajuće resurse i pruže adekvatnu individualnu podršku za aktivaciju na tržištu rada. Da bi se to postiglo, neophodno je provesti temeljnu reformu koja, između ostalog, uključuje odvajanje socijalne i zdravstvene zaštite od statusa registracije u zavodima za zapošljavanje. Ovo bi osiguralo da se prava iz socijalne zaštite ostvaruju putem odgovarajućih institucija, a ne putem registracije nezaposlenosti. Takva promjena bi poboljšala efikasnost javnih službi za zapošljavanje i omogućila im da se fokusiraju na aktivne (stvarne) tražioce posla. Osiguravanje da osoblje javnih službi za zapošljavanje bude adekvatno pripremljeno za pružanje isključivo usluga zapošljavanja, bez dodatnog administrativnog tereta, zahtijeva pažljivo planiranje i izvršenje, kao i prilagođavanje pravnog okvira, što može biti složeno i dugotrajno. Ohrabrujuće je što je ova reforma već završena u Republici Srpskoj, tako da Federacija BiH i Brčko distrikt BiH mogu učiti iz njihovih iskustava (korak 3.2.1.3.).

Jedan od ključnih koraka u uspostavljanju registra javnih službi za zapošljavanje koji obuhvata samo pojedince koji aktivno traže posao i uvodi indikatore za obezbjeđivanje kvaliteta, jeste početna podjela baza podataka javnih službi za zapošljavanje u dvije kategorije: baza podataka aktivnih tražilaca posla i baza podataka pojedinaca registrovanih radi pristupa određenim pravima, koji se u okviru reforme nazivaju „Neaktivni tražioci posla“ (korak 3.2.1.7.). Ovaj korak u suštini omogućava javnim službama za zapošljavanje da procjene koliko od ukupnog broja nezaposlenih osoba, zaista traži posao, što im omogućava da se više fokusiraju na te osobe. Osobama koje aktivno ne traže posao pojednostavile bi se obaveze u smislu redovne registracije ili izrade individualnog plana zapošljavanja. Ovu fazu treba prihvatiti kao privremenu mjeru, a ne trajno rješenje. Krajnji cilj je da se osigura da samo oni koji zaista traže posao ostanu na evidenciji javnih službi za zapošljavanje, dok ostali ne bi imali podsticaj da se registruju. Reforma je već provedena u Javnoj službi za zapošljavanje Republike Srpske i predstavlja

primjer dobre prakse koji se može proširiti na ostatak zemlje, uključujući Federaciju Bosne i Hercegovine i Zavod za zapošljavanje Brčko distrikta.

Ova reforma javnih službi za zapošljavanje omogućuje smanjenje broja nezaposlenih po savjetniku (korak 3.2.1.9.), osiguravajući da svakoj osobi koja aktivno traži posao bude dodijeljen savjetnik koji može da se posveti njenim specifičnim potrebama. Tek tada možemo očekivati značajno povećanje broja ljudi iz ranjivih grupa koji koriste usluge posredovanja (korak 3.2.1.5.), kao i povećanje broja žena i drugih ranjivih kategorija na koje se odnose mjere aktivnog zapošljavanja. Posebnu pažnju treba posvetiti jasnoj definiciji mjera aktivnog tržišta rada, jer se u trenutnoj praksi mjere aktivnog tržišta rada gotovo isključivo shvataju kao subvencionisane mjere zapošljavanja, dok mnoge druge aktivnosti, kao što su klubovi za zapošljavanje i savjetodavna podrška za samozapošljavanje, često nisu dovoljno prepoznate kao dio ovog okvira (korak 3.2.1.6.).

Ova reforma je ključna za poboljšanje efikasnosti javnih službi za zapošljavanje (JSZ), a jedan od prvih predstojećih izazova pred ovim službama je provođenje Garancije za mlade (GM), što zahtijeva veći fokus na pojedinačne korisnike i mjerljive rezultate u kratkim vremenskim okvirima (korak 3.2.1.8.).

U akcionim planovima za GM na entitetskom nivou i u Brčko distriktu bilo je potrebno razraditi propisane faze implementacije. Na ovim nivoima vlasti definisane su posebne nadležnosti institucija koje će imati ključnu ulogu u ovom procesu. Provođenje programa GM predstavlja niz izazova za sistem javnih službi za zapošljavanje, a jedno od ključnih pitanja je uključivanje mladih ljudi koji nisu uključeni ni u jedan sistem zapošljavanja, obuke ili obrazovanja. Identifikacija ovih pojedinaca zahtijeva sa se razvije plan informisanja koji će, između ostalih aktivnosti, olakšati razmjenu podataka između relevantnih institucija, kao što su službe za zapošljavanje i centri za socijalni rad - praksa koja trenutno ne postoji (korak 3.2.1.4.). Ovaj integrisani pristup pomaže u rješavanju višestrukih potreba mladih i ranjivih grupa stanovništva, čineći socijalne i službe za zapošljavanje efikasnijim. U krajnjoj liniji, ove reforme doprinose dinamičnijem, inkluzivnijem i otpornijem tržištu rada u Bosni i Hercegovini.

Ciljani krajnji korisnici ovih reformi su prvenstveno mladi ljudi i ranjive grupe, uključujući žene. Očekuje se da će ove grupe značajno imati koristi od programa Garancije za mlade i raznih inicijativa za zapošljavanje i obuka usmjerenih na poboljšanje rezultata na tržištu rada i promociju inkluzivnosti. Fokusirajući se na ovu populaciju, reforme imaju za cilj da riješe pitanje nezaposlenosti i nedovoljne zaposlenosti, podstičući inkluzivnije tržište rada. U provođenje ovih reformi uključeno je nekoliko zainteresovanih strana, uključujući statističke agencije zadužene za prikupljanje podataka, inspektorate zadužene za sprovođenje zakona o radu i javne službe za zapošljavanje zadužene za posredovanje i pružanje podrške pri zapošljavanju. Ministarstva socijalne politike i zdravlja igraju ključnu ulogu u zakonodavnim prilagođavanjima i administrativnim tranzicijama. Efikasna koordinacija među ovim zainteresovanim stranama je neophodna za optimizaciju uticaja reformi, posebno u podršci ranjivim grupama i obezbjeđivanju poštovanja zakona o radu.

Investicije potrebne za provođenje ovih reformi uključuju unapređenje sistema za prikupljanje podataka, povećanje kapaciteta inspekcije rada, restrukturiranje administrativnih dužnosti unutar javne službe za zapošljavanje i razvoj tehnološke infrastrukture za razmjenu podataka. Ipak, ključni uslovi za uspjeh reformi su tehnička pomoć i snažna politička volja, a ne velika finansijska sredstva. Sredstva za pilot projekat GM-a su već obezbjeđena, što ovaj aspekt reforme čini relativno pristupačnim. Kontinuirano stručno usavršavanje savjetnika za zapošljavanje je takođe ključno. Ova ulaganja imaju za cilj da izgrade snažan sistem podrške za tražioce posla i osiguraju dugoročnu održivost reformi. Vremenski okvir za reforme obuhvata period od 2024. do 2027. godine, sa konkretnim rokovima utvrđenim za svaki korak kako bi se osigurao sistematski napredak.

Da bi se izmjerila dostignuća ovih reformi, neophodni su jasni indikatori i redovno praćenje. Na primjer, uspješna implementacija SILC-a i ARS-a biće verifikovana njihovim redovnim provođenjem do decembra 2025. godine. Slično tome, povećanje broja inspekcija rada od 25% do juna 2026. godine biće mjereno kroz izvještaje o procjeni i povratne informacije zainteresovanih strana. Oslobođanje javnih službi za zapošljavanje od obaveza zdravstvenog osiguranja, kontinuirana razmjena podataka između ovih službi i centara za socijalni rad i povećane usluge medijacije za ranjive grupe biće praćene kroz

različite izvještaje i analize podataka. Ove mjere omogućavaju da reforme ostanu na pravom putu i da se po potrebi preduzmu korektivne aktivnosti kako bi se postigli željeni rezultati.

TABELA 39: KORACI U OKVIRU REFORME 3.2.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za sprovođenje
3.2.1.1.	Anketa o dohotku i životnim uslovima (SILC) i istraživanje radne snage redovno se provode, a rezultati se blagovremeno objavljuju	Agencija za statistiku BiH, Zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku	decembar 2025.
3.2.1.2.	Povećanje ukupnog broja redovnih inspekcija rada u zemlji za 25%	Inspektorati RS, FBiH i BiH; Služba za poslove sa strancima BiH	jun 2026.
3.2.1.3.	Rasteretiti javne službe za zapošljavanje (JSZ) administrativnih poslova koji se odnose na zdravstveno osiguranje na svim nivoima	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinira izvještavanje); Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH; Vlada Brčko distrikta BiH – Odjel za zdravstvo i druge usluge; Ministarstvo zdravstva FBiH; javne službe za zapošljavanje FBiH i BDBiH; kantonalne službe za zapošljavanje	decembar 2025.
3.2.1.4.	Uspostaviti kontinuiranu razmjenu podataka između JSZ i centara za socijalni rad radi uključivanja ranjivih grupa / korisnika socijalne pomoći	Javne službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH; ministarstva socijalnih politika RS, FBiH, kantona i BDBiH	decembar 2025.
3.2.1.5.	Broj pripadnika ranjivih grupa koji koriste usluge posredovanja od strane osoblja JSZ povećan za 10%	Javne službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje, Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH; Vlada BDBiH	decembar 2026.
3.2.1.6.	Povećanje za 15% broja žena i drugih ranjivih grupa obuhvaćenih aktivnim mjerama zapošljavanja (AMZ)	Javne službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje, Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH; Vlada BDBiH	decembar 2026.
3.2.1.7.	Unaprijediti registre aktivnih i neaktivnih tražilaca posla u JSZ kroz uvođenje indikatora osiguranja kvaliteta	Javne službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje, Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH; Vlada BDBiH	decembar 2026.
3.2.1.8.	Najmanje 20% korisnika „Garancije za mlade“ je zaposleno u roku od 6 mjeseci nakon prestanka rada ili napuštanja formalnog obrazovanja	Ministarstvo civilnih poslova BiH; javne službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje, Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo rada	jun 2027.

		i socijalne politike FBiH; nadležni odjel BDBiH	
3.2.1.9.	Odnos savjetnika za zapošljavanje u JSZ prema tražiocima posla smanjen na 1:500	Javne službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH	jun 2027.

KORAK 3.2.1.1. Anketa o dohotku i životnim uslovima (SILC) i istraživanje radne snage redovno se provode, a rezultati se blagovremeno objavljuju

Statistika Evropske unije o dohotku i životnim uslovima (SILC) je alat koji koristi Evropska unija da prikuplja i analizira podatke o prihodima, životnim uslovima i socijalnoj isključenosti. Ona pruža suštinski uvid u ekonomsko i socijalno blagostanje domaćinstava i pojedinaca, omogućavajući kreatorima politika da osmisle efikasne socijalne i ekonomske politike. Statistički program Bosne i Hercegovine 2025. - 2028. godine ima za cilj poboljšanje statističke infrastrukture u zemlji, usklađivanje sa evropskim standardima i podršku proizvodnji visokokvalitetnih i pouzdanih statističkih podataka. Program je usmjeren na poboljšanje prikupljanja, analizu i diseminaciju podataka u ključnim oblastima kao što su prihodi, uslovi života i društveni pokazatelji, sa ciljem boljeg informisanja procesa odlučivanja i podsticanja društvenog razvoja.

Integrisanje SILC-a u statistički okvir Bosne i Hercegovine doprinijeće postizanju ovih ciljeva. Uredba (EU) 2019/1700, koja uspostavlja zajednički okvir za evropsku statistiku o pojedincima i domaćinstvima zasnovanim na podacima uzorka, direktno je povezana sa SILC-om. SILC pruža suštinske informacije o prihodima, uslovima života i socijalnoj isključenosti, dok uredba postavlja metodološke smjernice za prikupljanje takvih podataka. Sprovedbene uredbe Komisije, kao što su EU 2019/2242 i EU 2019/2180, osiguravaju kvalitet podataka kroz detaljne tehničke specifikacije i zahtjeve za izvještavanje o kvalitetu, omogućavajući poređenje i analizu uslova života širom Evropske unije. Delegirane uredbe EU 2020/256 i EU 2020/258 dopunjuju osnovnu uredbu podržavajući višegodišnje planiranje i precizno definisanje varijabli za analizu, čime doprinose proizvodnji visokokvalitetne i uporedive statistike koja služi za kreiranje politika u oblasti prihoda i socijalnih uslova.

Provođenje ankete o dohotku i životnim uslovima (SILC) u BiH važna je za donošenje informisanih političkih i socio-ekonomskih odluka u zemlji. Redovno prikupljanje podataka o SILC-u u BiH je ključan izvor informacija za identifikaciju ranjive populacije i osmišljavanja ciljnih politika i programa koji efikasno odgovaraju na njihove potrebe.

Vrijeme objavljivanja SILC-a u Bosni i Hercegovini propisuje Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS), koja je nacionalni statistički organ nadležan za vođenje i objavljivanje SILC-a. Agencija slijedi uspostavljene statističke okvire i metodologije, uključujući propise Evropske unije i preporuke za nacionalne statističke zavode.

Objavljeni izvještaji o SILC-u su od suštinskog značaja za informisanje donosioca odluka o stanju siromaštva i nejednakosti i omogućavaju zainteresovanim stranama da procijene efikasnost postojećih politika i intervencija. Bez redovnog i blagovremenog objavljivanja ovih izvještaja, postaje teško pratiti napredak, identifikovati pitanja i donositi informisane odluke za poboljšanje socio-ekonomskih uslova u zemlji. Pored toga, javna dostupnost nalaza SILC-a podstiče svijest javnosti i njen angažman te promoviše informisaniji javni diskurs o socio-ekonomskim pitanjima u BiH. Da bi se poboljšao uticaj SILC-a u BiH, prioritet je da se na osnovu prikupljenih podataka redovno objavljuju sveobuhvatni izvještaji. Ovaj korak ne samo da podržava donošenje politika zasnovanih na dokazima, već i jača napore BiH u postizanju ciljeva održivog razvoja i poboljšanju ukupne dobrobiti stanovništva. Osiguravanjem transparentnosti i pristupačnosti nalaza SILC-a, BiH može efikasnije rješavati društveno-ekonomske izazove i promovisati inkluzivni rast i razvoj u različitim regionima zemlje.

Redovna provedba podrazumijeva sistematsko i kontinuirano provođenje kompletnog procesa. To ne uključuje samo početne faze prikupljanja podataka, već i njihovu obradu, pripremu mikrodata baza za prenos na EUROSTAT, izračunavanje indikatora socijalne uključenosti, razvoj longitudinalnih indikatora i blagovremeno objavljivanje izvještaja u pristupačnim formatima (pdf, xls). Svaka od ovih faza je presudna za opšti uspjeh i integritet procesa implementacije. Osiguravanje da se sve faze izvršavaju redovno i dosljedno je neophodno za održavanje kvaliteta i pouzdanosti proizvedenih informacija. Iako

se tačni datumi objavljivanja mogu malo razlikovati u zavisnosti od faktora prikupljanja i obrade podataka, očekuje se da se SILC objavljuje na godišnjoj osnovi. Ti datumi su obično definisani u godišnjim planovima i rasporedima Agencije, usklađenim s potrebom za blagovremenim i pouzdanim podacima za kreiranje politika. Uprkos političkoj spremnosti za implementaciju SILC-a, još uvijek postoje određeni izazovi u procesu. Jedan od najvećih je nedosljedno objavljivanje izvještaja o SILC-u u BiH, što ograničava transparentnost i odgovornost u upravljanju te kreatorima politika, istraživačima i javnosti ograničava pristup ključnim društveno-ekonomskim podacima.

TABELA 40: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.1.1.	Akcioni plan za sprovođenje SILC ankete (istraživanje o dohotku i životnim uslovima) pripremljen i usvojen	Agencija za statistiku BiH, Republički zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku	Plan rada statističkih agencija
3.2.1.1.2.	Priprema terenskog rada (logistika, rasporedi prikupljanja podataka i materijali), prikupljanje podataka (sistematično i dosljedno za sve ispitanike) i mjere kontrole kvaliteta (za obezbjeđivanje tačnosti i pouzdanosti podataka)	Agencija za statistiku BiH, Republički zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku	Godišnji izvještaj statističkih agencija
3.2.1.1.3.	Obrada i analiza podataka	Agencija za statistiku BiH, Republički zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku	Izračunavanje indikatora u skladu sa EU-SILC metodologijom, pripremljene baze mikropodataka za dostavu EUROSTAT-u, izvještaj o kvalitetu istraživanja, izračunati osnovni indikatori socijalnog uključivanja i siromaštva i razvijeni longitudinalni indikatori
3.2.1.1.4.	Izvještavanje i diseminacija	Agencija za statistiku BiH, Republički zavod za statistiku Republike Srpske, Federalni zavod za statistiku	Objavljeni izvještaji na veb stranici statističkih agencija: https://bhas.gov.ba/ (decembar 2025)

KORAK 3.2.1.2. Povećanje ukupnog broja redovnih inspekcija rada u zemlji za 25%

Tržište rada u Bosni i Hercegovini suočava se sa brojnim strukturnim i sistemskim izazovima koji ukazuju na potrebu za jačanjem inspeksijskog nadzora u oblasti rada. Uprkos postojećem zakonskom okviru, i dalje su prisutni negativni trendovi kao što su visoka stopa neformalnog zapošljavanja, nedovoljna primjena propisa iz oblasti zdravlja i bezbjednosti na radu, te nepotpuno poštovanje zakonskih obaveza poslodavaca. Zbog ovih nedostataka radnici bivaju izloženi eksploataciji i nebezbednim uslovima rada. Značajan dio radne snage zaposlen je u neformalnim sektorima, gdje ne postoji adekvatan pristup socijalnom osiguranju, zdravstvenoj zaštiti i pravima iz formalnog radnog odnosa. Istovremeno, u sektorima s povećanim rizikom rada i dalje se bilježe slučajevi povreda i nesreća, što ukazuje na nedovoljnu primjenu standarda iz oblasti zaštite na radu. Ovi problemi ne samo da smanjuju prava radnika, već ometaju ekonomski rast zemlje, društvenu stabilnost, socijalnu koheziju i

usklađivanje sa standardima Evropske unije u oblasti rada i socijalne politike. Stoga je neophodno jačanje kapaciteta inspeksijskih službi i povećanje broja redovnih inspekcija rada kako bi se osigurao pravedan tretman radnika te unaprijedila bezbjednost i transparentnost održivog tržišta rada. Posebna pažnja u narednom periodu biće usmjerena na kontrolu uslova rada stranih radnika, čiji broj kontinuirano raste.

Tradicionalni fokus inspeksijskog nadzora, koji je bio usmjeren prvenstveno na domaću radnu snagu, proširuje se i na rastući broj stranih radnika i uslove u kojima rade. Inspekcije bi posebno trebale obratiti pažnju na uslove rada i prava stranih radnika kako bi se osigurao njihov ravnopravan tretman i zaštita na radu. Takođe treba posvetiti pažnju uslovima rada, plaćanju i bezbjednosti na radu, uz planirano povećanje inspekcija za praćenje i nadzor primjene radnih prava stranih radnika, osiguravajući njihovu adekvatnu zaštitu i očuvanje prava na radnom mjestu, ali i otkrivanje nezakonitog rada stranih radnika.

Savjet ministara Bosne i Hercegovine usvojio je Odluku o utvrđivanju godišnje kvote za 2025. godinu, na prijedlog Ministarstva civilnih poslova BiH. Ukupna godišnja kvota za izdavanje radnih dozvola za produženje i novo zapošljavanje stranaca u Bosni i Hercegovini povećana je na 7 229 dozvola, što predstavlja povećanje u odnosu na prethodnu godinu kada je kvota iznosila 6 073 dozvole. Prema raspodjeli, Federaciji BiH dodijeljeno je 4 490 dozvola, Republici Srpskoj 2 000 dozvola, a Brčko distriktu 739 dozvola. Najveći broj dozvola izdat je u sektoru građevinarstva (1 727), zatim u prerađivačkoj industriji (887) i u sektoru ugostiteljstva i turizma (584). Cilj ove odluke je bolje zadovoljavanje potreba tržišta rada u Bosni i Hercegovini, uz očuvanje ravnoteže sa domaćom radnom snagom, obezbjeđenje veće kontrole tržišta rada i smanjenje nezakonitog zapošljavanja stranih državljana.

Federalna uprava za inspeksijske poslove Bosne i Hercegovine, u skladu s novim Zakonom o inspekcijama Federacije BiH (Službeni glasnik Federacije BiH broj 73/14), odgovorna je za obavljanje inspeksijskih poslova u svojoj nadležnosti. Uprava nadzire primjenu zakona i materijalnih propisa, donosi podzakonske akte, rješava žalbe, koordinira kantonalne i federalne inspekcije i prati rad kantonalnih inspektora. Pored toga, pruža stručnu pomoć, izrađuje planove inspeksijskog nadzora, vodi evidenciju o inspekcijama i inspektorima, organizuje obuke i polaganja ispita za inspektore i učestvuje u pripremi federalnih propisa. Uprava osigurava sprovođenje propisa od strane organa Bosne i Hercegovine i obavještava te organe o preduzetim mjerama. Njene detaljne nadležnosti utvrđene su u više od 100 zakona i preko 800 podzakonskih akata.

U 2022. godini realizovani su ciljani inspeksijski programi u određenim sektorima ili među određenim subjektima, na osnovu uočenih problema i stepena nezakonitosti. Cilj ovih programa bio je suzbijanje upornih povreda propisa povezanih sa „sivom ekonomijom“, uključujući neregistrovano zapošljavanje, nepristupanje fiskalnim računima, neovlašćeno obavljanje djelatnosti i trgovinu robom bez porijekla. Tokom programa izvršeno je 4 690 inspekcija, 1 521 zajednička inspekcija i 124 kontrole po nalogu. Kao rezultat, izrečene su 2 142 novčane kazne u ukupnom iznosu od 3 068 936 KM, izdata su 498 naloga za otklanjanje nepravilnosti, donesene su 103 privremene zabrane rada, a utvrđeno je i da 292 subjekta ne izdaju fiskalne račune.

Ograničena nadležnost Federalne inspekcije rada nad preduzećima i ustanovama sa većinskim državnim vlasništvom rezultira time da je ovaj sektor dobro regulisan, s gotovo nikakvom aktivnošću u vezi s „crnim tržištem“ i malim brojem prekršaja. U 2022. godini izvršeno je 86 inspekcija u vezi radnih odnosa, što je dovelo do 30 naloga za otklanjanje nepravilnosti i 22 novčane kazne u ukupnom iznosu od 26 100 KM. U oblasti zaštite na radu obavljeno je 88 inspekcija, izdato je 65 naloga za otklanjanje nepravilnosti i 34 novčane kazne u iznosu od 83 500 KM. Kantonalne inspekcije prijavile su 280 povreda na radu, uključujući 13 smrtnih slučajeva i 267 teških povreda te evidentirale 499 novih gradilišta u 2022. godini (Trogodišnji plan rada Federalne uprave za inspeksijske poslove 2024–2026).

Uprava za inspeksijske poslove Republike Srpske odgovorna je za provođenje zakona i propisa kroz inspeksijski nadzor u raznim sektorima. Sastoji se od trinaest inspeksijskih sektora, uključujući inspekcije hrane, tržišta, poljoprivrede, šumarstva, veterinarstva, vodoprivrede, tehničke inspekcije, saobraćaja, urbanizma, zaštite životne sredine, rada, zdravstva, obrazovanja i sporta, kao i protivpožarne inspekcije. Inspektorat prati više od 160 zakona i 700 podzakonskih akata u oko 70 oblasti, a inspektori su raspoređeni i na 14 graničnih prelaza radi nadzora spoljne trgovine.

Godine 2023. Inspektorat je obavio 27 646 unutrašnjih inspekcija, ostvarivši 100,3% plana, pri čemu su nepravilnosti otkrivene u 31% inspekcija, što je povećanje od 1,1% u odnosu na prethodnu godinu. Kontrole u oblasti radnih odnosa, koje provodi Inspekcija rada, planirale su 2 539 inspekcija, a ostvareno je njih 3 017. Planirana finansijska sredstva iznosila su 847 579,18 jedinica, a ostvareni iznos je 905 548,66 jedinica. Procent izvršenja inspekcija bio je 106,84% (Godišnji izvještaj o radu Republičke uprave za inspeksijske poslove Republike Srpske za 2023. godinu).

Neformalno zapošljavanje je i dalje značajan problem u Bosni i Hercegovini, sa stopama koje su konstantno iznad 20% posljednjih godina, osim značajnog pada na 14,3% u 2020. godini. Rodne razlike su očigledne, pri čemu su stope neformalnog zapošljavanja žena nešto veće u poređenju s muškarcima.

Jedan od posebnih izazova je nedostatak javno dostupnih podataka razvrstanih po entitetima i Brčko distriktu, što otežava praćenje. Rješavanje problema neformalnog zapošljavanja je ključno ne samo za ekonomsku stabilnost već i za poboljšanje socijalne zaštite i rodne ravnopravnosti u zapošljavanju.

Razumijevanje prirode neformalnog rada je ključno, jer on značajno varira u pogledu društvenih implikacija i rezultata inspeksijske kontrole. Poljoprivredne aktivnosti se izdvajaju kao ključni sektor u Bosni i Hercegovini, gdje stope neformalnog zapošljavanja konstantno prelaze 80% tokom posmatranog perioda. (source:https://rshiny.ilo.org/dataexplorer9/?lang=en&id=EIP_NEET_SEX_NB_A). Uporno visoka stopa neformalnog rada u ovom sektoru ukazuje na duboko ukorijenjene probleme, koji zahtijevaju fokusirano regulisanje i napore u inspeksijskom nadzoru. Međutim, važno je prepoznati da neformalni rad u poljoprivredi često uključuje društvene aspekte kao što su porodični rad ili sezonski obrasci zapošljavanja, što komplikuje provođenje zakona bez pažljivog uzimanja u obzir njegovog socio-ekonomskog konteksta.

Suprotno tome, aktivnosti koje nisu poljoprivredne generalno pokazuju niže stope neformalnog zapošljavanja, obično ispod 11% uz tendenciju smanjenja. Održavanje ovog pozitivnog pomaka ka formalizaciji zahtijeva kontinuirano praćenje kroz snažne inspekcije tržišta rada i ciljane političke intervencije. Ove mjere su ključne u svim sektorima kako bi se efikasno podstaklo formalno zapošljavanje, uz istovremeno smanjenje potencijalnih negativnih uticaja na životni standard i društvenu dinamiku povezanu sa neformalnim radnim aranžmanima. Stoga je neophodan nijansirani pristup, koji uravnotežuje inspeksijske aktivnosti i podršku radnicima i preduzećima u tranziciji ka formalizaciji kako bi se postigao održivi i inkluzivni ekonomski rast.

Da bi se riješilo sveprisutno pitanje neformalnog zapošljavanja, Bosna i Hercegovina treba da da prioritet povećanju učestalosti i rigoroznosti inspekcija tržišta rada. Konkretno, potrebno je intenzivirati inspeksijski nadzor u sektorima visokog rizika, gdje su stope neformalnog zapošljavanja zabrinjavajuće visoke, ali i intenzivirati kontrole vezane za zapošljavanje stranih radnika. Jačanje napora u oblasti provođenja zakona može dovesti do boljeg poštovanja propisa o radu, čime se smanjuje neformalno zapošljavanje i poboljšavaju uslovi rada.

Pored toga, poboljšanje transparentnosti i dostupnosti podataka na nivou entiteta i Brčko distrikta je neophodno za donošenje informisanih odluka i efikasno formulisanje politika usmjerenih na promociju formalnog i ravnopravnog zapošljavanja. Zaključno, poboljšanje inspekcija tržišta rada je ključno za rješavanje izazova neformalnog zapošljavanja u Bosni i Hercegovini. Usmjeravanjem aktivnosti na sektore sa visokim stopama neformalnog zapošljavanja, poboljšanjem dostupnosti podataka i provođenjem snažnih mjera politike, zemlja se može kretati ka formalizovanijem i inkluzivnijem tržištu rada koje podstiče održivi ekonomski rast i društveni razvoj.

TABELA 41: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.2.1.	Procjena trenutnih kapaciteta	Inspektorati Republike Srpske, Federacije BiH i BiH, Služba za	Izvještaj o reviziji učinka ili godišnji izvještaj o radu Procijenjeni su trenutni kapaciteti inspekcija rada na entitetskom i kantonalnom nivou radi utvrđivanja početnog broja inspekcija koje se

		poslove sa strancima BiH	godišnje provode, što služi kao pokazatelj spremnosti za povećanje aktivnosti inspekcije rada.
3.2.1.2.2.	Razvoj akcionih planova i jačanje kapaciteta inspektorata	Inspektorati Republike Srpske, Federacije BiH i BiH, Služba za poslove sa strancima BiH	Planovi rada za narednu godinu Izrađeni akcioni planovi koji sadrže konkretne ciljeve, zadatke i vremenske okvire za povećanje broja redovnih inspekcija rada u različitim regijama i sektorima. Postavljeni ostvarivi ciljevi za svaku inspekciju rada na osnovu njenih kapaciteta, opterećenja i prioriteta.
3.2.1.2.3.	Saradnja sa zainteresovanim stranama	Inspektorati Republike Srpske, Federacije BiH i BiH, Služba za poslove sa strancima BiH	Godišnji izvještaj o radu i izvještaji o aktivnostima Organizovani sastanci, radionice i seminari sa relevantnim akterima, uključujući udruženja poslodavaca, sindikate, predstavnike industrije i organizacije civilnog društva, radi podizanja svijesti o značaju inspekcija rada i podsticanja saradnje u oblasti poštovanja zakona i propisa o radu.
3.2.1.2.4.	Promocija savjetodavne podrške za usaglašavanje i dobrovoljno poštivanje propisa	Inspektorati Republike Srpske, Federacije BiH i BiH, Služba za poslove sa strancima BiH	Godišnji izvještaj o radu Izvještaji o pruženim smjernicama, podršci i resursima poslodavcima radi boljeg razumijevanja i proaktivnog usaglašavanja sa zakonodavstvom o radu. Podsticaj usvajanju dobrovoljnih programa usaglašavanja i inicijativa koje promovišu kulturu bezbjednosti na radu, pravedne radne prakse i poštovanje prava radnika.
3.2.1.2.5.	Unaprijeđen terenski rad inspekcije	Inspektorati Republike Srpske, Federacije BiH i BiH, Služba za poslove sa strancima BiH	Izvještaj o reviziji učinka ili godišnji izvještaj o radu Uspostavljeni su snažni mehanizmi praćenja i izvještavanja radi nadzora napretka aktivnosti inspekcije rada, uključujući broj provedenih inspekcija, utvrđene slučajeve nepoštovanja propisa, preduzete mjere i postignute rezultate. Redovno se pregledaju i analiziraju podaci inspekcije radi identifikovanja trendova, rizičnih područja i oblasti koje zahtijevaju ciljane intervencije. (jun 2026)
3.2.1.2.6.	Smanjenje neformalnog zapošljavanja i ostvarivanje društvene koristi kroz jačanje socijalne zaštite radnika i podsticanje održivog ekonomskog rasta	Inspektorati Republike Srpske, Federacije BiH i BiH	Izvještaji MOT-a o formalnom i neformalnom zapošljavanju: https://rshiny.ilo.org/

KORAK 3.2.1.3. Rasteretiti javne službe za zapošljavanje (JSZ) administrativnih poslova koji se odnose na zdravstveno osiguranje na svim nivoima

Javne službe za zapošljavanje tradicionalno su služile kao institucije preko kojih su nezaposlene osobe mogle ostvariti različita prava i beneficije. Ovaj pristup je doveo do stvaranja baze korisnika kojoj nije nužno potrebna osnovna usluga službi za zapošljavanje - pomoć u pronalaženju posla. Stoga je ključni aspekt reforme službi za zapošljavanje odvajanje ostvarivanja prava od statusa nezaposlenosti. Jedno od

najvažnijih prava je pristup zdravstvenom osiguranju, koji bi trebalo regulisati nezavisno od statusa nezaposlenosti. Ovo bi smanjilo broj pojedinaca registrovanih isključivo radi ostvarivanja prava na naknadu za nezaposlenost, što bi omogućilo osoblju javnih službi za zapošljavanje da se efikasnije fokusira na one koji aktivno traže posao, čime bi se poboljšala ukupna efikasnost sistema. Važno je napomenuti da je zdravstveno osiguranje samo jedno od prava kojima se pristupa preko javnih službi za zapošljavanje ili na osnovu statusa nezaposlenosti. U budućnosti, pored reforme načina na koji se dodjeljuju prava na zdravstveno osiguranje, biće potrebno procijeniti i druga prava te aktivno raditi na njihovom regulisanju za nezaposlene osobe (npr. za dječji dodatak u Brčko distriktu BiH), na način koji ne ugrožava efikasnost javnih službi za zapošljavanje.

Oslobađanje javnih službi za zapošljavanje (JSZ) od administrativnih dužnosti vezanih za zdravstveno osiguranje je ključno za poboljšanje njihove efikasnosti i fokusiranje na osnovnu misiju - podršku tržištu rada. Uklanjanjem tereta administracije zdravstvenog osiguranja, JSZ mogu pojednostaviti poslovanje, smanjiti administrativno preopterećenje i poboljšati kvalitet usluga zapošljavanja, kao što su posredovanje pri zapošljavanju, razvoj vještina i karijerno savjetovanje. Ova promjena dovodi do efikasnijeg korišćenja resursa, boljih ishoda i za tražioce posla i za korisnike zdravstvenog osiguranja te do unapređenja ukupnih performansi sistema.

U Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH, pružanje usluga zapošljavanja suočava se sa značajnim izazovima zbog neuravnoteženog odnosa između savjetnika u javnim službama za zapošljavanje i nezaposlenih osoba. Prema statistici Federalnog zavoda za zapošljavanje, 184 767 osoba je ostvarilo ovo pravo putem registracije u Javnim službama za zapošljavanje (februar 2025. godine). Najveći broj zabilježen je u periodu 2015-2016. godine kada je bilo približno 262 000 zahtjeva. Tokom pandemije COVID-19 u periodu 2020-2021. broj je iznosio 212 353 početkom 2020. godine i porastao je na 225 867 do kraja te godine.

U Federaciji BiH, ova protivrječnost dovodi do dužeg čekanja na usluge, manje efikasnosti u pružanju prilagođenih usluga i opšteg preopterećenja sistema. Jedan od ključnih faktora koji doprinose ovom problemu jeste to što registracija nezaposlenosti ne samo da omogućava pristup uslugama podrške zapošljavanju, već pojedincima daje i besplatno zdravstveno osiguranje, što povećava broj pojedinaca koji žele da se registruju. Zakon o zdravstvenom osiguranju (Službene novine Federacije BiH br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11) propisuje da pravo na zdravstveno osiguranje za nezaposlenu osobu nastupa ako se registruje u evidenciju nezaposlenih u roku od 30 dana od prestanka radnog odnosa, prestanka obavljanja djelatnosti ili nakon prestanka isplate naknade za platu na koju ima pravo po ovom zakonu ili po propisima donesenim na osnovu ovog zakona. Ova dvostruka korist čini registraciju veoma traženom, što dodatno opterećuje ograničene resurse i osoblje javnih službi za zapošljavanje. Pored toga, porast potražnje često dovodi do neefikasnosti u rješavanju slučajeva nezaposlenosti, što otežava blagovremeno rješavanje specifičnih potreba svakog pojedinca. Tokom vremena je bilo napora da se sistem poboljša, ali ovi izazovi su ostali značajna prepreka efikasnom pružanju usluga. Situacija je veoma slična u Brčko distriktu BiH.

Regionalna iskustva iz Srbije, Sjeverne Makedonije i Crne Gore u rješavanju ovog pitanja uključuju izmjene zakona koji regulišu posredovanje u zapošljavanju, zaštitu od nezaposlenosti i zdravstveno osiguranje kako bi se smanjio broj osoba koje se nalaze na evidenciji nezaposlenih isključivo zbog prava na zdravstveno osiguranje.

Republika Srpska je već izmijenila svoje zakone kako bi osigurala da status nezaposlenosti više ne bude osnov za zdravstveno osiguranje. Ova zakonska rješenja daju prioritet pravima građana, a osiguranje za cijelu kategoriju stanovništva koja je ranije bila osigurana kao nezaposlena, regulisano je na drugačiji način. Pošto nezaposlenost više nije osnov za prijavu na zdravstveno osiguranje, novi osnov se utvrđuje individualno za svakog pojedinca. Nezaposlena lica se smatraju licima bez primanja, a da li su zaista bez primanja utvrđuje se putem evidencije Poreske uprave Republike Srpske. Od uvođenja ovog sistema 2020. godine, licem bez primanja se smatralo lice čiji prihod po članu domaćinstva ne prelazi iznos minimalne plate u Republici Srpskoj. Teškoće u procesu su nastale zbog potvrda Poreske uprave, jer Fond zdravstvenog osiguranja i Poreska uprava u početku nisu razvili tehničke mogućnosti za razmjenu podataka, ali je vremenom ovaj problem prevaziđen.

TABELA 42: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.3.1.	Provođenje analiza pravnog okvira	Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije BiH	Provedene analize pravnog okvira
3.2.1.3.2.	Izrada potrebnih zakonskih izmjena (novi Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih i izmjene Zakona o zdravstvenom osiguranju)	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja) Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije BiH; Vlada Brčko distrikta BiH – Sekretarijat za zdravstvo i druge službe; Ministarstvo zdravstva Federacije BiH; javne službe zapošljavanja Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; kantonalne službe zapošljavanja	Službeni glasnik
3.2.1.3.3.	Pružanje podrške Fondu zdravstvenog osiguranja tokom tranzicionog perioda i preuzimanja novih korisnika	Federalno ministarstvo zdravstva; Fond zdravstvenog osiguranja; kantonalne službe zapošljavanja; Sekretarijat za zdravstvo i druge službe Vlade Brčko distrikta	Plan rada i godišnji izvještaj Fonda zdravstvenog osiguranja
3.2.1.3.4.	Komunikacija i informisanje novih korisnika Fonda zdravstvenog osiguranja	Fond zdravstvenog osiguranja; kantonalne službe zapošljavanja; Sekretarijat za zdravstvo i druge službe Vlade Brčko distrikta	Plan rada i godišnji izvještaj Fonda zdravstvenog osiguranja Obezbijedena je efektivna komunikacija sa zainteresovanim stranama u vezi odluke o oslobađanju JSZ od administrativnih obaveza u zdravstvenom osiguranju i minimalizovani su mogući prekidi u pružanju usluga za korisnike tokom tranzicije. (decembar 2025.)

KORAK 3.2.1.4. Uspostaviti kontinuiranu razmjenu podataka između JSZ i centara za socijalni rad radi uključivanja ranjivih grupa / korisnika socijalne pomoći

Iako se ovaj korak može razvijati u različitim pravcima, mora biti vođen i sproveden u okviru Reforme 3.2.1 „Povećati pristup dostojanstvenom radu širom zemlje, uključujući i kroz pilotiranje i potpunu implementaciju Garancije za mlade“, u okviru koje je klasifikovan. U Bosni i Hercegovini, nekoliko izazova stoji na putu efikasnom uključivanju ranjivih grupa i korisnika socijalne pomoći putem razmjene podataka između JSZ i Centara za socijalni rad (CSR). Jedan od glavnih problema je nedostatak sistemske integracije i slaba koordinacija između nadležnih institucija, posebno između službi za zapošljavanje i sistema socijalne zaštite. Iako se podaci često čuvaju u odvojenim bazama podataka i predmet su složenih administrativnih procedura, ove probleme dodatno pogoršava neadekvatna digitalna infrastruktura i nedovoljna obuka osoblja u oba sektora. Važno je napomenuti da se socijalna prava u Bosni i Hercegovini ostvaruju isključivo na entitetskom i kantonalnom nivou, a koordinacija u ovoj oblasti treba da odražava tu administrativnu strukturu. Odsustvo takve koordinacije često dovodi do dupliranja napora i manje efikasnosti provođenja aktivnih mjera tržišta rada i socijalne inkluzije. Pored

toga, nizak nivo povjerenja u efikasnost javnih službi za zapošljavanje, centara za socijalni rad i drugih javnih tijela – koji proizlazi iz birokratskih prepreka i prethodnih negativnih iskustava – može obeshrabrili pojedince da traže podršku.

Uspostavljanje kontinuirane razmjene podataka između JSZ i CSR je ključno za uključivanje ranjivih grupa i korisnika socijalne pomoći. Ova saradnja ima za cilj da osigura da obje ustanove mogu da dijele relevantne informacije, omogućavajući sveobuhvatno razumijevanje potreba i okolnosti pojedinaca. Integracijom podataka između službi za zapošljavanje i centara za socijalni rad, mogu se razviti ciljanije i efikasnije strategije za podršku onima kojima je pomoć potrebna, posebno najranjivijim članovima društva koji bi inače mogli da ostanu bez podrške. U velikoj mjeri, razmjena podataka se odnosi na zvaničnu razmjenu podataka o pojedinačnim potencijalnim korisnicima Garancije za mlade i ne podrazumijeva nužno razvoj elektronskih baza podataka. Način sprovođenja ovog koraka zavisit će od odabrane metodologije.

Međutim, takva razmjena podataka mora se provoditi uz stroge mjere zaštite podataka i privatnosti. Obezbjedivanje povjerljivosti i bezbjednosti ličnih podataka je ključno za održavanje povjerenja pojedinaca koji koriste usluge. To podrazumijeva primjenu snažnih metoda šifrovanja, uspostavljanje jasnih protokola za pristup i dijeljenje podataka i redovnu reviziju sistema radi otkrivanja slabosti. Pored toga, usklađenost sa nacionalnim i međunarodnim propisima o zaštiti podataka, kao što je Opšta uredba o zaštiti podataka (GDPR), je neophodna za zaštitu prava pojedinaca i sprečavanje zloupotrebe osjetljivih informacija. Kroz ove mjere, JSZ i centri za socijalni rad mogu zaštititi lične podatke, istovremeno efikasno koordinirajući rad kako bi poboljšali podršku ranjivim grupama. U Republici Srpskoj su već preduzeti značajni naponi u ovom pravcu, čime se pokazao proaktivan pristup unapređenju podrške ranjivim grupama. Ovaj napredak postavlja vrijedan presedan i pruža okvir koji se očekuje da će Federacija koristiti u narednom periodu. Organizaciona struktura centara za socijalni rad i službi za zapošljavanje na kantonalnom nivou u Federaciji predstavlja dodatni izazov i tu su potrebni značajni napor i koordinacija kako bi se postigli slični rezultati. Uspostavljanje efikasne razmjene podataka i saradnje između različitih kantonalnih institucija zahtijeva pažljivo planiranje i raspodjelu resursa kako bi se osigurala besprijekorna integracija i saradnja.

Što se tiče saradnje između kantonalnih službi za zapošljavanje i centara za socijalni rad u Federaciji BiH, s ciljem uključivanja ranjivih grupa nezaposlenih lica/korisnika socijalne pomoći na tržištu rada, ova aktivnost je prepoznata u Strategiji zapošljavanja Federacije BiH 2023-2030, te će korisnici socijalne pomoći biti uključeni kroz inovativne programe zapošljavanja u narednom periodu.

Centri za socijalni rad igraju važnu ulogu u prepoznavanju mladih ljudi koji nisu zaposleni, u obrazovanju ili obuci (NEET), jer imaju pristup ranjivim grupama i mogu prepoznati one koji nisu obuhvaćeni formalnim sistemima kao što su službe za zapošljavanje ili obrazovne institucije. Mladi iz NEET grupe mogu, ali ne moraju nužno, biti registrovani kod CSR-a. Kroz direktan rad sa porodicama, terenski rad i saradnju sa obrazovnim institucijama, nevladinim organizacijama i lokalnim zajednicama, centri mogu identifikovati mlade ljude koji nisu registrovani u zvaničnim evidencijama i mogu biti društveno isključeni ili marginalizovani. Pored toga, kroz savjetodavni rad, socijalni radnici mogu otkriti mlade koji se suočavaju sa problemima kao što su siromaštvo, ograničen pristup obrazovanju ili nedostatak motivacije, što su ključni faktori koji doprinose njihovoj isključenosti iz obrazovnih procesa i zapošljavanja. Na ovaj način, CSR mogu imati proaktivnu ulogu u prepoznavanju i angažovanju ovih mladih ljudi, usmjeravajući ih ka odgovarajućim programima obuke, obrazovanja ili zapošljavanja te doprinoseći smanjenju društvene isključenosti i stvaranju mogućnosti za njihovu reintegraciju u društvene i ekonomske sisteme.

Koncept proaktivnih mjera u okviru Garancije za mlade (Outreach Youth Guarantee) je posebno relevantan u ovom kontekstu. Napori se usmjeravaju na identifikaciju i angažovanje mladih ljudi koji nisu poznati pružaocima javnih usluga, kao što su oni koji nisu registrovani u javnim službama za zapošljavanje ili centrima za socijalni rad. Ove mlade osobe su često „teško dostupne“, a radi se o osobama koje rano napuštaju školu, o mladima koji se suočavaju sa problemima zloupotrebe supstanci i beskućnicima. Koncept proaktivnih mjera uključuje nekoliko kritičnih faza: identifikaciju ovih mladih ljudi, uspostavljanje kontakta i njihovo angažovanje, provođenje prilagođenih programa podrške i kontinuirano praćenje i prilagođavanje ovih programa kako bi se osiguralo da zadovoljavaju stalno

promjenljive potrebe mladih. Republika Srpska, Federacija BiH i Brčko distrikt, koji učestvuju u provođenju Garancije za mlade, definisace strategije proaktivnih mjera kako bi se aktivno povezali sa mladima i uključili ih u implementaciju programa. Uloga centara za socijalni rad u ovom procesu u velikoj mjeri zavisi od sadržaja i pristupa koji će biti usvojen u okviru ove strategije, koju će razviti nadležne institucije. Iako će precizna uloga centara za socijalni rad biti jasno definisana u skladu sa strategijom proaktivnih mjera, nesumnjivo je da će socijalni radnici imati funkciju u identifikaciji, prepoznavanju i pružanju podrške mladim ljudima, posebno onima koji su u riziku od socijalne isključenosti, kako bi im pomogli da ostvare pristup mogućnostima za obrazovanje, zapošljavanje ili obuku, čime će doprinijeti uspješnoj implementaciji Garancije za mlade.

Teško je procijeniti broj mladih ljudi van sistema, posebno onih u kategoriji NEET, zbog nedostatka jasnog sistema za razmjenu ili praćenje podataka. Ipak, dostupni podaci iz anketa o radnoj snazi pružaju vrijedne uvide. U 2023. godini, 4,2% mladih između 18 i 24 godine napustilo je obrazovanje prije završetka, što je blago poboljšanje u odnosu na 4,7% u 2021. Iako ovo smanjenje ukazuje na izvjesno pozitivno kretanje, ono i dalje pokazuje da značajan broj mladih može ući u kategoriju NEET, što predstavlja znatan broj onih koji nisu ni u obrazovanju niti na tržištu rada. Stopa NEET-a je zabilježila značajan pad sa 19,9% u 2021. na 16,5% u 2023. godini. Iako je ovo ohrabrujući trend, on i dalje pokazuje da značajan dio mlade populacije i dalje nije uključen u formalno obrazovanje, obuku ili zapošljavanje.

S obzirom na to da je u ovom periodu prijavljeno 360 000 radno sposobnih mladih ljudi, grupa NEET vjerovatno obuhvata značajan dio ovog broja, što naglašava važnost ciljanih intervencija radi daljeg smanjenja stope NEET-a i integracije mladih u produktivne društvene uloge. Pored toga, važno je promijeniti metodologiju prezentacije podataka, jer se NEET trenutno kategoriše do 24 godine starosti. Proširenje ovog starosnog raspona do 30 godina pružilo bi sveobuhvatniju sliku o isključenosti mladih.

Biće teško tačno utvrditi koliki broj mladih u kategoriji NEET može biti obuhvaćen postojećim sistemima kao što su CSR-ovi. Ipak, važno je uspostaviti snažnu institucionalnu saradnju kako bi se olakšao terenski rad i kako bi se bolje usmjerila podrška na ove mlade ljude. Efikasna saradnja između institucija za obrazovanje, rad, socijalnih službi i lokalne zajednice, biće ključna kako bi se pružila podrška najranjivijim grupama mladih i kako bi im se pomoglo da se ponovo uključe u obrazovanje, obuku ili zapošljavanje.

TABELA 43: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.4.1.	Procjena postojeće saradnje	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja), javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH, kantona i Brčko distrikta BiH; lokalni centri za socijalni rad Ministarstva nadležna za rad i socijalnu politiku Republike Srpske (Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske), Federacije BiH, kantona i Brčko distrikta BiH	Godišnji izvještaj o radu i plan rada Sprovedena je sveobuhvatna procjena postojećih sistema podataka koje koriste javne službe za zapošljavanje (JSZ) i centri za socijalni rad (CSR). Identifikovane su snage, slabosti, problemi kompatibilnosti i pitanja bezbjednosti podataka.
3.2.1.4.2.	Definisanje protokola za razmjenu podataka	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; ministarstva nadležna za rad i socijalnu politiku Republike Srpske (Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske),	Godišnji izvještaj o radu i plan rada Razvijeni su protokoli i standardi za razmjenu podataka između javnih službi za zapošljavanje i centara za socijalni rad.

		Federacije BiH, kantona i Brčko distrikta BiH	
3.2.1.4.3.	Tehnološka infrastruktura	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; lokalni centri za socijalni rad Ministarstva nadležna za rad i socijalnu politiku Republike Srpske (Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske), Federacije BiH, kantona i Brčko distrikta BiH	Godišnji izvještaj o radu i plan rada Unaprijeđena ili razvijena tehnološka infrastruktura za nesmetanu razmjenu podataka, sa implementiranim interoperabilnim sistemima, integracionim platformama i bezbjednim kanalima između institucija za zapošljavanje i socijalnu zaštitu.
3.2.1.4.4.	Usklađivanje podataka	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH Ministarstva nadležna za rad i socijalnu politiku Republike Srpske (Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske), Federacije BiH, kantona i Brčko distrikta BiH	Godišnji izvještaj o radu i plan rada Standardizovani su elementi podataka i terminologija koje koriste javne službe za zapošljavanje i centri za socijalni rad radi efikasne razmjene podataka. Uspostavljeni su zajednički identifikatori za pojedince, ujednačene kategorije usluga i zajedničke definicije ključnih varijabli.
3.2.1.4.5.	Pilot implementacija	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; lokalni centri za socijalni rad Ministarstva rada i socijalne politike Republike Srpske, Federacije BiH, kantona i Brčko distrikta BiH	Godišnji izvještaj o radu i plan rada Provedena pilot implementacija sistema razmjene podataka u odabranim regijama ili kancelarijama. Proces je pažljivo praćen, prikupljene su povratne informacije od aktera i identifikovana područja za unapređenje.
3.2.1.4.6.	Proširivost i održivost	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; lokalni centri za socijalni rad Ministarstva rada i socijalne politike Republike Srpske, Federacije BiH, kantona i Brčko distrikta BiH	Godišnji izvještaj o radu i plan rada Sistem razmjene podataka dizajniran je tako da bude proširiv i održiv na dugi rok, uzimajući u obzir faktore kao što su budući rast obima podataka, tehnološke promjene i rastući regulatorni zahtjevi.

KORAK 3.2.1.5. Broj pripadnika ranjivih grupa koji koriste usluge posredovanja od strane osoblja JSZ povećan za 10%

Osnovna funkcija javnih službi za zapošljavanje zasniva se na posredovanju između nezaposlenih pojedinaca i poslodavaca, a posebno kroz olakšavanje zapošljavanja tražilaca posla na upražnjenim radnim mjestima koja oglašavaju poslodavci. Pošto bi javne službe za zapošljavanje, putem svojih alata, trebalo dobro da razumiju nezaposlene pojedince, njihove snage i vještine, one bi trebale moći da ih upare sa odgovarajućim mogućnostima za posao kroz proces posredovanja. Tek tada dolaze do izražaja finansijski podsticaji, jer su namijenjeni da nadoknade nedostatke tražilaca posla koji ne ispunjavaju u potpunosti kriterijume poslodavaca, npr. potiču iz ranjivih grupa ili nemaju radno iskustvo.

Preduslov za efikasno posredovanje je savjetodavni rad sa nezaposlenim licima i temeljna procjena njihovih snaga i slabosti na tržištu rada kroz individualne planove zapošljavanja. Poslodavci kojima su potrebni radnici mogu podnijeti svoje zahtjeve JSZ-u. Nakon toga, službe za zapošljavanje pretražuju individualne planove zapošljavanja i bazu podataka u potrazi za odgovarajućim kandidatima te vrše posredovanje. Savjetnici za zapošljavanje u kancelarijama analiziraju svaki zahtjev poslodavca na osnovu individualnih planova zapošljavanja i drugih relevantnih podataka o nezaposlenim osobama. Ovaj proces može otkriti kandidate kojima je potrebna finansijska pomoć, predviđena njihovim individualnim planovima zapošljavanja, kako bi se zaposlili u sektorima u kojima poslodavci traže radnike. U takvim slučajevima, savjetnici uključuju ove kandidate na listu potencijalnih zaposlenih.

Potrebno je osigurati da aktivne mjere zapošljavanja ne budu ograničene samo na puko naglašavanje finansijskih podsticaja za poslodavce. Iako su ovi podsticaji važni, oni predstavljaju samo jedan aspekt šireg spektra intervencija potrebnih za efikasno posredovanje. Sveobuhvatni pristup uključuje savjetodavnu u podršku nezaposlenim osobama, temeljne procjene njihovih snaga i slabosti na tržištu rada, karijerno savjetovanje, podršku u traženju posla, stvaranje radnih mjesta kroz javne radove i obuku.

Da bi zaista ispunile svoju svrhu i obnovile kredibilitet na tržištu rada, javne službe za zapošljavanje moraju da usvoje ove holističke strategije. Oslanjanje isključivo na finansijske transfere poslodavcima, iako važno, trenutno nije dovoljno za poboljšanje ukupne efikasnosti i efektivnosti službi za zapošljavanje u vršenju njihovog mandata.

Važno je priznati da je definicija „ranjivih grupa“ inherentno široka i društveno konstruisana u okviru politika zapošljavanja. Ova inkluzivnost znači da bi praktično svaka osoba registrovana kod JSZ mogla biti klasifikovana kao ranjiva u određenoj mjeri, u zavisnosti od prepreka s kojima se suočava na tržištu rada. Međutim, zbog nedostatka sistematskih podataka o ishodima posredovanja, nije moguće statistički razlikovati one iz specifičnih ranjivih grupa (ili ranjive grupe u cjelini) koji su zapravo koristili usluge posredovanja. Štaviše, posredovanje kao specifična usluga se ne nalazi na listi pruženih usluga. Shodno tome, pojedinci koji se odjave sa liste nezaposlenih radi zapošljavanja često se smatraju kao osobe koje su našle posao zahvaljujući uslugama posredovanja, iako se njihova specifična ranjivost i efikasnost sprovedenih mjera mogu značajno razlikovati. Zbog nedostatka preciznih podataka o ishodima posredovanja, u ovom poglavlju je primijenjen pragmatičan pristup.

Trenutno se proces posredovanja suočava sa mnogim izazovima i postavlja se pitanje u kojoj mjeri javne službe za zapošljavanje zaista posreduju između tražilaca posla i poslodavaca i da li je posredovanje zaista u njihovom primarnom fokusu. To je najočiglednije u odsustvu jasne definicije posredovanja i nedostatku preciznih statističkih podataka za određivanje obima posredovanja koje vrše javne službe za zapošljavanje.

U avgustu 2024. godine, u Bosni i Hercegovini bilo je 329 829 registrovanih nezaposlenih osoba, od čega 196 029 žena, što predstavlja 59,4% od ukupnog broja nezaposlenih. Sve ove nezaposlene osobe su na neki način ranjive, ali je pitanje višestruke ranjivosti posebno izraženo među određenim grupama, na koje utiče ne samo nezaposlenost, već i drugi društveni, ekonomski i obrazovni faktori. Problem višestruke ranjivosti i dalje postoji, jer se mnoge nezaposlene osobe, posebno žene, suočavaju sa dodatnim izazovima, kao što su niži nivoi obrazovanja, nedostatak vještina koje se traže na tržištu rada ili ograničen pristup mogućnostima zapošljavanja zbog društvenih i kulturnih faktora (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, Godina XVIII Sarajevo, 22.10.2024. Broj 8, Demografija i socijalna statistika, Registrovana nezaposlenost, avgust 2024.).

Intervjui sa osobljem angažovanim na statističkim poslovima u kantonalnim službama za zapošljavanje pokazali su da se smatra da su sva lica koja se odjave sa evidencije nezaposlenih zbog pronalaska posla uspješno koristila usluge posredovanja. Ova praksa je u skladu sa zakonskim definicijama koje propisuju da posredovanje obuhvata sve radnje i mjere preduzete radi povezivanja nezaposlenih lica koja traže posao, kao i zaposlenih koji traže promjenu posla, sa poslodavcima kojima je potrebno osoblje za ugovore o radu ili angažmane. Prema užoj definiciji posredovanjem se smatra isključivo upućivanje nezaposlenih lica poslodavcima, što u ovom slučaju nije primjenljivo. U 2023. godini, Federalni zavod za zapošljavanje je izbrisao 75 252 osoba iz svoje evidencije zbog njihovog zaposlenja. Sastav zaposlenih pokazuje raznoliku obrazovnu pozadinu: 14 216 osoba sa univerzitetskom diplomom (VSS), 25 864 s

diplomom srednje škole (SSS), 22 929 kvalifikovanih radnika (KV) i 8 935 nekvalifikovanih radnika (NKV), prema izvještaju Agencije za rad i zapošljavanje BiH (izvor: Baza podataka Agencije za rad i zapošljavanje BiH).

Broj nezaposlenih lica registrovanih u evidenciji Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske se značajno smanjio 2023. godine, kada je s evidencije izbrisano 22 934 lica zbog njihovog angažovanja u privatnim aktivnostima ili zaposlenju, što je u prosjeku približno 2 465 osoba mjesečno. Ovo predstavlja značajno smanjenje od 6 648 osoba i pad od 22,5% u odnosu na prethodnu godinu, kako je navedeno u godišnjem izvještaju Zavoda za zapošljavanje RS. Sastav zaposlenih pokazuje raznoliku obrazovnu pozadinu: 5 287 osoba s univerzitetskim obrazovanjem (VSS), 8 133 sa srednjoškolskim obrazovanjem (SSS), 6 206 kvalifikovanih radnika (KV) i 2 142 nekvalifikovanih radnika (NKV), prema podacima Agencije za rad i zapošljavanje BiH. Ove brojke naglašavaju i promjenljivu dinamiku obrazaca zaposlenosti i obrazovne kvalifikacije radne snage u Republici Srpskoj tokom navedenog perioda (izvor: Godišnji izvještaj Zavoda za zapošljavanje RS i Baza podataka Agencije za rad i zapošljavanje BiH).

Ključni problem sa podacima o posredovanju u zapošljavanju je nedostatak jasne definicije, kao i razlike u zakonskim odredbama i obavezama poslodavaca. U Republici Srpskoj, poslodavci su obavezni da prijave potrebu za radnikom, što se automatski evidentira kao zahtjev za posredovanje u zapošljavanju, bez obzira na to da li je radnik zaposlen preko Javne službe za zapošljavanje ili ne. U Federaciji takva obaveza ne postoji. Regionalna iskustva su različita, jer u nekim zemljama postoji obaveza prijavljivanja potrebe za posredovanjem u zapošljavanju, dok u drugim takva obaveza nije propisana. Dodajući ovome zahtjev za praćenje broja osoba koje su koristile usluge posredovanja, a koje po određenim kriterijumima pripadaju ranjivim grupama, može se reći da se takvi podaci ne prate i, kao rezultat toga, ne objavljuju. Ne postoji protokol za slanje ovih podataka Agenciji za rad i zapošljavanje BiH u slučaju da budu prikupljeni u budućnosti, kako bi ih Agencija objavila u svojim izvještajima. Iako se podaci o korisnicima usluga posredovanja u zapošljavanju mogu izdvojiti iz godišnjih izvještaja JSZ, postoje značajne razlike u dostupnosti i obradi podataka između entiteta u Bosni i Hercegovini. U Republici Srpskoj, izvještaji JSZ za 2023. godinu su dostupni i pružaju uvid u broj pojedinaca koji su koristili ove usluge. Međutim, u Federaciji Bosne i Hercegovine, Federalni zavod za zapošljavanje ne objedinjuje podatke kantonalnih službi za zapošljavanje, što otežava sveobuhvatnu analizu za ovaj entitet. Neophodno je precizno definisati usluge posredovanja i ranjive grupe te osigurati redovnu dostupnost ovih podataka na nivou FBiH i RS.

TABELA 44: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.5.1.	Izrada jasne, metodološki usklađene i javno dostupne početne osnove za usluge posredovanja u zapošljavanju	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja), javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH	Godišnji izvještaji
3.2.1.5.2.	Izrada sveobuhvatne strategije posredovanja javnih službi zapošljavanja (JSZ) gdje je prioritet na ranjivim grupama	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; kantonalne službe zapošljavanja; Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije BiH; Vlada Brčko distrikta BiH	Godišnji izvještaji
3.2.1.5.3.	Radi olakšavanja procesa za poslodavce kojima su potrebni radnici, službe za zapošljavanje	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH;	Godišnji izvještaji

	treba da omogućé onlajn podnošenje zahtjeva za radnike, pojednostave procedure i smanje administrativne obaveze na minimum	kantonalne službe za zapošljavanje	
3.2.1.5.4.	Primjena procedure kojom savjetnici vrše prethodnu selekciju nezaposlenih lica (sa kojima rade na savjetodavnom nivou) na osnovu zahtjeva poslodavaca za posredovanjem, kako bi se osigurala detaljna procjena i usklađenost profila kandidata sa zahtjevima radnog mjesta	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaji
3.2.1.5.5.	Primjena procedure kojom ée pogodni kandidati, koje su verificovali savjetnici, biti upućeni poslodavcima. Za kandidate iz ranjivih grupa ponuditi učešće u Programima aktivne politike zapošljavanja (APZ)	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaji
3.2.1.5.6.	Primjena procedure prema kojoj, ukoliko ne postoje pogodni kandidati, savjetnici sarađuju sa poslodavcem kako bi pronašli alternativna rješenja koja zadovoljavaju potrebe poslodavca, uključujući moguće prilagođavanje početnih očekivanja zbog objektivnih faktora ili nedostatka traženih vještina u bazi kandidata, ili kontaktiranje udaljenijih kancelarija JSZ	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaji
3.2.1.5.7.	Analiza podataka i izvještavanje	Javne službe za zapošljavanje Republike Srpske, Federacije BiH i Brčko distrikta BiH; kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaji Izvještaj o broju nezaposlenih lica koja su koristila usluge posredovanja u zapošljavanju, sa analizom trendova, izazova i područja za unapređenje.

KORAK 3.2.1.6. Povećanje za 15% broja žena i svih ostalih ranjivih grupa obuhvaćenih aktivnim mjerama zapošljavanja

Žene nisu po prirodi ranjiva grupa, ali systemske barijere ih često dovode u nepovoljan položaj na tržištu rada. Ove barijere uključuju razlike u platama, nedovoljnu zastupljenost na rukovodećim pozicijama, koncentraciju u sektorima sa nižim primanjima ili u neformalnom sektoru, kao i društvena očekivanja koja neproporcionalno stavljaju teret brige o djeci na žene. Ovi problemi dodatno se produbljuju zbog ograničenog pristupa podršci kao što su vrtići i roditeljsko odsustvo. Slično, druge ranjive grupe, kao što

su lica sa invaliditetom, mladi, dugoročno nezaposlene osobe i etničke manjine, suočavaju se sa posebnim izazovima, uključujući diskriminaciju, nesklad između vještina zahtjeva tržišta rada i ograničen pristup prilikama. Zbog toga su žene i druge ranjive grupe u fokusu aktivnih politika tržišta rada, koje imaju za cilj uklanjanje strukturnih nejednakosti, poboljšanje zapošljivosti i promovisanje inkluzivnog učešća na tržištu rada. Ove ciljane intervencije doprinose smanjenju nejednakosti i široj ekonomskoj i socijalnoj ravnopravnosti, posebno u kontekstu Bosne i Hercegovine, gdje tržište rada karakterišu visoke stope nezaposlenosti i strukturni problemi.

U odsustvu precizne definicije „ranjivih grupa“ u kontekstu zapošljavanja, analizirane su grupe na koje su usmjereni programi zapošljavanja, posebno kroz finansijske inicijative. Fokus ovih programa je često na demografskim grupama koje imaju značajne poteškoće u pronalaženju posla iz različitih razloga. Iskustvo pokazuje da ovaj pristup efikasno identifikuje grupe koje su naročito ranjive u određenim teritorijama ili regionima. U oblasti zapošljavanja i socijalnih politika u Bosni i Hercegovini, pojam „ranjive grupe“ odnosi se na dijelove stanovništva koji su izloženi povećanom riziku od isključenosti, diskriminacije ili marginalizacije na tržištu rada. Ove grupe zahtijevaju ciljane mjere kako bi prevazišle prepreke u zapošljavanju te kako bi se podstakla njihova ekonomska i socijalna uključenost. Mladi, naročito oni koji nemaju radno iskustvo ili imaju teškoće u prelasku iz obrazovanja u radnu snagu, suočavaju se sa značajnim izazovima. Žene, koje često trpe rodne predrasude i imaju dvostruku odgovornost u radnom i porodičnom životu, takođe spadaju u ranjive kategorije. Dugoročno nezaposlena lica, koja prolaze kroz duga razdoblja bez mogućnosti zapošljavanja, zahtijevaju podršku za efikasnu reintegraciju u radnu snagu. Osobe od 40 i više godina se suočavaju s rizikom od starosne diskriminacije i potrebom da se prilagode brzim promjenama na tržištu rada. Lica sa invaliditetom nailaze na različite prepreke - fizičke, čulne, intelektualne ili mentalne izazove - koji utiču na mogućnost njihovog zapošljavanja. Etničke manjine, među kojima su Romi, izbjeglice i interno raseljena lica, suočavaju se sa diskriminacijom i sistemskim barijerama koje onemogućavaju pristup prilikama za zapošljavanje. Radnici sa niskim nivoom kvalifikacija ili bez formalnih kvalifikacija imaju poteškoće u sticanju adekvatne obuke i pronalasku prikladnih radnih mjesta. Konačno, demobilisani borci i ratni veterani nerijetko trebaju posebnu podršku za uspješan prelazak u civilne karijere i održivo zapošljavanje. Izvor: Agencija za rad i zapošljavanje BiH – Plan o smjernicama politike tržišta rada i aktivnim mjerama zapošljavanja za 2022. godinu, jul 2023.

Finansijski podsticaji se godinama primjenjuju na isti način, a njihovi efekti i obuhvat su ograničeni. Subvencije su skupe i veoma privlačne poslodavcima, jer smanjuju troškove rada, ali u isto vrijeme izazivaju poremećaje na tržištu. Pogrešno je misliti da aktivne mjere služe poslodavcima za kreiranje novih radnih mjesta, jer to nije njihova svrha, osim u slučajevima samozapošljavanja.

Finansijski podsticaji ohrabruju poslodavce da zapošljavaju radnike koji se nalaze u nepovoljnom položaju na tržištu rada, umjesto da biraju one koji u potpunosti ispunjavaju njihove kriterijume. Poslodavac koji treba radnika može podnijeti zahtjev Službi za zapošljavanje. Nakon što zaprimi zahtjev, Služba pretražuje bazu podataka u potrazi za radnicima traženog profila i pruža posredničke usluge. Postoje dva moguća ishoda posredničkog procesa: Služba posreduje u zapošljavanju osoba iz registra koji ispunjavaju uslove poslodavca, ili, ako postoji program za određene ciljane grupe, Služba obavještava poslodavca o postojanju programa za konkretnu grupu koja je predmet aktivnih mjera.

Podsticajna mjera pokriva troškove smanjene produktivnosti radnika tokom određenog perioda. Veoma je važno usmeriti mjere na ranjive grupe, u ovom slučaju žene, i obezbijediti im svu neophodnu podršku. Poslodavac odlučuje da li će zaposliti radnika sa ili bez subvencije. Ključno je da radnike koji imaju pravo na subvencionisano zapošljavanje upućuje Služba za zapošljavanje kako bi se spriječilo da poslodavci vrše prethodni odabir radnika i zadržavaju ih u neregistrovanom radu dok ne počne program. Samo ako se finansijski podsticaji sprovode na ovaj način, savjetodavni rad i reforma Službe za zapošljavanje mogu biti uspješni.

Prema analizi Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine, tokom 2023. godine provedene su aktivne mjere zapošljavanja s ciljem smanjenja nezaposlenosti, poboljšanja zapošljivosti radne snage i

stimulisanja ekonomske aktivnosti u zemlji. Ove mjere obuhvatale su različite kategorije, uključujući programe obuke, inicijative za razvoj preduzetništva, kao i podršku osobama koje se vraćaju na tržište rada ili prolaze kroz rehabilitaciju.

Mjere provedene u 2023. godini bile su usmjerene na unapređenje konkurentnosti radne snage i omogućavanje nezaposlenim licima da steknu vještine neophodne za tržište rada. Programi obuke, finansirani iz ovih mjera, omogućili su poboljšanje stručnih znanja i sticanje novih kompetencija kod nezaposlenih, čime je povećana njihova zapošljivost. Posebna pažnja posvećena je i podršci početnom preduzetništvu, što je kreiralo mogućnosti za otvaranje novih poslova i zapošljavanje radne snage. Pored toga, osobama koje se vraćaju na tržište rada ili prolaze kroz rehabilitaciju pružena je podrška kako bi se lakše reintegrirali u radno okruženje. Dodatno, provedene su i druge inicijative koje imaju za cilj povećanje fleksibilnosti tržišta rada, stvaranje novih radnih mjesta i smanjenje nezaposlenosti na svim nivoima vlasti u zemlji.

Finansijska sredstva izdvojena za aktivne mjere zapošljavanja u 2023. godini u cijeloj Bosni i Hercegovini iznosila su ukupno 86 808 158,53 KM. Od toga je Federaciji BiH dodijeljeno 81 795 176,00 KM, Republici Srpskoj 3 632 171,53 KM, a Brčko distriktu 1 380 811,00 KM. Ovim mjerama zapošljavanja ukupno je obuhvaćeno 15 038 osoba (13 564 u Federaciji, 1 296 u Republici Srpskoj i 178 u BDBiH). Ove investicije pokazuju posvećenost svih nivoa vlasti u smanjenju nezaposlenosti, poboljšanju zapošljivosti radne snage i obezbjeđivanju održivog zapošljavanja u Bosni i Hercegovini.

TABELA 45: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.6.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.6.1.	Povećati usluge savjetovanja i usmjeravanja za žene i druge ranjive grupe, kao i javnu komunikaciju i informisanje, uključujući i ranjive grupe	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja); službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH; Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske	Godišnji izvještaj o radu i plan rada – broj planiranih i realizovanih individualnih planova zapošljavanja
3.2.1.6.2.	Izraditi novi pravilnik o provođenju aktivnih mjera zapošljavanja putem posredničkih usluga lica koja su uključena u savjetovanje	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje, Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; Vlada Brčko distrikta BiH	Najčešće aktivne mjere zapošljavanja obuhvataju samo finansijske podsticaje za poslodavce, ali to je samo jedna od mjera, koje u širem smislu obuhvataju savjetovanje, podršku pri traženju posla, kreiranje radnih mjesta kroz javne radove i obuke.
3.2.1.6.3.	Izraditi programe službi za zapošljavanje sa prioriternim uključivanjem ranjivih grupa u aktivne mjere zapošljavanja	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje, Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; Vlada Brčko distrikta BiH	Plan smjernica politike tržišta rada i aktivnih mjera zapošljavanja – Agencija za rad i zapošljavanje BiH
3.2.1.6.4.	Profilisanje i ciljanje podobnih korisnika raspoloživih subvencija	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaj o radu i plan rada

3.2.1.6.5.	Redovne sjednice na kojima se donose odluke o odobravanju subvencija	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaj o radu i plan rada
3.2.1.6.6.	Lakše povezivanje poslodavca i radnika putem posredničkih usluga	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaj o radu i plan rada
3.2.1.6.7.	Praćenje i ocjenjivanje efektivnosti subvencija	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaj o radu i plan rada
3.2.1.6.8.	Analiza podataka i izvještavanje o uključenosti prioriternih ranjivih grupa u aktivne mjere zapošljavanja	Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine; Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje	Izvještaj o broju članova ranjivih grupa uključenih u aktivne mjere zapošljavanja sa prikazom trendova, izazova i oblasti za unapređenje.

KORAK 3.2.1.7. Unaprijediti registre aktivnih i neaktivnih tražilaca posla u JSZ kroz uvođenje indikatora osiguranja kvaliteta

Tokom godina, sistem službi za zapošljavanje omogućavao je velikom broju pojedinaca pristup pravima koja mogu da ostvare kao nezaposlene osobe. Ova prava su bila raznovrsna, od subvencionisanih karata za javni prevoz do značajne socijalne zaštite, uključujući zdravstveno osiguranje. Već neko vrijeme su u toku reforme sistema službi za zapošljavanje, sa primarnim ciljem odvajanja osoba koje traže posao od onih koji su na evidenciji javnih službi za zapošljavanje isključivo radi pristupa beneficijama. Republika Srpska je došla do tačke u kojoj je, kroz smanjenje prava i uvođenje aktivnijeg angažovanja (individualnog savjetovanja) sa nezaposlenima, značajno smanjila broj nezaposlenih, jer na evidenciji ostaju samo aktivni tražioci posla.

S druge strane, fokus aktivnosti u Federaciji BiH i Brčko distriktu je da prvo razdvoje osobe koje zaista traže posao od onih koji su na evidenciji javnih službi za zapošljavanje, sa krajnjim ciljem da se osigura da samo oni koji aktivno traže posao ostanu na evidenciji. Nacrt zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnom osiguranju nezaposlenih lica u FBiH, koji je trenutno u fazi javnih konsultacija, uvodi jasniju kategorizaciju ove dvije grupe. Ova reforma omogućava da se mjere zapošljavanja preciznije usmjere na pojedince koji zaista žele ući na tržište rada, dok pasivni korisnici mogu koristiti svoja prava bez nužnog registrovanja kod službi za zapošljavanje. Kao dio procesa javnih konsultacija za ovaj zakon, osnovana je radna grupa koju čine sve nadležne institucije, uključujući Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe za zapošljavanje. Ova grupa je odgovorna za analizu predloženih amandmana i njihovo usklađivanje sa potrebama sektora i institucionalnim kapacitetima. Tokom procesa konsultacija prikupljaju se povratne informacije i sugestije zainteresovanih strana kako bi se osiguralo da konačni zakonski okvir bude funkcionalan i održiv. Očekuje se da će zakon nakon usvajanja doprinijeti boljoj raspodjeli resursa, većoj efikasnosti službi za zapošljavanje i preciznijem praćenju učinka ovih službi.

Ovo će omogućiti da se efikasnost javnih službi za zapošljavanje mjeri na osnovu toga koliko brzo integrišu zaposlene pojedince nazad na tržište rada. Završna faza cijelog procesa podrazumijeva određivanje odgovarajućeg sistema za upravljanje kvalitetom rada u javnim službama za zapošljavanje. Jedan od sistema koji je uspješno testiran jeste „Yardstick Competition“, koji su prije nekoliko godina isprobali Republika Srpska i Kanton Sarajevo.

Implementacija sistema upravljanja učinkom za JSZ podrazumijeva integraciju ključnih indikatora kao što su procenat zaposlenih osoba iz svakog biroa i broj zaposlenih po nezaposlenoj osobi. Ovi pokazatelji služe različitim svrhama: prvi kao indikator ishoda koji procjenjuje efikasnost svakog biroa u zapošljavanju, a drugi kao mjera administrativne efikasnosti koja ističe koliko se efikasno koriste resursi. Iako postoje različite metode učinka i indikatori osiguranja kvaliteta, važno je pomenuti metodologiju koja je već testirana u Zavodu za zapošljavanje Republike Srpske i Kantonalnoj službi za zapošljavanje u Sarajevu. Ova metodologija nosi naziv „Yardstick Competition“ i uvodi konkurentsku dinamiku među biroima za zapošljavanje. Za razliku od tradicionalne tržišne konkurencije, „Yardstick Competition“ se fokusira na poređenje operativnih troškova i rezultata učinka između sličnih organizacija u smislu okruženja u kojem posluju. Ovaj pristup podstiče poboljšanja efikasnosti i njeguje odgovornost, što je ključno u okruženjima gdje konvencionalni tržišni mehanizmi mogu biti nedovoljni u procjeni efikasnosti JSZ. „Yardstick Competition“ podstiče takmičenje u oblasti optimizacije operativne efikasnosti i maksimiziranja rezultata zapošljavanja u svim biroima JSZ. Ovaj konkurentni okvir ne samo da pokreće troškovnu efikasnost, već i osigurava da se resursi efikasno raspoređuju kako bi se nezaposlenim osobama pomoglo da nađu posao. Kroz kontinuirano praćenje i prilagođavanje pokazatelja uspješnosti, kao što su stope zapošljavanja i odnos broja zaposlenih i nezaposlenih, JSZ može stalno da usavršava svoje strategije kako bi odgovorila na promjenljive izazove na tržištu rada i postigla značajne rezultate kako za tražioce posla, tako i za ekonomiju u cjelini.

Značaj procjene troškova pružalaca usluga ili postavljanja minimalnih referentnih vrijednosti troškova. Ipak, u kontekstu JSZ-a, minimiziranje troškova nije primarni cilj zbog budžetskih ograničenja. Umjesto toga, fokus je na maksimiziranju učinka u okviru dodijeljenih resursa ili budžetskih ograničenja. Cilj ovog pristupa je da osigura da JSZ postiže značajne rezultate, a ne samo da upravlja rashodima. Davanjem prioriteta učinku u odnosu na smanjenje troškova, JSZ može bolje ispuniti svoj mandat

pružajući usluge pomoću kojih se lakše dolazi do posla i poboljšanjem rezultata na tržištu rada. Postoje tri ključna razloga protiv korišćenja troškova kao jedine metrike uspjeha JSZ-a.

Prvo, iako troškovi odražavaju korišćenje resursa, krajnji cilj je postizanje značajnih rezultata kao što su uspješno i održivo zapošljavanje. Drugo, kvalitet usluga JSZ, posebno u reintegraciji nezaposlenih u radnu snagu, je od najveće važnosti, ali ga je teško kvantifikovati isključivo kroz metriku troškova. Naglašavanje troškova u odnosu na kvalitet moglo bi nenamjerno ugroziti pružanje usluga i dugoročne rezultate. Treće, kao javne institucije koje se finansiraju iz poreza, JSZ nisu subjekti vođeni profitom. Stoga je optimizacija uticaja javnih sredstava kroz efikasno pružanje usluga ključna za maksimiziranje društvenih koristi. U skladu sa zakonskim obavezama i strateškim ciljevima, JSZ moraju dati prioritet ciljevima kao što su sprečavanje nezaposlenosti, olakšavanje brzog zapošljavanja i obezbjeđivanje efikasnog upravljanja naknadama za nezaposlenost. Postizanje ovih ciljeva zahtijeva snažne indikatore učinka koji vjerodostojno odražavaju stvarne efekte aktivnosti koje sprovode JSZ.

Ovi indikatori treba da budu otporni na spoljne uticaje i manipulacije, osiguravajući transparentnost i odgovornost u pružanju usluga. Usvajanje pristupa upravljanja po ciljevima operacionalizuje strateške ciljeve u mjerljive referentne vrijednosti, podstičući kontinuirano poboljšanje unutar JSZ. Ovaj pristup pomjera fokus sa pukog upravljanja resursima na postizanje visokokvalitetnih rezultata koji opravdavaju javna ulaganja. Istovremeno, obezbjeđivanje aktivnog učešća u savjetodavnim procesima i pojednostavljivanje zahtjeva za registraciju korisnika koji aktivno ne traže posao su suštinski koraci u optimizaciji efikasnosti JSZ i povećanju angažovanja korisnika.

Da bi se postigli bolji rezultati, sva nezaposlena lica treba da budu uključena u savjetodavni proces službi za zapošljavanje, a ona koja ne žele da učestvuju trebalo bi brisati iz evidencije. Reorganizacija prava vezanih za registraciju polazi od pretpostavke da će mnogi korisnici izgubiti motivaciju da ostanu registrovani ako aktivno ne traže posao. Koji god metod upravljanja učinkom i indikator obezbjeđivanja kvaliteta budu uvedeni, treba da omoguće poređenje ukupne efikasnosti sistema službi za zapošljavanje, uz istovremeno uzimanje u obzir lokalnih uslova u kojima posluju kancelarije za zapošljavanje.

TABELA 46: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.7.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.7.1.	Usvajanje Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih lica u Federaciji BiH	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	Zakon objavljen u Službenom glasniku
3.2.1.7.2.	Na osnovu aktivnosti iz holističke strategije posredovanja službi za zapošljavanje identifikovati ključne pokazatelje učinka (korak 3.2.1.5.)	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja); službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH	Godišnji izvještaj o radu i plan rada; određene primarne aktivnosti povezane sa aktivnim traženjem posla
3.2.1.7.3.	Razviti sistem upravljanja učinkom	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH	Godišnji izvještaj o radu i plan rada; identifikovani indikatori kvaliteta u skladu s ciljevima i zadacima svakog aktivnog traženja posla
3.2.1.7.4.	Obuka osoblja i smjernice: obezbijediti obuku o važnosti sistema upravljanja učinkom (PMS) i pridržavanju standarda učinka za zaposlene koji su odgovorni za pružanje	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaj o radu i plan rada; indikatori kvaliteta integrisani direktno u radne procese i aktivnosti svakog oblika aktivnog traženja posla; ažurirani obrasci dokumentacije, softverski

	usluga zapošljavanja. Izraditi smjernice i protokole za primjenu pokazatelja učinka u svakodnevnom radu.		sistemi i mehanizmi izvještavanja radi prikupljanja relevantnih podataka
3.2.1.5.	Redovno praćenje, sankcije i ocjenjivanje.	Službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH, kantonalne službe za zapošljavanje	Godišnji izvještaj o radu i plan rada; sprovedene periodične analize, ankete i procjene učinka radi praćenja napretka i identifikacije oblasti za unapređenje

KORAK 3.2.1.8. Najmanje 20% korisnika Garancije za mlade je zaposleno u roku od 6 mjeseci nakon prestanka rada ili napuštanja formalnog obrazovanja

Po definiciji, Garancija za mlade (GM) je inicijativa čiji je cilj da sve osobe mlađe od 30 godina dobiju visokokvalitetnu ponudu za posao, kontinuirano obrazovanje, mogućnost praktičnog rada ili pripravništvo u roku od četiri mjeseca od prestanka rada ili napuštanja formalnog obrazovanja. Ova inicijativa je osmišljena da brzo integriše mlade ljude na tržište rada ili da im pruži mogućnosti za dalje obrazovanje i razvoj vještina. Nudeći blagovremene i relevantne opcije, Garancija za mlade ima za cilj borbu protiv nezaposlenosti mladih i poboljšanje izgleda mladih ljudi za održivo zapošljavanje i lični razvoj.

Program EU Garancija za mlade u Bosni i Hercegovini je usmjerena na rješavanje problema nezaposlenosti mladih osiguravajući da svaka mlada osoba u Bosni i Hercegovini ima pristup obrazovanju, obuci ili zaposlenju u određenom periodu nakon napuštanja obrazovanja ili prestanka rada. Da bi se Garancija za mlade u Bosni i Hercegovini u potpunosti provela, ključno je razviti i usvojiti plan implementacije. Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine igra centralnu ulogu u koordinaciji i izvještavanju o provođenju ovog programa, čineći jednostavnijom saradnju između nadležnih institucija na nivou entiteta i BDBiH.

Akcioni plan Garancije za mlade je ključna komponenta u široj strategiji za rješavanje problema nezaposlenosti mladih, jer služi kao putokaz za strukturiranu implementaciju programa. Značajan napredak je već postignut, sa nacrtima akcionih planova razvijenim za Federaciju BiH, Republiku Srpsku i Brčko distrikt. Konačni Akcioni plan je odobrila Vlada Federacije BiH 16. decembra 2024. godine, Zaključkom kojim se potvrđuje Informacija o napretku u implementaciji programa, koja je uključivala pripremljeni Akcioni plan. Ovaj plan je takođe dostavljen Ministarstvu civilnih poslova BiH, koje je zaduženo za obezbjeđivanje koherentnosti i koordinacije u razvoju Plana implementacije Garancije za mlade na nacionalnom nivou.

Završetkom akcionih planova entiteta i Brčko distrikta, postavljeni su temelji za razvoj sveobuhvatnog plana implementacije Garancije za mlade na državnom nivou. Ovo je ključni korak ka harmonizaciji napora na različitim nivoima vlasti i usklađivanju politika zapošljavanja Bosne i Hercegovine sa evropskim standardima. Sljedeća faza će uključivati jačanje institucionalnog okvira definisanjem mehanizama za imenovane koordinate, razjašnjavanjem uloga i odgovornosti nadležnih institucija u praćenju i izvještavanju i uspostavljanjem jasnih vremenskih rokova za implementaciju.

Pored toga, biće provedene aktivnosti na izgradnji kapaciteta kako bi se poboljšala sposobnost službi za zapošljavanje i zainteresovanih strana da efikasno provedu program. Saradnja sa Međunarodnom organizacijom rada (MOR) i institucijama na entitetskom nivou biće neophodna za usavršavanje strategije implementacije i osiguravanje da se pilot faza Garancije za mlade uspješno sprovede.

Napori će se takođe usmjeriti na angažovanje privatnog sektora, obrazovnih institucija i organizacija civilnog društva kako bi se stvorile održive mogućnosti za zapošljavanje i obuku mladih ljudi. Kako Bosna i Hercegovina bude napredovala u provođenju Garancije za mlade, biće neophodne kontinuirane evaluacije i prilagođavanja da bi se riješili novi izazovi i optimizovao uticaj programa. Krajnji cilj je stvaranje dugoročnog, strukturiranog pristupa zapošljavanju mladih koji smanjuje stopu nezaposlenosti, unapređuje razvoj vještina i olakšava prelazak iz obrazovanja na tržište rada za mlade ljude širom zemlje.

Pilot faza Garancije za mlade zakazana je za 2026. godinu u Bosni i Hercegovini (u Visokom, Čitluku i Prijedoru). Ova faza će poslužiti za procjenu efikasnosti implementiranog sistema, identifikovanje potrebnih prilagodavanja i procjenu njegovog uticaja na rješavanje izazova nezaposlenosti mladih. Očekuje se da će kroz ove napore Garancija za mlade značajno doprinijeti poboljšanju mogućnosti za mlade ljude koji prelaze na tržište rada i da će promovisati održivi ekonomski rast u regionu.

Iako dostupna statistika za Bosnu i Hercegovinu nudi korisne uvide u trendove vezane za mlade i kategoriju NEET, postoje izazovi u pogledu preciznog fokusiranja na određene starosne grupe, posebno one obuhvaćene Garancijom za mlade. Uprkos ovom izazovu, značajni napori koji se ulažu u prikupljanje podataka postavljaju temelje za razumijevanje i efikasno rješavanje potreba mladih ljudi.

Ohrabrujuće je da opadajući trend u kategoriji NEET od 2021. do 2023. godine ukazuje na stabilnost i potencijalna poboljšanja u angažovanju i zapošljavanju mladih. Stopa NEET-a koja je pala sa 19,9% na 16,5% tokom ovih godina ukazuje na pozitivan razvoj politika i inicijativa usmjerenih na integraciju mladih u produktivne ekonomske aktivnosti. Kontinuiranim usavršavanjem metodologija analize podataka i njihovim usklađivanjem sa rastućim potrebama mladih, kreatori politika mogu bolje prilagoditi intervencije i mehanizme podrške.

TABELA 47: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.8.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.8.1.	Uskladiti zvaničnu statistiku (Anketu o radnoj snazi – LFS) sa potrebama programa Garancije za mlade	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinirajuće ministarstvo u procesu izvještavanja); Agencija za statistiku BiH; Republički zavod za statistiku Republike Srpske; Federalni zavod za statistiku	Objavljen pokazatelj LFS NEET 15–29 (30)
3.2.1.8.2.	Uspostaviti polaznu osnovu (baseline) u odnosu na koju će se mjeriti napredak	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinirajuće ministarstvo u procesu izvještavanja); Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; kantoni; Odjel Vlade Brčko distrikta BiH; službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH	Uspostavljena polazna osnova u Planu provedbe Garancije za mlade
3.2.1.8.3.	Izrada Plana provedbe Garancije za mlade u Bosni i Hercegovini	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinirajuće ministarstvo u procesu izvještavanja); Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; kantoni; Odjel Vlade Brčko distrikta BiH; službe za zapošljavanje RS, FBiH i BDBiH	Relevantni dokumenti vlada RS, FBiH i BDBiH
3.2.1.8.4.	Izabrane službe za zapošljavanje i drugi uključeni akteri osposobljeni za upravljanje i provedbu Garancije za mlade	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinirajuće ministarstvo u procesu izvještavanja); Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske; Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; kantoni; Odjel Vlade Brčko distrikta BiH; Službe za zapošljavanje RS, FBiH,	Relevantni dokumenti vlada RS, FBiH i BDBiH: broj službi za zapošljavanje i drugih uključenih subjekata koji su ojačali kapacitete za pružanje usluga u okviru Garancije za mlade

		kantonalne službe za zapošljavanje i BDBiH	
3.2.1.8.5.	Sprovođenje pilot-programa na izabranim pilot-lokacijama	Službe za zapošljavanje RS, FBiH, kantoni i BDBiH	Relevantni dokumenti vlada RS, FBiH i BDBiH: broj mladih koji su se dobrovoljno registrovali za učešće u Programu Garancije za mlade; broj mladih koji su dobili usluge kroz Program; svi oblici kvalitetnih ponuda koje su dostupne učesnicima Programa, uključujući broj i vrste obuka, prekvalifikaciju, programe nadgradnje vještina, programe sufinansiranja, mogućnosti samozapošljavanja itd.
3.2.1.8.6.	Pregled lokalnih pilot-programa, unapređenje i dalja promocija modela	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinirajuće ministarstvo u procesu izvještavanja); Ministarstva rada i socijalne politike RS, FBiH, kantona i BDBiH; službe za zapošljavanje RS, FBiH, kantona i BDBiH	Relevantni dokumenti vlada RS, FBiH i BDBiH: broj programa koji su pregledani i o kojima se razgovaralo sa zainteresovanim stranama nakon pregleda
3.2.1.8.7.	Diseminacija rezultata Garancije za mlade	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinirajuće ministarstvo u procesu izvještavanja); Ministarstva rada i socijalne politike RS, FBiH, kantona i BDBiH; službe za zapošljavanje RS, FBiH, kantona i BDBiH	Relevantni dokumenti vlada RS, FBiH i BDBiH

KORAK 3.2.1.9. Odnos savjetnika za zapošljavanje u JSZ prema tražiocima posla smanjen na 1:500

Da bi javne službe za zapošljavanje funkcionisale na adekvatan i efikasan način, neophodno je provesti reformu kojom se pojedinci registrovani isključivo radi ostvarenja različitih beneficija, a koji nisu u aktivnoj potrazi za poslom, uklonili s evidencija službi za zapošljavanje. Ovim bi se osiguralo da na evidenciji ostanu samo tražioci posla, što bi omogućilo savjetnicima za zapošljavanje da upravljaju razumnim brojem slučajeva i pruže efikasnu podršku svakoj nezaposlenoj osobi za koju su zaduženi. Osnovni cilj svih reformi javnih službi za zapošljavanje je upravo ovo: uspostaviti odgovarajući odnos broja nezaposlenih osoba po savjetniku kako bi savjetnici mogli da pruže adekvatnu i blagovremenu pomoć. Optimizacijom ovog odnosa, savjetnici za zapošljavanje mogli bi efikasnije pomoći tražiocima posla da ostvare svoje ciljeve i olakšati njihovu aktivaciju na tržištu rada u najkraćem mogućem roku.

U Federaciji BiH, pružanje usluga zapošljavanja suočava se sa značajnim izazovima zbog neuravnoteženog odnosa između broja savjetnika u javnim službama za zapošljavanje i nezaposlenih osoba. Od 2019. godine, ovaj odnos je bio izrazito nesrazmjernan, pri čemu je jedan savjetnik pružao usluge za svakih 2 000 nezaposlenih osoba, što je znatno iznad međunarodnog standarda gdje je odnos jedan savjetnik na 1 000 nezaposlenih. Ova razlika značajno varira među kantonima; na primjer, u Srednjobosanskom kantonu, odnos je jedan savjetnik na 767 nezaposlenih, dok je u Tuzlanskom kantonu jedan savjetnik na čak 3 430 nezaposlenih. Ove razlike ističu ključne nedostatke u raspodjeli resursa i dostupnosti usluga, što utiče na efikasnost podrške zapošljavanju i pogoršava socio-ekonomske nejednakosti unutar Federacije. Neuravnotežen odnos između broja savjetnika i nezaposlenih osoba ozbiljno ugrožava kvalitet pruženih usluga. Savjetnici koji rade u odnosu 1:2 000 suočavaju se sa

ogromnim izazovima u pružanju personalizovanog savjetovanja i podrške tražiocima posla, što otežava efikasno posredovanje pri zapošljavanju (izvor: Strategija zapošljavanja FBiH 2024-2030).

Ova situacija ne samo da ugrožava blagovremeno usklađivanje vještina sa raspoloživim prilikama, već i ograničava mogućnost da se odgovori na raznovrsne potrebe među nezaposlenim osobama. Razlike u odnosima između kantona ističu neravnomjernu raspodjelu resursa i prioriteta u suočavanju s nezaposlenošću, naglašavajući potrebu za ciljanim reformama radi unapređenja pružanja usluga i ravnopravnog pristupa podršci pri zapošljavanju u svim regionima.

Važno je istaći da je Republika Srpska već postigla značajan napredak u rješavanju ovih problema tako što je provela reforme koje omogućavaju preciznije prikazivanje statistike nezaposlenosti, jer se na njenim evidencijama nezaposlenih nalaze samo one osobe koji aktivno traže posao. Provođenjem ove reforme, Republika Srpska je pojednostavila rad svojih službi zapošljavanja i omogućila usmjereniju raspodjelu resursa za podršku stvarnim tražiocima posla. Ova proaktivna praksa ne samo da jača pouzdanost podataka o zaposlenosti, već služi i kao primjer Federaciji BiH u njenim nastojanjima da unaprijedi pružanje ovih usluga.

U Republici Srpskoj, odnos nezaposlenih lica po savjetniku za zapošljavanje trenutno iznosi oko 330. Aktuelna reforma nema za cilj povećanje ovog broja u Republici Srpskoj, već njegovo smanjenje na najniži opravdani i troškovno efikasan nivo u Federaciji BiH i Brčko distriktu BiH. Cilj je obezbijediti usmjereniju, svrsishodniju i kvalitetniju podršku svakom nezaposlenom licu. Manji broj korisnika po savjetniku za zapošljavanje omogućava personalizovanije savjetovanje i bolje rezultate u zapošljavanju, ali to treba uravnotežiti sa zahtjevom za odgovornim trošenjem javnih sredstava, izbjegavajući nerazumno mali broj korisnika po savjetniku. Važno je naglasiti da se ovaj izazov ne treba rješavati zapošljavanjem dodatnog osoblja, već sistemskim reformama koje će osigurati da na evidenciji ostanu samo aktivni tražioci posla. Održavanje ove ravnoteže treba da ostane jedan od ključnih prioriteta javnih službi za zapošljavanje uopšte. Ova funkcionalna analiza, koju je sprovedla Međunarodna organizacija rada (MOR), ističe postojeću dinamiku službi zapošljavanja u regionu i naglašava obim napora usmjerenih na efikasno rješavanje problema nezaposlenosti.

TABELA 48: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.2.1.9.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.2.1.9.1.	Procjena trenutnog odnosa	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja); službe za zapošljavanje RS, FBiH, kantona i BDBiH	Godišnji izvještaji službi za zapošljavanje
3.2.1.9.2.	Analizirati prava nezaposlenih lica i, gdje je moguće, preraspodijeliti nadležnosti za njihovu primjenu	Službe za zapošljavanje RS, FBiH, kantona i BDBiH	Izvještaj o implementaciji koraka 3.2.1.3.
3.2.1.9.3.	Optimizovati podjelu rada: Pregledati raspodjelu radnih obaveza među postojećim savjetnicima za zapošljavanje kako bi se osigurala ravnomjerna podjela odgovornosti. Prilagoditi broj korisnika po savjetniku u skladu sa iskustvom, stručnim znanjem i raspoloživošću savjetnika. Koristiti elektronske alate gdje god je to moguće.	Službe za zapošljavanje RS, FBiH, kantona i BDBiH	Godišnji izvještaji i planovi rada službi za zapošljavanje
3.2.9.1.4.	Kontinuirani profesionalni razvoj	Službe za zapošljavanje RS, FBiH, kantona i BDBiH	Obezbijedene kontinuirane obuke i godišnji izvještaji i planovi rada službi za zapošljavanje
3.2.9.1.5.	Stroga primjena pravila aktivnog traženja posla i povezanih sankcija	Službe za zapošljavanje RS, FBiH, kantona i BDBiH	Statistički izvještaj o provedenim aktivnostima

KOMPONENTA 3.3 SISTEM SOCIJALNE ZAŠTITE

REFORMA 3.3.1. USKLADIVANJE PRAVA NA RODITELJSKI DOPUST U CIJELOJ ZEMLJI I UVODENJE SOCIJALNE KARTE

Razvoj politike socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini je definisan u dva strateška dokumenta koja su pripremila nadležna ministarstva za socijalnu politiku u entitetima (Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske) i u Brčko distriktu BiH (Odjeljenje za zdravstvo i ostale usluge): Nacrt strateškog dokumenta je prošao parlamentarnu proceduru oba doma Parlamenta Federacije BiH i usvojen je - Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite u Federaciji Bosne i Hercegovine za period 2024-2030 („Službene novine Federacije BiH“, br. 72/24 od 13. septembra 2024.) i Strategija socijalne zaštite Republike Srpske za period 2023-2029 („Službeni glasnik RS“, br. 108/23) su dokumenti koji proističu iz obaveze sprovođenja Agende 2030. Okvir za sprovođenje ciljeva održivog razvoja usvojio je Savjet ministara 2021. godine, nakon što su ga odobrile vlade Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko distrikta. Okvir služi kao smjernica za trenutne i predstojeće procese strateškog planiranja u Bosni i Hercegovini, uključujući Republiku Srpsku, Federaciju BiH i Brčko distrikt BiH.

U Bosni i Hercegovini, nedosljednosti u propisima stvaraju nejednak pristup porodijskim naknadama u različitim regijama, što nesrazmjerno pogađa nezaposlene majke. Pravni okvir za porodijsko odsustvo je poboljšao, posebno u Federaciji BiH, ali značajne razlike i dalje postoje zbog različitih nivoa ekonomskog razvoja i dodatnih naknada koje se pružaju na kantonalnom nivou.

Napori da se riješe širi problemi socijalne zaštite kroz inicijative poput kreiranja socijalne karte pokazuju posvećenost sistemskom poboljšanju. Ove inicijative imaju za cilj da pojednostave pristup socijalnim davanjima, povećaju transparentnost i optimizuju pružanje usluga. Međutim, suočavaju se sa značajnim izazovima, uključujući nedostatak adekvatnih podataka, birokratske prepreke i tehničke složenosti. Iako su ciljevi ambiciozni, njihovo postizanje zahtijevaće široku saradnju, digitalnu transformaciju i zakonodavne reforme kako bi se izgradio inkluzivniji i efikasniji sistem socijalne zaštite koji će na adekvatan način odgovarati raznovrsnim potrebama stanovništva Bosne i Hercegovine.

TABELA 111: KORACI U OKVIRU REFORME 3.3.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
3.3.1.1.	Akcioni plan za unapređenje i usklađivanje roditeljskog odsustva na nivou cijele zemlje, u skladu sa nadležnostima	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja); Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske	decembar 2025.
3.3.1.2.	Usvajanje preostalih zakona i podzakonskih akata neophodnih za uvođenje socijalne karte	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske	decembar 2025.
3.3.1.3.	100% korisnika socijalnih transfera obuhvaćeno socijalnom kartom radi ciljanog usmjeravanja socijalnih davanja u skladu sa potrebama	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske	jun 2027.

KORAK 3.3.1.1 Akcioni plan za unapređenje i usklađivanje roditeljskog odsustva na nivou cijele zemlje, u skladu sa nadležnostima

Statistika pokazuje da približno 32-35.000 majki u Bosni i Hercegovini (BiH) svake godine ostvaruje pravo na naknadu za porodijsko odsustvo. Veliki broj ovih žena ne uspijeva da iskoristi ovo pravo zbog budžetskih ograničenja. Pitanje zaštite porodica sa djecom, uključujući prava majki na porodijskom odsustvu, spada u nadležnost entiteta i kantona (u FBiH).

U Federaciji BiH, ovo pitanje je regulisano Zakonom o radu FBiH i Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodica sa djecom FBiH, i Zakonom o materijalnoj podršci porodicama sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, br. 52/22). Zakon o materijalnoj podršci porodicama sa djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine reguliše osnove za materijalnu podršku porodicama sa djecom, utvrđuje osnovna materijalna prava za podršku porodicama sa djecom, definiše postupak, uslove i način ostvarivanja ovih prava, finansiranje materijalne podrške porodicama sa djecom, nadzor i druga pitanja relevantna za pružanje materijalne podrške porodicama sa djecom u Federaciji BiH. Ovim zakonom se reguliše i pravo na porodijske naknade za nezaposlene majke u iznosu od 55% minimalne plate u Federaciji Bosne i Hercegovine, u skladu sa odredbama Zakona o radu.

Osim toga, prema kantonalnim propisima, ove naknade mogu biti veće od onih propisanih zakonom Federacije BiH. S obzirom na zajedničku nadležnost, kantoni, u skladu sa svojim kapacitetima, mogu delegirati određena prava, što je rezultiralo time da većina kantona obezbjeđuje dodatne naknade za nezaposlene majke. Na federalnom nivou, Federacija BiH je standardizovala iznos osnovne naknade, ali razlike između kantona i dalje postoje zbog različitih budžetskih kapaciteta i politika socijalne zaštite koje sprovode kantonalne vlasti.

U Republici Srpskoj, naknade za porodiljsko odsustvo regulisane su zakonima o radu, socijalnoj zaštiti i zaštiti djece, kao i propisima koji se odnose na ostvarivanje prava iz oblasti zaštite djece. Poseban fond osnovan je na osnovu zakona o zaštiti djece, koji omogućava poslodavcima pristup sredstvima radi isplate naknada majkama koje koriste porodiljsko odsustvo. Tokom trajanja porodiljskog odsustva, žena ima pravo na naknadu u visini prosječne plate koju je ostvarila u posljednjih 18 mjeseci prije početka porodiljskog odsustva. Ukoliko žena nije primala platu tokom svih posljednjih 18 mjeseci, prilikom obračuna prosječne plate, za svaki mjesec za koji nije primila platu uzima se iznos najniže plate u Republici. Ovakvim načinom obračuna nastoji se obezbijediti finansijska stabilnost tokom porodiljskog odsustva, uz prilagođavanje naknade u skladu s kretanjem plata i ekonomskim uslovima. Naknada služi kao vid zaštite, sprječava značajan gubitak prihoda i pomaže majkama da očuvaju finansijsku sigurnost dok brinu o novorođenčetu.

U Brčko distriktu, zaposlene majke imaju pravo na naknadu za porodiljsko odsustvo regulisanu zakonima o radu i zdravstvenom osiguranju, koja obezbjeđuje 80% nadoknade na osnovu prosječne plate majke u posljednja tri mjeseca. Pored toga, postoji i dodatak za majke koje nisu zaposlene, koji se isplaćuje tri mjeseca i iznosi ukupno 15% prosječne plate u Brčko distriktu.

U cjelini, iako je ostvaren napredak u oblasti prava i naknada za majke u Bosni i Hercegovini, i dalje postoje nejednakosti. Nedosljednost u pogledu porodiljskih prava ogleda se kroz različite aspekte zakonske regulative i prakse. U pojedinim slučajevima, trajanje porodiljskog odsustva se produžava u slučaju rođenja blizanaca ili trećeg i svakog narednog djeteta, dok u drugim ostaje isto za sve majke, bez obzira na broj djece. Takođe, u jednom sistemu kao osnov za ostvarivanje prava uzima se sjedište poslodavca, dok je u drugom odlučujući kriterijum mjesto prebivališta majke. Razlike postoje i u visini naknade: u nekim slučajevima majke primaju punu platu, dok su u drugim imaju pravo na novčane dodatke umjesto plate, čiji obim varira u zavisnosti od administrativne jedinice. Ovakva fragmentacija sistema dovodi do nejednakih uslova za majke i otežava uspostavljanje jedinstvenog standarda zaštite materinstva.

U okviru rada međuentitetske grupe (aktivnost 3.3.1.1.10), potrebno je posebno razmotriti rizik od diskriminacije majki koje koriste porodiljsko odsustvo, zasnovane na njihovom mjestu prebivališta u odnosu na sjedište poslodavca i druge relevantne kriterijume. Zaštita majki i materinstva predstavlja jednu od ključnih obaveza Bosne i Hercegovine u skladu s međunarodnim standardima ljudskih prava, naročito u pogledu obezbjeđivanja jednakih prava i mogućnosti za žene na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine, bez diskriminacije i nejednakog postupanja po bilo kom osnovu, uključujući i mjesto prebivališta. Pitanje ostvarivanja prava na porodiljsko odsustvo, odnosno prava na novčanu naknadu tokom tog perioda, mora se posmatrati i iz ugla zaštite prava majki i sprečavanja diskriminacije, kao i iz ugla zaštite prava djeteta, imajući u vidu da sprečavanje korišćenja ovih prava u bilo kom segmentu direktno predstavlja kršenje člana 3 Konvencije o pravima djeteta, odnosno principa najboljeg interesa djeteta. Shodno tome, radna grupa treba da predloži mjere za uspostavljanje jednakih osnova za ostvarivanje prava i obezbjeđivanje ravnopravnog postupanja i jednakih prava za sve majke u Bosni i Hercegovini, bez diskriminacije i bez zadiranja u nadležnosti entiteta.

TABELA 112: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.3.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

3.3.1.1.1.	Procjena na nivou kantona	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja); Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i nadležna kantonalna ministarstva	Završen izvještaj o procjeni: Sprovedena detaljna procjena postojećih politika roditeljskog odsustva u svakom kantonu, uključujući prava, trajanje, uslove za korištenje i naknade. Identifikovane razlike, nedosljednosti i preplitanja između kantonalnih politika.
3.3.1.1.2.	Saradnja sa zainteresovanim stranama (međukantonalna radna grupa)	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i nadležna kantonalna ministarstva	Odluka o formiranju; Radna grupa formirana i funkcionise: Uključeni predstavnici svakog kantona, uključujući državne zvaničnike, udruženja poslodavaca, sindikate i organizacije za zastupanje. Uspostavljena međukantonalna radna grupa ili odbor radi olakšavanja dijaloga, razmjene najboljih praksi i koordinacije napora ka harmonizaciji.
3.3.1.1.3.	Definisanje zajedničkih principa i standarda	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i nadležna kantonalna ministarstva	Godišnji izvještaj i plan rada; Identifikovani zajednički principi i standardi koji mogu služiti kao osnova za usklađivanje politika roditeljskog odsustva u svim kantonima.
3.3.1.1.4.	Definisanje modela	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i nadležna kantonalna ministarstva	Godišnji izvještaj i plan rada; Izrađen okvirni sporazum ili memorandum o razumijevanju koji sadrži zajedničke ciljeve, obaveze i rokove za usklađivanje. Pomirene razlike i postignut konsenzus o ključnim aspektima politike roditeljskog odsustva, kao što su trajanje, naknade i uslovi za ostvarivanje prava na naknadu. Podstaknuta fleksibilnost i kompromis radi uvažavanja različitih regionalnih preferencija i prioriteta uz nastojanje da se osigura dosljednost i pravičnost.
3.3.1.1.6.	Zakonodavna reforma na kantonalnom nivou	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i nadležna kantonalna ministarstva	Godišnji izvještaj i službeni glasnik kantona; Usvojene izmjene kantonalnih zakona: kantonalni nivoi donose usklađene politike roditeljskog odsustva koje odražavaju dogovoreni okvir.
3.3.1.1.7.	Javna svijest i edukacija	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i nadležna kantonalna ministarstva	Godišnji izvještaj i plan rada
3.3.1.1.8.	Monitoring i primjena (Uspostaviti mehanizme za praćenje i sprovođenje usaglašenih politika roditeljskog odsustva, uključujući obaveze izvještavanja, postupke za žalbe i sankcije za nepoštovanje. Razvijati indikatore i alate za prikupljanje podataka kako bi se pratila	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i nadležna kantonalna ministarstva	Godišnji izvještaj i plan rada; Pokrenuta javna kampanja za informisanje stanovnika svakog kantona o prednostima usklađenih politika roditeljskog odsustva i procesu provedbe. Obezbijeđeni edukativni materijali, radionice i seminari za poslodavce, kadrovske službe i zaposlene radi osiguranja razumijevanja i poštovanja novih politika.

	provedba i uticaj usaglašenih politika roditeljskog odsustva tokom vremena.)		
3.3.1.1.9.	Evaluacija i prilagođavanje	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike i nadležna kantonalna ministarstva	Godišnji izvještaj i plan rada; Sprovedene redovne evaluacije procesa usklađivanja radi procjene napretka, identifikovanja izazova i neophodnih prilagođavanja strategije provedbe. Prikupljene povratne informacije od zainteresovanih strana i stanovnika svakog kantona kako bi se osiguralo da harmonizovane politike roditeljskog odsustva odgovaraju potrebama i očekivanjima različitih zajednica.
3.3.1.1.10.	Osnivanje međuentitetske grupe	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike; Ministarstvo rada, boračko-invalidske zaštite Republike Srpske	Odluka o osnivanju

KORAK 3.3.1.2. Usvajanje preostalih zakona i podzakonskih akata neophodnih za uvođenje socijalne karte

Za potpuno sagledavanje obima pitanja socijalne zaštite, ključno je razumijevanje broja, strukture korisnika i demografske situacije. Smanjenje broja maloljetnih i punoljetnih korisnika socijalne zaštite ukazuje na razvoj strategija u upravljanju socijalnom zaštitom u BiH. Čini se da su napori usmjereni na pojednostavljivanje usluga i prilagođavanje podrške određenim demografskim grupama uticali na ove trendove. Dok se kreatori politike upravljaju ovim promjenama, fokus ostaje na obezbjeđivanju jednakog pristupa resursima socijalne zaštite, uz istovremeno rješavanje različitih potreba korisnika različitih starosnih grupa i socioekonomskih sredina.

U 2022. godini broj maloljetnih korisnika socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini iznosio je 107.850, što predstavlja smanjenje u odnosu na 127.682, koliko je zabilježeno 2017. godine. Ovaj pad odražava nastojanja i promjene u socijalnim politikama usmjerenim na zadovoljavanje potreba osjetljivih kategorija mladih. Istovremeno, broj punoljetnih korisnika socijalne zaštite, prema polnoj strukturi, u 2022. godini iznosio je 402.186, što je smanjenje u odnosu na 413.890 iz 2017. godine. Ovi podaci ukazuju na dinamičnu prirodu sistema socijalne zaštite, koji se prilagođavaju ekonomskim uslovima i demografskim promjenama tokom vremena (Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine, 2023. Socijalna zaštita 2017–2022). Dostupno na: https://bhas.gov.ba/data/Publikacije/Bilteni/2023/SOC_00_2022_TB_1_BS.pdf.

Analiza stanja u oblasti socijalne zaštite koju je sprovedla Svjetska banka utvrdila je, između ostalog, da dječji dodatak pokriva samo 10,3% najsiromašnije petine stanovništva, a postoje i nedostaci u pristupu pravima vezanim za zloupotrebu i razne druge neefikasnosti unutar sistema. U Republici Srpskoj, pravo na dječji dodatak ostvaruju korisnici koji ispunjavaju uslove u pogledu prihodnog cenzusa članova porodice; to ne znači da su oni najsiromašniji, jer mogu posjedovati značajan kapital. Međutim, analiza zakonodavnog okvira, u okviru ove situacione analize, otkrila je da Zakon o jedinstvenim principima u okviru materijalne podrške osobama sa invaliditetom nije stavio van snage Zakon o jedinstvenom regulisanju prava na novčane naknade pojedinaca u Federaciji BiH, koji spada u nadležnost Ministarstva finansija i koji je poslužio kao preteča ovog Zakona o jedinstvenim principima.

Registar socijalne karte u Republici Srpskoj je projekat koji ima za cilj da objedini informacije o socijalnom i ekonomskom statusu pojedinaca i domaćinstava, te omogući efikasnije planiranje i sprovođenje socijalnih politika. Njegova svrha je usmjeravanje socijalne pomoći i drugih usluga onima kojima su najpotrebnije, uz smanjenje zloupotreba i poboljšanje transparentnosti sistema. Registar

socijalne karte treba da sadrži podatke o prihodima, imovini, zaposlenju, obrazovanju, zdravstvenom stanju i korišćenju socijalnih davanja, a obično je dio centralizovanog informacionog sistema koji povezuje institucije kao što su centri za socijalni rad, agencije za zapošljavanje i poreske vlasti. Njegova složenost se ogleda u podatku da bi samo u Republici Srpskoj trebalo da obuhvati preko 90 prava definisanih u 15 zakona kojima građani mogu pristupiti na više od 400 lokacija. Projekat obuhvata sva prava i institucije, a njegovi nosioci su Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske i Ministarstvo finansija Republike Srpske.

Projekat je strukturiran u tri faze: faza analize trenutnih uslova relevantnih za razvoj socijalne karte, izrada tehničkih rješenja, uspostavljanje interoperabilnog informacionog sistema za socijalnu kartu i automatizacija administrativnih procedura unutar sistema. Istovremeno, izrada Zakona o socijalnoj karti planirana je tokom druge faze. Kroz razvoj registra socijalne karte i donošenje Zakona o socijalnoj karti, cilj je kreiranje baze podataka o socio-ekonomskom statusu pojedinaca i njihovih povezanih lica. Ovo uključuje konsolidaciju, upravljanje i zaštitu podataka, kao i olakšavanje razmjene obavještenja sa drugim informacionim sistemima. Cilj je uspostavljanje jedinstvene evidencije u socijalnoj zaštiti, poboljšanje efikasnosti socijalne zaštite na osnovu sveobuhvatnih socio-ekonomskih podataka.

Vlada Republike Srpske, na svojoj 7. sjednici (10. februara 2023. godine), usvojila je Informaciju o pokretanju projekta za izradu Socijalne karte Republike Srpske. Cilj projekta je uspostavljanje jedinstvenog informacionog sistema - registra koji sadrži podatke o socio-ekonomskom statusu korisnika prava i usluga socijalne zaštite.

Vlada je zadužila Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, rada i boračkih pitanja da identifikuje sve relevantne organe koji upravljaju administrativnim postupcima ili posjeduju podatke neophodne za socijalnu kartu. Pored toga, Agencija za informaciono-komunikacione tehnologije Republike Srpske, u saradnji sa relevantnim organima, nadgledaće i sprovesti uspostavljanje interoperabilnog informacionog sistema za socijalnu kartu.

Vlada Republike Srpske je 27. februara 2025. godine, na svojoj 107. sjednici u Banjaluci, usvojila Nacrt zakona o socijalnoj karti, kojim se reguliše uspostavljanje i upravljanje jedinstvenom bazom podataka pod nazivom Socijalna karta. Zakon definiše sadržaj, postupke pristupa, obradu i čuvanje podataka u okviru Socijalne karte, kao i druga relevantna pitanja koja se tiču njenog uspostavljanja i administriranja. Procijenjeni troškovi za ovu fazu iznose približno pola miliona KM.

Narodna skupština Republike Srpske (XIII redovno zasjedanje – 28. mart 2025. godine) usvojila je Nacrt zakona o socijalnom registru, koji ima za cilj uspostavljanje sveobuhvatne baze podataka o socio-ekonomskom statusu pojedinaca i domaćinstava radi poboljšanja efikasnosti i transparentnosti programa socijalne pomoći. Nacrt zakona biće dostavljen na stručnu raspravu u roku od 60 dana, tokom koje će relevantne zainteresovane strane, uključujući vladine institucije, stručnjake za socijalnu politiku i organizacije civilnog društva, imati priliku da daju svoje doprinose i preporuke prije nego što se konačna verzija izradi i dostavi na usvajanje.

Pripremna faza je završena, identifikovanjem prava, institucija i elektronskih evidencija koje vode ove institucije, uz procjenu tehničkih i regulatornih aspekata ovih elektronskih evidencija. Pored toga, kreirana je baza podataka socijalnih kartica koja objedinjuje podatke iz elektronskih evidencija, a sprovedena je i simulacija registra socijalne karte, uz kvalitativnu analizu podataka iz svih evidencija. U prvoj fazi, planiran je postupak javne nabavke za kreiranje registra socijalne karte (u Republici Srpskoj Registar na osnovu Zakona o jedinstvenom regulisanju prava na novčane naknade), uz donošenje zakona o socijalnoj karti i elektronskoj upravi. Ova faza takođe podrazumijeva identifikaciju i optimizaciju svih administrativnih postupaka koje sprovode institucije koje upravljaju ovim pravima, kao i redizajn portala eSrpska preko kojeg će građani pristupati registru. Druga faza podrazumijeva nadogradnju postojećeg registra kako bi se dodatno unaprijedile njegove mogućnosti.

Predstavnici Svjetske banke su 26. aprila 2024. godine predstavili federalnom ministru rada i socijalne politike preliminarnu analizu sistema socijalne zaštite, kao dio priprema za izradu socijalne karte Federacije Bosne i Hercegovine. Analiza koju je sprovela Svjetska banka otkrila je da trenutni sistemi socijalne zaštite nisu dovoljno efikasni.

Inicijativa predstavlja jedan od najzahtjevnijih i najambicioznijih projekata koje je preduzela Vlada Federacije BiH tokom svog mandata, što dodatno naglašava njen značaj u rješavanju pitanja društvene dobrobiti. Partneri ove inicijative, koji će pružiti stručnu i tehničku pomoć, uključujući i putem delegiranja stručnjaka iz oblasti socijalnog rada i zaštite, pravnih pitanja, finansijskog konsaltinga i identifikacije ključnih digitalnih alata za buduće IT sisteme, su Delegacija Evropske unije, kao i nevladin sektor.

Kada je riječ o posebnoj radnoj grupi, Vlada Federacije BiH (aktivnost 3.3.1.2.3.) je na svojoj 11. sjednici, održanoj 24. avgusta 2023. godine, donijela odluku kojom se imenuju članovi Ministarske koordinacije o socijalnoj politici Federacije Bosne i Hercegovine, 24. septembra 2023. godine. Zadatak ovog tijela jeste razmjena mišljenja i ideja o strateški važnim pravcima u oblasti socijalne zaštite, područjima zajedničkog djelovanja, unapređenju sistema socijalne zaštite, kao i drugim temama kroz redovne sastanke. Cilj je jačanje sektora socijalne podrške i zaštite, kao i usklađivanje socijalnih davanja na nivou cijele Federacije Bosne i Hercegovine. U pogledu tijela koje djeluje u oblasti socijalne i dječje zaštite, u okviru primjene Zakona o materijalnoj podršci porodicama s djecom u Federaciji Bosne i Hercegovine, formirano je Koordinaciono tijelo za socijalnu i dječju zaštitu u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ovo tijelo imenovano je odlukom federalnog ministra rada i socijalne politike, broj: 05-02/1-2230/22 od 25. oktobra 2022. godine.

Što se tiče aktivnosti 3.3.1.2.2., koja se odnosi na razvoj socijalne karte sa ciljem uspostavljanja svojevrsne socijalne karte Federacije Bosne i Hercegovine, uključujući i kreiranje integrisanog registra korisnika socijalnih usluga i naknada, omogućiće pregled pojedinaca i grupa u socijalnoj potrebi. Uspostavljanje socijalne karte ima za cilj da pruži jasan uvid u prihode domaćinstava i porodične situacije, omogućavajući efikasnije planiranje programa socijalne podrške. Što se tiče elektronskog upravljanja i zaštite podataka, ako podrazumijeva potpunu digitalizaciju, uključujući elektronske potpise i zaštitu ličnih podataka, treba napomenuti da ovo spada u nadležnost državnog nivoa i stoga ne može biti isključiva odgovornost Federalnog ministarstva rada i socijalne politike.

Kada je u pitanju izrada nacrtu zakona o jedinstvenoj metodologiji za izradu socijalne karte u Federaciji BiH, Vlada Federacije BiH je 13. marta 2025. godine formirala Interresornu radnu grupu radi pripreme prednacrtu ovog zakona. Radna grupa okuplja stručnjake iz oblasti socijalne zaštite, prava, finansija i IT-a, uključujući predstavnike kantonalnih ministarstava, jedinica lokalne samouprave, Federalnog zavoda za programiranje razvoja i Federalnog zavoda za statistiku.

TABELA 113: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.3.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.3.1.2.1.	Uključivanje zainteresovanih strana i koordinacija	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinacija u procesu izvještavanja); Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske	Godišnji izvještaj i plan rada; Formirana posebna radna grupa sastavljena od predstavnika ministarstava, relevantnih državnih agencija, lokalnih vlasti, organizacija civilnog društva i tehničkih stručnjaka. Održani redovni sastanci radi unapređenja saradnje, razmjene informacija i obezbjeđenja usklađenosti ciljeva između zainteresovanih strana.
3.3.1.2.2.	Procjena pravnog i regulatornog okvira	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske	Godišnji izvještaj i plan rada; Sprovedena analiza stanja u oblasti socijalne zaštite i pregled zakonodavnog okvira. Provedena sveobuhvatna analiza postojećih zakona i podzakonskih akata vezanih za socijalnu zaštitu, elektronsku upravu i zaštitu podataka o ličnosti.

			Izrađeni i završeni nacrti propisa, uključujući zakon o socijalnoj karti i elektronskoj upravi, kako bi se osigurao jasan pravni okvir za projekat. Osigurana usaglašenost pravnog okvira sa prioritetima entiteta, poštovanje prava na privatnost podataka i omogućena interoperabilnost sa postojećim sistemima.
3.3.1.2.3.	Definisanje sadržaja i modela socijalne karte i paralelno nacrti zakona	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske	Godišnji izvještaj i plan rada; Model definisan.
3.3.1.2.4.	Usvajanje novog zakona o socijalnoj karti Federacije BiH i Republike Srpske	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske	Službeni glasnik; Zakon usvojen.
3.3.1.2.5.	Razvoj registra socijalne karte	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske	Službeni glasnik; Cjelokupna uprava, od opština i lokalnih kancelarija do vlade entiteta, morala je biti digitalizovana i integrisana u jedan sistem. Ovo je obuhvatalo digitalnu transformaciju i integraciju podataka. Uloženo je unapređenje digitalne infrastrukture i tehnologija za podršku pripremi i provedbi projekta socijalne karte. Postojeće baze podataka i sistemi u odabranim nadležnim ministarstvima, lokalnim vlastima i drugim relevantnim institucijama integrisani su kako bi se stvorio jedinstveni sistem za upravljanje socijalnim pravima i uslugama. Pripremljeni su protokoli i standardi za razmjenu podataka, sigurnost i privatnost radi zaštite osjetljivih informacija uz omogućavanje efikasne isporuke usluga.
3.3.1.2.6.	Procjena potreba i razvoj sistema	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva; Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske	Godišnji izvještaj za 2026. i plan rada; Sprovedena detaljna procjena potreba radi utvrđivanja nedostataka, neefikasnosti i zahtjeva korisnika u postojećim sistemima socijalne zaštite. Projektovani korisnički interfejsi i tokovi rada za zaposlene u sistemu socijalne zaštite i usluga putem baze podataka sistema socijalne karte. (decembar 2026.)

KORAK 3.3.1.3 100% korisnika socijalnih transfera obuhvaćeno socijalnom kartom radi ciljanog usmjeravanja socijalnih davanja u skladu sa potrebama

Trenutno stanje sistema socijalne zaštite u Bosni i Hercegovini ukazuje na potrebu za koordinisanim naporima u cilju pojednostavljanja propisa, unapređenja sistema podataka i poboljšanja mehanizama

pružanja usluga. Provođenjem sveobuhvatnih reformi, nadležni organi u Bosni i Hercegovini nastoje smanjiti socioekonomske nejednakosti te osigurati pravedan i jednak pristup socijalnim naknadama za sve građane, u skladu s međunarodnim obavezama. Ove reforme su ključne za uspostavljanje efikasnijeg, transparentnijeg i inkluzivnijeg sistema socijalne zaštite.

Da bi se objasnio izazov u unapređenju upravljanja pravima iz socijalne zaštite, može se navesti primjer Republike Srpske, gdje se građani trenutno snalaze u sistemu sa 90 različitih prava koja se ostvaruju na više od 400 lokacija, uređenih kroz 15 zakona. Ključni izazov je sprečavanje mogućeg dupliranja socijalnih davanja i smanjenje birokratske složenosti koja često dovodi do grešaka u isključivanju, odnosno situacija u kojima osobe koje ispunjavaju uslove ne mogu ostvariti prava koja im pripadaju. Međutim, uspješna provedba ovih reformi zavisi od donošenja zakona o socijalnoj karti i e-upravi, koji su ključni za digitalizaciju i integraciju upravnih procesa – od lokalnih općina do nadležnih državnih organa. Ova integracija ima za cilj centralizaciju podataka o stanovništvu, automatizovano ažuriranje statusa građana i pojednostavljenu raspodjelu socijalne pomoći u Republici Srpskoj. Na osnovu iskustava drugih zemalja, očekivani glavni izazovi uključuju nedovoljno razvijenu podatkovnu infrastrukturu, birokratske prepreke u integraciji različitih socijalnih davanja te tehničke poteškoće u osiguravanju sigurnog i efikasnog upravljanja ličnim podacima.

Glavna tekuća aktivnost u okviru ovih napora je uvođenje socijalne karte. Nakon što se u potpunosti završe zakonski okvir i sistem provedbe socijalne karte, biće potrebno provesti proces u nekoliko faza, pri čemu se prva faza inicijative fokusira se na pilotiranje registra socijalnih karata u periodu od šest mjeseci. Pilot-faza treba poslužiti za testiranje funkcionalnosti sistema, identifikaciju mogućih izazova i uskih grla, te za prilagođavanje sistema prije njegove potpune provedbe. Ovo će biti ključni korak u cjelokupnom procesu, jer omogućava testiranje funkcionalnosti sistema prije njegove pune primjene. Kroz pilot-fazu moguće je pravovremeno prepoznati i riješiti tehničke, administrativne i proceduralne izazove. Također, ova faza pruža priliku da se procijeni korisničko iskustvo i efikasnost prikupljanja, obrade i korištenja podataka o korisnicima socijalne pomoći, čime se osigurava da sistem bude prilagođen stvarnim potrebama građana i institucija koje će ga koristiti.

Značaj pilot-faze također se ogleda u mogućnosti prilagođavanja institucionalnog okvira na osnovu saznanja stečenih tokom testne faze. Ova faza pomaže u provjeri da li su planirane procedure odgovarajuće i da li je sistem sposoban obuhvatiti različite kategorije korisnika. Osim toga, pilot-projekat može poslužiti kao poligon za obuku osoblja u institucijama koje upravljaju socijalnom kartom, kao i sredstvo za informisanje javnosti o njenim prednostima. Uspješno provedena pilot-faza povećava vjerovatnoću da će konačna provedba biti neometana i efikasna, čime se osigurava dugoročna održivost sistema.

Nakon završetka pilot-faze, naredni korak biće osiguravanje potpune integracije svih korisnika socijalne pomoći u sistem, s ciljem postizanja 100% obuhvata. To će omogućiti da sistem socijalne karte postane u potpunosti operativan, čime će se osigurati efikasnija i transparentnija raspodjela socijalnih naknada. S obzirom na složenost ovog procesa, očekuje se da će potpuna provedba zahtijevati prelazni period kako bi se riješili tehnički, administrativni i logistički izazovi koji se mogu pojaviti na različitim lokacijama. Odgovarajuća obuka zaposlenih, kampanje za podizanje svijesti javnosti i kontinuirani nadzor biće ključni za osiguranje neometanog uvođenja i efikasnosti sistema.

Postizanje potpunog obuhvata korisnika socijalnih transfera putem sistema socijalne karte do juna 2027. godine zahtijeva pažljivo planiranje, snažno uključivanje svih relevantnih aktera i efikasno upravljanje procesom kako bi se prevazišle regulatorne složenosti i osigurala pravedna raspodjela socijalnih naknada.

Uprkos ovim naporima, može se očekivati određeni otpor korisnika naviknutih na postojeći sistem ostvarivanja više različitih naknada. Zabrinutost korisnika može se odnositi na moguće prekide ili neizvjesnosti u raspodjeli naknada u okviru novog sistema socijalne karte. Prevazilaženje takvog otpora zahtijeva jasnu komunikaciju o prednostima sistema socijalne karte, kao što su povećana efikasnost, smanjena papirologija i veća preciznost u raspodjeli naknada. Podjednako je važno obezbijediti snažnu podršku tokom tranzicije, uključujući sveobuhvatnu obuku i smjernice za snalaženje u novom sistemu, kako bi se ublažila zabrinutost i potaklo pozitivno angažovanje korisnika.

Glavni cilj ove inicijative jeste smanjenje administrativnih grešaka, povećanje isplativosti, bolje usmjeravanje usluga prema stvarnim potrebama i pojednostavljenje pristupa socijalnim davanjima. Dodatni naponi u digitalnoj transformaciji uključuju usklađivanje i optimizaciju socijalnih davanja, smanjenje grešaka u procjeni podobnosti, proširenje mogućnosti za podnošenje zahtjeva i dokumenata te unapređenje saradnje među različitim upravnim tijelima. Faza uvođenja sistema socijalne karte obuhvata nadogradnju postojećih sistema i uvođenje novog operativnog okvira osmišljenog za efikasnu administraciju i pravednu raspodjelu socijalnih naknada, s planiranim završetkom do juna 2027. godine.

TABELA 49: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 3.3.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
3.3.1.3.1.	Pilot provedba i evaluacija	Ministarstvo civilnih poslova BiH (koordinira proces izvještavanja), Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva, te Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske.	Godišnji izvještaj resornog ministarstva Pokrenuti pilot-projekti u odabranim općinama i kantonima radi testiranja funkcionalnosti, upotrebljivosti i efikasnosti platforme socijalne karte. Prikupljene povratne informacije od korisnika, pružalaca usluga i administratora s ciljem identifikacije prednosti, nedostataka i područja za unapređenje. Procijenjen uticaj pilot-faze na smanjenje grešaka, poboljšanje usmjeravanja, povećanje isplativosti i pojednostavljenje procesa pružanja usluga. (juni 2027.)
3.3.1.3.2.	Proširenje unapređenje i	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva, te Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske.	Godišnji izvještaj i plan resornog ministarstva Postepeno proširen projekt socijalne karte, povećavajući obuhvat na dodatne općine i ciljne populacije na osnovu iskustava stečenih tokom pilot-faze. Razvijen plan fazne provedbe kako bi se osiguralo neometano proširenje projekta i minimalizirali poremećaji u pružanju usluga. Aktivirani su resursi i stručnost za proširenje projekta.
3.3.1.3.3.	Podizanje svijesti javnosti i jačanje kapaciteta	Federalno ministarstvo rada i socijalne politike, nadležna kantonalna ministarstva te Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske.	Godišnji izvještaj i plan resornog ministarstva Pokrenute kampanje za podizanje svijesti javnosti s ciljem edukacije građana o prednostima i procedurama sistema socijalne karte, te o načinu pristupa socijalnim uslugama i naknadama. Održani programi obuke i jačanja kapaciteta za državne službenike, radnike u direktnom kontaktu s korisnicima i lokalne lidere kako bi se unaprijedile njihove vještine u korištenju i administraciji platforme socijalne karte.

4. PODRUČJE POLITIKE 4: TEMELJNA PITANJA

KOMPONENTA 4.1. DEMOKRATIJA

REFORMA 4.1.1. KOORDINACIJA U PITANJIMA EU I DEMOKRATSKE INSTITUCIJE

Za proces evropskih integracija u Bosni i Hercegovini od ključne je važnosti postojanje efikasnih kapaciteta za evropske integracije na svim nivoima vlasti, u skladu sa njihovim nadležnostima, kao i osiguranje njihove djelotvorne saradnje i koordinacije u skladu sa odredbama Odluke o sistemu koordinacije u procesu evropskih integracija u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik, br. 72/16), kako je izmijenjena 2018. godine (SG, 35/18).

Funkcioniranje mehanizma potrebno je ojačati i unaprijediti na osnovu iskustava stečenih prilikom pripreme odgovora na upitnik Komisije, te na temelju dosadašnjeg iskustva u radu, kako bi se omogućilo potpuno, efikasno i učinkovito korištenje svih tijela mehanizma koordinacije, te omogućilo da BiH jedinstveno i brzo komunicira s evropskim institucijama. Jasna raspodjela nadležnosti i poboljšana saradnja između različitih nivoa vlasti bit će ključni za uspješno upravljanje narednim fazama procesa evropskih integracija, što je naglašeno u Ključnoj prioritetoj oblasti 4 (a) Evropske komisije.

Nakon usvajanja pripadajuće metodologije, kao ključnog prioriteta iz Mišljenja i obaveze prema Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP, član 70), BiH bi trebala izraditi i usvojiti Program usklađivanja zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU (NPAA). Program usklađivanja zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU (NPAA) treba odražavati ulogu različitih nivoa vlasti u skladu s njihovim zakonodavnim nadležnostima, pokrivajući cjelokupnu pravnu stečevinu EU, nadležnosti za njenu implementaciju, potrebna sredstva i izvore finansiranja, te administrativne kapacitete. Direkcija za evropske integracije završila je Program integriranja BiH u Evropsku uniju i dostavila ga Evropskoj komisiji početkom marta na komentare. Očekuje se da će program integriranja kasnije biti usvojen od strane Vijeća ministara. Ovaj program predstavlja ključni korak ka izradi i usvajanju Programa usklađivanja zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU (NPAA).

Tabela 115: KORACI U OKVIRU REFORME 4.1.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
4.1.1.1	Zajednička tijela u okviru SSP-a funkcionišu pravilno, uz efikasne metode rada i jedinstvenu, efikasnu i djelotvornu kontakt tačku za koordinaciju u procesu evropskih integracija.	DEI, VM BIH, vlade na svim nivoima	decembar 2025.
4.1.1.2.	Unaprijediti funkcionisanje mehanizma koordinacije za pitanja EU unutar zemlje, posebno jačanjem procesa osiguranja kvaliteta, s ciljem pripreme za pregovore o pristupanju.	DEI, VM BIH, vlade na svim nivoima	decembar 2025.
4.1.1.3.	U kontekstu budućih pregovora o pristupanju EU, usvojiti Mapu puta za demokratske institucije, koja će obuhvatiti sva neriješena institucionalna pitanja utvrđena u Mišljenju Komisije iz 2019. godine o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u EU.	VM BIH i vlade na svim nivoima prema potrebi	juni 2026.
4.1.1.4.	Usvojiti Program usklađivanja zakonodavstva s pravnom stečevinom EU (NPAA) u skladu sa zahtjevima Sporazuma o stabilizaciji i	DEI, VM BIH i vlade na svim nivoima prema potrebi	decembar 2025.

pridruživanju (SSP), koji treba obuhvatiti cjelokupnu pravnu stečevinu EU, nadležnosti za njenu provedbu, potrebna sredstva i izvore finansiranja, te administrativne kapacitete

KORAK 4.1.1.1. Zajednička tijela u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) funkcionišu pravilno, uz efikasne metode rada i jedinstvenu, efikasnu i djelotvornu kontakt tačku za koordinaciju procesa evropskih integracija.

Kako bi se dodatno unaprijedila funkcionalnost Zajedničkih tijela u okviru SSP-a, bit će poduzete aktivnosti na analizi postojećih praksi i metoda rada s ciljem identifikacije konkretnih preporuka za dalja poboljšanja. Na osnovu preporuka bit će izrađen plan/mapa puta za unapređenja. Ovaj korak će se posebno odnositi na pismo NEAR ADG Popowskog upućeno tadašnjem predsjedavajućem Vijeća ministara Tegeltiji u maju 2022. godine, koje sadrži konkretne preporuke (imenovanje članova stalne delegacije BiH za tijela SSP; priprema i dostavljanje dokumenata za diskusiju od strane BiH za sastanke tijela SSP; prilagodbe Poslovnika o radu tijela SSP).

Tabela 116: Aktivnosti u okviru koraka 4.1.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.1.1.1.1.	Izrada analize o funkcionisanju Zajedničkih tijela u okviru SPP-a, posebno u vezi sa preporukama DG ENEST.	DEI, vlade na svim nivoima	Analiza funkcionisanja Zajedničkih tijela u okviru SSP
4.1.1.1.2.	Poduzimanje mjera na osnovu rezultata analize	VMBIH, vlade na svim nivoima	Plan/Mapa puta zasnovan na preporukama

KORAK 4.1.1.2. Unaprijediti funkcionisanje mehanizma koordinacije za pitanja EU unutar zemlje, posebno jačanjem procesa osiguranja kvaliteta, s ciljem pripreme za pregovore o pristupanju

Osiguranje pune funkcionalnosti mehanizma koordinacije ključno je za nastavak procesa evropskih integracija u kontekstu početka pregovora. U tom smislu, funkcionalna analiza će poslužiti za identifikaciju mogućih unapređenja.

Tabela 11750: Aktivnosti u okviru koraka 4.1.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.1.1.2.1.	Funkcionalna analiza mehanizma koordinacije sa konkretnim preporukama za djelovanje	DEI, VMBIH, vlade na svim nivoima	Funkcionalna analiza mehanizma koordinacije sa konkretnom preporukom za djelovanje
4.1.1.2.2.	Poduzimanje mjera na osnovu rezultata i preporuke funkcionalne analize	VMBIH, vlade na svim nivoima	Plan/Mapa puta zasnovan na preporukama

4.1.1.2.3.	Unapređenje regulatornog okvira	VMBIH, vlade na svim nivoima prema potrebi	Službeni glasnik
------------	---------------------------------	--	------------------

KORAK 4.1.1.3. U kontekstu budućih pregovora o pristupanju EU, usvojiti Mapu puta za demokratske institucije, koja će obuhvatiti sva neriješena institucionalna pitanja utvrđena u Mišljenju Komisije iz 2019. godine o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u

Ovaj korak zahtijeva od BiH da pokaže konkretnu političku posvećenost i institucionalnu spremnost za pristupne pregovore kroz rješavanje pitanja dugogodišnjih demokratskih deficita i utvrđenih ključnih nedostataka. To podrazumijeva izradu i formalno usvajanje **Mape puta za demokratske institucije**, koja mora sistematski odgovoriti na **institucionalne i strukturne slabosti** utvrđene u Mišljenju **Evropske komisije iz 2019.** godine i pratećem Analitičkom izvještaju.

Mapa puta stoga mora ići dalje od političkih izjava i uključivati **konkretne aktivnosti, vremenske okvire, odgovorne institucije i pokazatelje napretka**, pri čemu se mora osigurati **usklađenost sa standardima pristupanja EU** (posebno kopenhagenskim kriterijima i Poglavljima 23 i 24).

Tabela 118: Aktivnosti u okviru koraka 4.1.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.1.1.3.1.	Provesti analizu nedostataka na osnovu Mišljenja Komisije iz 2019. godine – sistematski mapirati sve otvorene institucionalne i demokratske izazove.	VMBIH, vlade na svim nivoima	Analiza nedostataka
4.1.1.3.2.	Poduzeti mjere na osnovu rezultata: Izraditi Mapu puta za demokratske institucije	VMBIH, vlade na svim nivoima	Mapa puta za demokratske institucije
4.1.1.3.3.	Formalno usvojiti i uspostaviti mehanizam za praćenje i izvještavanje	VMBIH, vlade na svim nivoima prema potrebi	Službeni glasnik

KORAK 4.1.1.4. Usvojiti Program usklađivanja zakonodavstva s pravnom stečevinom EU (NPAA) u skladu sa zahtjevima Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), koji treba obuhvatiti cjelokupnu pravnu stečevinu EU, nadležnosti za njenu provedbu, potrebna sredstva i izvore finansiranja, te administrativne kapacitete

Procedura usvajanja Programa za usklađivanje zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU (NPAA) bit će okončana kako bi se osiguralo da program obuhvati cjelokupnu pravnu stečevinu EU, uz jasno definirane nadležnosti za njegovu provedbu, potrebna sredstva i izvore finansiranja, uključujući i upravne kapacitete. Direkcija za evropske integracije finalizirala je program integriranja i početkom marta 2024. godine dostavila ga Evropskoj komisiji na komentare. U narednoj fazi, BiH će razmotriti komentare Evropske komisije dostavljene DEI-ju, koji pojašnjavaju pravac i suštinu potrebnih izmjena.

Tabela 119: Aktivnosti u okviru koraka 4.1.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
------------------	------------------	-------------	--------------------

4.1.1.4.1.	Izrada Programa za usklađivanje zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU (NPAA) (uključujući razmatranje komentara Evropske komisije)	DEI, VMBIH, vlade na svim nivoima	Nacrt Programa za usklađivanje zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU (NPAA))
4.1.1.4.2.	Program za usklađivanje zakonodavstva BiH s pravnom stečevinom EU (NPAA) usvojen	VMBIH, vlade na svim nivoima	Odluka objavljena u Službenom glasniku.

KOMPONENTA 4.2. PRAVOSUDE

REFORMA 4.2.1. FUNKCIONISANJE PRAVOSUDA

Glavni cilj ove reforme odnosi se na jačanje nezavisnosti i integriteta pravosudnog sistema Bosne i Hercegovine.

Prema Izvještaju Evropske komisije iz 2023. godine, Bosna i Hercegovina je dostigla određeni nivo pripremljenosti za provođenje pravne stečevine EU i evropskih standarda u oblasti pravosuđa. Ostvaren je određeni napredak u ovoj oblasti. U septembru 2023. godine, Bosna i Hercegovina je usvojila izmjene i dopune Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV) s ciljem uspostavljanja sistema za provjeru imovinskih kartona sudija, tužilaca i članova VSTV-a. Zakonom je također propisano da će Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine, u roku od godinu dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, donijeti novi Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću, koji će biti usklađen sa standardima EU, kako je predviđeno Mišljenjem Evropske komisije o zahtjevu Bosne i Hercegovine za članstvo u Evropskoj uniji. Primjena izmjena i dopuna zakona je odgođena na inicijativu VSTV-a, s obzirom na to da nije bilo moguće uspostaviti odjel za integritet jer nisu bila planirana adekvatna budžetska sredstva, niti je bilo moguće sprovesti procedure zapošljavanja u kratkom roku koji je bio predviđen prvobitnim izmjenama i dopunama zakona.

Primarni kratkoročni cilj ostaje provedba izmjena i dopuna zakona koje se odnose na integritet, konkretno kroz uspostavu odjela za integritet i njegovo potpuno funkcionisanje. Paralelno s tim, intenzivno će se raditi na izradi i usvajanju novog zakona, što će biti ključni prioritet. Novi Zakon o VSTV-u će biti izrađen s ciljem boljeg regulisanja postupaka imenovanja nosilaca pravosudnih funkcija, ocjenjivanja njihovog rada i disciplinskih postupaka, te da se osiguraju mehanizmi za očuvanje integriteta i omogućiti odgovarajuća pravna zaštita protiv konačnih odluka VSTV-a.

Druga važna aktivnost u okviru ove reforme odnosi se na usvajanje Zakona o Sudu Bosne i Hercegovine, s primarnim ciljem da se pojasne uslovi za ostvarivanje nadležnosti Suda BiH, spriječe sukobi nadležnosti i osigura potrebna pravna sigurnost u krivičnim stvarima. Tekst novog zakona je pripremljen, a procedura za njegovo usvajanje bit će okončana u narednom periodu. Dodatni naponi će biti usmjereni na unapređenje funkcionisanja pravosuđa, posebno kada je riječ o efikasnosti, kroz reformu zakona o izvršnom postupku kako bi se sudovi rasteretili nespornih građanskih i privrednih potraživanja ili potraživanja koja bi se mogla riješiti isplativijim metodama van sudskog postupka.

Tabela 120: KORACI u okviru Reforme 4.2.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
4.2.1.1	Osigurati učinkovitu provjeru imovinskih kartona nosilaca pravosudnih funkcija kroz provedbu izmjena i dopuna Zakona o VSTV-u koje se odnose na integritet	VSTV, Ministarstvo pravde (MP), Ministarstvo finansija i trezora (MFT)	decembar 2025.
4.2.1.2.	Dovršen prijenos radnih mjesta u odjelu za IKT VSTV-a s projektnog finansiranja na budžet države	VSTV, MFT, MP	decembar 2025.

4.2.1.3.	Funkcionalno pravosudno apelaciono tijelo uspostavljeno je na državnom nivou nakon usvajanja i provedbe novog Zakona o Sudu BiH	Ministarstvo pravde BiH, Parlamentarna skupština BiH, VSTV	decembar 2025.
4.2.1.4.	Usvojen je novi sveobuhvatni Zakon o VSTV-u u skladu s evropskim standardima, nakon konsultacija s pravosudnim djelatnicima i organizacijama civilnog društva, uz uvažavanje rezultata praćenja provedbe izmjena i dopuna zakona koje se odnose na integritet; zakon se provodi kako bi se, između ostalog, osigurao nezavisan sistem disciplinske odgovornosti, sistem ocjenjivanja rada zasnovan na kvalitativnim kriterijima i imenovanja na osnovu zasluga	Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH	decembar 2025.
4.2.1.5	Smanjen broj neriješenih parničnih predmeta koji se odnose na komunalne usluge za 20%, a ostalih parničnih predmeta za 10% (referentni podaci: Izvještaj VSTV-a za 2023.)	vrhovne revizorske institucije, VSTV, sudovi	juni 2026.
4.2.1.6	Smanjen broj neriješenih parničnih predmeta koji se odnose na komunalne usluge za 50%, a ostalih parničnih predmeta za 20% (referentni podaci: Izvještaj VSTV-a 2023)	VSTV, sudovi	decembar 2027.

KORAK 4.2.1.1. Osigurati učinkovitu provjeru imovinskih kartona nosilaca pravosudnih funkcija kroz provedbu izmjena i dopuna Zakona o VSTV-u koje se odnose na integritet

Radi daljeg unapređenja i jačanja odgovornosti nosilaca pravosudnih funkcija, osigurat će se dosljedna provedba izmjena i dopuna Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću (VSTV). Ključni korak u tom pogledu biće osiguranje funkcionalnosti Odjela za integritet unutar VSTV-a.

Kao preduslov za provedbu izmjena i dopuna koje se odnose na integritet, prioritet će biti obezbjeđivanje adekvatnih budžetskih sredstava i zapošljavanje osoblja u Odjelu za integritet VSTV-a. Dosljedna i potpuna provedba izmjena i dopuna podrazumijeva podnošenje imovinskih kartona nosilaca pravosudnih funkcija (na početku mandata i kroz godišnji izvještaj), njihovu provjeru i javno objavljivanje, te pokretanje disciplinskih postupaka u skladu sa zakonom u slučajevima nepravilnosti.

Sudije i tužioci su dužni Vijeću dostaviti svoj početni i godišnji izvještaj o imovini i interesima, uključujući način i vrijeme sticanja i kupovnu vrijednost, prihode, interese, obaveze, rashode i garancije — za sebe, svoje bračne i vanbračne partnere, roditelje, djecu i druge osobe s kojima žive u zajedničkom domaćinstvu. Izvještaj se objavljuje na web stranici Vijeća s ciljem jačanja integriteta, transparentnosti i povjerenja javnosti u rad pravosuđa, te kako bi se spriječili sukobi interesa i drugi neprimjereni uticaji u vršenju pravosudnih funkcija.

Radi praćenja rada Odjela u vezi s prikupljanjem, provjerom i objavljivanjem izjava o imovini, kao i praćenja ukupnog funkcioniranja Odjela i disciplinskih postupaka pokrenutih na osnovu rezultata provjere prijava, VSTV će angažovati stručnjake koji će imati savjetodavnu ulogu.

TABELA 121: Aktivnosti u okviru koraka 4.2.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.2.1.1.1.	Odjel za integritet u VSTV- u uspostavljen i funkcionalan	VSTV, Ministarstvo pravde, Ministarstvo finansija i trezora	Izvještaj VSTV-a

4.2.1.1.2.	Djelotvorno provjeravanje Izjava o imovini nosilaca pravosudnih funkcija, a odluke su transparentne	VSTV – Odjel za integritet	Izvještaj VSTV-a
------------	---	----------------------------	------------------

KORAK 4.2.1.2. Dvršen prijenos radnih mjesta u odjelu za IKT VSTV-a s projektnog finansiranja na budžet države

Prema uputama koje je dao tadašnji direktor DG NEAR-a u pismu od 19. januara 2021. godine, a koje se odnose na proces prelaska projektnog osoblja na finansiranje iz državnog budžeta, VSTV je usvojio realan plan prelaska i ostvario intenzivnu i stalnu komunikaciju sa Vijećem ministara BiH i donatorskom zajednicom s ciljem provedbe. Kao preduslov za implementaciju, VSTV je usvojio Pravilnik o sistematizaciji radnih mjesta, koji je izmijenjen i dopunjen kako bi se u njega uključila ova dodatna radna mjesta. Prema početnom planu prelaska, predviđeno je da se 15 radnih mjesta prenese na državni budžet tokom 2024. godine, 15 radnih mjesta tokom 2025. godine, te osam radnih mjesta tokom 2026. godine. Gotovo polovina tih radnih mjesta odnosi se na Odjel za IKT, dok je ostatak raspoređen na Odjel za efikasnost sudova, Odjel za efikasnost tužilaštava, Odjel za imenovanja i unapređenja, kao i na pomoćno osoblje.

TABELA 122: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.2.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.2.1.2.1.	Budžetsko finansiranje osigurano i procedure zapošljavanja provedene	VSTV, Ministarstvo finansija i trezora, Ministarstvo pravde	Izvještaj VSTV-a
4.2.1.2.2.	Odjel za IKT VSTV-a potpuno operativan	VSTV	Izvještaj VSTV-a

KORAK 4.2.1.3. Funkcionalno pravosudno apelaciono tijelo uspostavljeno je na državnom nivou nakon usvajanja i provedbe novog Zakona o Sudu BiH

Radi daljeg jačanja vladavine prava i pravne sigurnosti, bit će usvojen Zakon o Sudu Bosne i Hercegovine, kojim će se osnovati apelaciono tijelo, obezbijediti budžetska sredstva i sprovesti postupci imenovanja.

Glavni cilj ovog koraka jeste formiranje apelacionog tijela kako bi se osigurala nezavisnost žalbenih postupaka pred novim apelacionim organom. Provedbom ovog koraka započeće rad apelacionog tijela, odnosno vođenje postupaka pred tim organom u skladu sa zakonom. Mišljenja Venecijanske komisije korišćiće se za provjeru usklađenosti sa evropskim standardima.

TABELA 123: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.2.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.2.1.3.1.	Zakon o Sudu u skladu s evropskim standardima usvojen	Ministarstvo pravde BiH, Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik
4.2.1.3.2.	Osigurana budžetska sredstva, regulisan status zaposlenih te osigurane odgovarajuće prostornije i materijalni resursi	Ministarstvo pravde BiH, Parlamentarna skupština BiH, VSTV	Izvještaj VSTV-a

KORAK 4.2.1.4. Usvojen je novi sveobuhvatni Zakon o VSTV-u u skladu s evropskim standardima, nakon konsultacija s pravosudnim djelatnicima i organizacijama civilnog društva, uz uvažavanje rezultata praćenja provedbe izmjena i dopuna zakona koje se odnose na integritet; zakon se provodi

kako bi se, između ostalog, osigurao nezavisan sistem disciplinske odgovornosti, sistem ocjenjivanja rada zasnovan na kvalitativnim kriterijima i imenovanja na osnovu zasluga

Ključni korak u reformi pravosuđa jeste usvajanje novog, sveobuhvatnog Zakona o VSTV-u, usklađenog s evropskim standardima, koji se donosi nakon širokih konsultacija s pravosudnim djelatnicima i predstavnicima organizacija civilnog društva, uzimajući u obzir mišljenja Venecijanske komisije i evropske standarde, s ciljem osiguranja sistema imenovanja zasnovanog na zaslugama, te sistema ocjenjivanja rada utemeljenog na kvalitativnim kriterijima. Prilikom usvajanja zakona posebna pažnja biće posvećena rezultatima praćenja provedbe izmjena i dopuna zakona koje se odnose na integritet, s ciljem unapređenja sistema na osnovu iskustava iz njegove primjene.

Sveukupna provedba ovog koraka podrazumijeva uspostavu svih tijela predviđenih zakonom, te početak primjene postupaka imenovanja sudija i tužilaca u skladu s odredbama zakona. Ovaj korak predstavlja ključnu prekretnicu u reformi pravosuđa, zasnovanu na principima zasluga, integriteta i odgovornosti.

TABELA 124: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.2.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.2.1.4.1.	Radna grupa izradila nacrt zakona o VSTV-u u skladu sa mišljenjem Venecijanske komisije	Radna grupa	Nacrt zakona
4.2.1.4.2.	Konsultacije sa pravosudnim djelatnicima i organizacijama civilnog društva te praćenje mišljenja Venecijanske komisije	Ministarstvo pravde BiH	Izveštaj o konsultacijama
4.2.1.4.3.	Usvojen zakon u skladu sa evropskim standardima i mišljenjem Venecijanske komisije	Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik

STEP 4.2.1.5. Smanjen broj neriješenih parničnih predmeta koji se odnose na komunalne usluge za 20%, a ostalih parničnih predmeta za 10%

Kao početne vrijednosti za izračun smanjenja korišće se statistički podaci iz 2023. godine.

TABELA 125: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.2.1.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.2.1.5.1.	Revizija rada sudova u parničnim sporovima	Vrhovne revizorske institucije	Izveštaj o reviziji rada
4.2.1.5.2.	Konsultacije i preduzimanje mjera na osnovu rezultata preporuka iz revizije rada	VSTV, sudovi	Izveštaj VSTV-a
4.2.1.5.3.	Mapa puta za smanjenje parničnih predmeta (nacrt)	VSTV	Izveštaj VSTV-a

KORAK 4.2.1.6. Smanjen broj neriješenih parničnih predmeta koji se odnose na komunalne usluge za 50%, a ostalih parničnih predmeta za 20%

Za izračunavanje smanjenja koristit će se statistički podaci iz 2023. godine kao polazne vrijednosti.

TABELA 126: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.2.1.6.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.2.1.6.1.	Provedba aktivnosti iz Mape puta	VSTV, sudovi	Izveštaj VSTV-a

KOMPONENTA 4.3. BORBA PROTIV KORUPCIJE

REFORMA 4.3.1. BORBA PROTIV KORUPCIJE

Glavni cilj ove reforme je stvoriti pravne pretpostavke za borbu protiv korupcije i osigurati dosljednu primjenu.

Razorne posljedice korupcije mogu se uočiti u gotovo svim aspektima političkog, društvenog i ekonomskog života u BiH. Kompleksnost problema korupcije leži u činjenici da bez napretka u njenom uklanjanju nije moguće postići značajne pomake u provedbi bilo kojeg reformskog procesa. Važnost intenziviranja napora u borbi protiv korupcije ne može se dovoljno naglasiti. Stoga će intenziviranje anti-korupcijskih aktivnosti uključivati širok spektar ciljnih mjera usmjerenih na jačanje pravnog i institucionalnog okvira. Reforme u borbi protiv korupcije su od ključne važnosti u procesu pristupanja EU, a također doprinose većem učešću javnosti i jačanju društvene kohezije. Prioritet će biti jačanje pravnog i institucionalnog okvira, a zatim efikasna provedba i unapređenje kapaciteta.

Kao jedan od prioriteta u borbi protiv korupcije, poduzet će se aktivnosti na usvajanju novog pravnog okvira za zaštitu zviždača (prijavitelja korupcije) u skladu sa pravnom stečevinom EU. Kako bi se osigurala dosljedna i potpuna zaštita zviždača, bit će osigurana harmonizacija pravnog okvira za zaštitu zviždača na svim nivoima.

Iako svi zakoni o državnoj službi regulišu procedure zapošljavanja i unapređenja, zasnovane na zaslugama, te premještaja na niže radno mjesto ovaj princip zasluga nije u potpunosti ugrađen u zakone i procedure niti je u praksi u potpunosti zaštićen. Da bi se osigurao prioritet principa zasluga, relevantni propisi će biti izmijenjeni radi poboljšanja kvalitete postupka provjere znanja i procedura za zapošljavanje na svim nivoima.

Usvajanjem Zakona o sukobu interesa na državnom nivou napravljen je prvi korak u uspostavljanju čvrstog pravnog okvira usklađenog s međunarodnim standardima za sprječavanje sukoba interesa. U narednom periodu fokus će biti na uspostavljanju komisije za sprečavanje sukoba interesa i dosljednoj i potpunoj primjeni zakona. Kako bi se intenzivirali napor u borbi protiv korupcije, potrebno je usvojiti nove propise na svim nivoima o prijavi imovine i sukobu interesa u skladu s međunarodnim standardima, posebno relevantnim preporukama GRECO-a.

Reforme javnih nabavki su ključne za jačanje zaštitnih mehanizama protiv korupcije tokom cijelog ciklusa nabavki. Ove reforme imaju ključnu ulogu u osiguravanju dobre uprave i transparentnosti u radu vlasti. BiH je usvojila novu Strategiju javnih nabavki za 2024. godinu s opštim ciljem: „Sistem javnih nabavki u BiH je moderan, transparentan, konkurentan i efikasan, usklađen sa pravnim poretkom EU“. Strategija predviđa usvajanje novog zakona o javnim nabavkama u skladu s pravnom stečevinom EU. Što se tiče koncesija, visoko fragmentirani pravni okvir treba uskladiti s pravnom stečevinom EU i uskladiti kako bi se eliminisala preklapanja, nedosljednosti i pravne nesigurnosti. Slično tome, zakonodavni okvir za javno-privatno partnerstvo će biti revidiran u skladu s pravnom stečevinom EU i međunarodnim standardima.

Bosna i Hercegovina će nastaviti usklađivati svoje propise u oblasti konkurencije s relevantnim dijelovima pravne stečevine EU. Unutar ove reforme, jedan od važnih prioriteta bit će osiguranje efikasnog funkcionisanja Vijeća za konkurenciju. Pored toga, BiH će ojačati administrativni kapacitet

Vijeća za državnu pomoć i pojačati napore u podizanju svijesti o pravilima državne pomoći na svim nivoima.

Potrebni su dalji napori da se postigne napredak u proaktivnim istragama, krivičnom gonjenju i donošenju pravomoćnih presuda za korupciju, posebno u predmetima na visokom nivou koji su prouzročili veliku štetu kad su u pitanju javna sredstva. U tom smislu, poseban fokus će biti na jačanju saradnje između tužilaštava, organa za sprovođenje zakona i vrhovnih revizorskih institucija.

U vezi s predmetima korupcije, uključujući one na visokom nivou, najnoviji statistički podaci i praćenje predmeta koje dostavljaju nadležni organi putem elektronske platforme Evropske komisije za praćenje rezultata (Platforma za praćenje rezultata u oblasti organiziranog kriminala i korupcije – OCCTR) će biti objedinjeni kako bi se procijenilo da li postoji opći porast broja istraga, optužnica i pravosnažnih presuda koje donose nadležni organi za provođenje zakona i pravosuđe. Monitoring se odnosi i na broj i ukupnu vrijednost zapljena, zamrzavanja i oduzimanja imovine stečene krivičnim djelima, kao i na porast broja paralelnih finansijskih istraga. Ciljevi će se provjeravati u odnosu na godišnje vrijednosti za 2026. i 2027. godinu. Polazna vrijednost biće prosječni rezultati iz prethodne tri godine.

Tabela 127: KORACI u okviru Reforme 4.3.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
4.3.1.1	Usvojen je zakon o zaštiti zviždača na državnom nivou, u skladu s pravnom stečevinom EU, s kojim se zatim usklađuju svi ostali nivoi vlasti.	MP BiH, Parlamentarna skupština BiH, entitetske vlade i parlamenti	decembar 2025.
4.3.1.2.	Usklađivanje zakona o zapošljavanju, napredovanju i razrješenju državnih službenika na državnom nivou, u Brčko distriktu BiH i entitetima s načelima zasluga i standardima EU, uz prilagodbu zakoni na kantonalnom nivou	Ministarstva pravde (BiH, FBiH), Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS, parlamenti BiH, FBiH, RS, BD BiH i kantoni	decembar 2025.
4.3.1.3.	Uspostavljen je funkcionalan sistem za sprječavanje i suzbijanje sukoba interesa, posebno kroz usklađivanje zakonodavnog okvira s evropskim standardima na svim nivoima vlasti; uspostavljanje nezavisne i profesionalne Komisije za sprječavanje sukoba interesa na državnom nivou; te uspostavljanje funkcionalnih i nezavisnih tijela za borbu protiv korupcije na entitetskom i kantonalnom nivou	MP FBiH i RS, parlamenti FBiH i RS	decembar 2025.
4.3.1.4	Odgovarajući propisi o javnim nabavkama, koncesijama i javno-privatnom partnerstvu su usklađeni s pravnom stečevinom EU, a tijela za razmatranje žalbi u postupcima javnih nabavki na državnom i entitetskim nivoima su adekvatno kadrovski popunjena kako bi ispunili svoj mandat	Agencija za javne nabavke, Ministarstvo pravde, Parlamentarna skupština BiH, entitetska i kantonalna ministarstva pravde i parlamenti	decembar 2025.
4.3.1.5	Zakonodavstvo o politici konkurencije se provodi i usklađeno je s evropskim standardima	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH (MVTEO BiH), Konkurencijsko vijeće, Parlamentarna skupština BiH	juni 2027.
4.3.1.6	Zakonodavstvo BiH o politici konkurencije, uključujući državnu pomoć, usklađeno je i provodi se na svim nivoima vlasti u skladu sa zahtjevima pravne stečevine EU. Svi organi uprave nadležni za provedbu, uključujući	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Konkurencijsko vijeće BiH, Vijeće za državnu pomoć BiH, Parlamentarna skupština	decembar 2026.

	Konkurencijsko vijeće BiH i Vijeće za državnu pomoć BiH, temelje svoj rad isključivo na profesionalizmu pri donošenju odluka u skladu s pravnom stečevinom EU. Ova tijela obavljaju svoje dužnosti i izvršavaju ovlaštenja na nepristrasan i transparentan način, djelujući potpuno nezavisno od političkih i drugih vanjskih uticaja, a u interesu efikasne i ujednačene primjene zakona.		
4.3.1.7	Povećanje broja istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda je dokazano u predmetima korupcije, uključujući i korupciju na visokom nivou	VSTV, tužilaštva, Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva unutrašnjih poslova, Agencije za provođenje zakona	juni 2027.

KORAK 4.3.1.1. Usvojen je zakon o zaštiti zviždača na državnom nivou, u skladu s pravnom stečevinom EU, s kojim se zatim usklađuju svi ostali nivoi vlasti

Kao jedan od prioriteta u borbi protiv korupcije, poduzet će se aktivnosti na usvajanju novog pravnog okvira za zaštitu zviždača u skladu s pravnom stečevinom EU. Kako bi se osigurala dosljedna i potpuna zaštita zviždača, osigurat će se usklađivanje pravnog okvira za zaštitu zviždača na svim nivoima.²⁴

TABELA128: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.3.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.3.1.1.1.	Izrađena ex-post evaluacija postojećeg zakona na državnom nivou i zakona RS o zaštiti zviždača	Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde RS	Izveštaj ex-post evaluacije
4.3.1.1.2.	Izrađen i usvojen Zakon o zaštiti zviždača na osnovu izvještaja ex-post evaluacije (evaluacija uključuje usklađenost sa pravnom stečevinom EU)	Ministarstvo pravde BiH, Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik
4.3.1.1.3.	Izrađeni i usvojeni entitetski zakoni usklađeni s državnim zakonima	Vlade i parlamenti entiteta	Službeni glasnik

KORAK 4.3.1.2. Usklađivanje zakona o zapošljavanju, napredovanju i razrješenju državnih službenika na državnom nivou, u Brčko distriktu BiH i entitetima s načelima zasluga i standardima EU, uz prilagodbu zakoni na kantonalnom nivou

Preduslov za uspostavljanje funkcionalne i odgovorne javne uprave jeste unapređenje procesa zapošljavanja i odabira državnih službenika i uposlenika javnih preduzeća kroz provedbu mjera koje osiguravaju otvorene, konkurentne i transparentne procedure, zasnovane na zaslugama, sa mandatom koji traje duže od političkih ciklusa. Smanjenje zavisnosti javnih službenika od političkih veza smanjuje rizik od korupcije i može smanjiti troškove nabavki. Stoga će se provesti unapređenje Zakona o državnoj službi i međusobno usklađivanje u skladu sa EU standardima i preporukama SIGMA-e.

Iako svi zakoni o državnoj službi regulišu procedure zapošljavanja i napredovanja zasnovane na zaslugama, te premještaja na niže radno mjesto, princip zasluga nije u potpunosti ugrađen u zakone i

²⁴ Sveobuhvatni zakon o zaštiti zviždača nedavno je usvojen uz podršku Instrumenta pretprijetne pomoći (IPA) (projekat koji provodi Regionalna inicijativa za borbu protiv korupcije) u Kantonu Sarajevo. Osigurat će se da zakon na državnom nivou predviđa nivo zaštite i usklađenosti s pravnom stečevinom EU koji je barem jednak onome u Kantonu Sarajevo.

procedure niti je njegova primjena u praksi osigurana. Pored toga, 11 zakona o državnoj službi različito reguliše opis poslova, radna mjesta i pripadajuću platu. Kako bi se osigurala primarna primjena principa zasluga, relevantni propisi će se revidirati i usklađivati na svim nivoima vlasti radi unapređenja kvaliteta procesa provjere znanja, zapošljavanja, napredovanja, ocjenjivanja rezultata rada i razrješenja. Ovo bi zahtijevalo da se svih 11 zakona o državnoj službi izmijeni i dopuni prema zajedničkim principima zasluga, a radna mjesta, opisi poslova i moguća platna struktura budu usklađeni u okviru cijele državne službe, stvarajući jedinstven i funkcionalan administrativni prostora koji omogućava formiranje baze ljudskih resursa sa zajedničkim profesionalnim kriterijima. Takvi zakoni trebaju biti predmet konsultacija sa Evropskom komisijom/SIGMA-om i usaglašeni prije donošenja.

TABELA129: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.3.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.3.1.2.1.	Izrada i usvajanje međusobno usklađenih izmjena i dopuna Zakona o državnoj službi na državnom, nivou BD BiH i entitetskom nivou u skladu sa EU standardima i preporukama SIGMA-e	Ministarstvo pravde (BiH, FBiH), Ministarstvo uprave i lokalne samouprave RS i parlamenti BiH, FBiH, RS, BD	Službeni glasnik.
4.3.1.2.2.	Prilagođavanje kantonalnih zakona i njihovo usklađivanje sa zakonom FBiH	Kantonalna ministarstva pravde/ parlamenti	Službeni glasnik

STEP 4.3.1.3. Uspostavljen je funkcionalan sistem za prevenciju i suzbijanje sukoba interesa, naročito kroz usklađivanje zakonodavnog okvira sa evropskim standardima na svim nivoima vlasti; uspostavljanje nezavisne i profesionalne Komisije za sprečavanje sukoba interesa na državnom nivou; i uspostavljanje funkcionalnih i nezavisnih tijela za borbu protiv korupcije na entitetskom i kantonalnom nivou

Usvajanjem zakona o sukobu interesa na državnom nivou, prvi korak je napravljen u uspostavljanju čvrstog pravnog okvira u skladu sa međunarodnim standardima za prevenciju sukoba interesa. U narednom periodu, fokus će biti na uspostavljanju komisije za sprečavanje sukoba interesa i dosljednoj i potpunoj provedbi zakona. Za intenziviranje borbe protiv korupcije, treba usvojiti nove propise na svim nivoima o prijavi imovine i sukobu interesa u skladu sa međunarodnim standardima, posebno relevantnim GRECO preporukama. Posebna pažnja će biti posvećena osiguravanju nezavisnosti komisija na svim nivoima od političkog uticaja/miješanja (uključujući njihovu finansijsku i operativnu nezavisnost u provedbi aktivnosti). Funkcionalnost komisija, u najmanju ruku, podrazumijeva usvajanje relevantnog zakonodavnog okvira, obezbjeđenje budžeta i imenovanje članova komisija putem kredibilnog postupka. Komisija za sprečavanje sukoba interesa je obavezna pravedno, odgovorno i objektivno sprovesti postupak utvrđivanja postojanja sukoba interesa u konkretnom djelu ili situaciji i izreći sankcije, u skladu sa odredbama zakona. Komisija takođe uspostavlja, ažurira i provjerava Registar nosilaca javnih funkcija i njihove imovine. Komisija odlučuje da li djelo ili situacija nosioca javne funkcije predstavlja kršenje ovog zakona i izriče sankcije, u skladu sa odredbama zakona, tj. odlučuje da li djelo ili situacija ne predstavlja sukob interesa.

Do sada je uspostavljeno osam profesionalnih, stalnih tijela, dok na drugim nivoima postoje *ad hoc* tijela. Antikorupcioni tim FBiH je koordinaciono tijelo koje se sastoji od predstavnika različitih organa vlasti, a ne punopravna agencija. RS nema nijedno tijelo za sprečavanje korupcije. Kriteriji za funkcionalnost antikorupcijskih tijela su: najmanje usvajanje relevantnog zakonodavnog okvira, obezbjeđenje budžeta i imenovanje rukovodioca antikorupcijskog tijela.

TABELA 130: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.3.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.3.1.3.1.	Komisija za sukob interesa na državnom nivou uspostavljena i funkcionalna	Ministarstvo pravde BiH, Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik
4.3.1.3.2.	Izrađeni i usvojeni entitetski zakoni koji su usklađeni sa državnim zakonom	Ministarstva pravde FBiH, RS i BD, Parlamenti FBiH i RS, BD	Službeni glasnik
4.3.1.3.3.	Uspostavljanje nezavisnih i funkcionalnih tijela za borbu protiv korupcije na entitetskom i kantonalnom nivou	Entitetske i kantonalne vlasti i parlamenti	Službeni glasnik

KORAK 4.3.1.4. *Odgovarajući propisi o javnim nabavkama, koncesijama i javno-privatnom partnerstvu su usklađeni s pravnom stečevinom EU, a tijela za razmatranje žalbi u postupcima javnih nabavki na državnom i entitetskim nivoima su adekvatno kadrovski popunjena kako bi ispunili svoj mandat*

Reforme u oblasti javnih nabavki i koncesija od ključne su važnosti za jačanje mjera zaštite od korupcije tokom cijelog ciklusa javnih nabavki. Ove reforme imaju ključnu ulogu u osiguravanju dobrog upravljanja i transparentnosti u radu javne uprave. Stoga će biti poduzete zakonodavne aktivnosti s ciljem unapređenja i usklađivanja zakonodavnog okvira s pravnom stečevinom EU.

TABELA 131: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.3.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.3.1.3.1.	Izrađen i usvojen Zakon o javnim nabavkama u skladu s pravnom stečevinom EU	Agencija za javne nabavke, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik
4.3.1.3.2.	Izrađen i usvojen Zakon o koncesijama u skladu s pravnom stečevinom EU	Agencija za javne nabavke, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik
4.3.1.3.3.	Izrađen i usvojen zakon o koncesijama na entitetskom i kantonalnom nivou u skladu s pravnom stečevinom EU	Entitetske i kantonalne vlasti	Službeni glasnik
4.3.1.4.4.	Izrađen i usvojen zakon o JPP (javno-privatnom partnerstvu) na entitetskom i kantonalnom nivou u skladu s pravnom stečevinom EU	Entitetske i kantonalne vlasti i parlamenti	Službeni glasnik

KORAK 4.3.1.5. Zakonodavstvo o politici konkurencije se provodi i usklađeno je s evropskim standardima

Kako bi se osiguralo učinkovito funkcionisanje Konkurencijskog vijeća, Bosna i Hercegovina će izmijeniti zakonske rokove za postupanje kako bi se omogućilo dovoljno vremena za donošenje odluka. Također će se revidirati postupci za imenovanje članova Vijeća kako bi se osigurala imenovanja na osnovu zasluga.

TABELA 132: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.3.1.5.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.3.1.5.1.	Izrađen nacrt Zakona o konkurenciji	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Konkurencijsko vijeće	Nacrt zakona
4.3.1.5.2.	Usvojen Zakon o konkurenciji	Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik

KORAK 4.3.1.6. Zakonodavstvo BiH o politici konkurencije, uključujući državnu pomoć, usklađeno je i provodi se na svim nivoima vlasti u skladu sa zahtjevima pravne stečevine EU. Svi organi uprave nadležni za provedbu²⁵, uključujući Konkurencijsko vijeće BiH i Vijeće za državnu pomoć BiH, temelje svoj rad isključivo na profesionalizmu pri donošenju odluka u skladu s pravnom stečevinom EU. Ova tijela obavljaju svoje dužnosti i izvršavaju ovlaštenja na nepristrasan i transparentan način, djelujući potpuno nezavisno od političkih i drugih vanjskih uticaja, a u interesu efikasne i ujednačene primjene zakona.

Bosna i Hercegovina će dodatno uskladiti svoj zakonodavni okvir u oblasti konkurencije i državne pomoći s relevantnim dijelovima pravne stečevine EU. U tom smislu, postupci donošenja odluka će biti revidirani kako bi se osiguralo da su u skladu s pravnom stečevinom EU, zasnovani isključivo na profesionalnosti, nepristrasnosti i transparentnosti, te potpuno neovisni od političkog i drugih vanjskih uticaja. Pravila o finansiranju usluga od općeg ekonomskog interesa bit će dodatno usklađena s pravnom stečevinom EU, kao i postojeći programi državne pomoći.

TABELA 133: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.3.1.6.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.3.1.6.1.	Zakon o konkurenciji je izmijenjen kako bi se osiguralo da su postupci donošenja odluka u Konkurencijskom vijeću usklađeni s pravnom stečevinom EU, zasnovani isključivo na profesionalizmu, nepristrasnosti i transparentnosti, te potpuno nezavisni od političkih i drugih vanjskih uticaja, kao i druga relevantna pitanja.	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik.
4.3.1.6.2.	Zakon o državnoj pomoći je izmijenjen kako bi se osiguralo da su postupci donošenja odluka u Vijeću za državnu pomoć usklađeni s pravnom stečevinom EU, zasnovani isključivo na profesionalnosti, nepristrasnosti i	Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH	Službeni glasnik.

²⁵ Davaoci državne pomoći, u smislu zakona, su: Bosna i Hercegovina, Federacija BiH, Republika Srpska, Brčko distrikt BiH, kantonalne, gradske i općinske uprave putem ovlaštenih pravnih lica, kao i svako pravno lice koje dodjeljuje ili upravlja državnom pomoći.

	transparentnosti, potpuno nezavisni od političkog i drugog vanjskog uticaja, kao i druga relevantna pitanja.		
--	--	--	--

KORAK 4.3.1.7. Povećanje broja istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda je dokazano u predmetima korupcije, uključujući i korupciju na visokom nivou

U okviru ovog koraka poseban prioritet će biti stavljen na procesuiranje političke (visokorangirane) korupcije, imajući u vidu njene razorne posljedice po funkcionisanje pravosudnog sistema, kao i po državu i društvo u cjelini.²⁶ Važan segment u okviru ovog koraka odnosi se i na jačanje međunarodne saradnje. Iako su učinci međunarodne saradnje do sada bili vrlo ograničeni, očekuje se njihov rast s početkom rada kontakt tačke EUROPOL-a (gdje je imenovan i koordinator kontakt tačke EUROPOL-a, koji je ujedno i koordinator za EMPACT).

U vezi s predmetima korupcije, uključujući one na visokom nivou, najnoviji statistički podaci i praćenje predmeta koje dostavljaju nadležni organi putem elektronske platforme Evropske komisije za praćenje rezultata (Platforma za praćenje rezultata u oblasti organiziranog kriminala i korupcije – OCCTR) će biti objedinjeni kako bi se procijenilo da li postoji opći porast broja istraga, optužnica i pravosnažnih presuda koje donose nadležni organi za provođenje zakona i pravosuđe.

Monitoring se odnosi i na broj i ukupnu vrijednost zapljena, zamrzavanja i oduzimanja imovine stečene krivičnim djelima, kao i na porast broja paralelnih finansijskih istraga. Rezultati u 2026. godini trebaju se uporediti s prosječnim rezultatima u prethodne tri godine (2023, 2024, 2025), na osnovu podataka koje nadležni organi dostave Evropskoj komisiji putem OCCTR platforme.

TABELA 134: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.3.1.7.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.3.1.7.1	Analiza nedostataka, analiza trendova u pogledu optužnica i presuda, postavljanje ciljeva / izrada akcionog plana mjera (zakonodavne, operativne, planiranje resursa, horizontalna i vertikalna saradnja, međunarodna pomoć)	VSTV BiH	Objavljena analiza
4.3.1.7.2.	Unapređenje ljudskih i materijalno-tehničkih kapaciteta	Tužilaštva, agencije za provođenje zakona	Broj istraga, broj optužnica, broj osuđujućih presuda, na osnovu

²⁶ Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTV BiH), kao regulatorno tijelo pravosudnog sistema, na sjednici održanoj 8. novembra 2018. godine usvojilo je dokument pod nazivom: „Definicije za klasifikaciju predmeta visoke korupcije i organizovanog kriminala“, kojim su po prvi put posebno uvedene kategorije predmeta „korupcija visokog nivoa“ i „organizovani kriminal visokog nivoa“. Nakon praćenja primjene navedenih definicija i nakon uočenih nedostataka, VSTV BiH je pristupilo njihovoj reviziji, te je na sjednici održanoj 23. i 24. juna 2021. godine usvojilo revidirani tekst Definicija korupcije i organizovanog kriminala na visokom nivou, sa propisanim uslovima za kategorizaciju unutar ovih vrsta krivičnih predmeta. Radi usklađivanja s navedenim Definicijama, VSTV BiH je izmijenilo i dopunilo i Pravilnik o automatskom upravljanju predmetima u tužilaštvima (TCMS), kojim su ove kategorije uvedene u TCMS sistem i dodijeljene su im posebne oznake: „korupcija visokog nivoa (KTKV)“ i „organizovani kriminal visokog nivoa (KTOV)“. Također, ove izmjene su inkorporirane i u Pravilnik o orijentacionim mjerilima za rad tužilaca u tužilaštvima u BiH, kojim je uvedeno posebno vrednovanje ove vrste krivičnih predmeta u sistemu orijentacionog normiranja, u zavisnosti od načina njihovog okončanja. Međutim, relevantne izmjene su izvršene isključivo unutar tužilačkog sistema u BiH, dok na strani sudskog sistema nije postojala mogućnost izdvajanja ovih predmeta u posebnu kategoriju, što može izazvati dodatne poteškoće u praktičnom radu.

	institucija koje učestvuju u borbi protiv organizovanog kriminala		podataka VSTV-a i izvještavanja EK
4.3.1.7.3	Praćenje disciplinske odgovornosti, uključujući pojedinačne sudije i tužioce	VSTV BiH	Izvještaj VSTV-a
4.3.1.7.4	Korištenje međunarodne operativne pomoći, EUROPOL, EMPACT itd.	Ministarstvo sigurnosti BiH, ministarstva unutrašnjih poslova, agencije za provođenje zakona	Službeni izvještaj
4.3.1.7.5	Izmjene i dopune propisa RS s ciljem fokusiranja rada posebnih odjeljenja (rješavanje mogućeg preklapanja nadležnosti odjeljenja za privredni kriminal i posebnog odjeljenja za borbu protiv korupcije, organizovanog i najtežih oblika privrednog kriminala	Ministarstvo pravde RS	Službeni glasnik
4.3.1.7.6	Uspostava odjeljenja za borbu protiv organizovanog kriminala i korupcije u Federalnom tužilaštvu FBiH	Ministarstvo pravde FBiH, VSTV BiH	Službeni izvještaj

KOMPONENTA 4.4. BORBA PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

REFORMA 4.4.1. JAČANJE BORBE PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA UNAPREĐENJEM INSTITUCIONALNE SARADNJE IZMEĐU AGENCIJA ZA PROVOĐENJE ZAKONA TE SARADNJE S TUŽILAŠTVIMA I SUDOVIMA; OSNIVANJEM SPECIJALIZIRANIH VIŠEAGENCIJSKIH ISTRAŽNIH TIMOVA ZA SLOŽENE PREDMETE; TE PRIMJENOM STRATEŠKOG PRISTUPA U BORBI PROTIV ORGANIZIRANOG KRIMINALA ZASNOVANOG NA OBAVJEŠTAJNIM PODACIMA, ŠTO VODI POVEĆANJU BROJA OSUĐUJUĆIH PRESUDA

Cilj ove reforme jeste unapređenje istraga i procesuiranja organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, kako bi se zadovoljila pravda i osigurala pravična suđenja protiv članova organizovanih kriminalnih grupa i onih koji omogućavaju njihove kriminalne aktivnosti.

Kako je naglašeno u dokumentu *Procjena prijetnje organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2021.*, organizovani kriminal se manifestuje kroz različite vrste krivičnih djela — od nezakonite proizvodnje i krijumčarenja droga, trgovine oružjem, privrednog i imovinskog kriminala, koruptivnih aktivnosti, cyber kriminala, pa do drugih oblika krivičnih djela. Također su identifikovani i strukturni faktori koji omogućavaju organizovani kriminal u Bosni i Hercegovini.

Ponovno ulaganje prihoda od krivičnih djela narušava legitimnu tržišnu konkurenciju i podriva cjelokupan ekonomski sistem države. Organizovane kriminalne grupe kontinuirano nastoje da se infiltriraju i preuzmu kontrolu nad svim značajnim strukturama države i društva, kako bi osigurale nezakonito stečena sredstva i izbjele krivično gonjenje.

U 2022. godini zabilježeno je 39 istraga o organizovanom kriminalu s 336 osumnjičenih, podignuto je 14 optužnica protiv 58 optuženih, doneseno je 20 osuđujućih presuda za 92 osuđena lica, od čega je 38 uslovnih osuda, te 16 oslobađajućih presuda. Ovo predstavlja pad u odnosu na 2021. godinu, kada je bilo 735 osumnjičenih, 28 optužnica sa 190 optuženih i 22 presude sa 134 osuđenih lica.

Bosna i Hercegovina će nastaviti ulagati napore u borbi protiv organizovanog kriminala, s posebnim fokusom na rješavanje sistemskih nedostataka u operativnoj saradnji između agencija za provođenje zakona koje se bore protiv organizovanog kriminala, slabe institucionalne koordinacije i veoma ograničene razmjene obavještajnih podataka.

Radi otklanjanja postojećih nedostataka, fokus će biti na jačanju saradnje među agencijama za provođenje zakona, posebno kroz uspostavljanje specijalizovanih višeagencijskih istražnih timova za složene predmete koji uključuju privredni kriminal, korupciju i organizovani kriminal, poboljšanju pristupa bazama podataka i sigurnoj razmjeni informacija, jačanju finansijskih istraga te uspostavljanju kontakt tačke za vatreno oružje u BiH.

Dalji napori će se usmjeriti na jačanje proaktivnog pristupa finansijskim istragama i zapljeni imovine, suzbijanju infiltracije kriminala u politički, pravosudni i ekonomski sistem, dok će saradnja s Eurojustom i Evropskim javnim tužilaštvom (EPPO) biti dodatno intenzivirana.

Tabela 135: KORACIU OKVIRU REFORME 4.4.1.

Šifra koraka	Naziv koraka	Odgovornost	Rok za provedbu
4.4.1.1	Uspostavljen mehanizam za praćenje i povrat imovine stečene nezakonitim aktivnostima na državnom i entitetskom nivou	Tužilaštva, agencije za provođenje zakona, ministarstva unutrašnjih poslova, ministarstva pravde	decembar 2025.
4.4.1.2.	Evidentan je povećan broj istraga putem pristupa zasnovanog na obavještajnim podacima ili putem zajedničkih istražnih timova	Tužilaštva, agencije za provođenje zakona, ministarstva unutrašnjih poslova, ministarstva pravde	decembar 2025.
4.4.1.3.	Evidentan porast broja finansijskih istraga	Tužilaštva, agencije za provođenje zakona, ministarstva unutrašnjih poslova, UNO, porezne uprave	juni 2027.
4.4.1.4	Povećan broj istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda u predmetima organizovanog i teškog kriminala	Tužilaštva, agencije za provođenje zakona, ministarstva unutrašnjih poslova	juni 2027.

KORAK 4.4.1.1. Uspostavljen je mehanizam za praćenje i povrat imovine stečene nezakonitim aktivnostima na državnom i entitetskom nivou.

Glavni fokus ovog koraka je stvaranje preduslova za praćenje i povrat imovine stečene nezakonitim aktivnostima. Stoga će prioritet biti jačanje saradnje između postojećih agencija za provođenje zakona, kao i jačanje mehanizama međunarodne saradnje. Provedba ovog koraka direktno doprinosi provođenju Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala. Bosna i Hercegovina će, nakon analize zasnovane na kriterijima funkcionalnosti, odrediti nadležnosti u vezi s mehanizmima za povrat imovine (***Kancelarija za povrat imovine***) na državnom nivou jednoj od postojećih institucija, u skladu s Direktivom 2024/1260. Glavna svrha ove aktivnosti biće osiguranje koordinacije u identifikaciji i praćenju imovine stečene nezakonitim aktivnostima, kao i unapređenje efikasnosti i olakšavanje operativne saradnje sa državama članicama EU, u skladu sa direktivama EU.

TABELA 136: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.4.1.1

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.4.1.1.1.	Jačanje saradnje i razmjene informacija između institucija na svim nivoima	Tužilaštva, agencije za provođenje zakona, ministarstva unutrašnjih poslova, ministarstva pravde	Izveštaj o provedbi Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala

4.4.1.1.2.	Usvajanje standardnih operativnih procedura za finansijske istrage, uključujući međunarodnu saradnju	Tužilaštva, agencije za provođenje zakona, ministarstva unutrašnjih poslova, ministarstva pravde	Izveštaj o provedbi Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala
4.4.1.1.3.	Dodjela nadležnosti za povrat imovine postojećoj instituciji na državnom nivou, zasnovano na kriterijima funkcionalnosti	Ministarstvo pravde, Vijeće ministara	Službeni glasnik

KORAK 4.4.1.2. Evidentan je povećan broj istraga putem pristupa zasnovanog na obavještajnim podacima ili putem zajedničkih istražnih timova

U ovom koraku naglasak će biti na policijskom radu utemeljenom na obavještajnim podacima kao pristupa koji koristi tehnološki napredak u prikupljanju podataka i analitici za generisanje korisnih obavještajnih podataka, koji se mogu koristiti za efikasnije usmjeravanje policijskih resursa ka osobama i mjestima gdje će imati najveći učinak.

Poduzet će se mjere za povećanje kapaciteta za prikupljanje obavještajnih podataka, kao i za poboljšanje dostupnosti obavještajnih informacija, kako bi se omogućile proaktivne istrage. Korištenje zajedničkih istražnih timova treba postati sistematsko; stoga će odluke o uspostavljanju takvih timova definisati mehanizme saradnje, čime će se omogućiti njihovo redovno korištenje.

TABELA 137: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.4.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.4.1.2.1.	Razviti proaktivan i prilagođen odgovor na specifične oblike organizovanog kriminala	Tužitelji, policijske agencije, Ministarstvo unutrašnjih poslova	Izveštaj o provedbi Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala
4.4.1.2.2.	Ojačati saradnju među policijskim agencijama, naročito uspostavljanjem specijalizovanih višestrukih istražnih timova za složene predmete koji uključuju privredni kriminal, korupciju i organizovani kriminal, poboljšati međusobni pristup bazama podataka i sigurnu razmjenu informacija, ojačati finansijske istrage i uspostaviti kontakt tačku za vatreno oružje.	Vijeće ministara, entitetske vlade	Odluka o uspostavi – mehanizam uspostavljen
4.4.1.2.3.	Jačanje kapaciteta policijskih agencija za policijski rad na temelju obavještajnih podataka	Ministarstva unutrašnjih poslova	Izveštaji ministarstava unutrašnjih poslova

KORAK 4.4.1.3. Evidentan porast finansijskih istraga

Ciljanje protivpravno stečenih sredstava je efikasan način borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, gdje je glavni motiv sticanje koristi. Prema konceptu integrisane finansijske istrage (od sumnje u krivično djelo do imovine), finansijska istraga se sprovodi paralelno sa krivičnom istragom kako bi se identifikovala i pratila materijalna korist stečena počinjenim krivičnim djelom, identifikovala imovina osumnjičenih ili trećih lica od kojih je moguća konfiskacija protivpravno stečenih sredstava, te osigurala

konačna konfiskacija kroz primjenu privremenih mjera (osiguranje, oduzimanje). Biće donesena instrukcija o tome u kojim predmetima se sprovede finansijske istrage i kako se iste izvode.

TABELA 138: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.4.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.4.1.3.1.	Poboljšati saradnju između Uprave za indirektno oporezivanje (UIO), Porezne uprave i tužilaštva uspostavljanjem koordinacionog tijela Porezne uprave;	Porezne uprave	Koordinaciono tijelo je uspostavljeno i operativno
4.4.1.3.2	Poboljšanje saradnje između tužilaštva i policijskih agencija usvajanjem instrukcija o finansijskim istragama;	Tužitelji, policijske agencije, Ministarstvo unutrašnjih poslova	Broj istraga/optužnica/osuda – Evidencija o organizovanom kriminalu i korupciji

KORAK 4.4.1.4. Povećan broj istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda u predmetima organizovanog i teškog kriminala

Povećan broj istraga, potvrđenih optužnica i osuđujućih presuda u predmetima organizovanog i teškog kriminala, uključujući pranje novca i krijumčarenje droge – u narativnom dijelu treba objasniti da verifikacija treba obuhvatiti ne samo istrage, već i optužnice i osuđujuće presude za organizovani i teški kriminal. Učinak u 2026. godini treba uporediti sa prosječnim učinkom prethodne tri godine (2023, 2024, 2025), na osnovu podataka koje nadležne institucije dostave Komisiji putem e-platforme za praćenje rezultata u oblasti organiziranog kriminala i korupcije (OCCTR).

TABELA 139: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.4.1.4.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.4.1.4.1.	Poboljšani ljudski i materijalno-tehnički kapaciteti institucija koje učestvuju u borbi protiv organizovanog kriminala	Tužitelji, policijske agencije, ministarstva unutrašnjih poslova	Broj istraga/optužnica/osuda – Platforma za praćenje rezultata u oblasti organiziranog kriminala i korupcije.

KOMPONENTA 4.5: TEMELJNA PRAVA

REFORMA 4.5.1. TEMELJNA PRAVA

Ključni cilj ove reforme je doprinos stvaranju uslova za efikasnu zaštitu ljudskih prava i sloboda u skladu s međunarodnim standardima.

Bosna i Hercegovina (BiH) suočava se sa značajnim izazovima kada je riječ o temeljnim ljudskim pravima i zaštiti marginalizovanih i ranjivih grupa. U svom izvještaju o BiH objavljenom u novembru 2023. godine, Evropska komisija izrazila je zabrinutost u vezi s ključnim prioritetima kao što su sloboda izražavanja, sloboda udruživanja i sloboda medija, kao i zaštita novinara u Bosni i Hercegovini. Komisija ukazuje na „nazadovanje“ kada je riječ o slobodi medija, navodeći da su zakonodavni i politički pritisci porasli, a zastrašivanje i uznemiravanje novinara se nastavilo bez adekvatnog institucionalnog odgovora. Udruženje novinara BiH zabilježilo je porast napada na novinare, sa više od 70 slučajeva u 2023. godini, od kojih je manje od 25% istraženo.

Usvajanje izmjena i dopuna Krivičnog zakonika u entitetu Republika Srpska, kojima se ponovo kriminalizuje kleveta, negativno utiče na stanje ljudskih prava, posebno na slobodan i inkluzivan politički diskurs; pravo na traženje, primanje i širenje informacija; i slobodu medija.

U okviru ove komponente, BiH će raditi na stvaranju povoljnog okruženja za rodnu ravnopravnost, integraciju rodne perspektive, osnaživanje žena i djevojčica, te povećanje javnog i političkog učešća žena. Ovo je posebno važno u kontekstu zakonodavstva protiv nasilja u porodici i rodno zasnovanog nasilja, koje i dalje treba uskladiti s međunarodnim standardima, uključujući Istanbulsku konvenciju.

Pitanje zaštite ličnih podataka također će se rješavati kroz obavezu usklađivanja propisa o zaštiti ličnih podataka sa pravnom stečevinom EU, Općom uredbom o zaštiti podataka (GDPR) i Direktivom o zaštiti podataka u kontekstu primjene zakona, te kroz osiguranje potpune nezavisnosti i potrebnih resursa Agenciji za zaštitu ličnih podataka za sprovođenje tih propisa.

U narednom periodu, kao najviši prioritet, BiH će usmjeriti napore ka osiguranju punog poštivanja, zaštite i promocije slobode okupljanja, udruživanja i izražavanja, te će se suzdržati od daljih aktivnosti koje bi mogle negativno uticati na ostvarivanje tih prava.

TABELA 140: KORACI U OKVIRU REFORME 4.5.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Rok za provedbu
4.5.1.1	Slučajevi prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima se transparentno i efikasno evidentiraju i procesuiraju od strane policije i pravosuđa.	VSTV, Tužilaštva na svim nivoima, Agencije za provođenje zakona, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstvo sigurnosti BiH	decembar 2025.
4.5.1.2.	Kleveta je dekriminalizovana na cijeloj teritoriji države.	Ministarstvo pravde Republike Srpske, Narodna skupština Republike Srpske	decembar 2027.
4.5.1.3.	Upravni odbori javnih emitera su u potpunosti popunjeni, dugovanja entitetskih emitera prema BHRT-u su izmirena, a BHRT ima održiv sistem naplate naknade usvajanjem novog Zakona o Javnom radiotelevizijskom sistemu BiH.	Parlamentarna skupština BiH, Parlament Federacije BiH i Narodna skupština RS, Javni radiotelevizijski servisi BiH, FBiH i RS, Vijeće ministara BiH, vlade FBiH i RS, Regulatorna agencija za komunikacije (RAK)	decembar 2025.
4.5.1.4	Doneseni su propisi koji osiguravaju ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, okupljanja i udruživanja i provode se u cijeloj zemlji te se ne pokreću nikakvi restriktivni prijedlozi.	Vlade i ministarstva pravde Republike Srpske, Federacije BiH, Brčko distrikta BiH i Bosne i Hercegovine, kao i parlamenti RS-a, FBiH-a, Brčko distrikta i BiH	decembar 2027.

KORAK 4.5.1.1 Slučajevi prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima se transparentno i efikasno evidentiraju i procesuiraju od strane policije i pravosuđa.

Primarni cilj ovog koraka jeste osigurati sigurno i podsticajno okruženje za rad novinara, a u tom smislu od ključne je važnosti da se sve prijetnje i napadi na novinare temeljito istraže i da se počinioci procesuiraju. Posebno je važno ispitati pozadinu slučajeva (uključujući organizatore, naručioce i sl.) te informisati javnost o nalazima, dok će poseban dio godišnjeg izvještaja Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV) biti posvećen slučajevima prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima. Provođen će se aktivnosti podizanja svijesti i jačanja kapaciteta institucija Bosne i Hercegovine radi suzbijanja dezinformacija i stranih manipulacija i uplitanja u informacijski prostor, kao i jačanja

otpornosti kroz inicijative za digitalnu i medijsku pismenost, te podrške medijima i provjeravateljima činjenica.

TABELA 141: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.5.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.5.1.1.1.	Usvojiti procedure za tužilaštva i agencije za provođenje zakona u vezi sa postupanjem po prijavama krivičnih djela počinjenih nad novinarima, urednicima, medijskim radnicima, kao i svim osobama koje obavljaju zadatke od javnog značaja u oblasti informisanja.	Visoko sudsko i tužilačko vijeće, tužilaštva na svim nivoima, agencije za provođenje zakona, ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice te Ministarstvo sigurnosti	Procedure usvojene
4.5.1.1.2.	Redovno pratiti i izvještavati javnost o krivičnim djelima prijetnji i nasilja nad novinarima i medijskim radnicima, uključujući rezultate institucionalnog postupanja.	Visoko sudsko i tužilačko vijeće, tužilaštva svih nivoa, agencije za provođenje zakona, ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice te Ministarstvo sigurnosti.	Izvještaji
4.5.1.1.3	Analiza stanja u pogledu kapaciteta institucija BiH za suzbijanje dezinformacija i stranih manipulacija i uplitanja.	Vijeće ministara i entitetske vlade.	Analiza

KORAK 4.5.1.2 Kleveta je dekriminalizovana na cijeloj teritoriji zemlje

Potencijalno štetne posljedice kriminalizacije klevete biće otklonjene tako što će takve odredbe biti ukinute iz krivičnog zakonodavstva, s obzirom na to da je zaštita od klevete osigurana kroz građanske pravne procedure.

TABELA 142: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.5.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.5.1.2.1.	Izmjene i dopune Krivičnog zakona Republike Srpske za dekriminalizaciju klevete su izrađene.	Ministarstvo pravde Republike Srpske	Službeni glasnik (za objavu izmjena i dopuna)
4.5.1.2.2.	Izmjene i dopune Krivičnog zakona Republike Srpske za dekriminalizaciju klevete usvojene.	Narodna skupština Republike Srpske	Službeni glasnik

KORAK 4.5.1.3. Upravni odbori javnih emitera su u potpunosti popunjeni, dugovanja entitetskih emitera prema BHRT-u su izmirena, a BHRT ima održiv sistem naplate RTV takse usvajanjem novog Zakona o Javnom radiotelevizijskom sistemu BiH.

Provedba ovog koraka treba osigurati funkcionalan, nezavisan i samoodrživ sistem javnog emitovanja u BiH. U tom smislu, pored usvajanja novog zakonodavnog okvira, neophodno je osigurati i rješavanje

međusobnih dugovanja te imenovanje rukovodećeg kadra. Održivi sistem naplate RTV takse podrazumijeva funkcionalan mehanizam koji osigurava rad javnog radiotelevizijskog sistema.

TABELA 143: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.5.1.3

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.5.1.3.1.	Članovi upravnih odbora javnih emitera imenovani	Parlamenti BiH, FBiH i RS	Odluke o imenovanjima
4.5.1.3.2.	Sporazum o izmirenju dugovanja entitetskih emitera prema BHRT-u	Javni radiotelevizijski servis BiH, RTRS, RTV FBiH, Vijeće ministara BiH / Ministarstvo komunikacija i transporta BiH, Vlade RS i FBiH	Sporazum o izmirenju dugovanja
4.5.1.3.3.	Radna grupa za izradu novog Zakona o Javnom radiotelevizijskom sistemu formirana	Vijeće ministara BiH, Ministarstvo komunikacija i transporta, Regulatorna agencija za komunikacije (RAK), ministarstva komunikacija RS i FBiH	Odluka o osnivanju radne grupe
4.5.1.3.4.	Novi zakon izrađen i usvojen	Vijeće ministara, Parlamentarna skupština	Izveštaj Evropskoj komisiji o usvojenom dokumentu ili objava u Službenom glasniku.
4.5.1.3.5	Entitetski zakoni o javnom radiotelevizijskom sistemu usklađeni sa zakonom na državnom nivou	Entitetski parlamenti	Izveštaj Evropskoj komisiji o usvojenom dokumentu ili objava u Službenom glasniku.

KORAK 4.5.1.4. Doneseni su propisi koji osiguravaju ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, okupljanja i udruživanja i provode se u cijeloj zemlji te se ne pokreću nikakvi restriktivni prijedlozi

TABELA 144: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.5.1.4

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.5.1.4.1.	Analiza radi utvrđivanja propisa u BiH koji narušavaju efikasno ostvarivanje prava na slobodu izražavanja, okupljanja i udruživanja	Ministarstvo pravde BiH, Ministarstvo pravde FBiH, Ministarstvo pravde RS i Ministarstvo pravde Brčko distrikta, u saradnji sa organizacijama civilnog društva	Javno izvještavanje
4.5.1.4.1.	Usvajanje ili izmjena i dopuna propisa radi otklanjanja utvrđenih prepreka efikasnom ostvarivanju prava na slobodu okupljanja, te usklađivanje propisa o slobodi okupljanja sa evropskim standardima na svim nivoima vlasti.	Entitetske i kantonalne vlade, ministarstva unutrašnjih poslova (Brčko distrikt je već obuhvaćen)	Službeni glasnik
4.5.1.4.2	Svi zakoni o osnovnim slobodama usklađeni su sa evropskim standardima.	Entitetske i kantonalne vlade	Službeni glasnik

KOMPONENTA 4.6. VIZNA POLITIKA

REFORMA 4.6.1. USKLAĐIVANJE VIZNE POLITIKE S LISTOM ZEMALJA ZA KOJE EU ZAHTIJEVA VIZU, POSEBNO U POGLEDU ZEMALJA KOJE PREDSTAVLJAJU RIZIK OD NEZAKONITIH MIGRACIJA ILI SIGURNOSNI RIZIK ZA EU

Vizna politika uključuje mehanizme za zaštitu interesa države, očuvanje javnog reda i sprečavanje nezakonitih migracija, te je sastavni dio vanjske i sigurnosne politike kako zemalja članica EU, tako i Bosne i Hercegovine. U procesu pridruživanja EU, Bosna i Hercegovina ima obavezu uskladiti svoju viznu politiku sa viznom politikom EU, odnosno uskladiti svoje liste zemalja čiji državljani moraju imati vizu za ulazak u BiH i liste zemalja čiji državljani su oslobođeni te obaveze sa EU listama. Trenutno, liste Bosne i Hercegovine nisu u potpunosti usklađene. BiH će uvesti dodatne sigurnosne mjere za bolju kontrolu dolazaka bez vize.

TABELA 145: KORACI u okviru Reforme 4.6.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Rok za provedbu
4.6.1.1.	Usklađivanje vizne politike s listom zemalja za koje EU zahtijeva vizu, posebno u pogledu zemalja koje predstavljaju rizik od nezakonitih migracija ili sigurnosni rizik za EU. (decembar 2025).	Vijeće ministara	decembar 2025.
4.6.1.2.	Usklađivanje vizne politike sa spiskom zemalja EU za koje je potrebna viza (posebno u vezi sa zemljama koje predstavljaju rizik od nezakonitih migracija ili sigurnosni rizik za EU) – raskid barem jednog sporazuma o bezviznom režimu sa zemljom za koju EU zahtijeva vizu (decembar 2026).	Vijeće ministara	decembar 2026.
4.6.1.3.	Usklađivanje vizne politike sa spiskom zemalja EU za koje je potrebna viza (posebno u vezi sa zemljama koje predstavljaju rizik od nezakonitih migracija ili sigurnosni rizik za EU) – raskid barem jednog sporazuma o bezviznom režimu sa zemljom za koju EU zahtijeva vizu (decembar 2027).	Vijeće ministara	decembar 2027.

KORAK 4.6.1.1. Raskid barem jednog sporazum o bezviznom režimu sa zemljom za koju EU zahtijeva vizu (decembar 2025).

TABELA 146: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.6.1.1.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.6.1.1.1.	Raskidanje bezviznih sporazuma sa zemljom za koju EU zahtijeva vizu – jedan sporazum u 2025. godini.	Vijeće ministara	Službeni glasnik
4.6.1.1.2.	Bosna i Hercegovina će uvesti dodatne sigurnosne mjere za bolju kontrolu dolazaka bez vize.	Vijeće ministara	Službeni glasnik

KORAK 4.6.1.2. Raskid barem jednog sporazuma o bezviznom režimu sa zemljom za koju EU zahtijeva vizu (decembar 2026).

TABELA 147: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.6.1.2.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.6.1.2.1.	Raskidanje bezviznih sporazuma sa zemljom za koju EU zahtijeva vizu – jedan sporazum u 2026. godini.	Vijeće ministara	Službeni glasnik
4.6.1.2.2.	Bosna i Hercegovina će uvesti dodatne sigurnosne mjere za efikasniju kontrolu putnika koji dolaze bez vize.	Vijeće ministara	Službeni glasnik

KORAK 4.6.1.3. Raskid barem jednog sporazuma o bezviznom režimu sa zemljom za koju EU zahtijeva vizu (decembar 2027).

TABELA 148: AKTIVNOSTI U OKVIRU KORAKA 4.6.1.3.

Šifra aktivnosti	Naziv aktivnosti	Odgovornost	Izvor verifikacije
4.6.1.3.1.	Raskidanje bezviznih sporazuma sa zemljama za koje je potrebna viza za ulazak u EU – jedan u 2027. godini.	Vijeće ministara	Službeni glasnik
4.6.1.3.2.	Bosna i Hercegovina će uvesti dodatne sigurnosne mjere radi efikasnije provjere putnika koji ulaze bez viza.	Vijeće ministara	Službeni glasnik

5. OPĆI USLOVI PLAĆANJA (za sva područja politike)

MAKROEKONOMSKA STABILNOST

Prema izvještajima vodećih međunarodnih institucija iz 2025. godine, očekuje se da će globalna i evropska ekonomska aktivnost nastaviti rasti. U skladu s tim trendovima, predviđa se da će i Bosna i Hercegovina zabilježiti stabilan ekonomski rast. Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP), koristeći aktuelne podatke i makroekonomske modele, prognozira realni rast BDP-a od 2,7% za 2025. godinu.

Osnovni scenarij polazi od pretpostavke o povoljnijem vanjskom okruženju, posebno jačem rastu u EU i regionalnim ekonomijama, te unaprijeđenoj unutrašnjoj stabilnosti. Očekuje se da će domaća potražnja, koju prvenstveno predvodi veća privatna potrošnja, a u manjoj mjeri i investicije, ostati glavni pokretač rasta. Također se predviđa da će i vanjskotrgovinski sektor dati pozitivniji doprinos u odnosu na prethodnu godinu.

DEP predviđa da će rast zaposlenosti, povećanje minimalne plate u Federaciji BiH i Republici Srpskoj, veći priliv doznaka iz inostranstva i umjerena inflacija povećati raspoloživi dohodak domaćinstava, što će dovesti do rasta privatne potrošnje od 2,2%. Pored toga, fiskalna ekspanzija na svim nivoima vlasti trebalo bi da podrži rast javne potrošnje od 1,8%. Zajedno, ovi faktori će dovesti do rasta finalne potrošnje od 2,1%, što će doprinijeti rastu BDP-a za 1,8 procentnih poena. S obzirom na to da potrošnja čini oko 85% BDP-a, ona će i dalje ostati temelj ekonomskog rasta.

Uprkos unutrašnjim izazovima, očekuje se da će investicione aktivnosti i dalje rasti, iako sporijim tempom nego 2024. godine, s predviđenim rastom od 4,5%, što bi doprinosilo oko 1,1 procentni poen rastu BDP-a.

Za razliku od 2024. godine, očekuje se da će vanjskotrgovinski sektor u 2025. ostvariti jači rezultat, potaknut povećanom potražnjom ključnih trgovinskih partnera. Prognozira se rast izvoza od 3,4% (3,0% za robu, 4,1% za usluge), dok se uvoz očekuje da će porasti za 3,6% (i roba i usluge). Ova dinamika će blago pogoršati trgovinski bilans, oduzimajući oko 0,5 procentnih poena od rasta BDP-a.

Gledajući unaprijed, ekonomski trendovi u Bosni i Hercegovini u periodu od 2026. do 2028. godine bit će u značajnoj mjeri pod uticajem dešavanja u globalnoj ekonomiji, posebno unutar EU. Iako posljedice pandemije COVID-19 i geopolitičke tenzije (posebno rat u Ukrajini) i dalje utiču na globalna tržišta kroz trgovinske, finansijske i cjenovne šokove, međunarodne institucije poput MMF-a, Svjetske banke i Evropske komisije ostaju optimistične. One predviđaju globalni rast od oko 3,3%, dok se u EU očekuje rast BDP-a od 1,8% u 2026. godini, inflacija od 1,9% i nezaposlenost od 5,7% (Evropska ekonomska prognoza, proljeće 2025.).

Ove vanjske dinamike, zajedno sa unutrašnjim kapacitetom Bosne i Hercegovine za provođenje reformi, bit će ključne. Osnovne projekcije DEP-a sugeriraju prosječan godišnji rast BDP-a od 3,1% u razdoblju (3,0% u 2026., 3,1% u 2027. i 3,3% u 2028. godini).

Domaća potražnja će i dalje ostati glavni pokretač rasta. Efektivna provedba strukturnih reformi, poput onih definisanih u Programu ekonomskih reformi (PER) i Reformskoj agendi, trebala bi potaknuti proizvodnju, otvaranje radnih mjesta, investicije (javne i privatne) i prihode od izvoza. Očekuje se da će ovi razvojni trendovi povećati raspoloživi dohodak i održati rast privatne potrošnje, predviđen na prosječno godišnjoj razini od 1,8%.

Napori ka fiskalnoj konsolidaciji ciljaju postepenu stabilizaciju javnih finansija kroz smanjenje rashoda i povećanje prihoda, čime će se rast javne potrošnje ograničiti na oko 1,8% godišnje. Kako će ukupni ekonomski rast nadmašiti javnu potrošnju, očekuje se da će udio javne potrošnje u BDP-u blago opasti, na oko 18% do 2028. godine.

Javna politika također će nastojati preusmjeriti tekuću potrošnju prema investicijama. Poboljšani poslovni uvjeti mogli bi ubrzati rast investicija, pri čemu se očekuje da će ukupne investicije rasti prosječno 5,3% godišnje (4,1% u 2026., 5,6% u 2027. i 6,2% u 2028. godini). Dok će privatne investicije (85% od ukupnih) i dalje dominirati, očekuje se da će javne investicije igrati značajniju ulogu.

Napredak u integraciji BiH u EU i regulatorne reforme vjerovatno će povećati povjerenje investitora, privlačeći kako domaći tako i strani kapital. Očekuje se da će javne investicije, posebno u cestovnu infrastrukturu, energetiku (zelena tranzicija) i projekte financirane od strane međunarodnih finansijskih institucija, rasti prosječno oko 7% godišnje. Do 2028. godine, javne investicije se očekuju na nivou od 3,5% BDP-a.

Stabilizacija vanjskog okruženja i poboljšana konkurentnost podržavat će vanjsku trgovinu. Međutim, novi izazovi, posebno uvođenje Mehanizma EU za graničnu prilagodbu emisija ugljika (CBAM), mogli bi utjecati na izvozno orijentisane industrije u BiH. Kašnjenja ili djelomična provedba potrebnih regulativa mogla bi narušiti konkurentnost zemlje na međunarodnim tržištima.

U takvim okolnostima, prosječan godišnji rast izvoza predviđa se na 4,3% za period 2026–2028. godine (2,9% u 2026., 4,7% u 2027. i 5,3% u 2028.). Izvoz usluga, koji postaje sve važniji, očekuje se da će igrati ulogu stabilizatora. Kao rezultat toga, udio izvoza u BDP-u trebao bi dostići približno 42% do 2028. godine.

Istovremeno, očekuje se da će uvoz rasti sporijim tempom, prosječno 3,4% godišnje, što će dovesti do stabilnog udjela uvoza od oko 53% BDP-a. Predviđa se da će omjer pokrivenosti izvoza uvozom porasti na oko 78,5% do kraja perioda projekcije. Kako će rast izvoza nadmašiti rast uvoza, očekuje se da će trgovinski bilans stabilizirati na oko 11% BDP-a, čime će imati neutralan doprinos ukupnom ekonomskom rastu.

Sistem upravljanja javnim finansijama (UJF) u Bosni i Hercegovini decentraliziran je kako bi odgovarao podjeli nadležnosti između različitih nivoa vlasti. Zakonodavni okvir u oblasti javnih nabavki je centraliziran, dok su svi ostali segmenti UJF-a uređeni i njima se upravlja na pojedinačnim nivoima vlasti.

Strategije upravljanja javnim finansijama (UJF) na svim nivoima vlasti, kao i sveobuhvatna strategija UJF-a²⁷, usvojene su 2021. i 2022. godine. Strateški okvir obuhvata reformske mjere u šest glavnih stubova UJF-a, koje su detaljno razrađene u nastavku, uz akcijske planove koji se ažuriraju i produžavaju svake godine. Planovi i procesi reforme UJF -a uspostavljeni su tako da omogućavaju razmatranje i uključivanje novih preporuka za unapređenje.

Komplementarne strategije i programski dokumenti u oblastima javnih nabavki (Strategija javnih nabavki 2024²⁸–2028) i javne interne finansijske kontrole (PIFC strategije 2020–2025²⁹) takođe bilježe napredak. Postoje i posebni planovi institucionalnog razvoja za pojedine funkcije UJF -a (posebno u oblasti poreza i vanjske revizije³⁰). Zajedno, ovi dokumenti čine strateški okvir koji definiše mjere, vremenski okvir i mehanizme praćenja za reformu javnih finansija na svim nivoima vlasti, u skladu s međunarodnim standardima.

Sistemi upravljanja javnim finansijama na svakom nivou vlasti podliježu **redovnim revizijama** (vidi Poglavlje 5 o vanjskoj reviziji) **te nezavisnim dijagnostičkim procjenama**, uključujući: Principe javne uprave (PPA, posljednja procjena 2024), Procjenu javnih rashoda i finansijske odgovornosti (PEFA, posljednja procjena 2023), Procjenu upravljanja javnim investicijama (PIMA, posljednja procjena 2023.) i Istraživanje o otvorenom budžetu (OBS, 2023)³¹.

Tokom vremena je postignut **napredak u reformi sistema upravljanja javnim finansijama**, ali i dalje postoje brojni izazovi. Prema izvještaju PEFA (2023), zabilježen je „ukupan napredak u funkcionisanju UJF sistema na svim nivoima vlasti u BiH u poređenju s prethodnom PEFA procjenom iz 2014. godine.“ Izvještaji vlasti o praćenju provođenja UJF reformi potvrđuju zadovoljavajući napredak u provedbi reformskih aktivnosti, iako su u pojedinim slučajevima zabilježena kašnjenja.

Napredak u upravljanju relevantnim i kredibilnim programom reforme UJF -a ocijenjen je kao adekvatna osnova za pokretanje prvog dijaloga o reformi politike UJF-a između vlasti i razvojnih partnera, koji je održan u maju 2024. godine. Drugi dijalog o reformi politike UJF-a održan je u martu 2025. godine. U skladu s tim, uspostavljeni mehanizmi trebaju biti prilagođeni praćenju napretka u oblasti UJF-a, kao ključnog faktora uspjeha u provedbi Reformske agende.

UJF predstavlja jedan od stubova **Strateškog okvira reforme javne uprave (RJU) 2022–2026**. U [nacrtu] revidiranog Akcionog plana RJU za period 2025–2027., sva četiri nivoa vlasti obavezala su se na saradnju u reformi UJF-a u okviru planskog ciklusa 2026–2030.

Pregled u nastavku daje sažetak glavnih snaga i slabosti, zajedno sa statusom reformskih planova konsolidovanih u Sveobuhvatnoj strategiji upravljanja javnim finansijama.

Stub I: Fiskalni okvir

²⁷ Sveobuhvatna strategija upravljanja javnim finansijama BiH 2021–2025; Strategija unapređenja upravljanja javnim finansijama institucija Bosne i Hercegovine 2021–2025; Strategija reforme upravljanja javnim finansijama u Federaciji BiH 2021–2025; Strategija upravljanja javnim finansijama Republike Srpske 2021–2025; Strategija reforme upravljanja javnim finansijama Brčko distrikta BiH 2021–2025.

²⁸ Ova strategija, izrađena kroz visoko inkluzivan proces, definiše strateške prioritete kao što su profesionalizacija, zelene i društveno odgovorne nabavke, digitalizacija, transparentnost, integritet, kvalitet, centralizacija, te pristup malim i srednjim preduzećima (MSP)

²⁹ Strategija razvoja sistema internih finansijskih kontrola u institucijama Bosne i Hercegovine 2020–2025. Strategija razvoja sistema internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Federacije Bosne i Hercegovine 2021–2027. Strategija razvoja sistema internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Republike Srpske 2021–2025. Strategija razvoja sistema javne interne finansijske kontrole u javnom sektoru Brčko distrikta BiH 2021–2025.

³⁰ Na primjer: Strategija UIO BiH za unapređenje usklađenosti s propisima o indirektnom oporezivanju 2022–2024. i Strateški plan Ureda za reviziju institucija BiH 2021–2025.

³¹ Indeks otvorenosti budžeta (OBS) obuhvata isključivo nivo institucija BiH. Ostale procjene obuhvataju sve nivoe vlasti.

Zajednički cilj u ovoj oblasti je „*Stvaranje pouzdanih i predvidivih srednjoročnih fiskalnih projekcija, unapređenje fiskalne koordinacije te jačanje kredibiliteta srednjoročnog fiskalnog okvira i upravljanja fiskalnim rizicima.*“

Svi nivoi vlasti u velikoj mjeri upravljaju ukupnim **prihodima i rashodima unutar odobrenih budžetskih okvira**. Glavni problemi identificirani vanjskim ocjenama uključuju konzervativno planiranje prihoda, što dovodi do prekoračenja planiranih ciljeva prihoda (vidi Stup II za reforme u ovoj oblasti). Na rashodovnoj strani, preraspodjele sredstava unutar budžetske godine između glavnih kategorija na svim nivoima dovele su do značajnijih odstupanja.

Što se tiče **strukture realizacije rashoda**, bolji rezultati postignuti su prema funkcionalnoj klasifikaciji rashoda nego prema ekonomskoj klasifikaciji. Iznos rashoda koji je teretio budžetsku rezervu bio je manji od 1,5% ukupnih rashoda, što odražava visok nivo uspješnosti u skladu s dobrim međunarodnim praksama.

Iako je pristup uspostavljanju **fiskalnih pravila** različit među nivoima vlasti, ukupni nivo duga i deficita u BiH nalazi se unutar referentnih vrijednosti EU. U slučaju Republike Srpske, uspostavljeni Fiskalni savjet analizira i verifikuje makroekonomske i fiskalne pretpostavke i projekcije koje se koriste u izradi vladinih dokumenata, daje nezavisnu i kredibilnu procjenu ekonomske politike, procjenjuje osnovne fiskalne rizike i vjerovatnoću da će Vlada ostvariti postavljene ciljeve u budućnosti, te ocjenjuje u kojoj mjeri su fiskalni ciljevi ispunjeni i da li su fiskalna pravila poštovana. U slučaju Federacije BiH, uspostavljeno je Fiskalno koordinacijsko tijelo FBIH s ciljem osiguranja makroekonomske stabilnosti, fiskalne održivosti i koordinacije fiskalne politike unutar Federacije.

Poduzeti su određeni koraci ka razvoju procjene **fiskalnih rizika**, ali je potrebno dodatno unaprijediti upravljanje fiskalnim rizicima. Godišnji finansijski izvještaji javnih preduzeća (JP), vanbudžetskih fondova i jedinica lokalne samouprave (u FBIH i RS) dostavljaju se nadležnim institucijama. Neki od ovih izvještaja se objavljuju, a neki se konsoliduju (u FBIH za vanbudžetske fondove i općine, u RS za opštine i vanbudžetske fondove, te u Brčko distriktu)³². Zabilježen je i napredak u uspostavljanju i jačanju kapaciteta jedinica za nadzor nad javnim preduzećima u Federaciji BiH i Republici Srpskoj.

Stub II: Prihodi od poreza

Zajednički cilj u ovom području je „*Poboljšati jednakost u oporezivanju i unaprijediti naplatu prihoda kroz poštivanje poreskih propisa, čime se osiguravaju stabilni i transparentni finansijski sistemi za pokrivanje budžetskih rashoda.*“

Poreska uprava funkcioniše zadovoljavajuće na nivou BiH (indirektni porezi) i na nivou FBIH, RS i BD BiH (direktni porezi). Ažurirane informacije o obavezama i pravima dostupne su javnosti kroz različite kanale poreskih uprava. Svi nivoi vlasti ostvaruju napredak u skladu sa utvrđenim prioritetima u poboljšanju pravnog okvira, unapređenju poslovnog okruženja i restrukturiranju poreskog opterećenja, smanjenju sive ekonomije, borbi protiv prevara i unapređenju rada četiri poreske uprave. Na nivou BiH, reformske aktivnosti podržane su *twinning* projektom koji finansira EU, a koji će ojačati kapacitete Uprave za indirektno oporezivanje u primjeni novih zakona i procedura, te povećati efikasnost kontrola u oblastima carina, poreza na dodatnu vrijednost i akciza.

Stub III: Planiranje i priprema budžeta

Zajednički cilj u ovom području je „*Proširiti pokrivenost budžeta kako bi se osiguralo da se ukupni rashodi usmjere prema strateškim razvojnim prioritetima u srednjem i godišnjem periodu na svim nivoima vlasti.*“

Procesi **pripreme budžeta**, kako su definisani sistemskim zakonima o budžetu i godišnjim budžetskim instrukcijama, jasno su utvrđeni. Globalnim okvirom fiskalnog bilansa i politika (GOFBP), kojim

³² U Brčko distriktu, izvještaji o izvršenju budžeta sadrže konsolidovani izvještaj o izvršenju budžeta i finansijske planove vanbudžetskih fondova, onih vanbudžetskih fondova koji primjenjuju budžetsko računovodstvo, kao i vanbudžetskih korisnika koji se finansiraju sa 50 ili više procenata iz javnih prihoda.

koordinira Fiskalno vijeće³³, utvrđuju se usaglašeni elementi makroekonomskog okvira na nivou cijele države unutar kojeg se izrađuju Dokumenti okvirnog budžeta (DOB) na svakom nivou vlasti.

Ti elementi su: fiskalni ciljevi definirani kao primarni fiskalni bilans (primarni suficit ili primarni deficit), projekcije ukupnih indirektnih poreza zasnovane na makroekonomskim projekcijama i njihova raspodjela za narednu fiskalnu godinu, kao i prijedlog gornje granice budžetskog zaduživanja institucija BiH, RS, FBiH i BD. Navedeni elementi, čija harmonizacija predstavlja osnovni preduslov za planiranje budžeta nosilaca fiskalne politike u BiH, čine suštinu fiskalne koordinacije u BiH. Procedura je ista za DOB na drugim nivoima vlasti u BiH. Imajući u vidu izraženu fiskalnu decentralizaciju i nezavisnost svakog nivoa vlasti u BiH u određivanju fiskalne politike, struktura budžetskih rashoda prikazana u tabelarnim pregledima GFFBP-a je indikativna za svaki nivo vlasti, dok svaki nivo vlasti u svom DOB-u i godišnjim budžetima određuje konačnu strukturu rashoda i prihoda u skladu s usvojenim politikama. U ovom procesu, svaki nivo vlasti u BiH ima i primjenjuje svoje zakone te definiše pripremu DOB-a za naredne tri godine.

Srednjoročna perspektiva u budžetiranju rashoda i dalje je ograničena Projekcije u Dokumentima okvirnog budžeta (DOB) pokazuju promjenjiv nivo vjerodostojnosti i nemaju konzistentne gornje granice rashoda za iste godine u uzastopnim iteracijama. Ključni indikatori, kao što su deficit opće države i dug u udjelu u BDP-a, nisu sastavni dio relevantnih informacija prikazanih u DOB-ovima.

Format i sadržaj **programskog budžetiranja** su unaprijeđeni, uglavnom zahvaljujući tehničkoj pomoći EU-a. Dodatne reforme, uključujući dalju tehničku pomoć EU za razvoj novog informacionih sistema za planiranje budžeta, se provode i očekuje se da pruže neophodnu podršku u pripremi budžeta u programskom formatu na svim nivoima. Ovo će dovesti do jačih veza između prioriteta politika i strateškog/srednjoročnog planiranja i budžetiranja. Štaviše, reforme će osigurati veću javnu dostupnost informacija o učinku pružanja usluga i podržati odgovornost za rezultate javne potrošnje.

Reforme **upravljanja javnim investicijama**, provedene u okviru zajedničke mjere „Unaprijediti planiranje, upravljanje i izvještavanje o javnim investicijama“ na svim nivoima, dobile su podršku EU, što je rezultiralo poboljšanjima regulatornog okvira, alata kao što je metodologija za analizu troškova i koristi, te poboljšanim kapacitetima za planiranje, upravljanje i praćenje na svim nivoima osim u Brčko distriktu³⁴. Ponovljeni izvještaji o procjeni upravljanja javnim investicijama (PIMA) (za institucije BiH i FBiH) pokazuju poboljšanja u određenom broju PIMA komponenti, kako u pogledu samo rješenja tako i efektivnosti praksi. Polazni PIMA izvještaji (za RS i BD) također potvrđuju nedavna poboljšanja ostvarena u skladu sa strateškim okvirom reforme UJF-a. Postoji tehnička specifikacija za novi informacioni sistem za upravljanje javnim investicijama (PIMIS), što je takođe u skladu sa planovima reformi za unapređenje softvera.

Stub IV: Izvršenje budžeta

Zajednički cilj u ovom području je „*Osigurati efikasno, djelotvorno i transparentno izvršavanje budžeta u skladu sa zakonodavstvom svih nivoa vlasti.*“

Kontrole obaveza na nivou četiri glavne vlade funkcionišu zadovoljavajuće, što dovodi do niskog nivoa zaostalih obaveza iz budžeta. Praćenje nepodmirenih zaostalih obaveza opće države i dalje predstavlja problem koji treba riješiti. Ovo pitanje obuhvaćeno je strateškim aktivnostima u okviru tekućih reformi na nivoima Federacije BiH i Republike Srpske.

Svi nivoi vlasti primjenjuju sistem Jedinog trezorskog računa (JRT), što olakšava **upravljanje gotovinom i likvidnošću**. Bankovni računi, kako prihodi tako i rashodi, redovno se usklađuju. Bankovni računi koji se vode izvan JRT-a koriste se za upravljanje određenim sredstvima dodijeljenih posebnim projektima te su obuhvaćeni sličnim adekvatnim mehanizmom kontrole.

Upravljanje dugom je najuređenije područje kada je riječ o evidenciji i izvještavanju o dugu i garancijama, odobravanju duga i garancijama. Strategije upravljanja dugom ostvaruju visoke rezultate

³³ Koordinaciono tijelo koje čine predsjedavajući Vijeća ministara, predsjednik RS-a, premijer FBiH, te ministri finansija sa državnog nivoa, FBiH i RS-a, uz podršku savjetodavnog tijela sastavljenog od predstavnika različitih ministarstava finansija i Centralne banke.

³⁴ Koji tek treba da uspostavi posebnu jedinicu za upravljanje javnim investicijama (PIM) u okviru Direkcije za finansije.

na svim nivoima koji premašuju osnovni nivo usklađenosti s dobrim međunarodnim praksama. U skladu sa Sveobuhvatnom strategijom UJF -a i uz podršku tehničke pomoći EU, četiri nivoa vlasti su ojačala kapacitete za provedbu ESA 2010 metodologije za izvještavanje o duhu i uskladila izvještavanje o javnom duhu za potrebe Programa ekonomskih reformi BiH.

U pogledu **razvoja računovodstva i finansijskog izvještavanja**, u skladu s odgovarajućim mjerama iz Sveobuhvatne strategije UJF-a, tokom 2024. godine uz tehničku pomoć EU izrađeni su akcioni planovi za uvođenje Međunarodnih računovodstveni standardi za javni sektor (IPSAS) na onim nivoima vlasti koji se još nisu uskladili sa ovim standardima. Ovi naponi se oslanjaju na već dostignut visok nivo **integriteta finansijskih podataka**, što podrazumijeva osiguranu kontrolu pristupa i postojanje revizorskog traga. Istovremeno, uočeni su problemi uvezanosti različitih informacionih sistema koji podržavaju finansijsko upravljanje unutar pojedinačnih ih nivoa vlasti.

Izmjene i dopune **Zakona o javnim nabavkama (ZJN)**, koje su na snazi od 2022. godine, imaju za cilj unapređenje transparentnosti u procesu nabavki. Ključne novine uključuju: obaveznu objavu planova nabavki i izmjenu ugovora na Portalu javnih nabavki, obaveznu prethodno istraživanje tržišta, elektronsko provođenje direktnih sporazuma putem Portala, strože odredbe o sukobu interesa i ukidanje izuzetaka za prirodne i zakonske monopole. Praktična provedba još uvijek nailazi na izazove, ali opšta praksa primjene okvira ispunjava osnovne standarde i u velikoj mjeri je u skladu s dobrim međunarodnim praksama u pogledu metoda nabavki, javnog pristupa informacijama o nabavkama i rješavanja žalbi. Regulatorni okvir za **koncesije i javno-privatna partnerstva (JPP)** ostaje rascjepkan, s više od 25 različitih zakona³⁵ koji nisu usklađeni s osnovnim principima EU.

Stub V: Interna kontrola

Zajednički cilj u ovom području je „Smanjenje ključnih poslovnih rizika, unapređenje rada subjekata javnog sektora i osiguranje menadžerske odgovornosti u praksi kroz funkcionalan i efikasan sistem javnih internih finansijskih kontrola (PIFC).“

Sveobuhvatna strategija UJF -a prati sadržaj strateških dokumenata o PIFC-u na svim nivoima vlasti, koji su u periodu od 2019 do 2020. godine izrađeni prema istoj strukturi. Ova struktura ima za cilj poboljšanja u funkcionisanju **finansijskog upravljanja i kontrole (uključujući menadžersku odgovornost), interne revizije i harmonizacijske funkcije** centralnih harmonizacijskih jedinica ministarstava finansija i Direkcije za finansije BD, kako bi se upravljalo uvođenjem različitih sistema i pratila njihova efikasnost. Nadalje, u skladu s PIFC konceptom, svi nivoi vlasti rade na uspostavljanju i/ili jačanju funkcije budžetske inspekcije, s posebnim fokusom na istraživanje nepravilnosti i preduzimanje korektivnih mjera u skladu s nalazima i kaznenim odredbama sadržanim u budžetskom zakonodavstvu. Ove aktivnosti se provode u skladu sa potrebama zemlje i mjerilima koje je potrebno ispuniti u okviru Poglavlja 32: Finansijska kontrola.

Dosadašnji napredak ogleđa se u sve većem broju institucija koje su mapirale svoje poslovne procese s naglaskom na procjenu rizika (uključujući registre rizika) i optimizaciju kontrolnih aktivnosti, informacija i praćenja, kako bi se: (i) osigurala fiskalna disciplina (kontrole nad prihodima, rashodima, imovinom i obavezama), (ii) podržala strateška alokacija resursa, i (iii) poboljšala efikasnost u pružanju usluga. Smjernice za internu reviziju, obuke, certifikacija i kontinuirani profesionalni razvoj su ažurirani kako bi se uskladili sa važećim standardima³⁶ i dobrom međunarodnom praksom.

U proteklom periodu, tehnička pomoć koju finansira EU pružila je brojne mogućnosti za razvoj kapaciteta, između ostalog, za jačanje kontrole kvaliteta i osiguranja kvaliteta unutar uspostavljenih sistema finansijskog upravljanja i kontrole (FMC) i interne revizije. Uspješno je ostvareno povezivanje rada osoblja zaduženog za FMC i internu reviziju kroz izradu godišnjih dokumenata o davanju izjava (kao što je izjava o odgovornosti za ostvarenje ciljeva institucije na državnom nivou ili izjava o fiskalnoj

³⁵ Zakon o koncesijama BiH, Zakon o koncesijama Federacije BiH, Zakon o koncesijama Republike Srpske, Zakon o koncesijama Brčko distrikta BiH, kantonalni zakoni o koncesijama, Zakon o javno-privatnom partnerstvu Federacije BiH, Zakon o javno-privatnom partnerstvu Republike Srpske, Zakon o javno-privatnom partnerstvu Brčko distrikta BiH, kantonalni zakoni o javno-privatnom partnerstvu.

³⁶ Ažuriranja radi usklađivanja sa revidiranim standardima Instituta internih revizora (IIA) iz 2024. godine, koji su stupili na snagu 2025. godine, još uvijek su u toku.

odgovornosti na nivou FBiH). Time se podstiče i jača menadžerska odgovornost rukovodstva za uspostavljanje i održavanje efikasnih sistema internih kontrola.

Dodatne informacije o **internoj kontroli i internoj reviziji** dostupne su u Odjeljku 5 ispod.

Stub VI: Vanjska revizija

Zajednički cilj u ovom području je „Unaprijediti sistem javnog finansijskog upravljanja i raspolaganja javnim sredstvima kroz efikasni i djelotvoran nadzor vanjske revizije na svakom nivou vlasti, u skladu sa INTOSAI Okvirom profesionalnih objava.“

Sveobuhvatna strategija UJF-a usmjerava napore **vrhovnih revizorskih institucija (VRI)** na svakom nivou vlasti prema: (i) strateškom institucionalnom razvoju (uključujući primjenu strateških razvojnih planova i poboljšanja metodologija), (ii) jačanju revizorskih kapaciteta (putem intenzivnijih specijalističkih i opštih obuka, te dodatno zapošljavanje na mjestima gdje je to potrebno), i (iii) efikasnijem postupanju nadležnih institucija po preporukama revizije.. Rad vanjske revizije se generalno se ocjenjuje uspješnim na svim nivoima vlasti (detaljnije u Odjeljku 5). Njoj i dalje kontinuiranu podršku pruža OECD SIGMA, kao i drugi programi koji se bave razvojem kapaciteta.

Iako izvještaji o praćenju UJF-a bilježe postepeni napredak u pogledu broja provedenih preporuka na nivoima pojedinih nivoa vlasti, Godišnji izvještaj Evropske komisije za 2024. ukazuje na to da u ovoj oblasti ima prostora za dalja poboljšanja. Još uvijek nisu uvedene ustavne odredbe o VRI u odgovarajuće ustave, kako bi se ojačala njihova nezavisnost u skladu s međunarodnim standardima.. Slično kao i kod interne kontrole, aktivnosti u oblasti vanjske revizije provode se u skladu sa prioritetima pristupanja u okviru Poglavlja 32: Finansijski nadzor.

Dodatne informacije o **vanjskoj reviziji** dostupne su u Odjeljku 5 ispod.

TRANSPARENTNOST I NADZOR NAD BUDŽETOM

Zabilježena su značajna poboljšanja u učinku na svim nivoima vlasti u pogledu **sveobuhvatnosti i transparentnosti javnih finansija** u periodu između prethodne i najnovije PEFA procjene.

Svi nivoi vlasti koriste širok spektar **budžetskih klasifikacija**, pri čemu većina njih ostvaruje rezultat „dobar učinak iznad osnovnog nivoa“ prema PEFA kriterijima. Usvojeni godišnji budžeti su klasifikovani prema administrativnoj i ekonomskoj klasifikaciji, dok je funkcionalna klasifikacija (zasnovana na Klasifikaciji funkcija države (COFOG)) djelimično u primjeni.

Budžetska dokumentacija je u velikoj mjeri sveobuhvatna, pri čemu svi nivoi vlasti ostvaruju najmanje osnovni nivo funkcioniranja, što je uglavnom u skladu s dobrim međunarodnim praksama. **Javni pristup fiskalnim informacijama je osiguran**, mada rokovi u kojima se one objavljuju još uvijek nisu u potpunosti usklađeni s najboljim praksama. Svi nivoi vlasti u BiH sistematski objavljuju nacrt budžeta, usvojeni budžet, kao i izvještaje o izvršenju budžeta na svojim internet stranicama.³⁷³⁸ Izvještaji vanjske revizije dostupni su organima vlasti, organizacijama civilnog društva (CSO) i javnosti.

Izvještaji o izvršenju budžeta tokom godine i na kraju godine se objavljuju se redovno, iako ne uvijek u skladu s najboljim praksama u pogledu rokova za javnu dostupnost. Obuhvat i uporedivost periodičnih izvještaja predstavlja jaku stranu, jer omogućava direktno poređenje s izvornim budžetom i uključuju sve stavke budžetskih procjena. Godišnji izvještaji na svim nivoima vlasti su kompletni, sadrže potpune informacije o prihodima, rashodima, finansijskoj i materijalnoj imovini, obavezama, garancijama i dugoročnim obavezama. Ovi izvještaji su potkrijepljeni usaglašenim izvještajem o novčanom toku (na

³⁷ Zbog kašnjenja u postupku usvajanja izvještaja o izvršenju budžeta, može doći do zastoja od jednog ili više mjeseci. U 2023. godini, uslijed kašnjenja u procesu usvajanja budžeta na određenim nivoima vlasti, svi prethodno navedeni dokumenti nisu bili dostupni do kraja godine.

³⁸ Institucije BiH objavljuju Budžet za građane: <https://www.mft.gov.ba/Content/Read/budzet-za-gradjane-institucija-bosne-i-hercegovine-i-meunarodnih-obaveza-bosne-i-hercegovine?lang=bs>. Od 2020. godine Federalno ministarstvo finansija izrađuje i objavljuje Vodič kroz budžet za građane isključivo za federalni nivo. Dostupno na linku: <https://www.fmf.gov.ba/Content/Read/BudzetZaGradane>. Od 2018. godine Ministarstvo finansija Republike Srpske izrađuje Vodič kroz budžet za građane Republike Srpske, koji se objavljuje na internet stranici: <https://vladars.rs/sr-SP-Cyrl/Vlada/Ministarstva/mf/PPP/Pages/Budzet.aspx>.

svim nivoima vlasti, osim BD BiH), što odgovara visokom nivou učinka u skladu s dobrim međunarodnim praksama. Iako se uz izvještaje o izvršenju budžeta objavljuje srazmjerno manje nefinansijskih informacija, svi nivoi vlasti su uveli obavezu budžetskim korisnicima da godišnje izvještavaju o aktivnostima provedenim u odnosu na srednjoročne i godišnje planove rada. Iako je pravni okvir usklađen s dobrom međunarodnom praksom, stvarni učinak u pogledu **zakonodavnog (parlamentarnog) nadzora nad prijedlogom budžeta** mogao bi biti bolji na svim nivoima. Izuzev parlamentarnog nadzora budžeta u RS-u, ukupni učinak u pogledu nadzora nad godišnjim prijedlogom budžeta – u smislu obuhvata, procedura i rokovima – ispod je osnovnog nivoa u poređenju s dobrom međunarodnom praksom. To je uglavnom posljedica kasnog dostavljanja prijedloga budžeta i hitnih procedura po kojima se oni usvajaju, što ostavlja malo vremena za sadržajnu analizu i raspravu. Učešće parlamenata u srednjoročnom fiskalnom planiranju je ograničeno, dok je fokus i dalje isključivo na godišnjim budžetskim dokumentima.

Parlamentarni nadzor nad revizorskim izvještajima takođe ukazuje na određene prednosti i nedostatke. Razmatranje revizorskih izvještaja u Republici Srpskoj i Brčko distriktu BiH završeno je u roku od šest mjeseci od dana prijema, dok je u institucijama BiH taj proces trajao do 12 mjeseci. Parlamentarni nadzor nad revizorskim izvještajima o izvršenju budžeta Federacije BiH za 2019, 2020. i 2021. godinu nije okončan u posmatranom periodu. Detaljna saslušanja o ključnim nalazima revizorskih izvještaja koji su dobili mišljenje s rezervom ili negativno mišljenje, osiguravaju transparentnost i omogućavaju djelotvorne mehanizme odgovornosti.

RASPORED PLAĆANJA

DIO 3: KOMPLEMENTARNOST I PROVEDBA REFORMSKE AGENDE

1. KOMPLEMENTARNOST SA IPA III

Reforme predložene u okviru Reformske agende koherentne su s podrškom koja se u Bosni i Hercegovini pruža kroz Instrument pretpristupne pomoći (IPA) i komplementarne su s njom. Određene predložene reforme doprinose i stvaranju uslova za korištenje IPA sredstava (na primjer, u vezi s izradom i usvajanjem sektorskih strateških okvira na nivou cijele države, kao što su priprema Okvirne strategije o širokopojasnom pristupu, usvajanje cjelodržavne strategije za infrastrukturu kvaliteta, te cjelodržavne strategije pametne specijalizacije).

U okviru Instrumenta pretpristupne pomoći za period 2021–2027 (IPA III), Bosna i Hercegovina je do sada pripremila godišnje državne/bilateralne programe za IPA 2021, IPA 2022, IPA 2023 i IPA 2024. Svi ovi programi su odobreni i operativni, osim godišnjeg programa IPA 2024, za koji se čeka zaključenje Finansijskog sporazuma.

Provedena je analiza akcija/akcionih dokumenta IPA 2021–2024 i njihove povezanosti s reformama iz Reformske agende. Na osnovu provedene analize može se reći da je najveći dio akcija komplementaran s određenim indikativnim reformama, dok za manji broj akcija nije moguće pronaći direktnu povezanost s indikativnim reformama. U prilogu se nalaze liste godišnjih programa IPA 2021–2024 za Bosnu i Hercegovinu s mapiranjem povezanosti akcija s Reformskom agendom.

Bosna i Hercegovina je također pripremila i dostavila prijedloge akcija/akcionih dokumenata za preostale programe IPA 2025, IPA 2026 i IPA 2027 u okviru trenutnog IPA III instrumenta. Ovi prijedlozi su pripremljeni u skladu s prioritetima koje je identificirala Evropska komisija. Bosna i Hercegovina trenutno čeka ocjenu relevantnosti i zrelosti predloženih akcija. Tokom pripreme ovih prijedloga, posebna pažnja posvećena je reformama planiranim u okviru Reformske agende, kako bi se osiguralo da nema preklapanja između ovih reformi i pripremljenih godišnjih IPA programa za Bosnu i Hercegovinu za period 2025–2027. Pored toga, u okviru IPA 2025–2027 akcije za podršku procesu evropskih integracije (EU Integration Facility Action), uključena je posebna podrška procesu provedbe Reformske agende/Plana rasta.

Postoje posebne poveznice između predloženih reformi i IPA-e u svim područjima politike iz Reformske agende.

Područje politike 1: Zelena i digitalna tranzicija povezano je sa sva četiri tematska prozora IPA III, a posebno sa sljedećim tematskim prioritetima: Prozor 1, Tematski prioritet 3 – Borba protiv organiziranog kriminala/sigurnost, Prozor 2, Tematski prioritet 1 – Dobro upravljanje (poveznice predloženih reformi postoje s IPA 2022 i IPA 2024 akcijama, prvenstveno u oblasti reforme javne uprave), Prozor 3, Tematski prioritet 1 – Zaštita okoliša i klimatske promjene (poveznice predloženih reformi postoje s IPA 2022 akcijama u ovom području) i Tematski prioritet 2 – Transport, digitalna ekonomija i društvo te energija (poveznice predloženih reformi postoje s IPA 2021, IPA 2023 i IPA 2024 akcijama, prvenstveno u oblastima energetske efikasnosti, sigurnosti i tranzicije), Prozor 4, Tematski prioritet 1– Obrazovanje, zapošljavanje, socijalna zaštita i inkluzivne politike, te zdravstvo.

Područje politike 2: Razvoj privatnog sektora i poslovnog okruženja povezano je sa dva tematska prozora IPA III, a prvenstveno sa: Prozorom 4, Tematski prioritet 2 – Razvoj privatnog sektora, trgovina, istraživanje i inovacije (poveznice predloženih reformi postoje s IPA 2021 i IPA 2024 akcijama, prvenstveno u oblasti podrške privatnom sektoru i cirkularnoj ekonomiji), te sa Prozorom 3, Tematski prioritet 2 – Transport, digitalna ekonomija i društvo te energija i Prozorom 4, Tematski prioritet 1 – Obrazovanje, zapošljavanje, socijalna zaštita i inkluzivne politike, te zdravstvo.

Područje politike 3: Razvoj i zadržavanje ljudskog kapitala povezano je sa IPA Prozorom 4, Tematski prioritet 1 – Obrazovanje, zapošljavanje, socijalna zaštita i inkluzivne politike, te zdravstvo, gdje poveznice predloženih reformi postoje s IPA 2021, IPA 2022 i IPA 2024 akcijama, prvenstveno u oblasti zapošljavanja, a djelomično i u vezi sa socijalnom zaštitom.

Područje politike 4: Temeljna pitanja/vladavina prava povezano je sa IPA III - Tematski prozor 1, Tematski prioriteti - pravosuđe (poveznice predloženih reformi postoje s IPA 2022 akcijama, prvenstveno u oblasti jačanja pravosudnog sistema i borbe protiv organiziranog kriminala) 2 - Borba protiv korupcije, 3 - Borba protiv organiziranog kriminala/sigurnost, 5 - Temeljna prava, 6 - Demokracija, 7 - Civilno društvo, kao i Prozor 2, Tematski prioritet 2 – Administrativni kapaciteti i usklađivanje sa pravnim stečevinama EU (poveznice predloženih reformi postoje s IPA 2021, IPA 2022 i IPA 2024 akcijama, prvenstveno u vezi s evropskim integracijama).

2. INVESTICIJE U OKVIRU INVESTICIONOG OKVIRA ZA ZAPADNI BALKAN (WBIF)

Nacr indikativne liste investicijskih projekata Bosne i Hercegovine za moguću podršku iz Fonda za reforme i rast putem Investicionog okvira za Zapadni Balkan (WBIF) izrađen je uzimajući u obzir, pored glavnih kriterija WBIF-a, i kriterije relevantnosti i zrelosti. Trenutno, Bosna i Hercegovina priprema nacrt liste projekata u sektorima transporta, energetike, digitalizacije i obrazovanja. Konačna lista će biti dostavljena Evropskoj komisiji nakon njenog usvajanja od strane Državnog odbora za investicije BiH i Vijeća ministara BiH, što predstavlja završni korak u procesu odobravanja unutar Bosne i Hercegovine.

3. KONSULTACIJE

Izrada Reformske agende (RA) za Bosnu i Hercegovinu rezultat je zajedničkog i inkluzivnog procesa koji je uključio širu javnost kroz sveobuhvatne konsultacije. Ovaj proces nije bio ograničen samo na pripremu Liste kvalitativnih i kvantitativnih koraka za Evropsku komisiju – njegov cilj je bio i osigurati da se svaki glas čuje i uzme u obzir. Takav pristup naglašava važnost i ključnu ulogu svih aktera u oblikovanju Reformske agende.

Proces konsultacija započeo je osnivanjem posebnog Radnog tima (RT) za izradu Reformske agende, kojeg je imenovalo Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. Ovaj tim broji 22 člana – predstavnike državnog, entitetskih i kantonalnih nivoa vlasti, odgovorne za relevantne sektore obuhvaćene Agendom. Zadatak RT-a bio je da dostavi konačni nacrt Reformske agende Vijeću ministara na usvajanje. Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) imenovana je za koordinadora RT-a.

Nakon usvajanja Odluke i Poslovnika o radu RT-a, održano je više sastanaka na poziv predsjedavajućeg. Osim fizičkih sastanaka, odvijala se intenzivna komunikacija putem online sastanaka s članovima RT-a i njihovim zamjenicima, kao i s Delegacijom EU u BiH i Evropskom komisijom (DG NEAR). Tokom te komunikacije, članovi RT-a upoznati su sa nacrtom sadržaja Regulatornog instrumenta Fonda za reformu i rast te sa Zahtjevom za kredit.

Da bi Bosna i Hercegovina mogla ostvariti korist od Instrumenta, bilo je ključno postići dogovor o skupu indikativnih reformi i pripremiti narativni dio Reformske agende. Narativni dio je trebao biti dostavljen u roku od tri mjeseca od stupanja na snagu Uredbe o Instrumentu za reforme i rast – do 25. augusta 2024. godine.

U datom vremenskom okviru, Radni tim postigao je dogovor o tabeli indikativnih reformskih koraka. Prva verzija Liste kvalitativnih i kvantitativnih koraka od 30. aprila 2024. godine, dostavljena je Evropskoj komisiji. Ova verzija, oko koje je postignut visok nivo saglasnosti unutar RT-a, sadržavala je 108 usaglašanih i 3 neusaglašena reformska koraka.

Paralelno s usaglašavanjem Liste, Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP) pokrenula je konsultacije s članovima RT-a u vezi s narativnim dijelom Reformske agende. Ovaj složen i zahtjevan proces započeo je 10. maja 2024. godine i obuhvatio je ne samo usaglašavanje reformskih koraka, već i koordinaciju i usklađivanje doprinosa potrebnih za izradu koherentnog i usaglašenog narativnog teksta Reformske agende. Proces je zahtijevao angažman značajnih ljudskih resursa na svim nivoima vlasti.

U junu 2024. godine primljen je veliki broj komentara i prijedloga, koji su pažljivo razmotreni i koji su poslužili kao osnova za daljnje unapređenje narativnog dijela i preciziranje reformskih koraka.

U julu 2024. godine, DEP, koji djeluje kao koordinator Radnog tima, organizovao je narednu fazu konsultacija putem direktnih, sastanaka uživo s poslovnim sektorom, organizacijama civilnog društva i akademskom zajednicom. Cilj ovih sastanaka bio je predstaviti proces izrade Reformske agende (RA) i konkretne reforme koje će se provoditi do decembra 2027. godine, kao i prikupiti komentare i preporuke radi daljnjeg unapređenja dokumenta.

Poslovni sektor, kao ključni akter u procesu reformi, pozvan je putem Vanjskotrgovinske komore Bosne i Hercegovine. Ukupno je upućeno 2.000 poziva, a u sesiji održanoj 24. jula učestvovalo je 28 predstavnika. Njihovi doprinosi su izuzetno dragocjeni i uzeti su u obzir.

Istog dana održane su konsultacije s organizacijama civilnog društva i predstavnicima akademske zajednice. Pozivi su poslani za 250 organizacija civilnog društva putem mailing liste Centara za promociju civilnog društva, te akademskoj zajednici putem rektorata 10 univerziteta u BiH. Učešće je uzelo ukupno 22 predstavnika, a njihove preporuke i zaključci su razmotreni i uzeti u obzir.

Pored toga, važno je istaći da su tokom cijelog perioda održavane i sveobuhvatne konsultacije na entitetskom nivou, koje su vodile imenovane institucije u okviru svojih vlada.

Naknadni pregovori između Evropske komisije i članova Radnog tima (RT) rezultirali su revidiranom verzijom Liste, od 14. marta 2025. godine, koja sada sadrži 112 usaglašanih i 2 neusaglašena reformska koraka. Ovo je predstavljalo značajan napredak u zajedničkom radu RT-a.

Posljednja sjednica Radnog tima održana je krajem februara 2025. godine, kako bi se postigao dogovor o organizaciji niza konsultativnih sastanaka. Ovi sastanci bili su dio šireg konsultativnog procesa usmjerenog na usklađivanje dijelova narativnog dijela Reformske agende u pripremi za zvanično dostavljanje nacrtu Evropskoj komisiji, a sadržaj je dodatno unapređen.

Uslovi za održavanje konsultativnih sastanaka ispunjeni su krajem marta 2025. godine. Održano je ukupno sedam sastanaka s više od 350 učesnika. Međutim, sastanci nisu donijeli očekivane rezultate. Kao rezultat toga, Radni tim je dostavio nacrt Reformske agende s komentarima Vijeću ministara Bosne i Hercegovine na dalje postupanje.

Na vanrednoj sjednici održanoj krajem juna 2025. godine, Vijeće ministara je zadužilo nadležna ministarstva Vijeća ministara BiH, da zajedno sa svim relevantnim ministarstvima na svim nivoima vlasti, nastave aktivnosti na usklađivanju komentara kako bi se finalizirao tekst Reformske agende. Rok za realizaciju ovih aktivnosti je 45 dana.

Naredni krug konsultacija planiran je nakon finalizacije komentara na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini, u obliku e-konsultacija. Kroz ovaj proces, široj javnosti će biti omogućen pristup Listi kvalitativnih i kvantitativnih koraka (verzija sa 114 konkretnih koraka) i narativnom dijelu Reformske agende. E-konsultacije će biti provedene u skladu s pravnim okvirom BiH koji reguliše ovu oblast.

Ovaj višeslojni proces konsultacija osigurava transparentnost, informiranost i učešće svih aktera kako u samom procesu, tako i u njegovim rezultatima. Visok nivo interesa koji su pokazali učesnici – posebno tokom sastanaka uživo – potvrđuje snažnu motivaciju Bosne i Hercegovine da aktivno učestvuje u ovom procesu.

Značajan napredak postignut je u izradi narativnog dijela Reformske agende. Ipak, izazov i dalje predstavlja osigurati efikasnije i konkretnije uključivanje pojedinih članova i zamjenika članova Radne grupe (WG) u cijeloj Bosni i Hercegovini.

Princip partnerstva, u skladu s Uredbom (EU) br. 240/2014, biće u potpunosti primijenjen tokom faze provedbe. U tom smislu, Državni koordinator za Instrumenta za reforme i rast uspostaviće i održavati partnerstvo u skladu s navedenom Uredbom, u mjeri u kojoj je to moguće.

4. PRAĆENJE, IZVJEŠTAVANJE, EVALUACIJA

U skladu s članom 25. Uredbe (EU) 2024/1449 Evropskog parlamenta i Vijeća od 14. maja 2024. godine, kojom se uspostavlja Instrument za reforme i rast za Zapadni Balkan, Evropska komisija je odgovorna za praćenje provedbe Instrumenta i ocjenu postignuća njegovih ciljeva. Sporazum o Instrumentu će

odavno definisati opće obaveze izvještavanja Bosne i Hercegovine (korisnika) kako bi se osigurala efikasna provedbe i blagovremeno izvještavanje o provedbi Reformske agende.

STRUKTURA PRAĆENJA I IZVJEŠTAVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Struktura praćenja i izvještavanja u Bosni i Hercegovini obuhvataće najmanje četiri ključne komponente: Odbor za praćenje Fonda za reformu i rast (RGFMC), Državnog koordinatora Instrumenta za reforme i rast (NRGFC), Sekretarijat, te Jedinственu kontakt tačku za svaku pojedinačnu reformu.

ODBOR ZA PRAĆENJE INSTRUMENTA ZA REFORME I RAST (RGFMC)

Odbor za praćenje Instrumenta za reforme i rast (RGFMC) zajednički će uspostaviti Evropska komisija i Bosna i Hercegovina s ciljem procjene stepena i kvaliteta provedbe reformi i investicija predviđenih Reformskom agendom i Uredbom (EU) 2024/1449.

Odbor će se sastojati od predstavnika Evropske komisije, Državnog koordinatora, relevantnih institucija sa svih nivoa vlasti (državnog, entitetskog, kantonalnog i Brčko distrikta BiH), te – gdje je to primjenjivo – bilateralnih donatora, međunarodnih organizacija, međunarodnih finansijskih institucija, organizacija civilnog društva, privatnog sektora, akademske zajednice i predstavnika zakonodavne vlasti.

Odbor će usvojiti vlastiti Poslovnik o radu, kojim će biti definisani proces donošenja odluka, organizacijska struktura i komunikacijski protokoli. Evropska komisija i Državni koordinator će zajednički predsjedavati Odborom. Sjednice će se održavati najmanje jednom godišnje, uz mogućnost sazivanja *ad hoc* sastanaka po potrebi.

Uspostava Odbora biće formalizovana Odlukom Vijeća ministara Bosne i Hercegovine. Odbor će biti odgovoran za praćenje ukupne provedbe Reformske agende, razmatranje i verifikaciju Godišnjih izvještaja o provedbi te procjenu Plana komunikacije.

DRŽAVNI KOORDINATOR FONDA ZA REFORMU I RAST (NRGFC)

Državni koordinator će biti imenovan Odlukom Vijeća ministara BiH i služiti će kao glavni kontakt s Evropskom komisijom. Koordinator je odgovoran za osiguranje koordinacije, upravljanja i izvještavanja u okviru Instrumenta. On nadzire provedbu Reformske agende i osigurava pripremu i dostavljanje mjesečnih izvještaja Odboru za praćenje, polugodišnjih izvještaja i Zahtjeva za oslobađanje sredstava Komisiji, te godišnjih izvještaja o provedbi i Odboru za praćenje i Komisiji. Koordinator također daje smjernice nadležnim institucijama, posebno u vezi s provjerom podataka i provjerama na licu mjesta (OTSC).

SEKRETARIJAT

Sekretarijat će djelovati unutar Ureda Državnog koordinatora. On će pružati operativnu i tehničku podršku Koordinatoru i Odboru za praćenje. Odgovornosti Sekretarijata uključuju prikupljanje i analizu dokumentacije koju dostavljaju relevantne institucije, izradu obrazaca i smjernica za izvještavanje, te saradnju s resornim ministarstvima na svim nivoima vlasti u pripremi listi indikatora za kvantitativne reforme.

JEDINSTVENA KONTAKT TAČKA ZA POJEDINAČNE REFORME

Svaki reformski korak imat će svoju Jedinственu kontakt tačku. Ova tačka će biti odgovorna za izradu i ažuriranje plana provedbe te reforme, dostavljanje mjesečnih izvještaja Sekretarijatu (do 5. svakog mjeseca), te dostavljanje podataka o napretku reforme, postignuću indikatora, sistemima kontrole, rezultatima provjera na licu mjesta (OTSC), izazovima i rizicima u provedbi, te upravljanju nepravilnostima. Kontakt tačka će osigurati cjelovitost podataka i izvještavanje zasnovano na dokazima, te uspostaviti interne mreže za praćenje provedbe reforme. Pravni akt koji uređuje tok komunikacije, imenovanje i odgovornosti kontakt tačaka, kao i njihove odnose s drugim relevantnim akterima, biće razvijen i usvojen u kasnijoj fazi.

OKVIR ZA IZVJEŠTAVANJE

Okvir za izvještavanje sastojat će se od planova provedbe, mjesečnih izvještaja, polugodišnjih izvještaja i godišnjih izvještaja o provedbi.

Planovi provedbe (PP)

Planovi provedbe će se sastavljati na osnovu informacija prikupljenih od relevantnih aktera na svim nivoima vlasti i uključivat će aktivnosti, vremenske okvire, odgovornosti i budžete. Planovi će se ažurirati mjesečno i služiti će kao osnova za praćenje napretka te utvrđivanje kašnjenja ili nazadovanja.

Mjesečni izvještaji

Mjesečne izvještaje priprema Sekretarijat na osnovu podataka koje su dostavile institucije sa svih nivoa. U izvještaju se ukratko navodi status svake reforme koristeći sistem označavanja bojama (zeleno: u skladu s planom, žuto: pod rizikom, crveno: kašnjenje ili neusklađenost) i uključivat će pregled finansijskih rizika i obračuna kamata zbog kašnjenja. U saradnji s nadležnim institucijama, Jedinstvena kontakt tačka dužna je obrazložiti svako kašnjenje u provedbi.

Polugodišnji izvještaj (SAR)

Polugodišnji izvještaj će pripremati Sekretarijat, a dostavljati ga Državni koordinator. Rok za dostavu je 15. januar i 15. juli svake godine. Izvještaj će pratiti Zahtjev za oslobađanje sredstava (RRF) i uključivat će dokaze o postignuću pojedinačnih koraka, Deklaraciju o potvrdi koju izdaje Ministarstvo finansija i trezora, izjavu o ispunjenju općih uvjeta, sažetke revizija iz centralnih harmonizacionih jedinica sa državnog i entitetskog nivoa, te kontrolne liste i rezultate verifikacija.

Godišnji izvještaj o provedbi (AIR)

Godišnji izvještaj će pripremati Sekretarijat, a potvrđivati ga Odbor za praćenje. U izvještaju će se ukratko opisati napredak, rezultati i identificirani rizici. Završni godišnji izvještaj pokrivat će cjelokupni period provedbe Reformske agende u skladu sa obrascem koji dostavi Evropska komisija ili CEF.

KONZISTENTNOST I TAČNOST PODATAKA

Većina reformskih koraka temelji se na vanjskim i provjerljivim izvorima dokaza, što isključuje potrebu za dodatnom kontrolom. U slučajevima kada izvori nisu zadovoljavajućeg kvaliteta, institucije odgovorne za provedbu koraka reforme dužne su osigurati konzistentnost i tačnost podataka prije nego ih dostave Državnom koordinatoru (NRGFC). Ako Koordinator sumnja u pouzdanost dostavljenih podataka, može provesti provjere na licu mjesta kako bi potvrdio realizaciju aktivnosti.

EVALUACIJA

Evropska komisija će provoditi evaluacije Instrumenta u skladu sa članom 27. Uredbe (EU) 2024/1449,. Bosna i Hercegovina će pružiti svu potrebnu podršku, pristup i podatke kako bi se omogućile ove evaluacije.

PRAVNI OKVIR I NAREDNI KORACI

Sva pravila ponašanja i obaveze vezane za gore navedena tijela bit će definirana kroz naredne normativne akte koje će usvojiti Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, nakon stupanja na snagu Ugovora o Instrumentu.

5. KONTROLA I REVIZIJA

PROVOĐENJE INTERNE KONTROLE I REVIZIJE

Pravni i institucionalni okvir za PIFC (Interna finansijska kontrola u javnom sektoru)

Interna kontrola ima ključnu ulogu u podsticanju transparentnosti, odgovornosti i sprečavanju zloupotrebe javnih sredstava, doprinoseći direktno Reformskoj agendi Bosne i Hercegovine. BiH je ostvarila napredak u uspostavljanju snažnog sistema interne kontrole (Interna finansijska kontrola u

javnom sektoru– PIFC) na svim nivoima vlasti, s ciljem osiguranja odgovornog i efikasnog upravljanja domaćim i EU sredstvima. Centralne harmonizacijske jedinice (CHJ), osnovane unutar ministarstava finansija, zadužene su za razvoj pravnog okvira i metodologija za operacionalizaciju interne kontrole. CHJ također prate stanje u oblasti finansijskog upravljanja i kontrole te interne revizije. Provele su nekoliko kvalitetnih revizija koje su dokumentovane. Godišnje izvještavaju o efikasnosti interne kontrole u organizacijama javnog sektora. Izvještaje pregledaju i odobravaju nadležne vlade, čime se osigurava potrebna podrška zaključcima CHJ za buduća poboljšanja.

Finansijsko upravljanje i kontrola su razvijeni u skladu s *okvirom Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO)*, dok interna revizija teži usklađenosti s Međunarodnim okvirom profesionalnih praksi Instituta internih revizora (IPPF), poznatim od 2024. godine kao Globalni standardi interne revizije. Usklađivanje s dobrim međunarodnim praksama predstavlja visoki prioritet za sve nivoe vlasti, što potvrđuje postojanje dokumenata o politikama PIFC-a 2021–2025³⁹, koji artikulišu reformske prioritete i aktivnosti za sva tri „stuba“ PIFC-a: finansijsko upravljanje i kontrolu, internu reviziju i centralno harmoniziran pristup u njihovom razvoju. Ovi dokumenti o politikama su dodatno integrirani u strategije UJF, reflektujući njihov značaj i osiguravajući vezu s okvirom RJU⁴⁰.

CHJ koordiniraju ključne aspekte PIFC politike i njenu provedbu kroz Koordinacioni odbor CHJ. Njegova uloga je osigurati dosljedne propise i prakse vezane za internu reviziju te finansijsko upravljanje i kontrolu na svim nivoima vlasti. Ova saradnja promiče jedinstven pristup upravljanju javnim finansijama i smanjuje nedosljednosti kod svih vlada.

Do sada je BiH jedina zemlja u regiji koja je digitalizirala procese prikupljanja podataka i praćenja razvoja PIFC-a. Razvijena uz podršku tehničke pomoći EU, aplikacija omogućava elektronsko mapiranje procesa, vođenje elektronskih registara rizika, podršku provedbi procesa interne revizije i poboljšano izvještavanje o sistemu interne kontrole. Aplikacija je besplatna i dostupna svim organizacijama javnog sektora. Pored olakšavanja prikupljanja samoprijavljenih podataka o statusu unutrašnjih kontrola u pojedinačnim institucijama, aplikacija pruža poveznice između unutrašnje kontrole i ukupnog postignuća fiskalne odgovornosti (uključujući usklađenost) i/ili ostvarivanja institucionalnih ciljeva specifičnih institucija u javnom sektoru. Ovo stvara dobar skup podataka za procjenu nivoa pouzdanosti u pojedinačnim institucijama javnog sektora i omogućava praćenje slabosti u bilo kojoj od institucija koje su podnijeje izvještaj⁴¹.

Do danas je EU pružila značajnu podršku uvođenju i razvoju unutrašnje kontrole i interne revizije u skladu s PIFC-om. Projekti tehničke pomoći koje je finansirala EU, a koji su se provodili u periodu od 2010. do 2024. godine, pružili su podršku u razvoju strateških dokumenata (dokumenata o politikama), uspostavljanju Koordinacionog odbora i pojedinačnih centralnih harmonizacijskih jedinica, pravnog okvira i njegovih ažuriranja, podzakonskih akata i provedbenih propisa, metodologija i smjernica u skladu s međunarodnim standardima i dobrim praksama, te u oblasti obuka, razvoja kapaciteta i certificiranja menadžera, finansijskog osoblja i internih revizora. Također je podržana implementacija softverskog rješenja i provedeni su značajni naponi u komunikaciji i promociji. Dobra praksa EU, uključujući iskustva novih država članica, koristila je u nastojanjima da se uspostavi moderan i troškovno efikasan sistem unutrašnje kontrole u javnom sektoru BiH.

Provedba interne kontrole, uključujući upravljanje nepravilnostima

Regulatorni i operativni okvir za internu kontrolu u BiH je uspostavljen, sa sveobuhvatnim zakonima i smjernicama na sva četiri nivoa vlasti, čime koordiniše CHJ. Koordinacija okvira unutrašnje kontrole, koja je u nadležnosti CHJ, funkcioniše dobro. Uspostava i razvoj sistema unutrašnje kontrole je odgovornost rukovodilaca pojedinih institucija. U ovom kontekstu, ambiciozna očekivanja da prakse upravljanja i kontrole treba unaprijediti u svim institucijama javnog sektora, otežava su složena struktura

³⁹ Strategija razvoja sistema internih finansijskih kontrola u institucijama Bosne i Hercegovine 2020-2025. Strategija razvoja sistema internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Federacije Bosne i Hercegovine 2021 – 2027. Strategija razvoja sistema internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Republike Srpske za period 2021-2025. Strategija razvoja sistema internih finansijskih kontrola u javnom sektoru Brčko distrikta BiH za period 2021 – 2025

⁴⁰ Posebno vezano za (rukovodnu) odgovornost za poštovanje i rezultate u upravljanju javnim sredstvima i pružanju usluga.

⁴¹ Obim koncepta PIFC-a se odnosi na čitav javni sektor

javnog sektora, koji obuhvata nekoliko hiljada institucija (prvi i drugi nivo korisnika budžeta, vanbudžetski fondovi, finansijske i nefinansijske javne korporacije) s različitim nivoima stručnog kadra, podrške informacionih sistema, organizacijskih struktura te linija odgovornosti i izvještavanja. To čini operacionalizaciju okvira – kao i praćenje i kvalitetnu reviziju svakodnevnog funkcionisanja – tehnički i logistički zahtjevnim zadatkom. CHJ su uložili značajne napore u prikupljanju podataka i stvorili pretpostavke za ministarstva finansija na svakom nivou da pregledaju kvalitet sistema unutrašnje kontrole⁴².

Raspodjela dužnosti je ugrađena u zakonodavstvo, i mnoge ključne kontrole u procesu upravljanja rashodima provode se kroz informacioni sistem finansijskog upravljanja odgovarajućeg nivoa vlasti. Što se tiče menadžerske odgovornosti, propisi i procedure su uglavnom uspostavljeni, ali stvarno delegiranje ovlasti još nije u potpunosti uspostavljeno. Svi PIFC dokumenti o politikama (kao i strategije UJF u svim vladama) teže poboljšanjima u ovom pogledu kako bi podržali menadžersku odgovornost. Menadžerska odgovornost u praksi se promoviše dodjelom prava i obaveza kroz dokumentirane procedure.

Upravljanje rizicima je olakšano strukturiranim procesima i standardizovanim metodologijama, ali kvaliteta njihove primjene je u najboljem slučaju neujednačena. Uprkos niskim ocjenama stvarne redovnosti i potpunosti upravljanja rizicima, trenutni nivo razvoja osigurava adekvatne i efikasne sisteme upravljanja i kontrole. Prema zakonodavstvu i metodološkim smjernicama primijenjenim na svim nivoima vlasti, odgovornost za provođenje procjene rizika i poduzimanje mjera za ublažavanje rizika, uključujući rizike od nepravilnosti i prevara (vidi podnaslov „inspekcija budžeta“ ispod), dodijeljena je menadžmentu. Metodologija za FUK zahtijeva da registri rizika identifikuju mjere za ublažavanje rizika, jasno specificirajući odgovornost za njihovu provedbu i praćenje.

Jedan od ciljeva dobrog finansijskog upravljanja i kontrole je zaštita sredstava i drugih resursa od gubitaka uzrokovanih lošim upravljanjem, neopravdanim trošenjem i korištenjem, te od nepravilnosti i prevara. Pravnim okvirom se obaveza upravljanja rizicima od nepravilnosti i prevara, te provođenja procedura za prevenciju i ispravljanje nepravilnosti i prevara, stavlja na čelnika institucija. U prvom koraku, od korisnika budžeta se očekuje da uspostave interne procedure za otkrivanje i reagiranje na nepravilnosti i (sumnje na) prevare, kao i da imenuju zaposlenika kome se nepravilnosti i (sumnje na) prevare mogu prijaviti⁴³. Inspekcija budžeta (vidi dolje) se shvata kao druga linija odbrane.

Inspekcija budžeta

Iako interni i vanjski revizori moraju imati dovoljno znanja za procjenu rizika od prevara i načina kako njima organizacija upravlja, kao i za prijavu sumnje na prevare nadležnim organima, oni nisu glavni akteri u sistemu upravljanja nepravilnostima i prevarama. Funkcija inspekcije budžeta je operativna na nivou FBiH i RS, dok institucije BiH i BD BiH imaju planove za uvođenje i razvoj ove funkcije u okviru trenutnog strateškog planiranja. Slabosti u ovom pogledu uključuju potrebu za povećanjem inspekcijskog kapaciteta (u pogledu broja osoblja i vještina) i one trenutno postoje na pojedinim nivoima vlasti prema najnovijim izvještajima o praćenju reforme UJF. Nedavne strateške inicijative imaju za cilj daljnji razvoj postupanja u slučaju nepravilnosti i prevara kroz uspostavljanje i jačanje kapaciteta institucija javnog sektora za razvoj i provedbu planova integriteta a, centralno u ministarstvima finansija imaju za cilj uvođenje i razvoj inspekcije budžeta.

Funkcija inspekcije budžeta je sastavni dio sistema nadzora budžeta i dopunjuje aktivnosti interne kontrole i interne revizije. Zakoni o budžetskom⁴⁴ sistemu na pojedinačnim nivoima vlasti pružaju regulatorni okvir za nadzor, kontrolu i reviziju budžeta te definišu ulogu inspekcija budžeta. Iako svaki nivo vlasti ima svoj sistemski zakon o budžetskom sistemu i postoje određene razlike u pojedinim

⁴² Zavisi od resursa dostupnih u CHJ.

⁴³ Kao ilustracija, u Konsolidovanom izvještaju o PIFC iz 2023. godine, 70 institucija na nivou BiH (90 posto) je navelo da ima takve procedure. U isto vrijeme, 71 institucija (93 posto) je navela da imaju imenovane osobe / organizacionu jedinicu unutar institucije kojima se može prijaviti nepravilnost i (sumnja na) prevare. Brojevi su niži na nivou entiteta, između ostalog, i zbog većeg broja uključenih institucija.

⁴⁴ Zakon o finansiranju institucija BiH, Zakon o budžetima Federacije Bosne i Hercegovine, Zakon o budžetskom sistemu Republike Srpske

oblastima (npr. kaznene odredbe), u principu ovi zakoni sadrže slične odredbe vezane za nadzor budžeta i inspekciju budžeta.

U principu, nadležnosti nadzora nad budžetom unutar resora ministarstava finansija obuhvataju inspekcije u pogledu usklađenosti, rokova i svrhe budžetskih rashoda. Inspekcije budžeta provode budžetski inspektori, koji su ovlašteni zaposlenici ministarstava finansija i obavezni su prijaviti sve nepravilnosti ili neusklađenosti, odnosno poduzeti mjere definirane odgovarajućim zakonima.

Procesi i procedure detaljnije su razrađeni u podzakonskim aktima⁴⁵, koji pružaju precizniji okvir za inspekciju budžeta, uključujući obim inspekcija, proces provođenja inspekcija, te odgovornosti i nadležnosti budžetskih inspektora.

Inspekcije budžeta mogu se provoditi na zahtjev nadležnog Ministarstva finansija, ali i na zahtjev ovlaštenih osoba u institucijama korisnika budžeta, kao i na zahtjev građana⁴⁶. Planiranje nadzora budžeta ugrađeno je ili u (pod)zakonske propise kao poseban plan, ili kao dio godišnjeg plana jedinica vlasti koje u svojoj organizacijskoj strukturi imaju inspekciju budžeta. U slučaju utvrđenih nepravilnosti ili neusklađenosti, budžetski inspektor izdaje Rješenje s uputama za korektivne mjere, a u slučaju kršenja zakona, budžetski inspektori su dužni to prijaviti nadležnom sudu, tužilaštvu ili drugom nadležnom organu, ovisno o vrsti prekršaja.

Izjava o upravljanju

U konačnici, efikasno funkcionisanje interne kontrole kod korisnika budžeta u institucijama BiH i entiteta osigurava se putem godišnjeg potpisivanja i dostavljanja Ministarstvu finansija izjave o postignuću ciljeva i izjava o fiskalnoj odgovornosti (odgovara izjavama o upravljanju)⁴⁷. Kroz ove dokumente, čelnik institucije koja izvještava potvrđuje da je osigurao efikasno funkcionisanje sistema unutrašnje kontrole u instituciji za odnosni izvještajni period. Za institucije BiH, izjava uključuje pregled mjera preduzetih prema preporukama iz revizije. Kroz pomenutu deklaraciju, čelnici institucija također potvrđuju da su sredstva korištena zakonito i u skladu s predviđenom svrhom.

Kao što je ranije navedeno, CHJ na svim nivoima imaju nadležnost za provođenje pregleda kvaliteta unutrašnje kontrole i interne revizije, dok budžetska inspekcija prati one aspekte deklaracija menadžmenta koji se odnose na usklađenost sa budžetskim zakonodavstvom.

Provedba interne revizije

Regulatorni okvir za internu reviziju je adekvatan, metodologije usklađene s Međunarodnim standardima za profesionalnu praksu interne revizije (2017) su uspostavljene, a mehanizmi osiguranja kvaliteta se uvode kako bi se ocijenila usklađenost i kvalitet rada interne revizije⁴⁸. Interni revizori u javnom sektoru su certificirani i podliježu zahtjevima kontinuiranog profesionalnog razvoja. Iako su kadrovska pitanja i dalje izazov na svim nivoima vlasti, pokrivenost interne revizije nad resursima prikupljenim i utrošenim kroz budžet, vanbudžetske fondove i fondove osiguranja je značajna, što je ilustrovano i u nastavku.

Nivo	Opis ispunjenih zahtjeva za rad
IBiH	U institucijama BiH djeluje 18 jedinica interne revizije (IAU), što predstavlja ukupan broj IAU koje treba uspostaviti u skladu s relevantnim propisima. One provode internu reviziju na osnovu zaključenog sporazuma o obavljanju funkcije interne revizije u 73 institucije BiH, od ukupno 75 institucija finansiranih iz budžeta institucija BiH. Pokrivenost budžeta institucija BiH (za 2024. godinu) internom revizijom iznosi 98,47% ukupnih budžetskih rashoda i 98,41% budžetskih prihoda.*

⁴⁵ Uredba o budžetskom nadzoru u Federaciji Bosne i Hercegovine, Pravilnik o načinu rada budžetske inspekcije RS, Pravilnik o procesu, obimu, načinu i uslovima budžetske inspekcije

⁴⁶ U FBiH, ova mogućnost je definisana kao direktan zahtjev, dok se u RS kontrola zakonitosti trošenja budžetskih sredstava provodi po odluci ministra finansija, i na osnovu prethodno ustanovljenog godišnjeg plana kontrola. Godišnji plan kontrola predlaže rukovodilac zadužen za budžetske inspekcije. Plan je sastavni dio godišnjeg plana rada Ministarstva finansija i odobrava ga ministar. Ako je potrebno, može se provesti i vanredna kontrola prema nalogu ministra, kao dodatna kontrola pored godišnjeg plana kontrola. Budžetski inspektor izdaje prekršajni nalog, ako zaključi da je odgovorna osoba u budžetskom korisniku počinila prekršaj u oblasti propisa koje budžetski inspektor kontroliše.

⁴⁷ Primijećeno je da se sistem primjenjuje na nivou budžetskih korisnika, a ne uvijek na nivou svih institucija javnog sektora.

⁴⁸ Takođe, vezano za osiguranje kvaliteta interne revizije u Federaciji BiH, objavljena je Metodologija za provođenje osiguranja i unaprjeđenja kvaliteta interne revizije u organizacijama javnog sektora u Federaciji BiH (Službeni glasnik Federacije BiH, br. 21/25)

FBiH	Od 86 subjekata javnog sektora u Federaciji (prema Pravilniku o kriterijima) i dodatna četiri koja su zatražila mišljenje o pravilnicima i sistematiziranim IAU-ima, 81 ima sistematiziranu jedinicu interne revizije, od kojih: - u svih 21 entitetskoj instituciji FBiH sve imaju sistematizirani IAU, dok u dvije jedinice interne revizije nema zaposlenog IAU-a (FMKiS i FMRPiO); - u svih 10 kantonalnih ministarstava postoji sistematizirani IAU, dok u tri jedinice interne revizije nema zaposlenog IAU-a (MF HNK, MFZHŽ i MF Kanton 10 Livno); - u 18 korisnika vanbudžetskih fondova svi imaju sistematizirani IAU i najmanje jednog zaposlenog internog revizora; - od 41 lokalne samouprave, 32 imaju sistematizirani IAU, 3 imaju sistematiziranog internog revizora, dok šest lokalnih samouprava nema nikakvu formu interne revizije (niti IAU niti internog revizora), a četiri IAU-a su bez zaposlenih internih revizora.
RS	Interna funkcija je uspostavljena u ukupno 82 budžetske organizacije, od kojih je 37 dio vlade Republike Srpske, 18 u općinama, a 27 u javnim preduzećima.***
BD BiH	Funkcija interne revizije još nije uspostavljena [ali postoje planovi za njeno uspostavljanje i stavljanje u funkciju].

Izvor: [Public Expenditure and Financial Accountability, Assessment Report 2023](#)

* podaci za institucije BiH zasnovani na najnovijim dostupnim informacijama (april 2025.) iz CHJ MFT BiH

** podaci za FBiH zasnovani na Konsolidiranom izvještaju interne revizije za 2024. godinu iz CHJ FMF

*** podaci za RS zasnovani na najnovijim dostupnim informacijama (april 2025.) iz CHJ MF RS

Važno je napomenuti da rad interne revizije nadilazi finansijsku usklađenost, u skladu s Priručnicima interne revizije i smjernicama CHJ za planiranje, provođenje, izvještavanje i praćenje rada internih revizora. Svi nivoi vlasti (osim BDBiH) bilježe zadovoljavajući učinak u pogledu pridržavanja standarda i vrste provedenih revizija. U okviru bilateralne saradnje, CHJ MFT BiH je također uvela smjernice za reviziju učinka koju provode interni revizori.

Nivo	Opis ispunjenih zahtjeva za rad
IBiH	Interni revizori u svim jedinicama interne revizije poštuju i pridržavaju se propisane metodologije rada, Kodeksa etike i Standarda interne revizije, koji su usmjereni na ocjenu adekvatnosti i učinkovitosti internih kontrola.
FBiH	Interna revizija usmjerena je na praćenje i ocjenu sistema internih kontrola, koji obuhvata sve finansijske i nefinansijske procese u organizaciji, te njihovu adekvatnost, funkcionalnost i učinkovitost.
RS	Primjenjuju se međunarodni standardi interne revizije. Interna revizija provjerava učinkovitost sistema internih kontrola, a praksa osiguranja kvaliteta se unapređuje u svim jedinicama interne revizije.*
BD BiH	Funkcija interne revizije još nije uspostavljena [ali postoje planovi za njeno osnivanje i stavljanje u funkciju].

Izvor: [Public Expenditure and Financial Accountability, Assessment Report 2023](#)

* označeno od strane CHJ MF RS

Menadžment prati preporuke interne revizije kroz dogovaranje i potpisivanje akcionog plana za njihovu provedbu, iako bi stope provedbe mogle biti i bolje na svim nivoima. Na povećanje stope provedbe preporuka interne revizije se ide kroz planove reforme javnih finansija (UJF), kako bi se osiguralo kontinuirano unapređenje upravljanja, upravljanja rizicima i sistema internih kontrola, što predstavlja jedan od strateških ciljeva zajedničkih svim nivoima vlasti. Ovo se ostvaruje kroz dva paralelna pravca: unapređenje kvaliteta rada interne revizije i uspostavljanje mehanizama javne odgovornosti za praćenje statusa implementacije preporuka, od strane jedinice interne revizije koja je izdala preporuke, kao i Ministarstva finansija – CHJ.

Postoje operativni programi za obuku internih revizora, certificiranje i kontinuirani profesionalni razvoj, a značajan pripremni rad je urađen na uspostavljanju procedura kontrole kvaliteta i osiguranja kvaliteta

u skladu sa Okvirom međunarodnih profesionalnih praksi i pripadajućim standardima. Dalji planovi reforme u ovom pogledu uključuju jačanje kvaliteta rada interne revizije, između ostalog putem pregleda CHJ i Programa osiguranja i unapređenja kvaliteta (QAIP) na nivou svake institucije koja ima funkciju interne revizije. Takođe, u narednom periodu neophodno je ažurirati zakonske i metodološke dokumente za rad interne revizije u skladu sa novim Globalnim standardima interne revizije, koji su stupili na snagu u januaru 2025. godine.

Vanjska revizija

Javne finansije pregledaju nezavisne vrhovne revizorske institucije (VRI) na svakom nivou vlasti. VRI djeluje nezavisno od izvršne vlasti u pogledu procedura za imenovanje i razrješenje rukovodioca VRI, planiranja revizorskih angažmana, organizacije objavljivanja izvještaja, te odobravanja i izvršenja budžeta VRI. Ova nezavisnost je zajamčena zakonom. VRI ima neograničen i pravovremen pristup evidencijama, dokumentaciji i informacijama. Nezavisnost, mandat i organizacija VRI nisu regulisani Ustavima, ali su jasno definisani zakonima o VRI, koji utvrđuju njihov obuhvat i operativni okvir.

VRI koordiniraju funkcionisanje i razvoj funkcije eksternog nadzora kroz svoj Koordinacioni odbor.

Izvještaj PPA 2024 ističe „Adekvatnost i obuhvat ovlaštenja VRI i njihovu usklađenost sa IFPP“ i „Usklađenost revizorske metodologije sa ISSAI standardima“ kao oblasti snage na sva četiri nivoa vlasti. Godišnje revizije na svim nivoima su istakle relevantna materijalna pitanja, te sistemske i kontrolne rizike.

Zakoni o VRI im daju zakonsko ovlaštenje da provode revizije svih javnih tijela i institucija, kompanija u kojima državna ili entitetska vlast posjeduje 50% plus 1 akciju ili više, kao i sredstava dodijeljenih iz budžeta bilo kojoj drugoj instituciji. U 2023. godini, VRI su provele sve 153 obavezne finansijske i revizije usklađenosti i dostavili sve pripadajuće revizijske izvještaje parlamentu za finansijsku godinu koja je završila 31. decembra 2022. godine. U 2023. godini, VRI su provele 14 revizija učinka u raznim politikama, uključujući javnu upravu, infrastrukturu, zdravstvo, zaštitu životne sredine, ekonomski razvoj, obrazovanje i socijalnu sigurnost. Ove revizije su takođe obuhvatile ključne oblasti politika, kao što su zelena agenda, održivost, zaštita klime, ciljevi održivog razvoja, rodna ravnopravnost i digitalizacija.

Najvažniji finansijski izvještaji na svim nivoima vlasti – uključujući prihode, rashode, imovinu i obaveze – revidirani su prema ISSAI standardima tokom 2019., 2020. i 2021. godine. Revizije su istakle relevantna materijalna pitanja, kao i sistemske i kontrolne rizike.

Pored revizija finansijskih izvještaja i revizija usklađenosti, VRI u BiH imaju kapacitet za provođenje ograničenog broja revizija učinka. Svi revizijski izvještaji su javni (PPA, ocjena 6/6), a VRI efikasno prati implementaciju svojih preporuka. Prema nalazima PEFA 2023, odgovori menadžmenta i parlamentarna kontrola predstavljaju oblasti u kojima su potrebna dodatna unapređenja. U posljednjim godinama, VRI su ojačali nadzor nad implementacijom preporuka, uključujući provođenje naknadnih revizija. Izvještaj PPA 2024 bilježi napredak u implementaciji preporuka VRI od posljednje procjene, ali stopa implementacije i dalje ostaje niska i zahtijeva dalja poboljšanja. Ove oblasti su ciljane za kontinuiranu implementaciju u preostalim godinama planova reforme javnih finansija. Također, planira se nabavka softvera za upravljanje revizijama (Audit Management Software) uz tehničku podršku EU, za koji se očekuje da poveća efikasnost i unaprijedi kvalitet eksternog revizorskog rada.

INTERNA KONTROLA I REVIZIJA ZA PROVEDBU SPORAZUMA O INSTRUMENTU

Gore opisani sistem upravljanja javnim finansijama, uključujući internu kontrolu i reviziju, kao i različite Strategije i Akcione planove razvijene na osnovu unutrašnjih i vanjskih procjena, te definisanih oblasti za unapređenje, stvaraju osnovu za osiguranje adekvatnog upravljanja Sporazumom o instrumentu. Tekući programi tehničke pomoći u ovoj oblasti⁴⁹ pružit će dodatnu podršku u unapređenju cjelokupnog okvira upravljanja javnim finansijama tokom razvoja nove strategije UJF.

⁴⁹ Na primjer EU4PAR, IMF FAD.

Prema uspostavljenim mehanizmima praćenja i važećem pravnom i regulatornom okviru, upravna tijela i institucije uključene u implementaciju Reformske agende obavezne su poštovati zakonske i regulatorne zahtjeve vezane za pridržavanje pravila o budžetskim izdacima.

Prema postojećim aranžmanima i daljim unapređenjima interne kontrole i revizije, redovne provjere se trebaju provoditi kako bi se podržala implementacija aktivnosti Reformske agende i omogućili predviđeni redovni izvještaji o implementaciji. U skladu sa propisima za vrhovne revizorske organe, različiti nivoi vlasti mogu provoditi kako finansijske revizije, tako i revizije učinka, u skladu sa svojim nadležnostima.

DODATNI MEHANIZMI KONTROLE

Dodatni mehanizmi kontrole obezbijedjeni su kao kombinacija postojećeg sistema ugrađenog u zakonodavstvo, daljih unapređenja u skladu sa strategijama i akcionim planovima vezanim za UJF, kao i reformi provedenih tokom implementacije Reformske agende. Mjere vezane za UJF, uključujući kontrolu i reviziju, opisane su gore, dok će specifične mjere i aktivnosti Reformske agende obuhvatiti i javne nabavke te državnu pomoć.

Aktivnosti vezane za javne nabavke imaju za cilj povećanje efikasnosti i učinkovitosti procesa javnih nabavki i ojačanih internih kontrola u toj oblasti, dok mjere u vezi sa pravilima o državnoj pomoći imaju za cilj osiguranje transparentnosti, pravičnosti i usklađenosti sa međunarodnim standardima trgovine i konkurencije, kako je opisano u relevantnim poglavljima gore.

SPREČAVANJE PREVARE I KORUPCIJE I ZAŠTITA FINANSIJSKIH INTERESA EU

Za zaštitu finansijskih interesa EU, pravni okvir još uvijek nije usklađen sa *acquisem* EU. Kod instrumenata pretpristupne pomoći, koji su do sada uglavnom realizovani putem aranžmana direktnog upravljanja, BiH još uvijek nije razvila sistem izvještavanja o nepravilnostima u skladu sa zahtjevima za upravljanje EU fondovima. Međutim, u strateškom okviru PFM, svi nivoi vlasti ciljaju na razvoj i jačanje struktura vezanih za upravljanje EU fondovima, čiji važan dio čine Služba za koordinaciju u borbi protiv prevara (AFCOS) i sistem upravljanja nepravilnostima (IMS)⁵⁰.

Vijeće ministara BiH je 18. juna 2024. godine usvojilo „Strategiju borbe protiv korupcije 2024-2028“ i prateći Akcioni plan. Strategija ima za cilj unapređenje normativnog i institucionalnog okvira na svim nivoima vlasti u BiH, u skladu sa relevantnim međunarodnim i EU standardima, kao i uspostavljanje održivih mehanizama za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije. Ovo podrazumijeva proaktivno otkrivanje, nepristrasno i efikasno procesuiranje slučajeva korupcije, što rezultira višim stepenom vladavine prava, suzbijanjem negativnih posljedica korupcije i povećanim povjerenjem građana u državne institucije.

Strategija definiše tri specifična strateška cilja: 1) jačanje sistema prevencije i mehanizama koordinacije, 2) jačanje mehanizama za otkrivanje i dokazivanje koruptivnih krivičnih djela i procesuiranje počinitelaca, te 3) jačanje međuinstitucionalne, regionalne i međunarodne saradnje.

U okviru strateškog cilja 1, jačanje sistema prevencije i mehanizama koordinacije, predviđena je aktivnost pod nazivom „Uspostava kancelarije AFCOS-a i AFCOS mreže u vezi sa zaštitom finansijskih interesa EU“. Odgovorni akteri za ovu aktivnost su Centralna banka, Ministarstvo finansija i trezora BiH, Ministarstvo vanjskih poslova i Vijeće ministara BiH. Rok za realizaciju ove aktivnosti je četvrti kvartal 2026. godine, a finansiraće se iz budžeta.

Ostale povezane aktivnosti definisane Strategijom uključuju: harmonizaciju zakonodavstva o sukobu interesa na različitim nivoima vlasti u skladu sa preporukama GRECO-a, EU standardima, Mišljenjem Venecijanske komisije iz 2021. godine, te preporukama iz II ciklusa izvještaja o implementaciji UNCAC-

⁵⁰ Ministarstvo finansija i trezora je kontakt tačka za saradnju sa Evropskom kancelarijom za borbu protiv prevara (OLAF). (Izvještaj EK o BiH za 2024. godinu).

a za BiH. Ova aktivnost je također planirana da se finansira iz budžeta i da je implementiraju nadležna ministarstva/institucije i parlamenti do prvog kvartala 2025. godine. Pored toga, predviđena je tehnička pomoć za podršku cijelom procesu, *twinning* projekat koji podržava APIK u praćenju i izvještavanju o Strategiji i Akcionom planu, te EU4Justice projekat, u okviru delegiranog sporazuma sa tri agencije država članica, koji uključuje aktivnosti za jačanje saradnje sa tijelima EU, poput OLAF-a.

Zaštita prijavitelaca korupcije

Zaštita prijavitelaca korupcije je regulisana zakonima na nivou BiH i RS. Prema „Strategiji borbe protiv korupcije 2024-2028“ i pratećem Akcionom planu, okvir treba biti dopunjen usvajanjem Zakona u FBiH, a postojeće zakonodavstvo unaprijeđeno i modernizirano.

Posebno, u okviru Reformske agende 4.3.1. Borba protiv korupcije, ova oblast je identifikovana kao jedan od prioriteta. Planirane su aktivnosti za usvajanje novog pravnog okvira za zaštitu prijavitelaca u skladu sa *acquisem* EU. Kako bi se osigurala dosljedna i potpuna zaštita prijavitelaca, biće obezbijedena harmonizacija pravnog okvira za zaštitu prijavitelaca na svim nivoima vlasti.

KONKURENCIJA I DRŽAVNA POMOĆ

U skladu sa zakonskim nadležnostima Konkurencijskog vijeća, Program rada za 2023. godinu predviđao je pokretanje inicijative u četvrtom kvartalu 2023. godine prema Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH za usvajanje novog Zakona o konkurenciji, u skladu sa Odlukom o postupku usklađivanja zakonodavstva BiH sa *acquisem* EU i u usklađenosti sa relevantnim zakonodavstvom EU. Tokom pripreme prednacrtu Zakona o konkurenciji i inicijative za njegovo usvajanje, pokušat će se izmijeniti dijelove Zakona u skladu sa preporukama Evropske komisije iz Mišljenja o zahtjevu BiH za članstvo u EU i Analitičkog izvještaja. Treba napomenuti da Konkurencijsko vijeće ima ovlasti da pokrene izmjene Zakona o konkurenciji, dok je postupak izrade i usvajanja samog Zakona isključiva nadležnost Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Vijeća ministara BiH i Parlamentarne skupštine BiH. Naime, Zakon o sistemu državne pomoći u BiH usvojen je nakon postignutog kompromisa, posebno u vezi sa odlučivanjem Vijeća za državnu pomoć BiH. Vijeće za državnu pomoć BiH (VDP) je usvojilo novi Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji na 131. sjednici održanoj 21. marta 2023. godine, što je odobrilo Vijeće ministara BiH na 6. sjednici održanoj 16. marta 2023. godine, čime su stvoreni uslovi za jačanje operativnih kapaciteta VDP. Implementacija IPA II projekta „EU podrška zakonodavstvu o državnoj pomoći“ počela je 4. septembra 2023. godine. Prema Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji Konkurencijskog vijeća, Tehnička služba Konkurencijskog vijeća u Sarajevu i kancelarije Konkurencijskog vijeća u Mostaru i Banja Luci, koje imaju status nezavisnih unutrašnjih jedinica Konkurencijskog vijeća, djeluju kao dio Konkurencijskog vijeća. Kako bi se ispunila obaveza iz člana 71 stav (4) Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, Parlamentarna skupština BiH je 3. februara 2012. godine usvojila Zakon o sistemu državne pomoći u BiH. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sistemu državne pomoći u BiH usvojen je na 8. sjednici Zastupničkog doma održanoj 15., 19. i 20. maja 2020. godine, i na 8. sjednici Doma naroda održanoj 25. juna 2020. godine. Izmjene i dopune Zakona su prioritarno obuhvatile transpoziciju članova 107. i 108. Ugovora o funkcionisanju EU, Uredbe Vijeća (EU) 2015/1588 i Uredbe Vijeća (EU) 2015/1589.

U skladu sa članom 24. stav (1) Zakona o sistemu državne pomoći u BiH, i uz ovlaštenje Vijeća za državnu pomoć (VDP), entitetske Vlade (Vlada RS i Vlada FBiH), kao nadležna tijela za primjenu Zakona, donijele su sljedeće propise:

- *Uredba o svrsi, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u RS,*
- *Uredba o uslovima i postupku za dodjelu de minimis državne pomoći,*
- *Uredba o dodjeli državne pomoći privrednim subjektima kojima su povjerene javne usluge od općeg ekonomskog interesa,*
- *Uredba o načinu i postupku obavještanja o državnoj pomoći u RS,*
- *Uredba o metodologiji za pripremu godišnjeg izvještaja i inventara dodijeljene državne pomoći u RS,*
- *Uredba o načinu i postupku obavještanja o državnoj pomoći u FBiH,*
- *Uredba o metodologiji za pripremu godišnjeg izvještaja o dodijeljenoj državnoj pomoći u*

FBiH,

- *Uredba o svrsi, kriterijima i uslovima za dodjelu državne pomoći u FBiH,*
- *Uredba o uslovima i postupku za dodjelu de minimis državne pomoći,*
- *Uredba o uslovima dodjele državne pomoći u obliku kompenzacije privrednim subjektima kojima je povjereno pružanje usluga od općeg ekonomskog interesa.*

U istu svrhu, Vijeće ministara BiH je donijelo Odluku o procedurama i obrascima za dostavljanje informacija i praćenje državne pomoći.

Što se tiče usklađivanja propisa o državnoj pomoći sa *acquisem* EU, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa izradilo je prijedloge za dvije uredbe u skladu sa Zakonom o sistemu državne pomoći u BiH. U skladu sa članom 24. stav (1) Zakona o sistemu državne pomoći u BiH, VDP je odobrilo prijedlog Odluke o uslovima i postupku za dodjelu *de minimis* državne pomoći na 104. sjednici održanoj 28. januara 2021. godine, te prijedlog Odluke o svrsi i uslovima za dodjelu državne pomoći u obliku kompenzacije privrednim subjektima kojima je povjereno pružanje usluga od općeg ekonomskog interesa, na 109. sjednici održanoj 9. juna 2021. godine. Postupak za usvajanje ovih uredbi od strane Vijeća ministara BiH još uvijek nije završen.

JAVNE NABAVKE

Javne nabavke u BiH su regulisane jedinstvenim, na cijeloj teritoriji važećim pravnim okvirom koji se sastoji od Zakona o javnim nabavkama BiH (ZJN) i pratećih 20 podzakonskih akata. Prvobitni ZJN usvojen je 2004. godine, dok je 2014. godine BiH usvojila novi zakon koji je izmijenjen 2022. godine, sa opštim ciljem osiguranja najefikasnije upotrebe javnih sredstava. Iako je ZJN iz 2014. godine iniciran kroz napore da se pravni okvir uskladi sa pravnim stečevinama EU, što je uključivalo i reformske obaveze koje je BiH preuzela kao potencijalna kandidatkinja za članstvo u EU, zakon još uvijek nije potpuno usklađen sa pravnim stečevinom.

ZJN je izmijenjen i dopunjen 2022. godine, s početkom primjene krajem 2022. godine. Neke od izmjena i dopuna predstavljale su izazove u praksi, poput odredbi o neprihvatljivim ponudama, tj. da li ponuda treba biti odbijena ako premašuje procijenjenu vrijednost, te novih promjena u ugovorima o javnim nabavkama koje su dodane putem izmjena u Parlamentu.

Iako svi podzakonski akti predviđeni izmjenama i dopunama Zakona još nisu izrađeni, tokom 2023. i 2024. godine uveden je niz propisa. Neki od najznačajnijih uključuju: Uredbu o uslovima i načinu korištenja e-aukcija, Uredbu o postupku dodjele ugovora o uslugama iz Aneksa II Zakona o javnim nabavkama, Uredbu o provođenju zajedničkih nabavki, centralizovanih nabavki i uspostavi centralnog tijela za nabavke, i dr. Tokom 2023. godine razvijen je i novi informacioni sistem za centralna tijela za nabavke.

Kada je riječ o institucionalnom okviru, on ostaje stabilan, sa jasno definisanim funkcijama i odgovornostima pojedinih institucija. Glavne institucije su Agencija za javne nabavke i Ured za razmatranje žalbi, dok važnu ulogu u sistemu imaju i jedinice interne revizije, sudovi te Agencija za prevenciju korupcije i koordinaciju borbe protiv korupcije. Potrebno je uložiti dodatne napore u punu primjenu rada svih uključenih institucija i njihovu međusobnu koordinaciju. Sve navedene institucije suočavaju se s nedostatkom kapaciteta za efektivno i efikasno obavljanje svojih zadataka.

Osim toga, zbog evidentnog dogovaranja ponuđača koje su utvrdile različite institucije, potrebno je osigurati saradnju i s Konkurencijskim vijećem BiH.

U martu 2024. godine Vijeće ministara Bosne i Hercegovine usvojilo je Strategiju javnih nabavki u Bosni i Hercegovini za period 2024–2028. godine i Akcioni plan za njenu provedbu, čime je ispunjena jedna od preporuka navedenih u Izvještaju Evropske komisije o Bosni i Hercegovini za 2023. godinu. Iako je izrada i usvajanje Strategije kasnilo četiri godine, u njen razvoj su bili uključeni različiti akteri, a pojedini prijedlozi organizacija civilnog društva su u nju i uvršteni.

Na osnovu ključnih nalaza iz analize stanja u Strategiji, pripremljene su 43 mjere sa 72 konkretne aktivnosti.

Aktivnosti će biti usmjerene na unapređenje sistema pravne zaštite, usklađivanje postojećeg pravnog okvira sa pravnom stečevinom EU, jačanje institucija i profesionalizaciju, uvođenje zelenih, socijalno i rodno odgovornih javnih nabavki, dalju digitalizaciju procesa javnih nabavki, povećanje transparentnosti, integriteta i kvaliteta procesa, uvođenje centralizovanih javnih nabavki te osnaživanje mikro, malih i srednjih preduzeća za ravnopravno učešće na tržištu javnih nabavki u Bosni i Hercegovini.

Strategijom su usvojeni ključni strateški ciljevi koji uključuju:

- 1. Sistem pravne zaštite je efikasan i transparentan.*
- 2. Zakonodavstvo u oblasti javnih nabavki je transparentno i usklađeno sa pravnom stečevinom EU.*
- 3. Javne nabavke se razvijaju kroz dalju digitalizaciju i uvođenje savremenih alata.*
- 4. Nadzor nad sistemom javnih nabavki je efikasan, analitičan, informativan, transparentan i kontinuiran proces s ciljem unapređenja sistema.*
- 5. Sistem javnih nabavki obezbjeđuje transparentno i konkurentno tržište javnih nabavki koje je podsticajno za mala i srednja preduzeća.*
- 6. Strateške javne nabavke i sekundarne politike, po uzoru na zemlje EU, uvode se u sistem javnih nabavki.*
- 7. U svim fazama i oblastima u sistem javnih nabavki uvode se mjere za jačanje integriteta, borbu protiv korupcije i osiguravanje opšteg preventivnog efekta.*
- 8. Obezbeđivanje kadrovskih i materijalnih resursa te profesionalizacija jačaju ključne institucije sistema javnih nabavki, njihov ugled u javnosti i ulogu službenika za javne nabavke.*

6. KOMUNIKACIJA

Sveobuhvatan komunikacijski plan osigurat će javnu informisanost o sredstvima EU iz Instrumenta za reforme i rast za Zapadni Balkan (RGF) u Bosni i Hercegovini, u okviru Novog plana rasta za Zapadni Balkan. Aktivnosti komunikacije i vidljivosti biće planirane i koordinirane sa relevantnim institucionalnim akterima, uključujući Delegaciju EU i Evropsku komisiju, te u skladu sa odgovarajućim komunikacijskim okvirima u Bosni i Hercegovini, na relevantnim nivoima vlasti, s jedinstvenom porukom o politikama reformi, kao i o očekivanim i postignutim rezultatima.

Direkcija za ekonomsko planiranje (DEP), Ministarstvo finansija BiH, Ministarstvo finansija Republike Srpske, Federalni zavod za programiranje razvoja te Odjeljenje za evropske integracije i međunarodnu saradnju Brčko distrikta, zajedno s drugim relevantnim institucijama i tijelima na odgovarajućim nivoima vlasti, mogu se posmatrati kao mogući kanali/akteri za sprovođenje komunikacijskih aktivnosti povezanih s Instrumentom za reforme i rast, koje će biti integrisane u širu komunikacijsku strategiju o finansiranju iz sredstava EU. Ova integracija je u skladu s opštim smjernicama koordinacije Evropske komisije, s ciljem stvaranja sinergije koja jača ključne poruke vezane za evropske integracije i podršku EU Bosni i Hercegovini, te osigurava usklađenost s pravilima EU o komunikaciji, što uključuje isticanje amblema EU i izjave o finansiranju „finansirala Evropska unija“ ili „sufinansirala Evropska unija“ na relevantnim promotivnim materijalima i inicijativama koje su finansirane ili sufinansirane sredstvima EU.

Komunikacijski plan će biti usmjeren na nekoliko ključnih ciljeva:

1. Prenijeti poruku o tome kako reforme koje podržava EU pomažu Bosni i Hercegovini da napreduje ka evropskim integracijama, podstičući njen socioekonomski rast i napredak u temeljnim oblastima;
2. Prikazati koristi koje ove reforme i investicije donose građanima i privredi u Bosni i Hercegovini;
3. Pojasniti svrhu i način funkcionisanja Instrumenta za reforme i rast (RGF);
4. Osigurati vidljivost finansijskog doprinosa Evropske unije;

5. Doprinijeti strateškoj komunikaciji o podršci EU Bosni i Hercegovini, promovisanju evropskih vrijednosti, koristi procesa pristupanja i činjenice da će članstvo u EU potaknuti rast i investicije u Bosni i Hercegovini.

Posebni ciljevi komunikacije i vidljivosti biće prilagođeni svakoj oblasti politika, pri čemu će institucije provoditi ciljne komunikacijske planove koji su usklađeni s ukupnom komunikacijskom strategijom. Glavne poruke i narativi poslužiće kao osnova za sve promotivne aktivnosti.

Ciljne grupe obuhvatiće institucionalne aktere, ekonomske i socijalne partnere, organizacije civilnog društva, širu javnost i predstavnike medija. Dodatne ciljne grupe, poput stručnjaka i specijalizovanih medija, biće uključene radi proširenja dometa komunikacije u svakoj oblasti politika.

Komunikacija će biti prilagođena i pristupačna, u skladu sa zahtjevima člana 9. Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima osoba s invaliditetom (UN CRPD) i Direktive EU 2019/882, kako bi se osigurala inkluzivnost za sve grupe, uključujući marginalizovane zajednice.

Koristiće se više komunikacijskih kanala, uključujući audiovizuelne medije, društvene mreže, štampane medije, promotivne materijale i učešće na lokalnim događajima. Posebni godišnji planovi po oblastima politika precizno će definisati aktivnosti poput saopštenja za javnost, ključnih članaka, medijskih događaja i aktivnosti usmjerenih ka specifičnim publikama. Poruke će biti prilagođene svakoj ciljnoj grupi, uz izradu prilagođenih medijskih paketa i materijala.

Ovaj komunikacijski plan će biti dostavljen Evropskoj komisiji, a zajedničke inicijative će se organizovati u saradnji s Delegacijom EU kako bi se pojačao efekat. Komunikacijska strategija će ostati dinamičan dokument koji će se ažurirati svake godine u skladu s ostvarenim napretkom i ocjenjivati na osnovu utvrđenih pokazatelja kako bi se osigurala njena učinkovitost.

Komunikacijska strategija je živi dokument koji će se svake godine dopunjavati i unapređivati detaljnim planovima, prateći stanje u ostvarivanju indikatora i ciljeva u svim aktivnostima. Godišnji komunikacijski planovi će se pratiti na osnovu pokazatelja definisanih u komunikacijskom planu.

Sekretarijat je odgovoran za praćenje provedbe nacionalnog komunikacijskog plana, konsolidaciju izvještaja o praćenju godišnjih komunikacijskih planova te za kontinuiranu evaluaciju ostvarenja mjerila dostignuća i ciljeva ključnih indikatora uspješnosti komunikacije.

7. ANEKSI

ANEKS 1: KORACI I USLOVI PLAĆANJA PO OBLASTIMA POLITIKA

ANEKS 2: KOMENTARI PRIMLJENI TOKOM PROCESA KONSULTACIJA

ANEKS 3: BAZA PODATAKA ZA PRAĆENJE